

ΒΥΡΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΕΤΟΣ Α΄.—ΤΟΜΟΣ Α΄. | ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1874. | ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 11.

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

ΡΗΘΕΙΣ

ΤΗ 25 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1874

ΕΠΕΤΕΙΩ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΕΟΡΤΗ.

Σεβαστὴ ὀμήγουρις!

Κληθεὶς παρὰ τοῦ Συλλόγου τούτου λόγον νὰ εἶπω ἐν τῇ ἐπετείῳ εορτῇ αὐτοῦ, δι' οὐδέν ἄλλο, ἢ δυοῖν ἕνεκα τὸ ἔργον ἀνεδειξάμην, μάλιστα μὲν νομίζων, ὅτι ἐπιτελῶ ἐν τῶν ἱερωτάτων καθηκόντων, ἅτινα ἡ ἡμετέρα πατρίς Ἑλλάς εἰς πάντα πολίτην

αὐτῆς ἐπιτάσσει, τὴν κατὰ μικρὸν πραγμάτων μεγίστης καὶ ὑψίστης ἰδέας ἔπειτα πιστεύων, ὅτι καὶ ἐκείνη λέγεται ἀληθὴς τοῦ πολίτου ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐνεργεῖα, ὅταν ὁ ὅλος ἐν αὐτῇ ἄνθρωπος ἐνεργῇ. Διότι ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων τιμᾶται μὲν καὶ θαυμάζεται ἐπὶ τῇ πνευματικῇ καὶ ἠθικῇ αὐτοῦ μορφώσει καὶ ἀναπτύξει, ἐπιδραῖ δ' ἐπὶ τοὺς ἄλλους καὶ μέγα δύναται παρ' αὐτοῖς, ὅταν τὰς γνώσεις καὶ τοὺς λόγους μετὰ τῶν πράξεων μιγνύῃ, καὶ ποιῆται τὰς μελέτας μὴ μόνον μετὰ κινδύνων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡδονὰς καὶ ἔριδας καὶ περὶ κρίσεις καὶ συνηγορίας καὶ ἀρχάς.

Κληθεὶς δὲ διὰ πανηγυρικοῦ νὰ ὑμνήσω λόγου τὴν ἐπέτειον εορτῆν τοῦ Συλλόγου, πέ-

ποιθα, ὅτι παρά τε αὐτοῦ καὶ τῆς λοιπῆς σεμνῆς καὶ φιλελευθέρου δημηγύρεως συγγνώμης τυγχάνω, ὅτι ἀπεκλιῖω ἀπὸ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ πόθου ἐκείνου, καὶ τῆς ἀγαθῆς ἴσως προσδοκίας ὑμῶν. Διότι καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν πλείστων ἐξ ὑμῶν εἰμι τῶν φρονούντων, ὅτι, ὡσπερ ἔχει τό γε νῦν τὸ ἡμέτερον ἔθνος, ἐν τῷ πρώτῳ καὶ πολυμοχθοτάτῳ σταδίῳ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ἀναγεννήσεως καὶ διαπλάσεως τυγχάνον, δὲν προσήκουσιν αὐτῷ εἰσέτι λόγοι πανηγυρικοὶ, πολλῶ δ' ὀλιγώτερον τοῖς συλλόγοις, ἀρ' ὦν τῆς γεννήσεως ἐλάχιστα τοῦ ἔαρος ἔτη ἀριθμοῦνται. Τέκνα νεογνά βαρῶ ἀλγούσκι καὶ ὀδυνημένης μητρὸς δὲν λέγουσιν οὐδ' ἔχουσι λόγον πανηγυρικόν. Λόγον τοιοῦτον ἀπήγγειλέ ποτε ταύτης τῆς πόλεως ὁ γηνησίως φιλόπολις καὶ δαιμόνιος ἐκείνος πολίτης, ὅστις γενναίῳ φρονήματι καὶ ὑπερηφάνῳ μετώπῳ ἐκ τοῦ λαμπροῦ μὲν παρελθόντος, τοῦ ἔτι δὲ λαμπροτέρου καὶ κρείττονος ἐνεστῶτος τὸ μέλλον τεκμαιρόμενος, εἶπε παρησιαζόμενος πρὸ τῆς δημηγύρεως: «Ἐκεῖνοί τε (οἱ πρόγονοι) ἄξιοι ἐπαίνου καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν» τὰ δὲ πλείω αὐτῆς αὐτοῦ ἡμεῖς οἱ δὲ οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐπισημαζόμενοι καὶ τὴν πόλιν τοῖς πᾶσιν ἔργῳ ἄλλ' οὐ λόγῳ παρασκευάσαμεν καὶ εἰς πόλεμον καὶ εἰς εἰρήνην αὐταρκεστάτην».

Καὶ ἡ περὶ τοὺς λόγους ἄρα μεταβολὴ οὐχὶ μικρὰν δύναμιν ἔχει εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ πολιτικὴν τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀναγεννήσιν καὶ τὴν ἐπὶ τὰ κρείσσω προκοπὴν αὐτοῦ. Διότι σχεδὸν οἱ πλείστοι, ὅσοι παραλλάττουσι τὰ πρῶτα βήματα τῆς διανοητικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως, τοὺς πρὸς δόξαν μᾶλλον καὶ ἔπαινον λόγους ἐπιδιώκουσιν ἄλλοι μὲν, ὡσπερ ὄρνιθες, ἐπὶ τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ ὕψος ὑπὸ κουφότητος καὶ κενῆς φιλοτιμίας φέρονται, ἄλλοι δὲ, ὡσπερ τὰ σκυλάκια, κατὰ Πλάτωνα, τῷ ἔλκειν καὶ σπαράττειν χαίροντες, ἐπὶ τὰς ἔριδας καὶ τὰς ἀπορίας καὶ τὰ σοφίσματα χωροῦσι, τινὲς δὲ, καὶ χρεῖας βιωτικὰς καὶ ἱστορίας ματαιὰς ἀναλεγόμενοι, ἐπὶ τὸ βῆμα παρέρχονται. Ταῦτα δὲ θέλουσι πάσχει μέχρις οὗ ἡ κρίσις, κατάστασιν ὑγιεινὴν λαβοῦσα, ἀρξῆται νὰ συμφῆται μετὰ τῶν λόγων τῶν

δυναμένων ἤθος καὶ μέγεθος νὰ ἐμποιώσιν καὶ ὦν τὰ ἔγνη οὕτως εἶπειν ἔσω μᾶλλον ἢ ἔξω εἶναι τετραμμένα. Τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς αὐτῶν διαπλάσεως καὶ ἀναμορφώσεως ἔθνη ἀρχοῦνται νὰ προκόπτωσι τὴν ἀληθῆ ἀλλὰ μὴ τετυφωμένην προκοπὴν, ὅταν, ἀφέντα τοὺς πανηγυρικοὺς καὶ κακοτέχνους, μεταβῶσιν ἐπὶ τὸν ἀπτόμενον ἥθους λόγον καὶ τῆς διεξεγέρσεως τῶν εὐγενεστέρων καὶ ὑψηλοτέρων τῆς ψυχῆς διαθέσεων καὶ παθῶν.

Κατὰ ταῦτα καὶ ἐγὼ ἄρα σήμερον οὐδὲν ἄλλο ποιῶ, ἢ προσφέρω μικρὰ μὲν καὶ εὐτελῆ δῶρα, ὑπέκκαυμα γενναίου θυμοῦ καὶ εὐγενεστέρων παθῶν εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον, τὸ ἐπταετὲς παιδίον τῶν Μουσῶν καὶ τῆς Πολιτείας, ἀληθέστατον δὲ τεκμήριον τῆς πρὸς αὐτὸ διαυγεστάτης ἀγάπης καὶ εὐλικρινοῦς μερίμνης καὶ συνδρομῆς, ὧν δεῖται παρ' ἀπάντων τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐν τῇ πρώτῃ βλάστῃ καὶ αὐξῇ αὐτοῦ, ὅσω μᾶλλον ἢ φαιδρὰ αὐτοῦ γέννησις καὶ ἐπίδοσις καὶ μέλλουσα προκοπὴ μέγιστ' ἀγαθὰ τῇ πατρίδι καθόλου προαγγέλλεται.

Ἡ καθολικὴ εἰκὼν, ἣν πρὸ ἡμῶν ἔχομεν τοῦ πολιτικοῦ ἡμῶν βίου ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως μὲν τῆς πατρίδος, ἴδια δὲ ἀπὸ τῆς τελευταίας δεκαετηρίδος καὶ ὀλίγῳ ἔτι πρότερον, οὐδὲν ἄλλο φαίνεται τοῖς πλείστοις τῶν παρ' ἡμῖν παριστώσα ἢ ἀναίρεσιν μὲν τοῦ ἄριστ' ὑπισχυομένου, ἀνατροπῆν δὲ καὶ βλάβην τοῦ καθ' ἑαυτὸ ἢ καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ σεβαστοῦ καὶ σεμνοπρεποῦς οὕτως, ὥστε πᾶσα μεταβολὴ ἀπεικονίζεται αὐτοῖς ὡς ἀπώλεια. Διὰ τοῦτο εἰ καὶ πολλοί, ἐπὶ μακρὸν διαβεβουκολημένοι καὶ μετέωροι, τοσάκις ἐν τῷ μέλοντι, ἐφ' ὃ ἀνέθεντο ἅμα μὲν τοὺς καρποὺς τῶν πεπονημένων καὶ τῶν προσσηνεγμένων μεγάλων θυσιῶν, ἅμα δὲ τοὺς διακαεῖς αὐτῶν πόθους, — καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πάλιν πολλάκις ἠπατήθησαν, οὐδὲν θαυμαστόν οὐδ' ἄπορον, ὅτι εἰ μὲν αὐτῶν μετὰ τῶν τοῦ παρελθόντος γλυκυτάτων ἀναμνήσεων βίσκονται, οἱ δὲ εἰς ἕτερον μικρὸν μὲν, ἀλλὰ βαρῦτιμον ἐθνικὸν κευμήλιον καὶ τιμωρεστάτην ἐθνικὴν ἄγκυραν τὰς ἐλπίδας ἀναφέρουσιν, καὶ συντεταμένας τὰς ἑαυτῶν φροντίδας εἰς τὸ μέλλον ἔχοντες, καὶ παρόντα τὰ χρηστά παρορῶσι καὶ ἀμελοῦσιν

ἄλλοι δὲ πάλιν διὰ τῆς ζωικῆς αὐτῶν μνήμης καὶ τὰ μικρὰ ὄντα ὡς παρόντα ποιούσι. Καθὼς δὲ ὁ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐν Ἄδου ζωγραφούμενος σχοινοστρόφος, ὅ,τι ἐπλεκε συνεχῶρι νὰ καταναλίσκη ἐπιβουκόμενός τις ὄνος, οὕτω καὶ οἱ πλείστοι, πᾶσαν πρᾶξιν καὶ πᾶν κατόρθωον ἀγαθὸν ἐξαφανίζοντες, ἀναίσθητοι καὶ ἀχάριστοι δὲν ἐπιτρέπουσιν, ὅπως εἰς ὁ πολιτικὸς βίος ἡμῶν γέννηται καὶ ἐνότητι αἱ πράξεις λάβωσι, συμπλεκόμενόν τῶν παρωχημένων μετὰ τῶν ἐνεστῶτων, δι' ὧν παρασκευάζεται τὸ μέλλον· διαιροῦντες δὲ τὸν ἐχθὲς, ὡσπερ εἶν ἕτερος τοῦ σήμερον, πᾶν τὸ γενόμενον εὐθύς εἰς τὸ ἀγέννητον καθιστῶσιν, καὶ ἐκ τῆς αὐριον ἐκκρέμανται, ὡσπερ εἰ τὰ πέρυσιν καὶ πρόην καὶ χθὲς μηδεμίαν εἶχον πρὸς αὐτοὺς ἀναφορὰν, μηδὲ ὅλως χάριν αὐτῶν καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐγένοντο.

Ἐν ᾧ δὲ ἡ θέα τῆς καθολικῆς εἰκόνος τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἐφ' ἧς τόσοι καὶ τόσοι ποικίλοι καὶ ἐν τοῖς πλείστοις μὲν δεξιῶς καὶ κατὰ λόγον, ἐν οὐκ ὀλίγοις δ' ἴσως ἐτέρως προσεγγέοντο καὶ προσγγίγονται χρωματισμοί, οὐδεμίαν τοῖς πλείστοις ἄλλην παρέχει τέρψιν ἢ τὴν τῆς ἀθυμίας καὶ μελαγχολίας, πλειστακίως δὲ τὴν τῆς φαινομένης ἀγανάκτησεως καὶ τῆς συνωφρωμένης ποτνιασεως, τῆς οὐδὲν ὠφελούσης, τὸ νοερόν ὅμως βλέμμα τῶν βαθυτέρων διερευνούντων τὰ μέχρι τούδε πράγματα τῆς ἡμετέρας πατρίδος καὶ ἀπαθέστερον καὶ μετ' ἀθρουβοτέρας διαθέσεως τῆς ψυχῆς παρακολουθούντων τὴν πορείαν αὐτῶν δεῖδε μετὰ λόγου, ὅτι δὲν ἰστάμεθ' ἀπέλπιδες ἐν φθινοπωριναῖς δυσμαῖς, ἀλλὰ κινούμεθα ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσι πρὸς τὴν ἀνατολήν τῆς τοῦ ἔαρος ἡμέρας, ἥτις τὸ μὲν ἤρξατο ἤδη διαυγάζουσα, τὸ δὲ ὑποφώσκει. Ἡ ὄψις τῆς διανοίας τούτων διέκρινεν ἤδη καὶ τοῦτο, ὅτι ἐκ τῶν ἄκρων τοῦ φιλολογικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἡμῶν ὀρίζοντος ἀνέρχεται μικρὸν τι παιδίον, ἐξαγγέλλον ὅτι τὸ ἡμέτερον ἔθνος τὴν ἐπὶ τὰ κρείσσω τρέπεται ἐν τῇ διανοητικῇ καὶ πολιτικῇ αὐτοῦ σταδιοδρομίᾳ. Τὸ μικρὸν δὲ τοῦτο, ἀλλὰ φαιδρὸν καὶ μεστόν ἐλπίδων ἀγαθῶν παιδίον εἶναι ἐν γένει καὶ οἱ παρ' ἡμῖν Σύλλογοι.

Ναί, σεβαστὴ δημήγυρις, καὶ ἐν τοῖς Συλλόγοις καὶ διὰ τῶν Συλλόγων τῆς ἡμετέ-

ρας πατρίδος μέλλει νὰ προβιβασθῆ καὶ συντελεσθῆ ποτε ὑπὸ γλυκεῖαν καὶ ἰλαρὰν ἔαριν τοῦ ἡλίου θερμότητα ἀληθῶς ἢ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καθόλου ἐνότητος. Διότι καὶ ἐν τοῖς Συλλόγοις παρατηρεῖται ἡ χρυσὴ ἐκείνη ἄλυσις, ἧς ἕκαστον μὲν κρίνον ἀποτελεῖ ἢ τοιάδε ἢ τοιάδε ἐνέργεια ἐκάστου τῶν μελῶν τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ὅλου ἔθνους, τὸ σύνολον δ' αὐτῆς συσφίγγει καὶ συνέχει σύμπαντα τὰ μέλη καὶ σύνολον τὸ ἔθνος. Τῆς χρυσῆς ταύτης ἀλύσεως εἰ μὲν πρῶτοι κρίκοι εἶναι ἠτημένοι ἐκ τῆς γῆς, ὁ δ' ἔσχατος στηρίζεται ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ Ὀλύμπου, ἐν ᾧ κατὰ τὸν μεγαλοφυέστατον καὶ ἐθνικώτατον ποιητὴν ἡμῶν βασιλεύει ὁ ὑπατος μῆστορ ὁ Ζεὺς.

Εἰς τὴν μαίευσιν δὲ καὶ θεραπείαν ἅμα δὲ καὶ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν ἐνότητος καὶ ἄλλα μὲν πολλὰ τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ κατασκευασμάτων συντελοῦσιν, οὐχὶ δ' ἐλάχιστον μέρος συμβάλλονται αἱ εἰς τὸ αὐτὸ κατὰ πόλεις καὶ τόπους κοινὰ Σύνοδοι καὶ συνεντεύξεις τῶν πολιτῶν, ἐλευθέρως κοινωνούντων καὶ κατὰ νόμον τὸ ἐαυτῶν φρόνημα, τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην, τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν. Ἡ δὲ τῆς ἐνότητος ἔννοια φαίνεται μὲν οὕσα ἁπλῆ, σημαίνει δὲ πολλά. Μετὰ λογικῆς ἀκριβείας ὑπὸ τῆς Μεταφυσικῆς μόνον νοεῖται ὑπὸ ἔπιψιν δὲ συγκεκριμένην ἢ ἐνόητης θεωρουμένη οὐδέποτε σημαίνει τι ἀπλοῦν, διότι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἐν ἐμπεριέχονται πολλά· οὐδ' αὐτὸ τὸ ἄτομον κυρίως εἶναι ἀπλοῦν· ἐὰν δ' ἀπιδώμεν ἐπὶ τὴν μορφήν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ὡς σώματος ἀπλοῦ, οὐδὲν ἄλλ' εἶναι, ἢ διὰ τὸ ἀμέριστον ἐνόητης ἐνεργός. Καὶ ἐν αὐτοῖς προσέτι τοῖς κατωτάτοις τῆς φύσεως σώμασι τοῖς ἀνοργάνοις παρατηρεῖται ὅτι τὰ πολλὰ παρίστανται ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῶν ὡς ἐν. Ἐὰν ἢ ἄμμος ἐν τῷ ὠρονομίῳ βῆρ καὶ γίνεται μέτρον χρόνου διὰ τῆς κινήσεως (κατὰ τὸν τῆς πτώσεως τῶν σωματῶν νόμον), δι' οὐδὲν τοῦτ' ἄλλο συμβαίνει, ἢ ὅτι τὰ πολλὰ ἐνεργοῦσιν ὡς ἐν. Καὶ ἐν τῇ πληθύνῃ ἄρα τῶν προσώπων τῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγγιγνομένων διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν τοῦ πνεύματος ἐνεργειῶν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους συμφωνίαν τῶν πόθων γίνονται ἢ ἀληθῆς ἐνότης αὐτῶν·

Καὶ ἡ τῶν πολλῶν δ' ἀνθρώπων κοινῇ ἐνεργεία καὶ συμφωνία ὡς ἀπλοῦν καὶ ὅλον θεωρουμένη εἶναι διάφορος τῆς ἰδίας ἐνεργείας ἐνὸς ἐκάστου. Συνεξομοιοῦται ἄρα ἡ τῶν καθ' ἕκαστον πολυποικίλος καὶ πολλαχῶς ἐκφαινόμενη ἐνεργεία πρὸς τὴν τῶν πολλῶν διὰ τῆς τοιαύτης κοινῆ καὶ ἐν ἀρμονίᾳ πνευματικῆς ἐνεργείας καὶ συμφωνίας.

Ἡ πρὸς τὴν κοινῇ δὲ ταύτην ἐναρμόνιον ἐνεργείαν καὶ τὴν διαμόρφωσιν ὅλου τινὸς καὶ ἐνιαίου τάσις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐκδηλοῦται καὶ ἐν τῇ λέξει αὐτοῦ Σύλλογος. Διότι οἱ τοὺς Συλλόγους συγκροτοῦντες δὲν εἶναι ἀπλῶς μόνον ἄτομα, τοιαῦτα καὶ τοιαῦτα κατὰ τὰς γνώσεις, ἢ τοσαῦτα καὶ τοσαῦτα τὸ πλῆθος, ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ καὶ ἐκ τοῦ συνόλου αὐτῶν μέλλει ἡμέρα καὶ κατ' ὀλίγον νὰ παραχθῇ ποτε πνευμά τι, ὅπερ δυνάμει ἐνυπῆρχεν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἰδίᾳ. Δὲν νοεῖται ἄρα καὶ τοῦτο ἐν τοῖς θείοις λόγους, οὓς ὁ σήμερον γεννηθεὶς λυτρωτῆς καὶ Σωτὴρ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἰδία τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἀποτείνει «οὐ εἰσι δύο ἢ τρεῖς σνηημένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἶμι ἐν μέσῳ αὐτῶν;»

Οἱ παρ' ἡμῖν δὲ καὶ ἀλλαγῆ τῆς Ἑλλάδος Σύλλογοι πρὸς τὴν κατὰ μικρὸν ἀνάπτυξιν καὶ πραγμάτων τῆς ἐνότητος ἡμῶν καθόλου, συνειδότες ὅτι ὤφειλον νὰ προσλάβωσι, προσέλαβον καὶ γενναῖον καὶ σπουδαῖον συνεπίκουρον τὴν φιλολογίαν, φιλολογικοὶ σύλλογοι οἱ πλείστοι κληθέντες. Καὶ ἐκ τῆς προσλήψεως δὲ καὶ ἐπωνυμίας ταύτης, μεθ' ἧς προσηγορεύθη καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, ἀποδείκνυται ὅτι τὸ ἡμέτερον ἔθνος γενναῖόν τι βῆμα ἐπὶ τὰ προσωτέρω ἐχώρησεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἀναγέννησιν καὶ διαμόρφωσιν. Διότι οὐδένα ἡμῶν, σεβαστὴ ὀμήγουρις, λανθάνει, οἶαν καὶ ἡλικίαν ἀείποτ' ἐπίδρασιν ἔσχον καὶ ἔχουσι τὰ ἑλληνικὰ καθόλου γράμματα ἐπὶ τὸ ἡμέτερον ἔθνος καὶ ὁπόσα λαμπρὰ καὶ θαυμασμοῦ ἄξια συνεπήνεγκαν ἀποτελέσματα καὶ μέλουσι πάντως ἐπ' αὐτὸ νὰ ἐπενέγκωσι. Μετὰ τοιοῦτου δὲ γενναίου καὶ ζωτικῆς συμμάχου τὸ πρῶτον ἀναφαινόμενοι οἱ παρ' ἡμῖν Σύλλογοι κατὰ μικρὸν μὲν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ βεβαίως καὶ αὐτοὶ οὐκ ὀλίγον συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀληθῆ ἐνότητα ἡμῶν καὶ τὴν

διάπλασιν καὶ μόρφωσιν ἐνὸς ὅλου καὶ ἐνιαίου ὕψους καὶ ἀριμελοῦς ἐθνικοῦ σώματος. Διότι καὶ ἐν τοῖς Συλλόγοις συναντᾶται ἡ θεωρία μετὰ τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς πράξεως, καὶ ἐν αὐτοῖς συγγίγγονται οἱ πολλοὶ μετὰ τοῦ ἐνός καὶ ὁ εἰς μετὰ τῶν πολλῶν, πρὸς ἀλλήλους μὲν δι' ἀλλήλων πνευματικῶς ὠφέλιμοι γιγνόμενοι καὶ προαγόμενοι, ὑπὲρ ἐνός δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ κοινῇ καὶ ἐν ἀρμονίᾳ ἐργαζόμενοι καὶ εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐχόντως νοῦν φερόμενοι. Καὶ ἐν αὐτοῖς συνάπτεται τὸ παρελθὸν τῆς πατρίδος ἡμῶν μετὰ τοῦ μέλλοντος, ὃν ἐκεῖνο μὲν φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν οἱ προσβύτεροι, τοῦτο δὲ ἐγκλείουσιν ἐν ἑαυτοῖς οἱ νέοι τῆς πατρίδος, κοινῇ δὲ μετὰ τούτων τε καὶ ἐκείνων ἡμέρα μετὰ τοῦ ἐνεστώτος συνεκτυλίσσεται καὶ λογιζομένης μελετᾶται καὶ παρασκευάζεται. Πῶς; ἡδύνατό τις ἴσως πρὸς ἡμᾶς νὰ εἴπῃ, καὶ σὺ διὰ τῶν τοιούτων λόγων ὑπεκκαίεις παρ' ὤραν τὸ ἄπειρον καὶ φύσει φιλόνηκον καὶ παράβολον τῶν νέων τῆς ἄνω καὶ κάτω φερομένης πατρίδος ἡμῶν, ἀπάγων αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἐθελίων τῶν σεμνῶν Μουσῶν, ὅπου παρασκευάζονται καὶ κατὰ μικρὸν εἰς ἀνθρώπους τελειοῦνται, καὶ ἐξερεθίζων μετὰ γαίης αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς Συλλόγους; Μὴ γένοιτο ἡμεῖς ποτε νὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς τοὺς νέους ἀδιαίρετος τῆς οὕτως ἐχούσης πατρίδος ἡμῶν, ὅπως, καταλιπόντες τὰ τῶν Μουσῶν βῆμα, ἀποπλανηθῶσι καὶ εἰς ἄνοιαν καὶ ταραχὰς ἐμπέσωσι καὶ περὶ ἀκαταλήπτων αὐτοῖς λαλῶσι καὶ φθέγγωνται! Ὁ περὶ τῶν Συλλόγων καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν βραχὺς ἡμῶν λόγος δὲν τείνει πρὸς πάντας ἀδιακρίτως τοὺς νέους, ἀλλὰ συνεπιδοκιμᾶζει τὸ φιλόπονον καὶ τὴν μετὰ λόγου προγυμνασίαν οὐ μόνον ἐν ταῖς ἠθικαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς πολιτικαῖς ἀρεταῖς ἐκείνων, ὃν ἤψατο ἡδὴ ὁ τῆς φιλοσοφίας λόγος, τῶν τοῦ ἀνωτάτου δηλονότι τῶν Μουσῶν ἐνδιαιτήματος μαθητῶν. Διότι οὗτοι δὲν διάκεινται ἔτι, ὡσπερ οἱ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Γυμνασίων μαθηταὶ ὃν ἐκεῖνοι μὲν ἔχουσιν, ὡσπερ τὰ τοῦ παιδαλίου ξήρανα, συμμεμυκτά ἐτι τὰ τῆς διανοίας ὄμμακα καὶ συμβεβηκτά τὰ σκέλη καὶ συγκεκριμένους τῷ σώματι τοὺς βραχίονας, ἔρημοι πάσης γνώμης περὶ πολιτείας καὶ τῆς περὶ αὐτὴν πνευματικῆς

ἐνεργείας καὶ πράξεως· οἱ δὲ τῶν Γυμνασίων εἶναι ὁσονεὶ ἀγάλματα ἡρεμούντα, ἐπ' αὐτῆς μὲν βαθμίδος ἐστηκότα, σύννοα δὲ καὶ μελετῶντα ἐφ' ὑψηλότερα καὶ γενναίτερα νὰ κινηθῶσι. Οἱ δὲ τοῦ λόγου τῆς φιλοσοφίας κοινωνήσαντες καὶ κρίσιν ὑγιεστέραν ἔχοντες συνορῶσιν, ὅτι ἐν τοῖς Συλλόγοις εὐρίσκουσι τὴν πρέπουσαν αὐτοῖς ὁδὸν τὴν ἀπὸ τῆς θεωρίας ἐπὶ τὰς πράξεις ἀγούσαν· βλέπουσιν, ὅτι οἱ Σύλλογοι τυγχάνουσιν ὄντες τὸ μεταίχμιον, δι' οὗ μεταβαίνουσιν ἀπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ θεωρητικοῦ αὐτῶν βίου ἐπὶ τὸν πρακτικὸν καὶ πολιτικὸν κατανοῦσιν, ὅτι οἱ Σύλλογοι εἶναι τὸ προγυμναστήριον αὐτῶν, ἐν ᾧ μετὰ λόγου προασκοῦνται καὶ προαλείφονται ἐν ταῖς πρακτικαῖς καὶ πολιτικαῖς ἀρεταῖς, ὅπως δυνήσῃ περιβλεπτοὶ ὡς ἀληθῶς νὰ κατέλωσι καὶ γεραροὶ ἐπὶ ταῦτα ἢ ἐκείνας τὰς λειτουργείας, ἐφ' ἃς καλεῖ αὐτοὺς ἡ μεγάλη πατρίς, ἐν ᾗ πάντα κατὰ βαθμὸν προάγονται καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἢ ἐν ἐκάστῳ ἢ ἡμῶν καὶ ἢ ἐν ὅλῳ ἐνότητος κρατύνεται καὶ τελειοῦται. Οἱ τοῦ ἀνωτάτου ἄρα σπουδαστήριου σπουδασταὶ δὲν εἶναι οὔτε ὅλοι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς θεωρίας, οὔτε ὅλοι τοῦ κόσμου καὶ τῆς πολιτείας, ἀλλὰ τὸν μὲν δεξιὸν αὐτῶν πόδα στηρίζουσιν ἐπ' ἐκείνης, τὸν δ' ἕτερον ἐπὶ τῆς μικρᾶς πολιτείας, τῶν Συλλόγων.

Κατὰ ταῦτα, ἐπειδὴ καὶ ἐν τοῖς Συλλόγοις καὶ διὰ τῶν Συλλόγων καλλιιεργεῖται καὶ προάγεται ἀμοιβαίως ὑπὸ τε τῆς ἐπιστήμης μάλιστα καὶ τῶν διαφόρων μελῶν τῆς πολιτείας ἢ τῆς ἐνότητος ἐνός τε ἐκάστου καὶ πάντων ἡμῶν καὶ τοῦ ἔθνους καθόλου ἔννοια, καὶ ἐν τοῖς Συλλόγοις δὲ ἀπινδαυματίζεται τις ἄμα μὲν τὴν διανοητικὴν ἡμῶν πρόδοτον, ἄμα δὲ τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν εὐξίαν, κατὰ ταῦτα δὴ οἴκοθεν ἐγγίγγεται καὶ ἐξεγείρεται ἡ κοινῇ καὶ ἀμοιβαία πάντων καὶ ζωηρὰ πρόνοια (ἐκφαντικὰ σημεῖα κατ' Ἀριστοτέλην ζωῆς καὶ ὑγιαινούσης πολιτείας), ὅπως μὴ ἐν μὲν τῷ ἀνωτάτῳ τῶν Μουσῶν οἰκήματι ἀναβλαστήσῃ ποτε τὸ βοτάνιον ἐκεῖνο, ὅπερ κατὰ τοὺς ἀρχαίους τοσαύτην εἶγε δυνάμιν καὶ δξύτητα, ὡστε, καὶ εἰ μία αἰξ εἰς τὸ στόμα ἔλαβεν, αὐτὴ τε πρῶτον ἐκείνη καὶ τὸ λοι-

πὸν αἰπόλιον ἴστατο, προθύμοι δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν καταβαίνουσιν ἐπὶ τοὺς Συλλόγους πάντες μὲν οἱ πολῖται, μάλιστα δὲ αἱ ἀριστοὶ καὶ εὐρωστοὶ ἐν τε τῷ λόγῳ καὶ τῇ πράξει δυνάμεις τῆς πολιτείας. Διότι οὗτοι ἔμαθον ἡδὴ ἀλλαγῆ, ὅτι καθῆκον τοῦ πολίτου κατ' Ἀριστοτέλην εἶναι οὐχὶ ἀπλῶς ἄπαξ λέγειν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ συνεχῶς καὶ διὰ βίου, οὐδ' ἄπαξ τὸ τοῦ πολίτου καθῆκον ἐπιτελέσαι, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἐκάστην καὶ διὰ βίου, οὐδ' ἀπλῶς τὸ δικαιοπραγεῖν, ἀλλὰ τὸ δικαιοπραγεῖν, οὐδὲ τὸ φιλεῖν, ἀλλὰ τὸ φιλεῖν τὴν πόλιν καὶ τὴν πατρίδα· ἢ γὰρ πολιτεία βίος ὁ τοῖς πλείστοις κοινωνήσαι δυνατός, ἀλλ' οὐ λειτουργία πέρας ἔχουσα.»

Οὕτω δὲ, ὅσῳ μᾶλλον μετὰ πλείονων καὶ διὰ πλείονων πολιτῶν λόγῳ τε καὶ ἔργῳ συνεχῶς διασφαρηνίζεται καὶ διατυποῦται ἐν τοῖς Συλλόγοις καὶ ἢ ἐν τούτοις καὶ ὑπὸ τούτων σκοπούμενη καὶ ἐπιδωκομένη ἐνότης ἡμῶν, τοσοῦτῳ μᾶλλον αὕτη προοιβάσκειται καὶ τελειοῦται. Διότι καὶ ἐν τοῖς Συλλόγοις οἱ καθ' ἕκαστον παρὰ τῶν πολλῶν καὶ οὗτοι παρ' ἐκείνων μαθάνουσιν, ὅτι ἐν ἐλευθέρῳ πολιτεία ἢ ἠθικὴ ἐλευθερία, καὶ τοι ὑπάρχει βῆσις τῆς πολιτικῆς ἐκάστου τῶν πολιτῶν ἐλευθερίας καὶ εἶναι ἀνεξάρτητος ταύτης, ὅμως οὕτω στενῶς μετ' ἀλλήλων συνδέονται καὶ δι' ἀλλήλων τελειοῦνται, ὡστε ἐκείνη τε, ἐὰν μὴ αὕτη ἀσφαλίς, εἶναι ἡμιτελής ἢ καὶ ἀπλῶς κατάστασις τις ἄνευ πλήρους ἐνεργείας καὶ ἀσκήσεως, καὶ αὕτη ἄνευ ἐκείνης δικαιωμάτων ἀσκήσεως μὴ λογιζομένη καὶ ἐπ' ὄλεθρον ἄγουσα. Καὶ οἱ Σύλλογοι ἄρα θέλουσι ἐξεγείρει μετὰ λόγου καὶ διαμορφώσῃ σὺν τῷ χρόνῳ παρὰ τῷ λαῷ τῆς ἐλευθέρως πατρίδος ἡμῶν ἠθός τι πολιτικὸν καὶ ἠθικὸν ὑπόστασιν. Διότι ὁ λαὸς μετρεῖ μὲν τὰς ἐπὶ μέρους ἐκάστου τῶν πολιτῶν πράξεις κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν τῆς ἠθικῆς μέτρον, τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι σαφές καὶ κατὰ λόγον, καὶ ἐπαινεῖ δὲ ὁ λαὸς ὡς τὰ πολλὰ καὶ ψέγει, ἀλλ' ἐξ ἀπλοῦ μόνον αἰσθηματος. Ἐν δὲ τοῖς Συλλόγοις καὶ ἐκ τῶν Συλλόγων ἐμφανίζονται παρὰ τῇ κοινωνίᾳ μᾶλλον πεφωτισμένοι ἄνδρες, οἵτινες δίδουσι τὸ ὀρθὸν μέτρον, δι' οὗ κανονίζονται αἱ ἀξιώσεις καὶ τὸ ἔργον ἐκά-

στου, και διαλευκαίνουσι τὸ σκοτεινὸν ἐκεῖνο και ἀμυδρὸν τοῦ ἠθικοῦ βίου, ὅπερ ζῆ μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ και τῇ διανοίᾳ τοῦ ἡμετέρου λαοῦ, ἀλλ' ἄνευ εἰσέτι τῆς περὶ αὐτοῦ καθαράς συνειδήσεως και τῆς μετὰ λόγου χρήσεως. Τοῦτο δὲ, ὅπερ σκοτεινῶς πως ἐν τῷ λαῷ ἐνοικεῖ και οὐτινος οὐχὶ ἐλευθέρᾳ χρήσις και ἀσκήσις γίνεται, εἶναι και λέγεται νόμος, ὅστις δὲν διανέμεται ἐνὶ ἐκάστῳ, ὡσπερ μοιραῖόν τι, ἀπλῶς και μόνον εἰς ἀποδοχὴν, ἀλλὰ και εἰς ἐφαρμογὴν ὑπ' ἐκάστου και ὑπὲρ ἐκάστου τῶν πολιτῶν. Τούτῳ δὲ μάλιστα τῷ τρόπῳ θέλει φρίνεται, ὅτι ἀληθεύει οὐχὶ μόνον κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ ἢ πλεῖστον βριθος ἔχουσα ῥήσις vox populi vox dei (φωνὴ λαοῦ φωνὴ Θεοῦ), ἀλλὰ θέλει σὺν τῷ χρόνῳ ἐκδηλώσει και πρέπει νὰ ἐκδηλώσῃ ἅπασαν τὴν δύναμιν και ἅπαν τὸ κράτος αὐτῆς, ὅπερ εἶναι πανσθενές. Καὶ οἱ Σύλλογοι ἄρα οὐ σμικρὸν θέλουσι συντελέσει, ὅπως λάβῃ ποτὲ και παρ' ἡμῖν σάρκα και ζωὴν ἢ φωνὴ τοῦ λαοῦ, ἣτις

οὐ πάμπαν ἀπόλλυται,
θεός νύ τίς ἐστι και αὐτῆ,

και ἐν ἣ ἐμφαντικώτατα ἐκδηλοῦνται ἢ μετὰ μείζονος συνειδήσεως ἔκφρασις τῆς ἐνόττητος ἡμῶν τε ἐκάστου και τῆς πολιτείας.

Καθὼς δὲ ἡ τοῦ ἐνός πρὸς ἑαυτὸν και τοὺς πολλοὺς, τούτων δὲ πάλιν πρὸς τὴν πατρίδα ὅλην πνευματικὴ ἐνέργεια και ἐπίδρασις ἢ και ὑπὸ τῶν Συλλόγων καλλιερ-
γουμένη και προαγομένη μέγιστ' ἀγαθὰ ἐνὶ ἐκάστῳ και τῷ ὅλῳ ἐπαγγέλλεται, οὕτω πάλιν ὑπ' αὐτῆς ταύτης φοβερὰ και ἀποτρόπαια και δεινὰ εἰπεῖν κακὰ ἐνὶ ἐκάστῳ και τῇ πατρίδι ὅλη παρασκευάζονται. Πῶς τοῦτο; Ὅταν οἱ Σύλλογοι παύσωνται μὲν ὄντες τοιοῦτοι, μετατραπῶσι δὲ και μεταμορφωθῶσι εἰς *Συστάσεις και Φατρίας*. Διότι ἐν μὲν τοῖς Συλλόγοις ἐμπειδοῦνται και κρατύνεται ἢ τῶν νεωτέρων πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους *Αἰδώς και εὐπειθεια* και ὁ πρὸς τὸν *Νόμον φόβος και σεβασμός*, ἐν δὲ ταῖς Φατρίαις ἀποχαλινούται και ἐγγίγνεται διὰ τῶν ἐμπλοκῶν και διερεθισμῶν *συνήθεια Ἀναιδίας και Ἀπειθείας*. Οἱ μὲν Σύλλογοι ἐνεργοῦσι πνευματικὰς ἐνεργείας θετικὰς και σωτικὰς ὑπὲρ ἐνός ἐκάστου και τοῦ ὅλου, αἱ δὲ Φατρίαι ἀρνητικὰς και ἐπ' ὀλέθῳ πάν-

των. Οἱ μὲν Σύλλογοι ἐποικοδομοῦσι και ἀνορθοῦσιν ἡμέρα και μετὰ λόγου, αἱ δὲ Φατρίαι ἀναιροῦσι και ἀνατρέπουσι βιαίως και παραλόγως. Οἱ Σύλλογοι συλλέγουσι παρ' ἑαυτοῖς και μελετῶσι τὸ παρελθὸν τῆς πατρίδος, ὅπως σὺν τῷ χρόνῳ και ἀθουρώσῃ διὰ τούτου μετὰ τοῦ ἐνεστῶτος παρασκευάσωσι τὸ μέλλον αὐτῆς· αἱ δὲ Συστάσεις και Φατρίαι και παρελθόντος και μέλλοντος ἐπιλανθάνονται, ἵνα πρὸς ὦραν ἐν τῷ ἐνεστῶτι ζήσωσιν. Ἐν μὲν τοῖς Συλλόγοις τὸ παλαιὸν διὰ τῆς συνέσεως και τῆς πείρας ποδηγετεῖ τὸ νέον, τὸ δὲ νέον ἀνακαινίζει τὸ παλαιὸν διὰ τῆς ἀκμῆς τοῦ πνεύματος και τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος· ἐν δὲ ταῖς Φατρίαις εἰ μὲν πρεσβύτεροι, δι' ἧς ἀναφέρουσι δυσώδους πνοῆς, ἀποπνίγουσιν, ὡσπερ τὰ βράσκια γεράνδρῳ, τοὺς ἐν τῇ ἀργῇ τῆς ἀναβλαστῆσεως και ἀυξήσεως νέους, οἱ δὲ νέοι κείνται, ὡσπερ κάταυγμα και ἀπόζυρα βλαστήματα, ἄνευ ἰκμάδος και ζωῆς. Καὶ τὸ τῶν Συλλόγων πνεῦμα μισεῖ και ἀποστρέφεται, διότι διὰ τὴν πρὸς ἑαυτὸ ἀγάπην και φιλίαν ἐφ' ὑψηλότερα και τὴν ζῶν φέρεται· τὸ δὲ τῶν Φατριῶν μισεῖ αὐτὸ ἑαυτὸ και τὸ τῶν ὁμοίων, διότι, τρεφόμενον και μεθυσκόμενον ὑπὸ τῶν ἀγρίων και λυσσωδῶν τοῦ σώματος παθῶν, τῶν πρὸς ἄλληλα διαμαχομένων, ἐπιτὰ κάτω και τὸν θάνατον ἐλαύνεται. Ἐν τοῖς Συλλόγοις μετὰ λόγου και μελέτης ἀναιροῦνται και διαγράφονται προγράμματα ἡμαρτημένα και ἡμιτελῆ, ἵνα τεθῶσι τελειότερα και ὑγιέστερα· ἐν δὲ ταῖς Φατρίαις αἴρονται και ποδοπατοῦνται τὰ ὑγιῆ, ἵνα πρὸς ὦραν ἀντὶ τούτων βασιλεύσωσι τὰ σαπρὰ και νοσηρὰ. Οἱ Σύλλογοι πειρῶνται νὰ προβιάσωσιν ὑψοῦ τοὺς νόμους και τὸ καθῆκον, διότι, ὑπ' αὐτοὺς τιθέμενοι, μεγαλοπρεπέστεροι και ἀξιωματικώτεροι νὰ ἀναδειχθῶσι βούλονται· αἱ δὲ Φατρίαι ἀνυψοῦσι τὸ μυσαρὸν και εἰδεχθῆς πάθος και τὴν ἄρσιν παντὸς νόμου και καθήκοντος, διότι ἐπιθυμοῦσι μόνον μείζονος δυνάμεως και ταχύτητος νὰ κατασυντριβῶσιν· Οἱ Σύλλογοι μετ' ἀνημμένης λαμπάδος τοῦ πνεύματος μακρύνονται και διαπλάττουσι τὴν κοινὴν γνώμην, αἱ δὲ Φατρίαι μετ' ἐσθεσμένης λυχνίας τῶν παθῶν ἐξαμβλοῦσιν και διαστρέφουσι αὐτήν. Ἐν τοῖς Συλλόγοις ἡ μὲν νεότης εἶναι τὸ εἶρ τῆς πατρίδος, οἱ δὲ πρε-

σβύτεροι εὐχυμώτατοι και εὐαδέστατοι καρποὶ ἐν δὲ ταῖς Φατρίαις ἡ μὲν νεότης καταψύχεται ὑπὸ τοῦ νυκτερινοῦ πάγου τοῦ χειμῶνος τῶν παθῶν και ἀπομαραίνονται ὑπὸ τῆς μικροψυχίας και ἐρυσίθης τὰ ἰδεώδη αὐτῆς ἀνθη πρὶν ἢ ἀναδώσει γενναίους καρποὺς πνευματικούς, οἱ δὲ πρεσβύτεροι ἀπόζοντες και μεστοὶ τοῦ θανατηφόρου καρποῦ. Τὸ δὲ κεφάλαιον, ἐν τοῖς Συλλόγοις σκοπεῖται ἢ συγκέντρωσις και ἢ ἐνόττης ἐνός τε ἐκάστου και τοῦ ὅλου, διὰ δὲ τῶν Φατριῶν ἢ διάστασις και ἀποσύνθεσις πάντων· ἐν τοῖς Συλλόγοις ὁ εἰς μεριμνᾷ ὑπὲρ πάντων και οἱ πάντες ὑπὲρ τοῦ ἐνός· ἐν δὲ ταῖς Φατρίαις ὁ εἰς κατὰ πάντων και οἱ πάντες κατὰ τοῦ ἐνός· τοὺς Συλλόγους ἀναγράφει ἢ παγκόσμιος ἱστορία ἐν τῇ ἀναγεννήσει και τῇ ἀκμῇ τῶν ἐθνῶν, τὰς δὲ Φατρίαις ἐν τῇ παρακμῇ και τῷ θανάτῳ αὐτῶν. Καὶ ἡ τῆς δούλης νῦν δ' ἐλευθερίας πατρίδος ἡμῶν ἱστορία μνημονεύει ἐταιριῶν, ἀ.λ.λ' ἐταιριῶν φιλικῶν και φιλανθρώπων, αἵτινες διευκόλυναν και συνεπέσπευσαν τὸ και ὑπὸ τῶν Συλλόγων νῦν ἐπιδιωκόμενον εἰς τελείαν πραγμάτωσιν ἔργον, Μὴ ποτε δώης, Θεε, τῆς Ἑλλάδος ὁ Σωτῆρ, εἰς ἐρεβῶδες σκότος ὑπὸ Συστάσεων και Φατριῶν νὰ μεταβληθῇ ὁ γλαυκός και ἰλαρός τῆς Ἑλλάδος· εὐαγός.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰδέα και ὁ σκοπός, ἦν και οἱ Σύλλογοι κοινῇ καλλιεργοῦσι και ἐφ' ὃν τείνουσιν, ἢ τελῶς αἴρεται, ὡς εἶδομεν, ἢ ὡς ἐπὶ πλεῖστον χρόνον ἀναβάλλεται, ἀν οὗτοι μεταποιηθῶσιν εἰς Φατρίαις και Συστάσεις, διὰ τοῦτο οἱ ἐπὶ μέρους Σύλλογοι, τὰ εὔσῳμα ἀνθη τῶν γραμμάτων και τῆς πολιτείας, ἔργῳ και κοινῇ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἢ ἐπὶ μέρους πνευματικῆ ἐνέργεια και πόθος αὐτῶν ἐν ἀμυνίᾳ πρὸς ἀλλήλους τε και τὸ ὅλον και τοῦτο πρὸς αὐτοὺς ἔχουσιν, οὐ τινος εἶναι ἔμφυχα και ἐνεργὰ μέλη. Τὴν κοινὴν δὲ ταύτην και ἐναρμόνιον πνευματικὴν ἐνέργειαν και σπουδὴν αὐτῶν ἐκδηλοῦσιν αἱ ἐπὶ μέρους Σύλλογοι μετὰ τοῦ ὅλου διὰ κοινῆς πανηγύρεως και ἐπιτελέσεως ἱερᾶς ἐορτῆς, ἐμφαντιζόμενοι πρὸ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Σωτῆρος τῆς Ἑλλάδος, οὐ ἢ κραταιὰ και πανσθενῆς ἰσχύς και δύναμις κρατύνουσα αὐτοὺς διαφωτίζει και διαθερμαίνει τὸν νοῦν και τὴν καρδίαν και ἐμπεδοῖ αὐ-

τοὺς εἰς τὴν πίστιν ὑπὲρ τῆς ὑψίστης ἰδέας, ἦν κατὰ μικρὸν νὰ πραγματώσῃ σπουδάζουσι. Διὰ τῆς κοινῆς δὲ ταύτης ἱερᾶς πανηγύρεως ἀποδεικνύεται ἔθρον μὲν, ὅτι ὑφίσταται ἀδιάρρηκτος ὁ ἀίρατος σύνδεσμος ἡμῶν μετὰ τῶν πάλαι ποτε προγόνων, ἔθρον δὲ, ὅτι εἰοικεῖ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ζωηρὸν τὸ φρόνημα και ἀσβεστος ἡ πίστις τῶν πατέρων. Διότι, εἴτι και ἕτερον κοινὸν πρὸς ἐκείνους ἔχομεν, σεβαστῇ δμῆγυρις, ἀναμφισβήτητος εἶναι και πρέπει νὰ ἦ και ἢ πρὸς τὸ θεῖον εἰλικρινῆς και ἡγιασμένη πίστις. Διότι και οἱ πάλαι ποτε πρόγονοι, ὅτε ἢ *Περσῶν ἐπίθεσις τοῖς Ἑλλησιν*, ἴσως δὲ *σχεδὸν ἅπασι τοῖς τῆν Εὐρώπῃν οἰκοῦσιν ἐγγίγνεται*, ἐπὶ λεπτιῆς και ἀπόρου ἐλπίδος (αἱ πρόγονοι) ὀλοῦμενοι, και ἐν ταῖς κατὰ γῆν και ἐν ταῖς κατὰ θάλατταν μάχαις «*εὐρισκον καταφυγῆν αὐτοῖς*, λέγει ὁ βαθὺς και θεῖος Πλάτων, *εἰς αὐτοὺς μόνους και τοὺς θεοὺς καταφυγῆς και ἐλπίδος εὑροντο τὴν σωτηρίαν και ἠσυχάζοντο τὴν ἐλευθερίαν*. Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ σπουδαιοτάτου γεγονότος ἐωρτάζετο κοινῇ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὁ Ζεὺς, τότε πρῶτον ὑπὸ τὸ ἐπίθετον Σωτῆρ και Ἐλευθέριος, διότι αὐτὸς ἔσωσε και αὐτὸς παρέσχεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν ἐλευθερίαν, ἣτις πάλιν ὄχρητο ἀποπτάσσα, ὡς ἐκεῖνοι ἐπαύσαντο εἰς αὐτοὺς μόνους και τοὺς θεοὺς καταφυγῆν εὐρίσκοντες.

Και τοὺς πατέρας δὲ ἡμῶν, ὧν πολλῶν τὰ ὄστα κείνται εἰσέτι ἄταφα, τὰ πλεῖστα δὲ ἀτύμβευτα, και τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ αὐτῶν ἀπορίᾳ και τῷ θανάτῳ ἢ εἰλικρινῆς αὐτῶν πίστις εἰς τὸν Σωτῆρα Θεὸν ἔσωσεν. Διότι ἐν τῇ τελευταίᾳ ναυμαχίᾳ, ἣτις ἐπῆνεγκεν, ὡς γνωστὸν, τὴν ῥοπὴν τοῦ πλήρους περιπετειῶν πολέμου, μόνη αὐτῆ ἢ φωνῆ ἀνωθεν ἐξ Οὐρανοῦ ἤχηρὰ ἠκούσθη: «*ἦ νεῖς ἐμεῖ πίστις σου, και ἡεῖς σὲ αὐτὴν μάλιστα καταφυγῆ, δούλη και μεστὴ ἀσθενειῶν*» Ἑλλάς, *σέσωκέ σε και τὰς πολλὰς ἀσθενείας σου ἀπέπλυνε, μικετι ἐν τῇ νέᾳ και ἐλευθερᾳ ζωῇ σου ἀμάρτανε.*» Διὰ τοῦτο και οἱ πατέρες ἡμῶν εἰς ἀίδιον ἀνάμνησιν τοῦ σπουδαιοτάτου και ἀξιοθαυμάστου γεγονότος ἀτήγειραν οὐχὶ πολλῶ ὕστερον και ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος τῆς Ἑλλάδος Θεοῦ,

Διότι ὁ μὲν ἀείμνηστος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἰδίαις χερσίν ἐπὶ τοῦ θεμελίου λίθου, ὃν αὐτὸς ἔθηκεν εἰς τὸν ἐν τῷ ὄρανοτροφεῖῳ τῆς Ἀγίνης οἰκοδομηθέντα ναὸν ἐπέγραψε ταῦτα·

ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ
Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΘΙΕΡΟΝΕΙ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΤΟΥΤΟΝ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΩΤΗΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΘΕΟΝ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπέγραψεν ὁ Κυβερνήτης ὅστις, ὡς ὀρθότατα παρετήρησέ μοι σεβαστὸς φίλος, «προσδιώρισε τὴν τελετὴν τῆς θεμελιώσεως τοῦ ναοῦ ἐν ἡμέρᾳ ἐργασίμῳ, οὐχὶ τυχαίως, ἀλλὰ σκοπιμώτατα· διότι, γράφει μοι ὁ σπουδαῖος φίλος, «τοῦ αἰοδίου Κυβερνήτου ἡ διάνοια ἦτο νὰ ριζωθῇ εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ ὅτι ὁ Θεὸς ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα.» Ἡ δὲ ἐν Ἀργεῖ Δ'. ἐθνικῆ τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις ἀνομιμῆσει αὐτὴν εὐτυχή, γενομένη τὸ ὄργανον, δι' οὗ τὸ ἔθνος ἐκπληροῦ τὸ πλεονεφέρον τῶν χρεῶν του, τὸ νὰ ἀναπέμψῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις ἔδειξε τοσαῦτα θαύματα διὰ τὴν σωτηρίαν του» καὶ ψιφίσει ἡ αὐτὴ συνέλευσις «ὅταν ἡ τοπικὴ περιφέρεια τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ καθέδρα τῆς κυβερνήσεως τῆς κατασταθῶσιν νόμιστικῶς καὶ οἱ οικονομικοὶ πόροι τοῦ κράτους ἐπιτρέψωσι, θέλει ἀνεγερθῆ κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν καθέδραν αὐτῆς Ναός, ἐπὶ ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος τιμώμενος.»

Διὰ τῆς κοινῆς δὲ ταύτης τῶν ἐπὶ μέρους Συλλόγων μετὰ τοῦ ὅλου ἱεράς πανηγύρεως καὶ ἑορτῆς ἀποδείκνυται, ὅτι δὲν ἐμάθομεν τὰ *Εὐαγγέλια* μόνον νὰ ἐορτάζωμεν τὰ διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος ἐξέγερον τῶν πατέρων, ἀλλὰ, ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας ἡμῶν συναισθανόμενοι, μαρτυροῦμεν ὅτι τιμῶμεν καὶ διαρκῶς μνημονεύομεν καὶ τὰ Σωτήρια διὰ τὴν ἀπὸ τῆς μακρᾶς καὶ βαρείας δουλείας εὐδοκίᾳ καὶ συγκατανεύσει τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ ἀπαλλαγῆν. Διὰ τῆς μετ' ἄλλας δ' εὐλαβείας καὶ τοῦ ἁγίου φόβου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σωτῆρος ἐμφανίσεως τῶν Συλλόγων καὶ τοῦτο προσέτι ἔργῳ ἀλλ' οὐ λόγῳ θέλει ἀποδείκνυται, ὅτι, ἔχοντες μεθ' ἡμῶν καὶ φρουρούμενοι ὑπὸ τοῦ τάγματός τῶν ἱπ-

πέων, ὅπερ «ἔχει τὴν πληρεξουσιότητα ἡ κυβερνήσις παρὰ τῆς ἐν Ἀργεῖ Δ'. τῶν Ἑλλήνων ἐθνικῆς συνέλευσεως νὰ συστήσῃ ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὸ θεῖον ὄνομα τοῦ Σωτῆρος», φρουρούμενοι φρουρούμεν καὶ ἀσφαλιζόμεν μετὰ μεγίστης μερίμνης καὶ λελογισμένης ἀγάπης καὶ εὐλαβείας τὴν ὑπὸ τῶν πατέρων δωρηθεῖσαν ἐλευθερίαν, ἧς ἡ τήρησις καὶ φυλακὴ εἶναι πολλῶ χαλεπωτέρα καὶ δυσχερεστέρα, ἢ ἡ ἀνάκτησις αὐτῆς ἀπολεσθείσης· ὅτι, μανθάνοντες καὶ ἐνασκούμενοι, γινώσκομεν οὐ μόνον τί εἶναι καὶ λέγεται ἐλεύθερος ἐλευθέρας πατρίδος πολίτης, ἀλλ' ἐκόντες καὶ πρόθυμοι ἀπαξάπαντες πειθόμεθα τοῖς νόμοις σὺν τῷ Σωτῆρι Θεῷ.

Διὰ τῆς ἐν τῷ ναῷ δὲ τοῦ Σωτῆρος τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος Θεοῦ μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου ἐμφανίσεως τῶν Συλλόγων ἀποδείκνυται ἔργῳ, ὅτι ἐκ βαθυτάτης συναισθήσεως δὲν παύομεθα ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι ἡμῶν ἡμᾶς τ' αὐτοὺς ἐξαγνίζοντες καὶ σφύζοντες, καὶ τὸν Θεὸν ἐξυμνῶμεν διὰ τὴν ἐν τῇ νέᾳ ζωῇ ἡμῶν ἀμαρτίαν. Τίς δ' αὐτῆς ἀμαρτίαν, ἧτις εὐθὺς κατὰ τὴν μετὰ βασιν ἐπὶ τὴν νέαν ἐλευθέραν ζωὴν ἡμῶν ἐγένετο καὶ δι' ἣν ὀρεῖσθε ἡμᾶς τε αὐτοὺς νὰ ἐξαγνίζωμεν καὶ τὸν Σωτῆρα Θεὸν ἐξυμνῶμεθα;

acerba fata . . . agunt
scelusque fraternae necis
ut immerentis fluxit in terram viri
sacer nepotibus cruor.

Ναί, σεβαστὴ δμηγυρις, θέσφατα χαλεπὰ καὶ ἀνόσιον ἔργον ἀδελφικοῦ φόνου ἐλαύνουσιν ἡμᾶς ἐν τῇ καταστάσει τῶν πραγμάτων τῆς νέας καὶ ἐλευθέρας ζωῆς ἡμῶν, ἐξ οὗ χρόνου πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ ἐμίανε τὴν ἐλευθέραν γῆν ἀθῶου ἀνδρὸς ἱερὸν τοῖς ἐγγόνις αἵμα. Γενεὰ δὲ, ἧς οἱ πατέρες (κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος) ἐπέιδον χυθὲν ἄγιον καὶ στυγερόν αἷμα (οἴμοι τῆς ἀπωλείας!) ἀνδρὸς, μέλλοντος ἡμέρα καὶ κατὰ μικρὸν τὸ βαθὺ καὶ ἀποκεκρυμμένον σοφώτατον καὶ σωτήριον διάνημα αὐτοῦ νὰ ἐκτυλίξῃ, καὶ μετὰ δέους καὶ συνετῆς μερίμνης νὰ στηρίξῃ τὰ πρῶτα περιδεῆ καὶ περιτρέμοντα βήματα τῆς μετὰ τοσοῦτους μακροῦς τῆς δουλείας αἰῶνας πάλιν τὴν ἀρχαίαν καὶ προσφιλεῖ αὐτῆ κοιτίδα χαιρετώσης ἐλευθερίας, γενεὰ, λέγομεν, τοιαύτη δεῖται συ-

νεχοῦς ἐξαγνισμοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς τε καὶ τῆς μιανθείσης ἐλευθερίας καὶ ἀσφυγῆς τῆς παρὰ τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ Θεοῦ τιμωρίας. Διότι ἄνευ τοιούτου συνεχοῦς καὶ καθ' ἡμέραν ὡς εἶπεν ἑκάστην ἱεροῦ ἐξαγνισμοῦ καὶ ἱεράς καθάρσεως ἀπὸ τοῦ ἀμαρτήματος «ἀνὴρ μὲν ἀσεβῆς καὶ πορνηρὸς, λέγει φωνή τις ἀρχαία, τυχὸν ἀνῆρθάσειε τελευτήσας πρὶν δοῦναι δίκην» τῶν ἡμαρτημένων, ἔθνος δὲ καὶ πόλεις «διὰ τὴν ἀθανασίαν ὑπομένουσι καὶ τὰς ἡπαρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμωρίας». Ὅσα δὲ μᾶλλον διατελούμεν ἐξαγνίζόμενοι καὶ καθαιρούμενοι διὰ τοῦ ἐκ βαθυτάτης συναισθήσεως μεταμέλους ἐπὶ τῷ ἀμαρτήματι καὶ τῆς μετὰ δέους συνειδήσεως τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἀπαλλαγῆς, τοσοῦτω μᾶλλον σώζομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἀγαπῶμεν καὶ ἐμπεδοῦμεν τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν τε αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος, καὶ ἐπὶ μᾶλλον προεπιβάλλομεν αὐτήν.

Οὕτω δὲ οἱ τοὺς Συλλόγους συγκροτοῦντες πρὸς ἀλλήλους τε καὶ δι' ἀλλήλων πνευματικῶς προαγόμενοι καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ τῆς πολιτείας μέλη ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἐπιδρῶντες, θέλουσι πάντες σὺν τῷ χρόνῳ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ἑαυτῶν τε καὶ τοῦ ὅλου ἐσωτερικὴν ἐνότητα προαγαγεῖ συνεχῶς δὲ ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὸ ὅλον διακείμενοι, καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς ὡς ὄντα πνευματικὰ καὶ ἀληθῶς ἐλευθέρους πολίτας φιλοῦντες καὶ τὴν ἑαυτῶν καὶ τὴν ἐλείνων πνευματικὴν ἔνδειαν μετ' ἀγάπης καὶ φιλίας ἀποπληροῦντες (αὕτη δὲ εἶναι ἡ θεοιότης καὶ ἡ φλογερωτέρα ἀγάπη, νὰ συμπέσῃ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς ὁμοίους φίλια), τότε πάντες θέλουσι ἀγαπήσει κάκεινο, ὅπερ καλεῖται (λέξις σκληρὰ καὶ βαρεῖα) Ἑλλάς ὑπὸ ζυγόν, ἣν οἱ πατέρες ἡμῶν κεκμηκότες καὶ καταπεπονημένοι κατέλιπον τοῖς παισίν, ὅπως οὗτοι, ἐλεύθεροι καὶ ὡς ἀληθῶς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τραφέντες καὶ ἀσκηθέντες καὶ ἐν γενόμενοι, ἀγαπήσωσι καὶ ἀναζητήσωσιν, ἀνταγαπηθῶσι δὲ καὶ ἀναζητηθῶσιν.

Τὸ μέγιστον δὲ καὶ ὕψιστον ἅμα δὲ καὶ δυσχερέστατον ἔργον, σεβαστὴ δμηγυρις, ὅπερ οἱ παρ' ἡμῖν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλά-

δος Σύλλογοι ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν νὰ καλλιεργήσωσιν ἀνεδέξαντο, θέλει ἐπιτελεσθῆ καὶ ἡμεῖς τε αὐτοὶ ἀπὸ τῆς παρουσίας ἀπορίας ἀπαλλαγῆ καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν Ἑλλήνων μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιοι ἀποβῆ, ὅταν πάντες μὴ ἐπιλανθανώμεθα, ὅτι τὸ ἀρχαῖοτατον καὶ αὐτῆς τῆς δάφνης καὶ μυρσίνης καὶ ἱερώτατον παρ' ἡμῖν φυτὸν εἶναι ἡ ἐλαία, ἣν ἐφύτευσε αὐτῆ ἡ Ἀθηνα. Ἡ ἐλαία δὲ δεῖται πλείστης ὕσης ἔμφρονος παρ' ἀπάντων θεραπειᾶς καὶ καλλιεργείας. Καθὼς δὲ ἐν τῷ ναῷ τῆς θυγατρὸς τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς ἀκοίμητος ἔκαιεν ἡ χρυσὴ λυχνία, οὕτως ἀνάγκη νυκτὸς καὶ ἡμέρας αὐτὴν νὰ καίῃ καὶ φωτίξῃ ἐν τῷ πρυτανεῖῳ τῶν ἑκασταχοῦ παρ' ἡμῖν Συλλόγων, ὅπως μὴ ἐν σκότῳ κατ' Ἀριστοτέλην ψηλαφῶσιν, ἀλλ' ἐν λαμπρῷ καὶ θείῳ φωτὶ χωρῶμεν, ἐφ' ὃ ἐπιδιώκομεν τέλος.

Ὅταν δὲ τὸ ἡμέτερον ἔθνος, ἔτι σωφρονεστερὸς ἔχον καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐξαγνιζόμενον καὶ ἐν ταῖς ἠθικαῖς καὶ πολιτικαῖς ἀρεταῖς ἐγυμναζόμενον, μάθη ἔτι κάλλιον διὰ τί χρυσῷ μὲν στεφάνῳ ἐστέφθη ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος ῥήτωρ, τίνες δὲ καὶ διὰ τί σεμνῶς καὶ εὐλαβῶς ἀνέβαινον τὸν ἀνάκτι τοῦ Ἀρείου Πάγου λόφον, τότε ἀπόκεινται καὶ στέφανοι δάφνης καὶ μυρσίνης, αἵτινες ἑθαλλον καὶ δὲν θέλουσι παύει θάλλουσαι ἐν τῇ ἀναγεννωμένῃ Ἑλλάδι.

Τοῖς Συλλόγοις δ' αὐτοῖς ἀπόκειται νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι δύνανται ἰδίᾳ καὶ ἐν συνόλῳ ν' ἀναδώσωσιν αὐτοὶ μὲν πῦρ πνευματικὸν καὶ ζωογόνον καὶ σωστικόν τῇ Πατρίδι καὶ τῷ ἔθνει, οἱ δὲ νέοι τῆς Ἑλλάδος ν' ἀναφωνήσωσιν!

Ἡμεῖς τοὶ πατέρων μετ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι.
Γένοιτο!

ΚΥΡΙΟΙ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

«Ο ΒΥΡΩΝ».

Οἱ Διαμαρτυρούμενοι τῆς Εὐρώπης ζητοῦν, ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μας ὀρθοδόξους τὴν ἑνωσὴν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Παρακαλῶ, ποῖος ὁ σκοπὸς τους; εἶναι ὁ σκοπὸς τους ὀρθοσκευτικὸς; πολιτικὸς; τί εἶναι;

"Αν θρησκευτικός ὁ σκοπὸς τοὺς ἀνδραδὴ νομίζουσι" ὅτι παραδεχόμενοι οἱ ἄνθρωποι τὴν αὐτὴν θεολογίαν, ἔπαραδέχοντο μὲ τοῦτο καὶ τὴν αὐτὴν θρησκείαν, οἱ καλοῦνται τοῦτοι πλανῶται· ἐπειδὴ ἡ θεολογία δὲν εἶναι θρησκεία.

Αἱ θεολογίαι, ἂν τὰς παραδεχθῶμεν γιὰ ῥαῖνον ποῦ μᾶς τὲς δύνουσι, οἱ ἀκόλουθοί τους, ὡς γνώσεις περὶ θεότητος, εἶναι ἐπιστήμη· ἂν δὲ διὰ τὴν ἐνδόμυχόν τους ἀξίαν, μυθολογία. Καί, οὔτε ἡ ἐπιστήμη, οὔτε ἡ μυθολογία, εἶναι θρησκεία. Ὡς ὅθεν διὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἀποκλείεται θρησκευτικός σκοπὸς εἰς τοὺς ἐπιζητούντας τὴν συγχόμενους τῶν δύο θεολογιῶν Διαμαρτυρομένης καὶ ὀρθοδόξου, κλίνουμεν νὰ τοὺς ὑποθέσωμεν φιλανθρωπικὸ πολιτικὸ κίνητρο, καὶ τοὺς λέγομεν,

Ὁ σκοπὸς σας, Κύριοι εἶναι ἅγιος. Τίποτε τῶ ὄντι φιλανθρωπότερο, τίποτε θεαρεστότερο, ἀπὸ τὴν συμβίβασιν τῆς ἀνθρωπότητος ὅλης εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ φρόνημα, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πεποιθήσιν. Ἡ σύμπτωση, ἡ ὁμοίωσις, ἡ ἀγάπη μεταξύ τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου ὅλου, ἔπρεπε νὰ ᾖναι ἀπὸ τώρα κ' ἐμπρὸς ὁ κύριος σκοπὸς, τὸ κύριον μέλλημα ὄλων, πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν Κυβερνητῶν. Καὶ μόνον λέγομεν ὅτι, ἡ προσπάθεια τῆς ὁμοφρονουμένης τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς θεολογίας, εἶναι λάθος. Αἱ θεολογίαι ἀπὸ τώρα κ' ἐμπρὸς θέλει πέφτουνε, ἀλλὰ δὲν θέλει ἀλλάζονται. Αἱ ἐποχὴ καὶ τῶν θεολογικῶν συμβιβάσεων ἐπεράσανε. Ἡ κοινωνία δὲν εἶναι πλέον κοπάδια, καὶ εἰ λαοὶ δὲν ἀκολουθοῦν πλέον χτηνοπρεπῶς τὰ βήματα τοῦ Ἐπισκόπου-Τσοπάνη τους. Οὔτε ποῦ, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἤθελε κατορθωθεῖ τὸ ἀκατόρθοτο τοῦτο, εἰ ἄνθρωποι ἤθελε διὰ τοῦτο παύσονται ἀπὸ τοῦ νὰ σπαράττονται μεταξύ τους. Ἐμεῖς καὶ σήμερον βλέπομεν ὁμοιόδοξα ἔθνη νὰ ἀλληλοφονεῦνται· καὶ ἡ σκληρότερος σφαγὴς μάλιστα εἶναι ἡ ἐμφύλιος. — Καὶ τί θὰ ᾖναι τοῦτο παρὰ ὅτι ἡ ὁμοιότης τῶν θεολογικῶν φρονημάτων δὲν εἶναι χαλινὸς διὰ τὰ πάθη;

¹ Ἰδὲ πρακτικὰ τῆς συνεντεύξεως ἐν Εἰγ, τὲς 4 Φεβρουαρίου 1870, μεταξύ Ἀρχιεπισκόπου Σύρου, καὶ Λόρδου Ἐπισκόπου Ἐβ. Εἰγ· ὅπου δὲν πρόκειται παρὰ περὶ θεολογίας.

Ἡ ἀδελφοποίησις τῶν ἀνθρώπων δὲν θὰ ἔμπορέσῃ νὰ ἐπιτευχθῇ παρὰ διὰ τῆς θρησκείας. Ἀλλὰ ἡ θρησκεία ταύτη δὲν ἤθελε εἶναι καμμία ἀπὸ τὲς φτιασμένες ἀπὸ χέρι ἀνθρώπινο, καὶ ποῦ συνίστανται σὲ θεολογία μᾶλλον παρὰ σὲ θρησκεία. Ἡ μὲν θρησκεία ποῦ δύναται νὰ ἀδελφοποιήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἡ θρησκεία ποῦ ὁ Πλάστης ἔβαλεν εἰς τὸ πλᾶσμα τοῦ ποῦ ὁ Νομοθέτης ἔβαλεν ὡς νόμον μέσα στὸν ἄνθρωπον, διαμέσου τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ὀρθοῦ λογικοῦ του· καὶ τὴν ὁποίαν εὐρίσκουμε καὶ τὸ ἴδιο τὸ Εὐαγγέλιόν μας. Ἐνα ἀπὸ τὰ θεῖα γνωριστικὰ τῆς θρησκείας τούτης εἶναι καὶ ἡ καθολικότητά της· τὸ νὰν τὴν ὁμολογῇ δηλαδὴ ὁ κόσμος ὅλος, καὶ νὰ καυχᾶται ἔστω καὶ ψευδῶς καὶ ὑποκριτικῶς, ὅτι τὴν ἔχει!

"Ἄν ἤχαμε νὰ ἐκφράσωμε πλέον περιστατομένης τῆς θρησκείας τούτης, διὰ νὰν τὴν κάμωμεν αἰσθητότερη, ἤθελε τὴν εἰποῦμεν = τὸ σύνολον ὄλων τῶν ἀρετῶν, ὅσων ὁ Θεὸς ἀξίωσε τὸν ἄνθρωπον νὰ γένη ἐπιδειχτικὸς—καὶ, μὲ μίαν λέξιν, ἤθελε τὴν ὀνομάσωμεν «Ἀρετήν». Εἶναι λέγομεν διὰ τούτης, καὶ μόνης τούτης τῆς τῶ ὄντι θείας θρησκείας ὅπου οἱ ἄνθρωποι θὰ ἔμπορέσουνε νὰ ὁμοφρονήσουνε, ν' ἀδελφοποιηθῶνε, ν' ἀγαπηθῶνε, καὶ νὰ ζήσουνε τότε πλέον χωρὶς κανόνια καὶ χωρὶς λόγους· εἰ βραχίονες τῶν στρατιωτῶν νὰ ἐπιστραφοῦν εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ τὰ θορακοτά, καὶ τὰ δίκροτα καὶ τὰ τρίκροτα στὸ ἐμπόριον.

Ἀλλὰ ποῖο τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου νὰ καταφέρωμε τοὺς ἀνθρώπους νὰ βάλουν πραγματικῶς εἰς ἐνέργειαν τὴν θρησκείαν τούτην, τὴν ὁποίαν ὅλοι κηρύττουνε, καὶ λίγοι ἔχουνε;

Ἡ ἀνατροφή. Ἡ ἀνατροφή καλῶς ἐννοημένη. Ἡ ἀνατροφή τοῦ ἀνθρώπου ἀρχίζει ἀπὸ τὰ σπάργανα, καὶ τότε συνοδεύει στὸν τάφο. Ἐτσι, ἡ ἀνατροφή εἶναι διαγωγὴ καὶ

¹ Ἐξεναντίας ἡ ἀνθρώπινος θρησκεία, ἡ μᾶλλον θεολογία, δὲν ἔλαβαν ποτέτους καθολικότητα· ἀλλὰ κάθε ἔθνος εἶχε καὶ ἔχει διαφορετικὴ μίαν καὶ κάθε ἐποχὴ στὸ ἴδιο ἔθνος ἐτροπολόγησε καὶ ἀλλάξε πάντοτε τὴν δεικνύει. Οἱ δὲ νόμοι ὄλων τῶν ἐθνῶν ἀπιστήσανε πάντοτε στὴ θρησκεία, ἡ θεολογία, τῶν συνεινθῶν τους.

ἡ διαγωγὴ θρησκεία. Ὅποια ἡ διαγωγὴ, τέτοια καὶ ἡ θρησκεία.

Καὶ πάλι, ποῖα τὰ μέσα διὰ νὰ ἀναθρέψωμ' ἔτσι τὸν ἄνθρωπον; καὶ ποῖοι οἱ παιδαγωγοὶ τοῦ διὰ τὴν ἀνατροφήν τούτην; Ἡ ὑπερητότητα ἔρευνα μᾶς ῥίχνει στὴν ἀδυσσο τῆς ἀπελπίσας· ὁ Κλήρος δὲν ἀναγνωρίζει τὴ θρησκεία τούτη, τὴν ἀνατροφή τούτη καὶ ἡ Κυβέρνησις..... δὲν τὴν ἔχει! Ἐτσι, ἡ δύο τοῦτες μέγιστες κοινωνικὲς δυνάμεις, ὅπου ἐνωμένες τὰ ἔμπορῶν ὅλα, εἶναι ἐναντίαι εἰς τὸ ἔργον τῆς νομοποιήσεως καὶ ἡθικοποιήσεως τοῦ πολίτου!...

Ἰδέτε τί συμβαίνει σήμερον στὴν Ἑλλάδα. Ἡ διδασχὴ δεσμευμένη. Ὁ πλησίον δὲν ἔμπορεῖ νὰ διδάξῃ τὸν πλησίον τοῦ παρὰ μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ ὑπουργείου!!! καὶ τὸ ὑπουργεῖον, ὅταν εἰς τοὺς εὐνοϊκοὺς τοῦ δόση τὴν ἄδειαν, τὴν εἰ δίνει μὲ ὄρον μὲ τὸν ὄρον τοῦ νὰ διδάξουνε στὸ σχολεῖο τους καὶ τὴ θεολογία τῶν ἀδελφοποιτῶν φωτοστέφανων παπάδων!... ἀλλὰ οἱ, κύριοι τὰ γνωρίζετε ὅλα ταῦτα καλῆτέρᾳ μου, καὶ μόνον ἐγὼ τὰ θίγω, ἐπειδὴ συνέπεια καὶ τοῦτα τῶν σκέψεών μου.

Βλέπετε ὅθεν ὅτι, ἂν ὡς κ' ἐμεῖς ἀγαποῦμε τὸν σκοπὸν τῆς ἀδελφοποιήσεως τῶν ὄλων ἀνθρώπων, δὲν πρέπει νὰ δώσωμεν προσοχὴν καμμίαν εἰς τὲς ἀιατάλληλες προσπάθειες τῶν Εὐρωπαϊῶν Κληρικῶν¹, οὔτε νὰ ἐλπίζωμε στοὺς προϊσταμένους ἐκκλησιαστικούς ἢ πολιτικούς Κυβερνήτας τοῦ ἔθνους μας· ἀλλὰ νὰ ἀναλάβωμ' ἐμεῖς τὴν ἐχτέλεση τοῦ ἔργου τοῦτου.

Ἄς ἐνεργοῦσωμ' ἐμεῖς ἀπάνου στὸ ἔθνος μας, ὡς οἱ φιλοπόδοι Εὐρωπαῖοι τῶν ἡμερῶν μας ἐνεργοῦν κ' αὐτοὶ ἀπάνου στὰ ἐδικάτους. Τὸ ἔθνος μας ἔχει χρεῖα μεγάλη καὶ ἀμεσην ἡθικοποιήσεως, πρὶν ἢ διαφθοράτου τὸ ἀποτελεῖσθαι. Τώρα πρὸ ὀλίγου ὑψόθηκε ἀνάμεσόν σας τὸ ζήτημα, ὅπου καὶ εὐθὺς ἔγινε πολυθρόλλητο, τοῦ τίς πταίει. Μὴν τὸ παραξενάξετε, μὴν τὸ παραβαθύνετε

¹ Τῶν εὐρωπαϊκῶν κληρικῶν, ἐπειδὴ οἱ ἐδιοὶ μας δὲν ἀποσπράχουνε κατευθεῖαν τὰς προσπάθειες τῶν εὐρωπαϊκῶν, παρὰ διότι δὲν ἔμπορῶν νὰν τὸ κάμωμεν μὲ τιμῆτους· ἀλλὰ ἡ ἀδελφοποίησις καὶ νομιμοποίησις τῶν ἀνθρώπων, εἶναι πράγματα ποῦ δὲ χωροῦν στὰ κεφάλια τῶν ἐθνῶν μας.

νετε τὸ ζήτημα τοῦτο, μήπως ἡ ἔρευνά του σὰς ἀπελπίση. Δὲν εἶναι, κύριοι μίαν τάξιν ἀνθρώπων ὅπου φταίει, ἀλλ' εἶναι τὸ ἔθνος ὁλόκληρον ὅπου φταίει. Τὸ ἔθνος ὁλόκληρον εἶναι περσμένο στὴν ἐσχάτην ἀπώλειαν!... Οὔτε ποῦ πρέπει νὰ μὲ μεμφθῆτ' ἐμὲ μήτε ὅτι φωνάζω τάχα τὴν ἐντροπή μας· ἐπειδὴ, κύριοι, δὲν ὠφελοῦμεθα κρύβοντας τὸ χτικίό μας. Ἄν ἡ οἴησή μας ἔφερε μίαν ὥρα προτῆτερα στὴ φθορὰ, ἡ γνώριση, ἀναγνώριση, καὶ ξεσκέπαση πρὸς ἰατρειάν τοῦ πάθους μας, θέλει εἶναι τὸ πρῶτο βῆμα στὴν ἀναγέννησή μας.

Σεῖς ἔχετε φιλολογικὸς Συλλόγους εἰς τὰς Ἀθήνας. Πολὺ καλὸ τοῦτο. Καὶ τὸ καλύτερον ἀκόμη ὅτι δὲν περιορίζεσθε εἰς ἐπιδειχτικὲς συνεντεύξεις, ἀσκοπεῖς συζητήσεις, ἀνηρὰ ζήτηματα· ἀλλὰ ὑπηρετεῖτε μὲ πραγματικὰ μέσα τὸν θεῖον σκοπὸν τῆς ὁμοφρονουμένης τῆς ἀνθρωπότητος, ἐνεργοῦντες ἀπάνου εἰς τὸ ἔθνος μας μὲ μαθήματα δωρεάν διὰ τὰ ἄπορα παιδιὰ τοῦ τόπου σας.

Τὸ μέσον τοῦτο τῆς διανοητικῆς καὶ ἡθικῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ εἶναι βέβαια τὸ ῥιζικότερον καὶ ἀποτελεσματικότερον, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἡ δεισιδαιμονία ἐκλείπουν, καὶ τὸ πολιτικὸν φρόνημα ἐξυψοῦται. Ἀλλὰ τὸ μέσον τοῦτο, ἔτσι κάλλιστο καθὼς εἶναι, ἔχει ὅμως καὶ ἓνα μέγα ἐλάττωμα τὸ ἐλάττωμα τῆς βραδύτητος· καὶ δὲ δικάει πλέον νὰ προσδεῖομε μὲ γελοιακὰ βήματα, ἐνῶ γύρου-γύρου μας ὅλα τ' ἄλλα ἔθνη πρὸς τὸν ἔμπροσθεν εἰς τὴν πρόδο μ' ἐκπληκτικὴν γρηγορότητα.

Ἐμεῖς εἰς τὴν Ἑλλάδα χρειάζομασθε ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἐμπνευμένοι μὲ προσδευτικὰ αἰσθήματα, καὶ προικισμένοι ἀπὸ τὴ φύση μὲ θάρρος καὶ μὲ αὐταπάνηση, νὰ κηρύξουν τὴν πρόδο εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις μὴν ὀπισθοδρομοῦντες ἀπέναντι δυσκοιλιῶν καὶ κινδύνων ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι γνωρίζοντες ἔως ἐξαρχῆς ὅτι κανένα μέγα καλὸ δὲν γίνεσθαι χωρὶς ἀνάλογον θυσίαν ἀπὸ μέρους τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦργου του, νὰ ᾖναι πάντοτε ἔτοιμοι νὰ θυσιάσουν τὸν ἑαυτὸν τους ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν τους.

Τοῦτα καὶ ἄλλα ὅμοια ἀπὸ μέρους σας, κύριοι τῶν Ἀθηναϊκῶν Συλλόγων, καὶ ἀπὸ μέρους δημοσιογράφων, καὶ ἄλλων καλοθε-

λητῶν Ἑλλήνων, ἤθελε μᾶς βάλλουσε σὲ θέση νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἔθνους μας, ὥστε νὰν τὸ ἐγάλωμε ἀπὸ τὴν βάρβαρη κατάστασι τῶν ἐσφαλμένων ἰδεῶν καὶ προλήψεων καὶ νὰν τὸ καταστήσωμε ἱκανὸν καὶ ἄξιον νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν χωρρεῖαν τῶν πολιτισμένων ἔθνων· νὰν τὰ ἰδιῶν ἴσάν ἀδελφία του. νὰν τ' ἀγαπήσῃ ἴσάν τέτοια· καὶ νὰ μὴν ἀμιλλᾶται μὲ αὐτὰ παρὰ τὴν ἀμιλλα τοῦ ποῖος ὑπερτερῆσει εἰς τὸ στάδιον τῶν ἀρετῶν.

Ἴδου τί πρέπει νὰ κάνωμε γιὰ νὰ βοηθήσωμε νὰ τελεσθῇ γρίγορα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμον μας. Τούτος εἶναι ὁ καλὸς ἀγῶνας τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀγωνιζόμεσθε· καὶ ν' ἀφήσωμε τοὺς παπᾶδες νὰ ἐκμεταλλεύονται τὴν ἀνοήσιαν τῶν ἀπλουστέρων, σκοτιζόμενοι καὶ σκοτιζόντες, μὲ θεολογικὰς φιλονικίας, εἰς τὲς ὁποῖες οὔτε αὐτοί, οὔτε οἱ ἀκροαταὶ τοῦ ἔθνους· ποτὲ τίποτε¹ καὶ δὲν ἀποβαίνου· ποτὲ σὲ τίποτε ὠφέλιμον, οὔτε διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, οὔτε διὰ τὴν Θεότητα· ἐπειδὴ οὔτε τὴν ἀνθρωπότητα, οὔτε Θεότητα ἐνδιαφέρουν· ἢ διάφορες ἰδέες τῶν ἀνθρώπων περὶ Θεότητος

Κεφαλληνία, τὲς 26 Δεκεμβρίου 1874.

ΑΝΑ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ.

¹ Ἐνας καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἦτον πολὺ εὐχρησιμοποιημένος ὑποὺ οἱ μαθητὰδες του δὲν ἐδίσταζαν ποτὲ, κ' ἐμπόρην νὰ τελειῶν τὸ μάθημα πάντοτε ἀνεμπόδιτος. Ἀλλὰ κακὴ τύχη, — Ἴδου ἕνας νεοφερμένος μαθητὴς· ὑποῦ, διατάζοντας πάντοτε, ἐπαρεκάλλη ἀκαταπαύτως τὸν καθηγητὴ του γιὰ διασάφισες. Ὁ καθηγητὴς ὁ καυμένος ἐμπήκε σὲ μὲγᾶλον μ. π. ε. λ. ἄ. Ἡ προσπάθειός του γιὰ νὰ κάμῃ τὸ μαθητὴ του νὰ ἐννοῇ ἀποβαίνει μάταιος. Ὁ μαθητὴς δὲν ἐκαταλάβαινε. Ὁ καθηγητὴς τέλος πάντων κράζει κατὰ μέρος τὸ μαθητὴ, καὶ γάλι-γάλι τοῦ λέει — «Μήτ' ἐγὼ δὲν καταλαβαίνω» — «Ἐκατάλαβα» λέει ὁ μαθητὴς; — «τώρα ἐκατάλαβα».

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

ὑπὸ ΣΧΙΛΛΕΡΟΥ.

(Συνέχεια ἴδε ἀρ. 10 Βύρωνος.)

§. 103. Ἦδη ἤρξατο καὶ ὁ αὐτοκράτωρ πλείονα ἐπιδεικνύμενος δραστηριότητα καὶ σπουδὴν. Ὁ Βουκοῦ καὶ ὁ Δαμπιέρρης ἐπέπεσαν μετὰ τῶν δύο στρατιωτῶν εἰς Βοημίαν καὶ ἤρχισαν ἐχθροπραξίας, πλὴν ἀπήντησαν εἰς τὴν εἰς Πράγαν ἀγούσαν ὁδὸν πολλῶν μᾶλλον ἀνυπερβλήτων κωλύματα παρ' ὅσον ἐφαντάζοντο. Ἐκαστον φρούριον, ἐκάστην θέσιν ὠφειλον νὰ ἐκπορθήσῃ διὰ τοῦ ξίφους καὶ ἢ ἀντίστασις ἐπετεινετο καθ' ὅσον προεχώρου, διότι αἱ ἀκολασίαι τῶν στρατευμάτων, συγκειμένων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ Οὐγγρων καὶ Βαλῶνων ἐξώθουν τοὺς μὲν φίλους, εἰς ἀπαστασίαν, τοὺς δὲ ἐχθροὺς εἰς ἀπεγνωσμένην ἀντίδρασιν. Καὶ ἐντούτοις ὁ αὐτοκράτωρ, ἐν ᾧ τὰ στρατεύματά του εἰσῆλθον εἰς Βοημίαν, ἐπανελάθεν εἰς τὰς ἀρρεστηκίας πόλεις προτάσεις περὶ εἰρήνης, ἃς οἱ ἀντάρται ἀγερῶχος ἀπέρριψαν. Τὸ κίνημα αὐτὸ συνεμερίσθησαν αἱ πόλεις τῆς Μοραβίας καὶ ἐκ τῆς Γερμανίας ὁ τολμηρότερος καὶ γενναϊότερος στρατηγός, ὁ κόμης Μανσφέλδης, ἦλθε προσωπικῶς νὰ τοὺς ὑποστηρίξῃ.

§. 104. Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Εὐαγγελικῆς ἐνώσεως παρηκολούθουν μετ' ἐνδιαφέροντος τὰς διαδραματιζόμενας ἐν Βοημία σκηνάς. Καὶ ἡ ἐνωσις καὶ οἱ Βοημοὶ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ἐμάχοντο αἰτίας, ἐναντίον τοῦ αὐτοῦ ἐπολέμου ἐχθροῦ. Συνεταύτησαν τὴν τύχην μετὰ τὴν τῶν Βοημῶν καὶ ἐθεώρησαν τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον ὡς τὴν εὐλογυτέραν ἀφορμὴν πρὸς κοινὸν τῶν Γερμανῶν συνασπισμὸν. Τοιαῦτα φρονούντες ἐνίσχυσαν τὸ θάρρος τῶν ἀνταρτῶν μὲ ὑποσχέσεις βοηθείας, ἃς κατ' εὐτυχὴ σύμπτωσιν ἠδυνήθησαν ἀνεπίστως νὰ ἐπιτελέσωσιν.

§. 105. Ὁ κόμης Πέτρος Ἐρνέστος Μανσφέλδης, υἱὸς ἐνθέρμου Αὐστριακοῦ ἀξιωματικοῦ, ἐνδόξως διοίκησαντος ποτὲ τοὺς ἰσπανικοὺς στρατοὺς εἰς τὰς Κάτω χώρας ἐξελέχθη ὡς τὸ κατάλληλον πρόσωπον νὰ κατάρτιψῃ ἐν Γερμανίᾳ τὸν Αὐστριακὸν οἶκον,

Προσενεγκῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Αὐστρίας τοὺς πρώτους στρατιωτικούς του ἀγῶνας ἐπολέμησεν ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ ἀρχιδουκῆς Λεοπόλδου ἐν ταῖς Ἰουλίαις χώραις καὶ τῇ Ἀλσατίᾳ κατὰ τῆς Λουθηρανῆς θρησκείας καὶ τῆς Γερμανικῆς ἐλευθερίας. Κατόπιν ὁμως λεληθότως σαγηνευθεὶς ὑπὸ τῶν δογματῶν αὐτῆς τῆς θρησκείας ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀρχηγὸν διότι οὗτος ἤνευτο ἐξ αἰσχροκερδείας νὰ ἀποδώσῃ αὐτῷ, ὅσα πρὸς ὠφέλειάν του καὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του ἐδαπάνησε ποσὰ καὶ παρέσχεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Ἐνωσιν τὴν ἐνζήλον δραστηριότητάτου καὶ τὸ νικηφόρον ξίφος του. Συνέβη, ὥστε ὁ ἀρχιδουκὴς τῆς Σαβοῦας, σύμμαχος τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐνώσεως εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ἰσπανίαν νὰ παραστῇ καὶ βοήθειαν νὰ ζήτησῃ παρὰ τῆς Ἐνώσεως. Αὕτη πραγματικῶς ἐνετείλατο εἰς τὸν Μανσφέλδην νὰ ἐτοιμάσῃ ἐν Γερμανίᾳ τὰς τετρακίς χιλίους ἄνδρας συντηρουμένους δαπάναις τοῦ ἀρχιδουκῆς. Ὁ στρατὸς οὗτος ἐπορεύθη καθ' ἣν στιγμὴν ἐξήπτε το ἐν Βοημίᾳ ἡ φλόξ τοῦ πολέμου· ἀλλὰ τότε δὲν ἐχρηξέ πλέον τῆς ἀρωγῆς αὐτῶν ὁ ἀρχιδουκὴς καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Ἐνωσιν, ἵνα ποιήσῃ αὐτοῦ οἰανδήποτε ἐβούλετο χρῆσιν. Διὰ τὴν Ἐνωσιν, οὐδὲν ὡς εἰκότως ἦτο λυσιτελέστερον ἢ τὸ νὰ συνδράμῃ τοὺς ἐν Βοημίᾳ δρούφρονάς της διὰ ξένων ἀναλωμάτων. Ἐπομένως διέταξε τὸν κόμητα Μανσφέλδην ἵνα ὀδηγήσῃ τὸν εἰρημὸν στρατὸν εἰς τὴν ἐπαναστατήσασαν χώραν ὅπως δὲ ἀποκρύψωσιν εἰς τὰ ὄρυμα τῶν κόσμου τὴν ἀληθῆ τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν αἰτίαν, διέδωκεν ὅτι ἡ προτέρα ἐξουσία μετεπέμψατο αὐτοὺς.

§. 106. Ὁ Μανσφέλδης εἰσελάσας εἰς τὴν Βοημίαν κατέλαβε τὴν ὄχυράν καὶ τῷ αὐτοκράτορι ἀφοσιωμένην πόλιν Πίλσεν ἧς ἡ ἄλωσις ἐξησφάλισε τὴν περαιτέρω πορείαν. Συγχρόνως δὲ ἐκράτουν τὸ θάρρος τῶν ἐπαναστατῶν τὰ ἐπικουρικὰ στρατεύματα, ἅτινα ἐπεμψαν αὐτοῖς αἰ ἐν Σιλεσίᾳ πόλεις. Οἱ ἐπαναστάται συνῆψαν κατὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ ἀψιμαχίας μὴ διακριθείσας, ἀλλὰ φθοροποιᾶς αἰτίνας ἦσαν τὸ προανάκρουσμα δ'εὐτέρου πολέμου. Ἴνα δὲ διακόψωσι τὴν σπουδὴν μετ' ἧς ἐνήργουν οἱ αὐτοκρατορικοὶ τὰς πολεμικὰς ἐτοιμασίας, προ-

έβησαν οἱ ἐπαναστάται ἐπιτηδείως εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ὑπεκρίθησαν, ὅτι ἀποδέχονται τὴν προσνεχθεῖσαν μεσιτείαν τῆς Σαξωνίας. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐκβασίς τῶν προσποιητῶν διαπραγματεύσεων ἀποδείξῃ τὴν ἀπλότητα τῶν εἰς αὐτὰς πιστευσάντων, ὁ θάνατος ἀνήρπασεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τὸν αὐτοκράτορα.

§. 107. Τί ἄραγε ἔπραξεν ὁ Ματθίας ὅπως δικαιολογήσῃ τὰς προσδοκίας, τὰς ἐλπίδας τὰς ὁποίας διήγειρεν εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς ἐξώσεως τοῦ προκατόχου του; Ἠξίζεν ἄραγε νὰ ἀναβῇ δι' ἐγκλήματος τὸν θρόνον τοῦ Ροδόλφου μόνον καὶ μόνον ὅπως δυσκλεῶς κατέχη αὐτὸν καὶ ἐπονειδίστως τὸν ἐγκαταλίπη; ὅλος ὁ χρόνος τῆς βασιλείας του ὑπῆρξε διηνεκῆς κόλασις, ἦν ὑφίστατο διὰ τὴν ἐγκληματικὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασίν του. Ἀνυπομονῶν νὰ φορέσῃ ὀλίγα ἔτη πρότερον τὸ αὐτοκρατορικὸν διάδημα κατέστρεψε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ στέμματος καὶ τῆς ἐπικρατείας καὶ ὅτι πρὸς ἀτομικὴν του υπεράσπισιν ἀφῆκεν αὐτῷ ἡ ὀσμὴ αὐξουσα δύναμις τῶν μελῶν τῆς Γερμανικῆς διαίτης ἤρπασαν αἰσχροῦς οἱ ἴδιοι του συγγενεῖς. Ἀσθενὴς καὶ ἄπαις ἔβλεπε περιαλγῆς τὴν προσοχὴν τοῦ κόσμου στρεφομένην πρὸς τὸν ἀλαζόνα διάδοχόν του, ὅστις ἀνοικτήριμον πρὸς τὴν συμφορὰν ἐδραξέ τὰς ἡνίας καὶ κατέδειξε τὸν θάνατον τοῦ γηραιοῦ βασιλέως ὡς ἀρχὴν τοῦ βίου του.

§. 108. Μετὰ τοῦ Ματθία συνεξέλιπε σχεδὸν ὁ βασιλεὺς κλάδος τοῦ Γερμανικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας· διότι ἐκ πάντων τῶν υἱῶν τοῦ Μαξιμιλιανοῦ ἔζη μόνον εἰς ὁ ἄπαις καὶ καχεκτικὸς ἀρχιδουκὴς Ἀλβέρτος ἐν ταῖς Κάτω χώραις, ὅστις ἐξεχώρησε τὰ κληρονομικά του δικαιώματα εἰς τοὺς συγγενεῖς του ἐκ τῆς γραμμῆς τοῦ Gratz. Καὶ ἡ Ἰσπανία ἐπίσης διὰ μυστικῆς συμβάσεως μετεβίβασεν ὑπὸ ἐπιφύλαξιν τὰς ἐπὶ τῶν Αὐστριακῶν κτήσεις τῆς ὑπὲρ τοῦ ἀρχιδουκῆς Φερδινάνδου τῆς Στυρίας, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ κορμὸς τοῦ Ἀρσβουργικοῦ δένδρου ἐμελλε νὰ ἐπανακτήσῃ θαλεροῦς κλάδος καὶ νὰ ἀναλάμψῃ ἡ ἀρχαία τῆς Αὐστρίας εὐκλεία.

§. 109. Ὁ Φερδινάνδος εἶχε πατέρα μὲν τὸν Κάρολον, νεώτερον ἀδελφόν τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Β', ἀρχιδουκα

της Καρνιόλης, Rüsntfan, και Στυρίας, μητέρα δὲ ἡγεμονίδα τινὰ ἐκ Βαυαρίας. Δωδεκαετής ἀπολέσας τὸν πατέρα παρεδόθη ὑπὸ τῆς μητρὸς του εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἀδελφοῦ της Γουλιέλμου ἀρχιδουκῆς τῆς Βαυαρίας, ὅστις εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐν Ἰνγκολοτάση Λύκειον, ἔνθα ἐξεπαιδεύθη και ἀνετράφη ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν ὁποίας ἠρύσατο ἀρχὰς ἐκ τοῦ τοιοῦτου διδασκάλου και ἐκ τῆς συναναστροφῆς ἐνὸς ἡγεμόνος, ὅστις παρητήθη ἀπὸ τοῦ θρόνου ἕνεκα τῆς ἀγράτου θρησκευτικῆς του εὐλαθείας. Προβάλλοντες ἀείποτε εἰς τὸν Φερδινάνδον ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἀνεξίθησκείαν τοῦ Μαξιμιλιανοῦ και τῶν υἱῶν του πρὸς τοὺς ἡγήτορας τῶν νέων ἰδεῶν (τῆς Μεταρρυθμίσεως) και τὰς ἐξ αὐτῆς ἐπακολουθησάσας ταραχὰς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν εὐδαίμονα ἡσυχίαν τῆς Βαυαρίας προσελθοῦσαν ἐκ τοῦ ἀποκλειστικοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ τῶν βασιλέων της ἐπαφῆκαν αὐτῷ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς.

§ 110. Ἡ αἵρεσις δὲν ἦτο ἀμφίβολος. Προορισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν ἐν τῇ σχολῇ εἰς τὸ νὰ γίνῃ ὑπερασπιστὴς τοῦ Θεοῦ και ἀκάματος τῆς καθολικῆς θρησκείας ὑπηρετῆς ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Βαυαρίας μετὰ πενταετῆ διαμονὴν και ὑπῆγε νὰ λάβῃ τὴν κατοχὴν τῶν κληρονομικῶν του χωρῶν. Εἰς τὰς πόλεις Καρνιόλαν, Rüsntfan και Στυρίαν ἀπαιτησάσας τὴν ἀναγνώρισιν, τὴν κύρωσιν τῶν θρησκευτικῶν των ἐλευθεριῶν πρὶν ἢ δώσωσιν αὐτῷ ὄρκον ὑποταγῆς, ἀπήντησεν ὁ Φερδινάνδος, ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία ἦτο ἐντελῶς ἀνεξάρτητος τοῦ ἀπειλομένου ὄρκου και διέταξεν, ἵνα ὁ ὄρκος δοθῇ ἀνευ ὄρκου τοῦθ' ὅπερ και ἐγένετο. Πολλοὶ ἐντούτοις διέφρευσαν ἐνιαυτοὶ και εἰσέτι δὲν ἐπραγματοποίησε τὰ σχέδια, ἅτινα ἐν Ἰνγκολοτάση συνέλαβε. Πρὶν ἢ δημοσίᾳ ἐκθέσῃ αὐτὰ μετέβη νὰ προσκινήσῃ τὴν Παναγίαν ἐν Λορέττη, διὰ νὰ τῷ χορηγήσῃ τὴν προστασίαν της, και ἀκολούθως ἀνεχώρησεν εἰς Ῥώμην διὰ νὰ ἀσπασθῇ τοὺς πόδας τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ Η' και ζητήσῃ τὰς εὐλογίας του.

§ 111. Αὐτὸς τὸν ἐνίσχυσε νὰ ἐξελάσῃ τὸν προτεσταντισμὸν ἐκ χωρῶν, ὧν ἡ πλειογότης ἐπρέσβευε τὰ δόγματά του και ἔνθα

εἶχε καταστῆ νόμιμος θεσμὸς διὰ τοῦ ἐπισήμου διατάγματος τῆς ἀνεξίθησκείας, ὅπερ ὁ πατὴρ τοῦ Φερδινάνδου ἀπένειμεν εἰς τοὺς ἱππότητας και εὐγενεῖς τῶν χωρῶν ἐκείνων. Καὶ ἐφαίνετο μὲν ἐπισηφαλὴς ἡ κατάργησις δικαιοῦματος τόσον πανηγυρικῶς χορηγηθέντος, πλὴν οἱ κίνδυνοι δὲν ἐπτόησαν τὸν πιστὸν μαθητὴν τῶν Ἰησουϊτῶν. Τὸ παράδειγμα τῶν προτέρων δυναστῶν τοῦ Κράτους, Καθολικῶν τε και διαμαρτυρομένων, οἵτινες ὡς ἀπόλυτοι διαιτηταὶ ὄρισαν τὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως εἰς τὰς χώρας των, και αἱ καταχρήσεις τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας αἱ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Στυρίας διαπραχθεῖσαι ἐμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸν Φερδινάνδον ὡς πρόσφασις και δικαιολόγησις τῶν συγερῶν του βιαιοπραγιῶν. Περιχαρακούμενος ὅπισθεν τοῦ νεκροῦ γράμματος νόμου παραλογοῦντος ἐτόλμησε νὰ παραβιάσῃ ἀνευ τύψεως συνειδότος τὰς ἐπιταγὰς τοῦ ὀρθοῦ λόγου και τῆς Δικαιοσύνης' και εἰς τὴν ἐκθεσμον ταύτην ἐργασίαν του ἐπέδειξεν ὁ Φερδινάνδος γενναϊότητα θαυμαστήν και σθένος ψυχῆς ἐπαίνου ἄξιον. Ἄνευ θορύβου, και δυνάμεθα εἰπεῖν ἀνευ σκληρότητος, ἐξήρανισεν ἀλληλοδιαδόχως ἐν ὄλαις ταῖς πόλεις τὴν διαμαρτυρομένην θρησκείαν και ἐκπληκτος σύμψασα ἡ Γερμανία εἶδεν ἐντὸς μικροῦ χρόνου τελιωθὲν τὸ κινδυνωδέστατον αὐτὸ ἔργον.

§ 112. Ἐνῶ δὲ οἱ Καθολικοὶ ἐξύμουν τὸν Φερδινάνδον ὡς τὸν ἥρωα και σωτῆρα τῆς ἐκκλησίας των, οἱ διαμαρτυρούμενοι τοῦναντίον τὸν θεωροῦν ὡς τὸν ἀσπονδότερον ἐχθρὸν και ἤρχισαν νὰ ὀπλιζονται κατ' αὐτοῦ, οὐχ' ἦτον ὁμοῦ, ὅτε ὁ Ματθίας κατέστησεν αὐτὸν διάδοχον τοῦ θρόνου του οὐδεμίαν ἢ ἀσθενῆ ἀπήντησεν ἀντίρρησιν ἐκ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Αὐστρίας' και αὐτοὶ μάλιστα οἱ Βοημοὶ ἔσπευσαν μετὰ ἀγαλλιᾶσεως νὰ χαιρετίσωσι τὸν νέον των κυριάρχην. Βραδύτερον ὁμοῦ, ὅτε κατενόησαν και ὑπέστησαν τὴν ὀλεθρίαν ἐπιρροήν, ἣν διὰ τῶν συμβουλῶν του ἐξήσκει ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν κυβερνήσιν τῆς Βοημίας, ἀνέκυψαν ἐκ τοῦ ληθάργου και ὑποψίας τοὺς κατέλαβον. τὰς ὑποψίας δὲ ταύτας ἀνύψωσαν εἰς ἀκατεῦναστον φόβον διάφορα ἰδιόχειρα ἔγγραφα τοῦ Φερδινάνδου, ἅτινα οἱ ἐχθροὶ του

ἐνεχείρισαν εἰς τοὺς Βοημούς και τὰ ὁποῖα ἐποίουν καταφόρους τὰς δυσμενεῖς του προθέσεις. Πρὸ πάντων δὲ ἐξώργισεν αὐτοὺς μυστικὸν τι οἰκογενειακὸν σύμφωνον (συναφθὲν) μετὰ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέσχετο νὰ κληροδοτήσῃ τὸ βασίλειον τῆς Βοημίας καθ' ἣν περίπτωσιν ἀπέθνησκεν ἀνευ ἀρρένων διαδόχων. Καὶ τὸ σύμφωνον τοῦτο συνέθετο χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ τὴν γνώμην τοῦ ἔθνους, χωρὶς νὰ σεβασθῇ τὰ νεομισμένα τῶν Βοημῶν δικαίωματα τοῦ ἐκλέγειν τοὺς βασιλεῖς των. Οἱ πολυάριθμοι ἐχθροὶ, οὓς ὁ ἡγεμὼν αὐτὸς διὰ τῶν θρησκευτικῶν καταδιώξεων ἐδημιούργησεν ἐν Στυρία ἰδίως μετὰ τῶν διαμαρτυρομένων, ἐλθόντα εἰς τὴν Βοημίαν, τὴν νέαν των πατρίδα, ἐξύψαναν ἐναντίον αὐτοῦ συστηματικὴν ἔχθραν, ἣν εἰς ἐπανάστασιν ἀνεγρίπισε και μετέστρεψε τὸ φλέγον τὴν καρδίαν των, πῦρ τῆς ἐκδικήσεως. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐχθρικὴν κατάστασιν διετέλει ἡ Βοημία πρὸς τὸν βασιλέα Φερδινάνδον, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ματθίας τὸν ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ θρόνου.

§ 113. Τόσον πελωρία διάσασις μετὰ τῶν ἔθνους και τοῦ ἡγεμόνος συναγείρει πάντοτε θυέλλας και ἐν τῇ ὀμαλωτάτῃ τῶν πραγμάτων περιστροφῇ, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἦδη, ὅτε ἐμαίνετο ἡ φλόξ τῆς ἐπαναστάσεως, ἦδη, ὅτε τὸ ἔθνος ἀνέλαβε τὰ κυριαρχικά του δικαίωματα και ἐπέστρεψεν εἰς τὸ φυσικὸν δίκαιον, ἦδη, ὅτε ἐκράτει τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας, ὅτε τὸ κοινὸν τῆς ὁμοσύνης αἴσθημα ἐκορύφωσεν εἰς ἐνθουσιασμὸν τὴν πρὸς ἑαυτὸ πεποιθῆσιν, ὅτε ἐξῆρχν τὸ θάρρος των αἱ ἐπιτυχίαι, αἱ τῶν ξένων περὶ βοήθειας ὑποσχέσεις και ἐκραταίωσαν τὸ φρόνημά των παντοχόθεν χυρσίζουσαι ἐλπίδες. Ἐπιλανθάνομενοι οἱ τῆς χώρας ἀντιπρόσωποι, ὅτι εἶχον ἐκλέξει βασιλέα τὸν Φερδινάνδον, ἐθώρησαν χηρεύοντα τὸν θρόνον και προητιμάσθησαν εἰς νέαν ἐκλογὴν. Εἰρηνικῆς ὑποταγῆς οὐδεμίαν ὑπέφωσκε πιθανότης τοσοῦτ' ἄλλο καθ' ὅσον ὁ Φερδινάνδος ἐξήτει νὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ τῆς βοημίας μετὰ πᾶσαν θυσίαν, εἴτε δαπανῶν ὅ,τι ἕκαστος θρόνος ἔχει πολῦτιμον, εἴτε καταπατῶν αὐτὸν μετὰ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας.

§ 114. Οὐδεὶς ὁμοῦ ὑπῆρχε πρόθυμος νὰ παράσχῃ τὰ διὰ τὴν κατάκτησιν ἐφόδια. Εἰς

οἰανδήποτε ἐπαρχίαν και ἀν' ἔτρεφε τὰ ὄματα, ἤθελε συναντήσῃ Ἡραίσιον χαλῶν. Ἡ Σιλεσία συνεμερίσθη τὴν ἐπανάστασιν τῆς Βοημίας. Ἡ Μοραβία ἴστατο ἐτοιμὴ νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ. Ἐν τῇ ἀνω και κάτω Αὐστρίᾳ ἐπεκράτει, ὡς ἐπὶ Ῥοδόλφου, πνεῦμα ἀνεξαρτησίας, και ὕδαμία χώρα ἔσπευγε νὰ δώσῃ ὄρκον ὑποταγῆς. Ἡ Οὐγγαρία ἠπειλεῖτο ἀφ' ἐνὸς μὲν μέρους ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Τρανσυλβανίας Βέθλεν Καθόρ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν μεγίστῃ ἐξοπλισθέντων μυστικότητι. Ἴνα δὲ ἡ τοῦ Φερδινάνδου ἀμνηχανία καταστήσῃ εἰς τὸ ἐπ' ἄρκρον, ὑψώσαν οἱ διαμαρτυρούμενοι ἐν ταῖς κληρονομικαῖς τοῦ αὐτοκράτορος χώραις τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας. Ἐν ταῖς χώραις αὐταῖς οὐ μόνον ὑπερέτερον κατὰ τὸν ἀριθμὸν οἱ διαμαρτυρούμενοι, ἀλλὰ και κατεῖχον τὰς προσόδους, δι' ὧν ἐμελλον ὁ Φερδινάνδος νὰ συντηρήσῃ τὴν πύλημον. Τούτου ἕνεκα οἱ μὲν οὐδέτεροι ἤρχισαν νὰ ἀμφιταλατεύωνται, οἱ δὲ ὄπαδοι τοῦ αὐτοκράτορος ν' ἀποδειλιώσιν και μόνον εἰ ἀντάρται ἐπεδείκνουν γενναιοψυχίαν. Τὸ ἡμῖς τῆς Γερμανίας ἐπεδοκίμασε τὸ διάβημα τῶν, τὸ δὲ ἄλλο ἡμῖς ἀργὸν ἀέριμενε τὴν ἐκδασιν, και ἐπὶ πᾶσιν ἡ Ἰσπανία εἶχε διαθέσει εἰς ἀσωτάτους τόπους τὰς ἀς ὑπεσχέθη δυνάμεις. Οὕτως ἡ στιγμή ἐκείνη, ἣτις ἔφερον εἰς τὸν Φερδινάνδον πᾶν ὅτι ἐπόθησεν, ἠπειλεῖ ἀνεπιστρεπτει νὰ τὸ ἀφαιρέσῃ.

§ 115. Ὁ Φερδινάνδος εἰς τοὺς νόμους ὑποδουλωθεὶς τῆς ἀνάγκης ἐδείχθη πρόθυμος νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Βοημούς ἐπαναστάτας τὴν εἰρήνην, ἀλλ' οὗτοι μετ' ὑπεροψίας ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις του. Ὁδηγῶν στρατὸν πολυάριθμον εἰσήλασεν ὁ κόμης τοῦ Θούρν εἰς τὴν Μοραβίαν, ἣτις μόνη διετέλει διατάζουσα. Ἡ ἐμφάνισις φιλοῦ στρατοῦ ὑπῆρξεν εἰς τοὺς Μοραβίους διαμαρτυρομένους σύνθημα πρὸς ἐπανάστασιν. Ἡ πόλις Βροῦν ἐξεπορθῆθη, αἱ δὲ λοιπαὶ παρεδόθησαν και καθ' ἕκασαν τὴν ἐπαρχίαν ἀντεκατέστη ἡ θρησκεία και ἡ διοίκισις. Ἀπαύστως ἐξογκούμενος ἐν τῇ πορείᾳ του τῶν ἐπαναστατῶν ὁ χεῖμαρρος κατέπεσε παφλάζων εἰς τὴν ἀνω Αὐστρίαν, ἔνθα οἱ ὀμόφρονες ὑπεδέξαντο αὐτοὺς μετὰ παταγωδῶν ἐπευφημιῶν. Οὗτοι διεκλήρωσαν ἀμέσως ἄσπι οὐδεμίαν διαφορά ὑπάρχει πλέον μετὰ τῶν διαφόρων θρησκευμάτων, ὅτι ὅ

λαι αἱ θρησκείαι ἔχουσιν ἐπομένως τὰ αὐτὰ δικαιώματα· ὅτι ἐπειδὴ ἤκουσαν, ὅτι ξένος ἔχλος ἐστρατολογήθη εἰς τὴν χώραν διὰ τὴν καταπολεμήσει τῶν Βοημῶν, ἔδραμον εἰς τὴν προουπάντησίν των καὶ ὄμωσαν νὰ τὸν καταδιώξωσι μέχρι τῆς Ἱερουσαλήμ ὡς ἐχθρὸν τῆς ἐλευθερίας». Οὐδεὶς ἐκινήθη νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Φερδινάνδον καὶ οἱ ἀντάρται εἰσήλασαν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Βιέννην διὰ τὴν πολιορκήσωσι τὸν κυριάρχην των.

§ 116. Αἰσθανόμενος ὁ Φερδινάνδος, ὅτι τὰ τέκνα του δὲν ἦσαν ἀσφαλῆ Grata ἔνθα εἶχεν αὐτὰ ἀποστείλει, τὰ μετέφερον εἰς Τυρόλον· αὐτὸς δὲ ἀνέμενε γαλινηαίως ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοὺς ἀντάρτας. Δράξ στρατιωτῶν ἦτο ἡ μόνη φρουρά, ἣν εἶχε ν' ἀντιτάξῃ εἰς τὸν ἀχαλίωτον ἔχλον. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς εὐαρίθμους στρατιώτας οὐδεμία συνεκράτει πειθαρχία, διότι τοῖς καθυστεροῦντο μισθοὶ καὶ τροφαί. Ἡ Βιέννη οὐδόπως ἦτο παρεσκευασμένη εἰς μακρὰν πολιορκίαν. Τὸ κῦμα τῶν διαμαρτυρομένων ἔτοιμον εἰς πᾶσαν στιγμὴν νὰ συνασπισθῇ μετὰ τῶν Βοημῶν ἐπεκράτησεν ἐν τῇ πόλει, ἥτις τὸ παράδειγμα τῶν περιχώρων μιμουμένη ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας καὶ ἐσχημάτισε στρατούς. Ἡδὴ ἤλπιζε τὸ διαμαρτυρούμενον πλῆθος νὰ ἴδῃ τὸν ἀρχιδούκα (τὸν Φερδινάνδον) καταφεύγοντα εἰς μοναστήριον, τὰς χώρας του διανεμομένας, τὰ τέκνα του εἰς τὸ διαμαρτυρούμενον ἀνατρεφόμενα θρησκεία. Οὗτος δὲ εἰς κροφίους ἐμπιστευόμενος ἐχθροὺς καὶ ὑπὸ φανερῶν περιστοιχούμενος ἐβλεπεν εἰς ἐκάστην στιγμὴν τὸ βράθρον χαῖνον διὰ τὴν καταπίη ἀπάσας του τὰς ἐλπίδας καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον. Αἱ σφαῖραι τῶν Βοημῶν ἀνταρτῶν ἐσύριζον ἄνωθεν τοῦ αυτοκρατορικοῦ ἀνακτόρου, ὅτε δεκαεξὶ Αὐστριακοὶ βαρόνοι εἰσπορεύσαντες εἰς τὸν κοιτῶνά του καὶ τὸν βιάζουσι μὲ ὕβρεις καὶ ἀπειλὰς νὰ συναινέσῃ εἰς τὸν καταρτισμὸν ὁμοσπονδίας τῶν διαμαρτυρομένων Αὐστριακῶν μετὰ τῶν Βοημῶν. Εἰς μάλιστα τούτων τὸν ἤρπασεν ἐκ τῆς πόρτης τοῦ ἐπεנדύτου του καὶ ἱαμῶτα ἀνεφώνησε «Φερδινάνδε; θὰ ὑπογράψῃς;»

§ 117. Καὶ εἰς ποῖον δὲν ἤθελε συγχωρηθῆ νὰ ποτηθῇ ἐν τοιαύτῃ φρικώδει θέσει; Ὁ Φερδινάνδος ἐσκέφθη ἐπ' ὀλίγον καὶ πρὶν ἢ ἀποφασίσῃ ἠθέλησε νὰ μάθῃ τὰς διαταγὰς

τοῦ μεγάλου τῆς Ῥώμης Ποντίφηκος. Ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπάγῃ ἐκεῖ δύο τῶν ὑπελείποντο μέσα ἢ φυγῆ ἢ ὑπογραφῆ. Τὴν ὑπογραφὴν τῶ συνίστων οἱ σύμβουλοι του, τὴν φυγὴν οἱ Καθολικοὶ ἱερεῖς. Ἀλλ' ἂν ἐφευγεν, ἐπιπτεν ἡ πόλις εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, μετὰ τῆς πιπτούσης Βιέννης θὰ συναπώλλυτο ἡ Αὐστρία, μετὰ τῆς Αὐστρίας ὁ αυτοκρατορικός θρόνος. Ταῦτα ἀναλογισθεὶς ἀπεφάσισεν ὁ Φερδινάνδος νὰ μὴ ἐγκαταλίπῃ τὴν πρωτεύουσαν: πλὴν δὲ συγκατετίθετο νὰ ὑπογράψῃ τὴν ὁμοσπονδιακὴν σύμβασιν.

§ 118. Ἐν ᾧ ὁ ἀρχιδούξ συνωμίλει μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων βαρόνων, σαλπύγγων ἤχος ἐπλήρωσεν αἴφνης τὰ ἀνάκτορα καὶ διέχυσαν εἰς τοὺς περιεστώτας τὴν ἐκπληξίν καὶ τὸν τρόμον. Φήμη ἀπαισίως διεσπάρη εἰς τὰ βασιλικά δώματα. Οἱ βαρόνοι εἰς τὴν στιγμὴν ἐξήφανίσθησαν. Οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ πολὺς ἔχλος ἔδραμον ἐν τάχει εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ κόμητος τοῦ Θούρο. Τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην μεταβολὴν ἐπροξένησεν ἐν Σύνταγμα θωρακοφόρον ἱπέων τοῦ στρατηγοῦ Δαμπιέρρη, ὅπερ ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ στιγμῇ ἤρχετο πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ αυτοκράτορος· ἀμέσως μετ' αὐτὸ ἐβάδιζε τὸ πεζικόν. Καθολικοὶ ἀναριθμητοὶ ἀναταρρήσαντες ἐκ τῆς ἀφιχθείσης ἐπικουρίας καὶ αὐτοὶ μάλιστα οἱ σπουδασταὶ ἔδραξαν τὰ ὄπλα. Ἀγγελμα δὲ ἐκ Βοημίας διαβιβάσθην συνετέλεσε τὴν σωτηρίαν τοῦ Φερδινάνδου. Τῶ ἀνηγγέθη δηλονότι, ὅτι ὁ τῶν κάτω χωρῶν στρατηγὸς Βουκχὼ ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν κόμητα Μανσφέλδην πλησίον τοῦ Βουδβάϊσ καὶ ἐχώρει κραταιοῦχος κατὰ τῆς Πράγας. Βιαιῶς τότε οἱ Βοημοὶ διέβυσαν τὰς σκηνὰς των καὶ ἔσπευσαν νὰ σώσωσι τὴν μητρόπολιν των.

§ 119. Ἐλευθεραὶ λοιπὸν κατέστησαν ἤδη αἱ ὁδοὶ, τὰς ὁποίας εἶχε καταλάβῃ ὁ ἐχθρὸς διὰ τὴν ἐμποδίσῃ τὴν εἰς Φραγκοφύρτην μετάβασιν τοῦ Φερδινάνδου, ἔνθα ἐμελλε νὰ προχειρισθῇ αυτοκράτωρ. Ἄν ὁ τῆς Οὐγγαρίας βασιλεὺς ἐπόθει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐπὶ γῆς ἀντικείμενον τὸν θρόνον τῆς Γερμανίας, ὁ πόθος του οὗτος ἀπέβη ὑπὲρ ποτε ἄλλο ταῦν ζωηρότερος, ὅτε ἡ ἀνάρρησις του ὡς αυτοκράτορος θὰ προέκειτο πασιφανὲς καὶ τρανώτατον μαρτύριον τῆς προσωπικῆς του ἀξίας καὶ ἐπιτηδεύτητος καὶ θὰ παρεῖχεν ἐλπίδας

εὐπραγίας ἐθνικῆς. Ἀλλ' αὐταὶ ἐκεῖναι αἱ σκευωραὶ, αἵτινες τὸν κατεδίωκον εἰς τὰς κληρονομικὰς του χώρας, ἀντετάχθησαν κατ' αὐτοῦ συστηματικῶς ἐν τῇ πρὸς ἐκλογὴν του ὡς αυτοκράτορος συνελεύσει Διαίτη. Εἰς οὐδένα Αὐστριακὸν ἡγεμόνα ἐπέτρεπον πλέον οἱ διαμαρτυρούμενοι νὰ ἀναβῇ τὸν Γερμανικὸν θρόνον καὶ ἥμιστα πάντων εἰς τὸν Φερδινάνδον τὸν ἀπηνῆ τῆς θρησκείας των πολέμιον, τὸν ὑποχείριον τῆς Ἰσπανίας καὶ τῶν Ἰησουητῶν ὑπρέτην. Ἴνα δὲ ματαιώσωσι τοῦτο προσήνεγκον ζῶντος ἔτι τοῦ Μαθθαῖα τὸ στέμμα τῆς Γερμανίας εἰς τὸν ἀρχιδούκα τῆς Βαυαρίας, καὶ τούτου ἀποποιηθέντος εἰς τὸν ἀρχιδούκα τῆς Σαβοῖας. Ἀποκρούσαντος δὲ τούτου τοὺς προτεινομένους περιοριστικούς ὅρους προσεπάθησαν ν' ἀναλάβωσι τοὺλάχιστον τὴν ἐκλογὴν μέχρις οὗ ἢ ἐν Βοημία καὶ Αὐστρία ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις ἀνατρέψῃ τοῦ Φερδινάνδου τὰς ἐλπίδας καὶ ἀνάξιον αὐτὸν καταστήσῃ τοῦ αυτοκρατορικοῦ ἀξιώματος. Οἱ ἠνωμένοι ἡγεμόνες πάντα ἐκίνησαν λίθον διὰ τὴν προσλάβωσιν ἐναντίον τοῦ Φερδινάνδου τὸν ἐλέκτορα τῆς Σαξωνίας, ὅστις ἦτο ἀφοσιωμένος εἰς τὴν Αὐστρίαν, παρέστησαν αὐτῷ τοὺς κινδύνους οἵτινες ἠπειλοῦν τὴν διαμαρτυρομένην θρησκείαν καὶ τὸ βασιλεῖόν του διὰ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῶν συγγενῶν του Ἰσπανῶν. Ἰδίως δὲ ὑπέβαλον αὐτῷ, ὅτι διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Φερδινάνδου θὰ καθίστατο ἡ Γερμανία θεράπαινα τῶν ἰδιωτικῶν του συμφερόντων καὶ θὰ μετέφερον εἰς τὸ στήθος τῆς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Βοημίας. Μεθ' ὅλας τὰς δολοπλοκίας ὠρίσθη ἡμέρα ἐκλογῆς καὶ ὁ Φερδινάνδος προσηγορέθη νόμιμος τῆς Βοημίας βασιλεὺς ματαιῶς μαρτυρομένων τῶν Βοημῶν ἀντιπροσώπων. Οἱ τρεῖς ἐκκλησιαστικοὶ ἐλέκτορες ἦσαν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὁ τῆς Σαξωνίας καὶ τοῦ Βρανδεμβούργου, δὲν ἐδείχθησαν ἐναντίον, καὶ ἡ πλειονοψηφία τῆς Διαίτης ἐψηφίσαστο αὐτὸν Αὐτοκράτορα τῷ 1619. Οὕτως εἶδεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸ πλέον ἄστατον στέμμα, ἵνα μετ' ὀλίγον ἀπολέσῃ ἐκεῖνο, ὅπερ ἦτο νόμιμον κτήμα του. Ἐν ᾧ ἐξέλεξαν αὐτὸν ἐν Φραγκοφύρτῃ αυτοκράτορα, ἐκήρυξαν αὐτὸν ἐν Πράγῃ ἔκπτωτον τοῦ Βοημικοῦ θρόνου.

§ 120. Ἀπασαὶ σχεδὸν αἱ ἐν Γερμανίᾳ κληρονομικαὶ του χωραὶ εἶχον συνάψῃ ἐν τῷ

μεταξὺ ἐπίφοδον συμμαχίαν μετὰ τῶν Βοημῶν, ὧν ἡ θρασύτης ὑπερέβη ἤδη πᾶν ὄριον. Εἰς τὰς 17 Αὐγούστου 1619 ἀπεκήρυξαν ἐν τῇ συνελεύσει τῶν πόλεων τὸν αυτοκράτορα ὡς ἐχθρὸν τῆς τῶν Βοημῶν θρησκείας καὶ ἐλευθερίας· διότι αὐτὸς ἐξήρθεσεν ἐναντίον των τὸν ἀποβιάσαντα βασιλέα, διότι ἤγαγε μισθοφορικὸν πρὸς ἐξολόθρευσίν των, διότι παρέδωκε λείαν εἰς τοὺς ξένους τὸ βασιλεῖόν των, διότι καταπατήσας τὰ κυριαρχικὰ τοῦ λαοῦ δικαιώματα ἐπρόδωκεν αὐτὸ εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς ἐν μυστικῇ συμβάσει. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἐκήρυξαν τὸν Φερδινάνδον ἀπόβλητον τοῦ θρόνου καὶ ἀμελλητὴ προέβησαν εἰς νέαν ἐκλογὴν. Ἐπειδὴ τὴν καταδικαστικὴν ταύτην ἀπόφασιν ἐξήνεγκαν διαμαρτυρούμενοι, δὲν ἠδύνατο βεβαίως ἡ ἐκλογὴ νὰ πέσῃ ἐπὶ καθολικὸν ἡγεμόνα, εἰ καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἐδόθησαν μερικαὶ ψῆφοι εἰς τοὺς ἀρχιδούκας τῆς Βαυαρίας καὶ Σαβοῖας. Τὸ διάπυρον ὅμως θρησκευτικὸν μῖσος, τὸ ὁποῖον διεχώριζε τοὺς εὐαγγελιστάς καὶ μεταρρυθμιστάς (= Λουθηρανούς καὶ Καλθινιστάς) ἐδυσχεράναν ἐπὶ τινα καιρὸν τὴν ὀριστικὴν ἐκλογὴν διαμαρτυρομένου βασιλέως μέχρι οὗ ἡ δεξιότης καὶ δραστηριότης τῶν Καλθινιστῶν ἐθριάμβευσε κατὰ τῶν ὑπερτερούντων ἀριθμητικῶς Λουθηρανῶν.

§ 121. Μεταξὺ τῶν προταθέντων μνηστῆρων ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Παλατινάτου Φριδερίκος ὅς ἐκέκτητο τὰ βασιμώτερα δικαιώματα εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν Βοημῶν καὶ αὐτὸς μόνον ἠδύνατο νὰ θεραπεύσῃ τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα τῶν ἀντιπροσώπων ἐξυπηρετῶν ταύτοχρόνως τὰ τοῦ ἔθνους. Ὁ Φριδερίκος ὅς ἦτο ἀντὶ ἐλευθερόφρων, ἀνεπτυγμένος, ἀγαθὸς καὶ γενναῖός ὄντος. Ἦτο ὁ ἡγέτης τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐν Γερμανίᾳ, ἀρχηγὸς τῆς εὐαγγελικῆς ἐνώσεως κρατούσης εἰς τὴν διαίτησίν του πάντοτε τὰς δυνάμεις τῆς, πλησιέστερος συγγενῆς τοῦ ἀρχιδούκου τῆς Βαυαρίας καὶ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως τῆς μεγάλης Βρετανίας δυναμένης ἐρωμέτως νὰ τὸν βοηθήσῃ. Τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ἐξῆραν ἐπιτηδείως οἱ Καλθινισταὶ καὶ ἡ ἐν Πράγῃ συνέλευσις τῶν πόλεων ἐξέλεξε τὸν Φριδερικὸν ἐν μέσῃ δεήσεων καὶ πικρῆς ἀγαλλιάσεως βασιλέα τῆς Βοημίας.

§ 122. Ἀπαντα τὰ ἐν τῇ συνελεύσει τῆς Πράγας συμβάντα, ἐγένοντο μετὰ προηγουμένην σκέψιν καὶ μελέτην. Αὐτὸς μάλιστα ὁ Φριδερίκος ἔλαβε λίαν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, ὥστε οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἐταράχθη ἐκ τῆς τῶν Βοημῶν αἰτήσεως. Οὐχ ἤττον ὅμως ἐξέπληξεν αὐτὸν ἡ παρούσα τοῦ στέμματος αἴγλη καὶ τὸ διπλοῦν μέγεθος τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς εὐδαιμονίας ἐκλόνης τὴν μικροψυχίαν του. Ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς ἀσθενεῖς χαρακτήρας ἐπεζήτηε πρὸς μόρφωσιν τῆς ἀποφάσεώς του τῶν ἄλλων τὰς γνώμας, πλὴν ἀπέριπτεν αὐτάς, ὡς αἰετὸν ἦσαν ἐναντίαι τῶν ἐπιθυμιῶν του. Ἡ Σαξωνία καὶ ἡ Βαυαρία παρ' ὧν ἐξήτησατο συμβουλὰς ἅπαντες οἱ συνελέκτορες του, ὅλοι οἱ ἀντισταθμισαντες τὰς δυνάμεις του πρὸς τὸν κίνδυνον, ὑπέδειξαν αὐτῷ τὸ βάρβαρον, εἰς ὃ ἔσπευδε. Καὶ αὐτὸς ὁ πονηρὸς του, βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβος ἐπροτίμα νὰ ἴδῃ ἀφαιρούμενον τὸ στέμμα τοῦ γαμβροῦ του παρὰ νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν διαπράττοντα ἀθεμιτοῦργίαν κατὰ τοῦ ἱεροῦ μεγαλείου τοῦ θρόνου. Τί ἠδύνατο ὅμως ἡ φωνὴ τῆς φρονήσεως ἐναντίον τῆς ἀπατηλῆς λάμπειας βασιλικῆς διαδήματος; Ἐθνος ἐλεύθερον ῥίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ ἦν στιγμὴν συνειδὸς τὴν κυριαρχικὴν του ἰσχύιν κατήργησε δυναστείαν ἐπὶ διακόσια ἔτη βασιλεύσαν αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς εὐτολμίας του δὲ ἐπερειδόμενον ἐκλέγει αὐτὸν ἀρχηγὸν εἰς τὸ κινδυνώδες στάδιον τῆς δόξης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Παρ' αὐτοῦ ὡς φυσικοῦ προστάτου προσδοκᾷ ἡ καταπιεζομένη Ὀρθηκεία σκέπη καὶ καταφυγὴν ἐναντίον τοῦ ἀγρίου δίκτου.— Πῶς λοιπὸν ἠδύνατο νὰ ὁμολογήσῃ γελοῖως τοὺς φόβους του καὶ νὰ προδώσῃ ἀνάνδρως τὴν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευτικῶς ἀτενίζουσαν Ὀρθηκείαν καὶ ἐλευθερίαν; Αὐτὸ ἄλλως τε τὸ ἔθνος τῷ παρεῖχε τὰ μέσα τῆς ὑπεροχῆς καταδεικνύον τῶν ἐχθρῶν τὴν ἀσθένειαν. Τὰ δύο τρίτα τῶν Αὐστριακῶν ὑπηκόων ἐξωπλίσθησαν ἐναντίον τῆς Αὐστρίας καὶ ἄλλοι μὲν σύμμαχοι ἐκ Τρανσυλβανίας ὀρμώμενοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ συντρίψωσι τὰ ἀίσχυρα λείψανα τῆς εἰρημένης δυνάμεως δι' ἐγθρικήν ἐπιθέσειν. Τοιαῦτα ἐπαγγελίαι δὲν ἔπρεπον ἀράγε νὰ γαργαλίωσι τὴν φιλοδοξίαν του; τοιαῦτα περι-

στάσεις δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναζωπυρώσωσι τὸ ὄλεθρον του;

§ 123. Ὀλίγοι στιγμαὶ σκέψεως θὰ ἤρουν νὰ καταδείξωσιν αὐτῷ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου καὶ τὴν εὐτελεῖ ἀξίαν τοῦ προσφερομένου θρόνου. Ἀλλ' ἀτυχῶς αἱ μὲν περὶ ἀποχῆς παραινήσεις τῶν ἐχεφρόνων ἀπετίνοντο πρὸς τὸν νοῦν, ἐν ᾧ αἱ προτροπαὶ τῶν περιστοιχοῦντων αὐτὸν καὶ ἀκουομένων ὁπαδῶν του ἀπηθύνοντο εἰς τὴν καρδίαν εἰς τὰ πάθη του, διότι ἡ βασιλεία αὕτη τοῦ Κυρίου τῶν ἡνοίγειν εἰς τὴν φιλοδοξίαν καὶ αἰσχροκέρδειαν τῶν Παλατιναίων φίλων του στάδιον εὐρὺ, ὃ δὲ θρίαμβος τῆς ἐκκλησίας τῶν ἀνερρίπισε τῶν Καλθινιστῶν τὸν φανατισμόν. Πῶς ἠδύνατο τόσον ἀσθενὴς διάνοια νὰ ἀνισταθῇ εἰς τὰς ἀπατηλὰς ἐπαγγελίας τῶν συμβούλων του, οἵτινες ἐξῶγκονον τὴν ἰσχύιν καὶ τὰς δυνάμεις του, ἐν ᾧ ἠλάττωνον σκοπίμως τὰς τοῦ ἐχθροῦ; εἰς τὰς παρορμήσεις τῶν ἱεροκλήρων του οἵτινες τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ φανατικοῦ τῶν ζήλου παρίστων ὡς θέλησιν τοῦ θεοῦ; Ἀστρολόγων ὀνειροπολούντων προρρήσεις αἰτινες ἐβανκάλισαν τὸν ἐγκεφάλον του εἰς χιμαίρικὰς ἐλπίδας καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀκαταμάχητος ἔως τὸν ὄθει βαθύτερον εἰς τὴν πλάνην. «Πῶς, ἐτόλμησας, ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ἡ πεφιλημένη σύζυγός του, πῶς ἐτόλμησας νὰ ζητήσῃς τὴν χεῖρα θυγατρὸς βασιλέως, ἀφ' οὗ πτήσεις ἐνώπιον θρόνου, ἢν οἰκαιοθελῶς σοὶ προσφέρουσι; Τὸ ἐπ' ἐμοὶ προκρίνω μυριάκις νὰ τρώγω ξηρὸν ἄρτον εἰς τὸ βασιλικόν σου τριβλίον, παρὰ νὰ τρυφῶ εἰς τὴν πολυτελεῖ ἐκλεκτορικὴν του τράπεζαν.

§ 124 Ὁ Φριδερίκος ἐκλονίσθη. Ἀπεδέξατο τὸ Βοημικὸν στέμμα. Μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπείας ἐγένετο ἐν Πράγα ἡ βασιλικὴ στέψις. Τὸ ἔθνος ἠσώτευσεν τοὺς θησαυροὺς του διὰ νὰ τιμήσῃ τὸ ἴδιόν του ἔργον. Ἡ Σιλεσία καὶ ἡ Μοραβία καὶ αἱ πλησίον πόλεις ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τῆς πρωτεύουσας καὶ συνέδραμον. Ἡ μεταρρύθμισις ἐνεθρυσίθη εἰς ἀπάσας τοῦ βασιλείου τὰς ἐκκλησίας ἢ ἀγαλλίας τοῦ λαοῦ ἦτο ἀπεριόριστος, ἡ πρὸς τὸν νέον βασιλέα ἀρσίσωσις ἐξεκινεῖτο μέχρι λατρείας. Ἡ Δανιμαρκεία, ἡ Ὀλλανδία, ἡ Βενετία καὶ πλεῖστα ἄλλα Γερμανικὰ κράτη ἀνεγνώρισαν αὐτὸν

ὡς νόμιμον βασιλέα καὶ ὁ Φριδερίκος ἤτοιμάζετο ἤδη νὰ συγκρατήσῃ τὸν θρόνον του.

§ 125. Ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Τρανσυλβανίας Βέθλεν Καθὸρ ἐστήριζεν ὁ Φριδερίκος ἀπάσας τὸς τὰς ἐλπίδας. Ὁ ἐπίφοβος αὐτὸς ἐχθρὸς τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Καθολικῆς θρησκείας μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν ἡγεμονίαν του, ἢν ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ νομίμου ἡγεμόνος Γαβριήλ Βαθὸρ διὰ τῆς συμπράξεως τῶν Τούρκων, ἐπελάβετο ἀσμένως τῆς προκειμένης εὐκαιρίας, ἵνα μεγαλυθῇ δι' ἀναλωμάτων τῶν Αὐστριακῶν ἡγεμόνων, οἵτινες ἤρουντο νὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς ἡγεμόνα τῆς Τρανσυλβανίας. Ἐπὶ τούτῳ συνθήκας συνάψας μετὰ τῶν ἀποστατῶν Βοημῶν διωμολόγησε κοινὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Οὐγγαρίας καὶ Αὐστρίας ἀπέναντι τῆς πρωτεύουσας τῆς ὁποίας ἐμελλον νὰ ἐνωθῶσιν οἱ δύο σύμμαχοι στρατοί. Ἐν τούτοις ἐκρυσεν ὁ Βέθλεν Καθὸρ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς φιλίας τὸν ἀληθῆ τῶν ἐξοπλισμῶν του σκοπὸν διαβεβαιώσας δολίως καὶ πανούργως τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι αἱ προτομασιαὶ του ἐγίνοντο, ὡπως ἐλύθη εἰς παγίδας τοὺς Βοημοὺς καὶ ζῶντα εἰς αὐτὸν παραδῶσῃ τὸν ἀρχηγόν των. Ἀλλ' ἐξάπίνης ἐρρίφθη ὡς χεῖμαρρος ὀρμητικὸς εἰς τὴν κάτω Οὐγγαρίαν. Ὁ τρόμος προηγεῖτο αὐτοῦ καὶ εἶπετο εἰς αὐτὸν καὶ ἐν Πρεσβούργῳ ἀνεκλήρη βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως διοικητὴς τῆς Βιέννης ἐφοβήθη διὰ τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν στρατηγὸν Βουκκοά. Ἡ δὲ ἐκ τῆς Πράγας ἀνάκλησις καὶ ἀποχώρησις τῶν αὐτοκρατορικῶν ἡγάγε δευτέραν ἤδη φορὰν ἐνώπιον τῆς Βιέννης τὸν Βοημικὸν στρατόν. Ἐνισχυόμενος οὗτος ὑπὸ δώδεκα χιλιάδων Τρανσυλβανῶν καὶ ἐνωθεὶς ὕστερον μετὰ τῆς νικηφόρου στρατιάς τοῦ Βέθλεν Καθὸρ ἠπέλει νὰ ἐκπορθῆσῃ ἐκ νέου τὴν πρωτεύουσαν. Ἐδῆσαν τὰ περὶ τῆς Βιέννης χωρία, ἀπέφραξαν τὸν Δούναβιν, διέκοψαν πᾶσαν συγκοινωνίαν καὶ μετακομιδὴν ζωοτροφῶν καὶ ἐνέσπειραν παντοῦ τὴν φοικὴν τῆς Πείνης, ὁ Φερδινάνδος, ἢν ὁ κατεπεύγων κίνδυνος ταχέως ἐπανήγαγεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἔβλεπε τὸ δεύτερον ἤδη τὸ χεῖλος τοῦ βάρβαρου. Εὐτυχῶς ὅμως καὶ τὴν δευτέραν αὐτὴν φορὰν ἐσώθη, διότι αἱ πολυειδεῖς στερεῖσαι

ὁ δρυμὸς χειμῶν ἠνάγκασεν τοὺς Βοημοὺς νὰ ἐπανακάμψωσιν οἰκάδε, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως μετειάλει εἰς Οὐγγαρίαν τὸν Βέθλεν Καθὸρ ἢ ἐκεῖ συμβᾶσα ἦστα.

§ 126. Εἰς ὀλίγας ἐβδομάδας τὰ πάντα μετεβλήθησαν καὶ ὁ μὲν Φερδινάνδος διὰ συνετῆς δραστηριότητος ἐβελτίωσε τὴν θέσιν του, ἐν ᾧ ὁ Φριδερίκος ἐδυσχέρανε τὴν ἐκυτόν διὰ πλημμελοῦς βραδύτητος καὶ ἀρρόνων μέτρων. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων τῆς κάτω Αὐστρίας προσταχθέντες ἐπορεύθησαν νὰ δώσωσιν ὄρκιον ὑποταγῆς ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τῆς διατηρήσεως τῶν προνομίων των, οἱ δὲ ὀλίγοι ἐναπολειφθέντες ἐκρηχθήσαν ἔνοχοι ἐγκλήματος καθοσιώσεως καὶ ἐσχάτης προδοσίας. Οὕτω δ' ἀνακτῆσας ὁ Φερδινάνδος μέρος τῶν κληρονομικῶν του χωρῶν προσεπάθησε παντὶ θένει νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐκυτόν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν βοήθειάν των. Προηγουμένως κατώρρωσε νὰ προσελεύσῃ ὑπὲρ ἐκυτόν κατὰ τὴν ἐν Φραγκφούρτῃ ἐκλογὴν διὰ προφορικῆς συνδιαλέξεως τοὺς ἐκκλησιαστικὸς ἐκλέκτορας καὶ ἐν Μονάχῳ τὸν ἀρχιδούκα τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανόν. Ἐκ τῆς συμμετοχῆς, ἢν ἡ εὐαγγελικὴ ἐνωσις ἢ ἡ Καθολικὴ Ὀμνημία θὰ ἐλάμβανον ἐν τῷ Βοημικῷ ἀγῶνι, ἤρτητο τοῦ πολέμου αὐτοῦ ἡ ἐκβάσις, ἢ τὴν τύχην τοῦ Φριδερίκου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀπασα ἡ διαμαρτυρομένη Γερμανία καθῆκον ἐθέρει νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν βασιλέα τῆς Βοημίας, ἐν ᾧ οἱ Καθολικοὶ ἀφ' ἑτέρου μέγιστον εἶχον συμφέρον νὰ προμαχῆσωσιν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος. Διότι ἂν μὲν ἐνίκων ἐν Βοημία οἱ διαμαρτυρούμενοι, τότε ἅπαντες οἱ ἐν Γερμανίᾳ καθολικοὶ ἡγεμόνες, θὰ ἀπώλλουν τὰς κτήσεις των ἂν δὲ ἠτῶντο, τότε ἠδύνατο ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπιβάλλῃ νόμους εἰς τὴν διαμαρτυρομένην Γερμανίαν. Ὅθεν ὁ μὲν Φερδινάνδος ἀπετάθη πρὸς τὴν διαμαρτυρίαν, ὁ δὲ Φριδερίκος ἐνεκολπώθη τὴν εὐαγγελικὴν ἐνωσιν. Ὁ ἀρχιδούξ τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανὸς συνδεθεὶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα δι' ἰδιαιτέρως συγγενείας, διότι ἐγένετο γαμβρὸς του, καὶ προσωποῦσαν πρὸς αὐτὸν ἔχον εὐλίαν, διότι συνεσπούδα πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἢν ἔβλεπε κινδυνεύουσαν, καὶ ἦν οἱ Ἰησοῦται παρίστων

ἀπειλουμένην ὑπὸ τῶν ὑπόπτων προετοιμασιῶν τῆς εὐαγγελικῆς ἐνώσεως ἐνέκρινεν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἡγεμόνες τῆς ὀμαιχιμίας, τὴν τύχην τοῦ ὁποίου ἐθεώρησεν ὡς ἰδίαν.

§ 127. Συνεπεῖα τῆς μεταξὺ αὐτῶν συναφθείσης συμφωνίας, ἥτις ἐξησφάλισεν αὐτῶ πάσας τοῦ πολέμου τὰς δαπάνας καὶ πάσης τυχόν ζημίας τὴν ἀντικατάστασιν, ἀνέλαβεν ὁ Μαξιμιλιανὸς μετ' ἀπεριορίστου ἐξουσίας τὴν διοίκησιν τῶν τῆς Ὀμαιχιμίας στρατῶν τῶν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τῶν Βοημῶν ἀνταρτῶν ἀποσταλέντων. Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Εὐαγγελικῆς ἐνώσεως ἀντὶ νὰ παρακλώσῃσιν τὴν ἐπικίνδυνον συμμαχίαν τῆς Καθολικῆς Ὀμαιχιμίας μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τὰ πάντα μετεχειρίσθησαν διὰ νὰ τὴν ἐπιταχύνουν· διότι ἐφρόνουν, ὅτι ἅμα ἡ Ὀμαιχιμία ἐκηρύττετο ἀναφανδὸν πολεμία τῶν Βοημῶν, τότε ὅλοι οἱ θιασῶται καὶ εταῖροί τῆς εὐαγγελικῆς ἐνώσεως θὰ ὑπισχνοῦντο βοήθειαν, καὶ ὅτι χωρὶς νὰ προῶσιν οἱ Καθολικοὶ εἰς φανεράς ἐχθροπραξίας κατὰ τῆς ἐνώσεως, οὐδεμίαν προσεδύκων σύμπραξιν ἐκ μέρους τῶν διαμαρτυρομένων. Ἐξέλεξαν λοιπὸν τὴν κρίσιμον στιγμήν τῆς Βοημικῆς στάσεως καὶ ἀπήτησαν παρὰ τῶν Καθολικῶν ἱκανοποίησιν τῶν ἀπειρίας ὑποβληθεισῶν ἀξιώσεων τῶν, καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀποχωρῶσαν ἐγγύησιν τῶν θρησκευτικῶν τῶν ἐλευθεριῶν. Τὴν αἴτησιν ταύτην, συντεταγμένην μὲ ὑφὸς ἀπειλητικὸν διηύθυναν πρὸς τὸν ἀρχιδούκα τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανὸν ὡς ἀρχηγὸν τῆς Ὀμαιχιμίας καὶ ἐδήλωσαν, ὅτι ἀναμένουσι ταχεῖαν, κατηγορηματικὴν ἀπάντησιν.—Ὁ σκοπὸς τῶν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐξετελεῖτο—διότι ἂν μὲν ὁ Μαξιμιλιανὸς ἀπεφαίνετο ὑπὲρ αὐτῶν, ἡ ἀπόφασίς του αὕτη θὰ ἐστέρει τοὺς Καθολικοὺς τῆς Κραταίας τοῦ ἀρωγῆς, εἰ δὲ ἀπεφαίνετο κατ' αὐτῶν, ἡ ἀπόφασίς του τότε θὰ ἐξώπλιζεν ἅπαντας τοὺς διαμαρτυρομένους καὶ θὰ καθίστα ἀναπόδραστον τὸν πόλεμον δι' οὗ ἤλπιζον νὰ καταγάγῃσι θριάμβους. Ὁ Μαξιμιλιανὸς ἐκ πολλῶν ἄλλων περιστάσεων πεπεισμένος περὶ τῶν διαθέσεων τῶν ἐναντίων ἐξέλαβε τὴν αἴτησιν τῆς εὐαγγελικῆς ἐνώσεως ὡς ἐπίσημον τοῦ πολέμου προκήρυξιν καὶ ἠτοιμάσθη παραχερῆμα. Ἐν ᾧ δὲ ἡ Βαυαρία καὶ ἡ Ὀμαιχιμία ὠπλίζοντο ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτο-

ρος, διεπραγματεύετο οὗτος πρὸς τὸ Ἰσπανικὸν ἀνακτοβούλιον περὶ ἐπικουρίας. Ἀπάσας τὰς δυσχερείας, ἃς ἡ βραδεῖα καὶ ὑπουλὸς τοῦ Ἰσπανικοῦ ὑπουργείου πολιτικῆ ἀντέταξεν εἰς τὴν προκειμένην αἴτησιν, ὑπερέβη ἐπιτυχῶς ὁ ἐν Μαδρίτῃ ἐπιδέξιος πρεσβευτῆς τοῦ αὐτοκράτορος κόμης Κυβερν-χοῦλλερ καὶ κατήρτισε συμφωνίαν καθ' ἣν ἡ Ἰσπανία οὐ μόνον χρηματικὴν ἐχορήγει βοήθειαν ἐνὸς ἑκατομμυρίου φλωριῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Παλατινάτου ὠφείλε νὰ ἐνεργήσῃ ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν.

§ 128. Ἐν ᾧ εἰργάζετο νὰ συνενώσῃ εἰς κοινὸν σύνδεσμον ἀπάσας τῶν Καθολικῶν τὰς δυνάμεις, ἐμόχθει ταυτόχρονως νὰ διασπάρῃ τὸν ἐπιδιωκόμενον συνασπισμὸν τῶν διαμαρτυρομένων. Ἐπὶ τούτῳ ἐχρηιάζετο νὰ διασκεδάσῃ ἀπὸ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας καὶ πολλῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἡγεμόνων τοὺς φόβους, οὓς ἐνέβαλεν ἡ εὐαγγελικὴ ἐνωσις διαδοῦσα, ὅτι ἡ τῆς καθολικῆς ὀμαιχιμίας ἐκστρατεία ἐσκοπεῖ νὰ ἀρπάσῃ ἐκ νέου τὰς ἐκκλησιαστικὰς τῶν κτήσεις. Ὅθεν ἔγραψεν ἐπίσημον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐκλέκτορα τῆς Σαξωνίας ἐν ᾗ ἐγγύατο περὶ τοῦ ἀπαραισίστου τῶν κτησέων του. Ἡ ἐγγύησις ἐνεθάρρυνε τὸν ἐκλέκτορα, ὃν ἄλλως προσήγγιζον εἰς τὴν Αὐστρίαν ἢ κατὰ τοῦ Φριδερίκου ἀτομικῆ ἐχθρα, αἰ εἰσηγήσεις τοῦ ἱεροκήρυκος τοῦ ὑπὸ τῆς Βιενναίας αὐλῆς ἀπεμποληθέντος, καὶ ἡ ἀγανάκτησις ἦν ἡσθάνθη παρρηθῆς ὑπὸ τῶν Βοημῶν ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ βασιλέως. Ὁ Φανατικὸς Λουθηρανὸς ἱερεὺς του δὲν ἠδύνατο νὰ συγχωρήσῃ εἰς τοὺς Καλθινιστάς, ὅτι κατέλαβον τόσον ἀνθηρὰς πόλεις καὶ ἔλεγεν, ὅτι δὲν ἠγωνίσθησαν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν ἀντίχριστον τῆς Ῥώμης ὁ ἄθεος τῆς Ἑλβετίας.

§ 129. Ἐν ᾧ ὁ Φερδινάνδος ἐξωμάλυνε καθ' ἐκάστην τὰς δυσχερείας τῆς θέσεως του ὁ Φριδερίκος οὐδὲν παρέλειπε, ἵνα καταστρέψῃ τὰ πλεονεκτήματα τῆς καταστάσεώς του. Ἡ παρ' ὅλων ἀποδοκιμασθεῖσα στενὴ συμμαχία του μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Τρανσυλβανίας, κεκρυμμένου συμμάχου τῆς ὑψηλῆς Πύλης, ἔθεσεν εἰς ὑποψίας τοὺς ἀσθενεῖς χαρακτῆρας καὶ ἡ κοινὴ γνώμη τὸν κατηγόρησεν, ὅτι ἐπεξίχτει τὴν μεγαλοποιήσιν

του ἀναλώμασι τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ὅτι ἐξώπλισε τοὺς Τούρκους ἐναντίον τῆς Γερμανίας. Ὁ παράφορος πρὸς τὸν Καλθινισμὸν ζήλος του ἐξήγειρε τοὺς ἐν Βοημίᾳ Λουθηρανούς εἰς ἐχθραν, ἡ δὲ παντελής τῶν εἰκόνων καταδρογῆσι ἐκίνησεν εἰς στάσιν τοὺς ἐκεῖ διατρίβοντας παπιστάς καὶ ἐπὶ τέλους βαρεῖς φόροι ἀπεξένωσαν αὐτὸν ἐσσεῖ τῆς τοῦ λαοῦ ἀγάπης. Αἱ οὕτω διαψευθεῖσαι ἐλπίδες τῶν εὐγενῶν Βοημῶν ἀπέψυξαν τὸν ζήλόν των, ἡ δὲ μέλησις ξένης βοήθειας παρέλυσε τὸ θάρρος των. Ὁ Φριδερίκος ἐν τούτοις ἀνάληπτος ἐχώρει εἰς τοῦ ὀλέθρου τὴν κατωφέρειαν. Ἄντι νὰ ἐπιληφθῇ τῆς τοῦ κράτους διοικήσεως μὲ ἀνάματον δραστηριότητα, κατεσπατάλα τὸν χρόνον εἰς συμπόσια. Ἄντι νὰ αὐξήσῃ δι' ἔμφρονος φειδοῦς τὸν θησαυρὸν τὸν δημόσιον, ἠσώτευσεν τὰς προσόδους τῶν χωρῶν του εἰς ἀνωφελεῖς θεατρικὰς παραστάσεις καὶ ἀκρίτους γενναιοδωρίας. Μετὰ κούφου ματαιοφροσύνης ἐνωπρίζετο, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸ νέον του ἀξίωμα καὶ ἀπορροφηθεὶς ὑπὸ τῆς ἀκαίρου μανίας τοῦ νὰ φορέσῃ τὸ στέμμα τὸ βασιλείου, παρημέλησε τὸ κατεπεῖγον χρέος τοῦ νὰ διατηρήσῃ αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του.

§ 130. Ἄν δὲ οἱ Βοημοὶ ὁμολογούν τὴν ἐαυτῶν πλάνην ἐκλέξαντες αὐτὸν ὡς βασιλέα, καὶ ὁ Φριδερίκος οὐχ ἤττον ἐβλεπεν ἀποφουδομένης τὰς ὡς τῇ ἐνέπνευσαν προσδοκίας περὶ τῶν ξένων ἐπικουριῶν. Διότι τὰ πλεῖστα τῆς εὐαγγελικῆς ἐνώσεως μέλη ἐξήρσαν τὴν Βοημικὴν ἐπανάστασιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπιχειρήσεώς των, τὰ δὲ ἐπίλοιπα ἄλογος ἐδέσμευσε φόβος ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τῆς αὐξούσης τοῦ αὐτοκράτορος ἰσχύος, ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας καὶ τῆς Ἑσσης—Δαρμιστάδτ προσετέθη ὡς εἰρηται, εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ἡ κάτω Αὐστρία, ὁπόθεν ἤλπιζον νὰ ἀντιτάξωσι σπουδαῖον περισπασμὸν ὤμοσεν ὅσον ὑποταγῆς εἰς τὸν Φερδινάνδον καὶ ὁ Βέθλων Καθὸρ συνῆψε μετ' αὐτοὺς ἐκεχειρίαν. Τὴν Δανιμαρκίαν κατάρθρωσε νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ Βιενναῖον ἀνακτοβούλιον ἀψηφάσθησεν διὰ τοῦ κατὰ τὴν Σουηδίας ἀπηνάσθησεν διὰ τοῦ κατὰ τὴν Πολωνίας πολέμου. Ἡ δημοκρατικὴ Ὀλλανδία δυσκόλως θὰ ἀντίστατο εἰς τὰ Ἰσπανικὰ ὄπλα ἢ Βενετία καὶ ἡ Σαβοῖα ἠσυχίαν ἤγον, ὁ δὲ

βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβος ἐγένετο παίγιον Ἰσπανικῶν μηχανοραφῶν. Οὕτως οἱ φίλοι του ἀπεχώρησαν ἅπαντες ἀλληλοδιαδόχως καὶ αἱ ἐλπίδες του πᾶσαι ὄχοντο ἀπιούσαι.—Τόσον ταχέως εἰς ὀλίγους μῆνας τὰ πάντα μετεβλήθησαν!!

§ 131. Ἐν τούτοις οἱ τῆς εὐαγγελικῆς ἐνώσεως ἀρχηγοὶ κατήρτισαν ἐμπόλεμον στρατὸν τοῦθ' ὕπερ ἐπράξεν εὐθὺς ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Ὀμαιχιμία. Καὶ τῶν μὲν τελευταίων οἱ στρατοὶ διοικούμενοι ὑπὸ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τῇ Δοναβέρτῃ, τῆς δὲ ἐνώσεως αἱ δυνάμεις ἀρχηγούμεναι ὑπὸ τοῦ κόμητος τῆς Ἀνσπάχης κλιζόντο παρὰ τῇ Οὐλμῃ. Ἐφαίνετο λοιπὸν ἐπιστάσα ἡ κρίσιμος στιγμή ἥτις ἐμελλε νὰ ἀπατερματίσῃ τὴν πολυχρόνιον ταύτην πάλην τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἀμετακλήτως νὰ ὀρίσῃ ἐν Γερμανίᾳ ἀμφοτέρων τὰ ὄρια. Οἱ ἀντιμετωπισθέντες στρατοὶ μετὰ πυρρεθῆδος ἀγωνίας ἀνέμενον τὴν στιγμὴν ταύτην. Ἄλλ' ἡ ἀγωνία αὕτη μετεστράφη εἰς ἐκπλήξιν, ὅτε ἐξαπίνης ἀπροσδόκητον ἄγγελμα εἰρηνικῆς κομιζεται καὶ ἀμφοτέραι αἱ διαμαχόμεναι στραταὶ συνεφιλώθησαν χωρὶς καν πυροβολισμὸν νὰ ἀνταλλάξωσιν.

§ 132. Εἰς τὴν εἰρήνην ταύτην, ἣν ἀμφοτέρα τὰ διαμαχόμενα μέρη προθύμως ἀπεδέξαντο, συνετέλεσεν ἡ μεσολάβησις τῆς Γαλλίας. Τὸ Γαλλικὸν ἀνακτοβούλιον, οὗτινος δὲν προῖστατο πλέον Ἐρρίκος ὁ μέγας, δὲν ἐφοβεῖτο τόσον ἤδη τὴν αὐξίαν τῆς Αὐστρίας, ὅσον τὴν ἐπίδοσιν τῶν Καλθινιστῶν, ἥτις βεβαίως θὰ ἐμεγεθύνετο, ἂν ἐμονιμοποιεῖτο ἐπὶ τοῦ βοημικοῦ θρόνου ὁ ἐκ τοῦ Παλατιναίου οἴκου κόμης. Περιπεπλεγμένοι ἀείποτε τὸ ἐν λόγῳ ἀνακτοβούλιον εἰς ἔριδας πρὸς τοὺς Καλθινιστάς ὑπηκόους του ἐθεώρει προσφοροτάτους τοὺς καιροὺς νὰ συντρίψῃ ἐν Βοημίᾳ τὸ διαμαρτυρόμενον κόμμα, πρὶν ἢ τοῦτο ἐκεῖ θριαμβεῦον χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα ἐν Γαλλίᾳ εἰς τοὺς σεσπειρωμένους Οὐγγινοτάτους. Ἴνα λοιπὸν ἐπὶ μᾶλλον ἐνισχύσῃ τὸν αὐτοκράτορα κατὰ τῶν Βοημῶν παρενέβη μεταξὺ τῆς Εὐαγγελικῆς ἐνώσεως καὶ τῆς Καθολικῆς Ὀμαιχιμίας ὡς καταρτιστὴρ καὶ παρεσκεύασε τὴν ἀπροσδόκητον ἐσπέρην συνθήκην, ἥς τὸ κύριον ἄρθρον διελάμβανεν ὅτι αἱ Ἐνωσις

δολογεί, ὅτι ἡ μετοχή, ἣν ἔσχεν ἐν τῷ βοημικῷ ἀγῶνι καὶ ἡ βοήθεια, ἣν ἐγορήγησεν εἰς Φριδερίκον τὸν πέμπτον δὲν ἐξετείνετο καὶ ὑπὲρ τῶν κληρονομικῶν τοῦ τελευταίου τούτου χωρῶν. Τοῦ Μαξιμιλιανοῦ ἡ ἀποφασιστικότης καὶ ὁ φόβος μήπως ἐμπέσῃ εἰς τὸ μέσον τῶν στρατευμάτων τῆς Ὀμαιμίας καὶ τῶν νέων τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν ἐκ τῶν Κάτω χωρῶν ἐλαυνόντων ἐξώθησε τὴν Ἐνωσιν νὰ υπογράψῃ τὴν ἐπαίσχυντον ταύτην συνθήκην.

§ 133. Ἀπασαί τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Ὀμαιμίας αἱ δυνάμεις ἴσταντο ἔτοιμοι εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ αὐτοκράτορος ἐναντίον τῶν Βοημῶν, οὓς ἡ ἐν Οὐλμη συναφθεῖσα συνθήκη ἐγκατέλιπεν εἰς τὴν τύχην. Πρὶν ἢ ἐλαχίστη προδῶση φήμῃ τὴν κατὰ τῆς Οὐλμης πορείαν τοῦ εἰσῆλασεν ὁ Μαξιμιλιανὸς εἰς τὴν ἄνω Αὐστρίαν, ἣς αἱ ἐκπληκτοὶ πόλεις οὐδόλως τὸν ἔχθρον προσδοκῶσαι ἐξηγόρασαν τὴν χάριν τοῦ αὐτοκράτορος διὰ ταχείας καὶ ἀπεριόριστου ὑποταγῆς. Ἐν τῇ κάτω Αὐστρίᾳ συνήντησεν ὁ ἀρχιδούξ μετὰ τὰ ἐκ τῶν Κάτω χωρῶν ὀρηθέντα στρατεύματα τοῦ κόμητος Βουκκόα καὶ σύμπασα ἡ Αὐτοκρατοροβαυαρικὴ αὕτη στρατιὰ συμποσυνμένη εἰς πεντήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν εἰσέβαλε παράχρημα εἰς τὴν βοημίαν ἐν ῥοπή ὀφθαλμοῦ, ἐξεδίωξεν ὅλα τὰ βοημικὰ στίφη τὰ διεσπαρμένα εἰς τὴν Κάτω Αὐστρίαν καὶ Μοραβίαν, καὶ ἐξέπόρθησε μετὰ κεραινοβόλον χεῖρα τὰς τολμησάσας νὰ ἀντισταθῶσι πόλεις· αἱ δὲ λοιπαὶ καταπονηθεῖσαι ὑπὸ τῆς προτροχούσης φήμης τῶν ὁμοτήτων του παρεδόθησαν ἄνευ ὄρου. Οὐδὲν πλέον παρεκώλυε τὸν ῥαγδαῖον τοῦ Μαξιμιλιανοῦ δρόμον. Διὰ συνεχοῦς ὑποχωρήσεως ὁ στρατὸς τῶν Βοημῶν, οὗ ἠγεῖτο ὁ γενναῖος τῆς Stngvilt ἡγεμὼν χριστιανὸς, ἀπεσύρθη εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Πράγας, ὅφ' ἦς τὰ τείχη συνεκρότησεν ὁ Μαξιμιλιανὸς τὴν κατ' αὐτοῦ μάχην.

§ 134. Ἡ ἐλεεινὴ κατάστασις, ἐν ἣ ἠλπίζε νὰ καταλάβῃ τῶν ἀνταρτῶν τὰ στρατεύματα ἐδικαίως τὴν ταχύτητα τοῦ ἀρχιδουκῆ καὶ ἐξησφάλισεν αὐτῷ τὴν νίκην. Καὶ ὄντως ὅλαι αἱ δυνάμεις τοῦ Φριδερίκου μόλις ἀνῆρχοντο εἰς τριάκοντα χιλιάδας ἐξ ὧν ὀκτὼ (χιλιάδες) παρέσχεον αὐτῷ ὁ τῆς Lingvilt ἡγεμὼν χριστιανὸς καὶ δέκα ὁ τῆς

Τρανσυλβανίας Βέθλεν Καθόρ. Ὁ ἐλλέκτωρ τῆς Σαξωνίας ἐπιδραμῶν εἰς τὴν Λουσατίαν ἀπέκοψε πᾶσαν βοήθειαν, ἣν ἐκ τῆς χώρας ταύτης καὶ τῆς Σιλεσίας ἀνέμενον ὁ Φριδερίκος, ἡ δὲ τῆς Αὐστρίας Βίρηννοποίησις ὑπέταμεν ἀπᾶσας τὰς ἐλπίδας ἃς ἐκείθεν συνέλαβεν. Ὁ μὲν Βέθλεν Καθόρ ὁ ἀλκιμώτατος σύμμαχος τοῦ ἡσυχίαν ἦγεν, ἡ δὲ Ἐνωσις παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα ὥστε ἐναπέμεινε μετὰ μόνους τοὺς Βοημοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν ἔλειπεν ἡ προθυμία, ἡ ὁμόνοια καὶ τὸ θάρρος· διότι οἱ μὲν προὔχοντες Βοημοὶ ὀργίλοι ἐβλεπον, ὅτι προστιμῶντο αὐτῶν οἱ Γερμανοὶ στρατιῆγοι, ὁ δὲ κόμης Μανφρέδης ἀποχωρισθεὶς τοῦ Βοημικοῦ στρατοπεδαρχεῖο ἐπανέκαμψεν εἰς Πίλσεν διὰ νὰ μὴ δέχεται πλέον διαταγὰς παρὰ τοῦ ἡγεμόνος Ἀνχάλτ καὶ Χοχενλόε. Ἐκ τῶν στρατιωτῶν τέλος στερομένων τροφίμων ἀπέπητῃ ἡ πειθαρχία καὶ αἱ φοβεραὶ αὐτῶν ἀκολασίαι προκάλεσαν τῶν πόλεων τὰ πικρότατα παράπονα, Ματαιῶς παρέστη ὁ Φριδερίκος εἰς τὸ στρατόπεδον, ἵνα διὰ τῆς παρουσίας του ἀναζωπυρώσῃ τὴν τόλμην τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐξεγείρῃ διὰ τοῦ παραδείγματός του τὴν φιλοτιμίαν τῶν προυχόντων εὐγενῶν.

§ 135. Οἱ Βοημοὶ ὠχυρώθησαν ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ὄρους, πλησίον τῆς Πράγας, ἐνθα ἐπορεύθη νὰ προσβάλλῃ αὐτοὺς τῇ 8 Νοεμβρίου 1620 ἡ αὐτοκρατοροβαυαρικὴ στρατιὰ. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς συμπλοκῆς τὸ ἱππικὸν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Singvirdlt ἐφραίνετο πλεονεκτῆσαν, πλην τὰ πλεονεκτήματα αὐτὰ ἐξεμητηδενίσθησαν ἀμέσως ὑπὸ τῆς ἀριθμητικῆς τοῦ ἐχθροῦ ὑπεροχῆς. Διότι ἂρ' οὐ ἀλάθεκτοι προήλασαν οἱ Βαυαροὶ καὶ Βαλκόνιοι, τὸ Οὐγγρικὸν ἱππικὸν ἐτρέπη πρῶτον εἰς φυγὴν· τὸ παράδειγμα τοῦ ἠκολούθησεν αὐθωρεὶ τὸ Βοημικὸν πεζικὸν καὶ ἐν τῇ γενικῇ φυγῇ συμπαρῆσθησαν ὕστερον οἱ Γερμανοί. Δέκα τηλεβόλα ἄτινα ἀπετέλουν τὸ ὄλον τοῦ Φριδερίκου ἔπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Ἐκ τῶν Βοημῶν τέσσαρες χιλιάδας ἐξωγρήθησαν καὶ ἐφρονεύθησαν, ἐκ δὲ τῶν Αὐτοκρατοροβαυαρῶν μόνον ἑκατοστῆς τινές. οὕτως ἐν μιᾷ σχεδὸν ὥρᾳ ἐπετελέσθη ἡ κρίσιμος αὕτη νίκη.

§ 136. Ὁ Φριδερίκος μὴ προσδοκῶν ἐπιθεσίαν τινὰ, ἣν ἄλλως ἐθεώρει ἀδύνατον κατὰ

ΡΩΜΑΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1.

Ἀνάπτυξις τῆς γραμματολογίας παρὰ Ῥωμαίους.

Παρὰ τοῖς Ἑλλήσι βλέπομεν τὰς ἐπισήμας οὕτως εἰπεῖν ἐν τῇ γενέσει των. Τὰ σοιχεῖα, ἅτινα παρὰ ξένων ἐθνῶν ἔλαβον, οὐ μεγάλης ὄντα ἀξίας, ἐπεξεργάσθησαν κατὰ τὸν ἰδιάζοντα αὐτοῖς τρόπον καὶ ἀντίληψιν. Αἱ ἐπιστῆμαι ἐτελειοποιήθησαν, ἐφθασαν κατὰ μικρὸν εἰς τὰς ἀνωτάτας βαθμίδας καὶ παρήκμασαν εἴτα πάλιν ἡρέμα καὶ βαθμηδόν. Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα παρὰ Ῥωμαίους. Οὗτοι ἦσαν λαὸς πρακτικὸς καὶ σεροῦ καὶ πρακτικοῦ ἤθους, ἀλλ' ἄνευ ἰσχυρᾶς φύσεως πρὸς βαθυτέραν ἐπιστημονικὴν ἐφρυναν καὶ ἄνευ εὐνικήτου φαντασίας· ἐπὶ πολὺ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πνευματικοῦ βίου παρ' αὐτοῖς ὄλιως ἄλλην διεύθυνσιν ἐτρέπη ἢ τὴν ἐπιστημονικὴν, καὶ τὰ μικρὰ ἔχνη τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐξέλιπον σχεδὸν παντάπασιν, διότι πολὺ ἠσχολοῦντο περὶ τὰ πολιτικὰ καὶ πολεμικά. Ὁψὲ δὲ, ὅτε ἡ Ἑλληνικὴ γραμματολογία ἤδη παρήκμαζεν, ὑπεκαύθη διὰ τῶν Ἑλλήνων τὸ τῶν Ῥωμαίων φρόνημα ὑπὲρ τῶν ἐπιστημῶν. Παρὰ τὸν διάφορον αὐτῶν ἐθνικὸν χαρακτήρα, τὸν πρὸς τὰ πάτρια αὐτῶν νόμιμα σεβασμὸν καὶ τὴν μὴ ὑπόληψιν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἑλληνας, οὐδὲν ἦπτον ἐγένοντο οἱ προὔχοντες τοῦ ἔθνους ἐθελούσιοι τῶν Ἑλλήνων μαθηταί, καὶ ταχέως προέκοψαν ἐν τῇ γραμματολογίᾳ, ἣν ἐν ἐτοιμίᾳ καὶ ἀνεπτυγμένῃ καταστάσει παρέλαβον. Δι' ὃ ἐνωρίς ἐφθασαν εἰς μείζονα τελειότητα, ἣτις ἐν ἐντέχνῳ τελειότητι καὶ ἀγάπῃ πρὸς γραμματικὴν, κριτικὴν καὶ ἱστορικὴν θεωρίαν ἐξεδηλώθη. Ἄλλὰ τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα οὔτε κοινὸν κτῆμα ἐγένετο, οὔτε πρωτότυπον καὶ αὐτοτελές, ὡς παρὰ τοῖς Ἑλλήσι, ἀλλ' ἐβάδισε πάντοτε ἐπὶ τὰ ἔχνη τῶν Ἑλλήνων χωρὶς νὰ δημιουργήσῃ φυσικῶς νέας μορφάς. Ἐνιαχοῦ ἡ γραμματολογία δὲν ἀνεπτύχθη εἰς ἀξιοσημειώτον τινα βαθμὸν καὶ

(Ἐπεταί συνέχεια).

ΧΡ. ΚΑΨΑΛΗΣ.

θῆ και παρ' αὐτοῖς τοῖς εὐδοκιοτέροις συγγραφεῦσι δὲν εὐρίσκομεν πάντοτε τὴν ἀκμὴν, τὸ φυσικὸν και τὸ πρωτότυπον, ἐν οἷς οἱ Ἑλληνας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων διαπρέπουσι. Μόνον κλάδοι τινὲς, οἵτινες εἴτε εἰς πλησιεστέραν μετὰ τῶν πατρικίων συνάφειαν ἤλθον, ὡς ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου και ἡ ῥητορικὴ, εἴτε τὴν ἐθνικὴν ἀνάγκην ἰδίᾳ ὑπερέτησαν, ὡς ἡ ἱστορία, ἀνεπτύχθησαν ἐλευθερώτερον. Σεβασμὸς πρὸς τὴν ἠθικὴν και θρησκευτικὴν αὐστηρότητα τῶν προγόνων, φρόνησις και πείρα, ἡ τῆς πολιτείας ἰδέα και τὸ υπερῆφανον αἶσθημα τῆς κοσμοκρατορίας και τῆς Ῥωμαϊκῆς δόξης εἰσι τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐθνικότητος, ἅτινα και ἐν τῇ γραμματολογίᾳ ἐνεχάραχθησαν.

§ 2.

Ἡ Λατινικὴ γλῶσσα.

Ἡ Λατινικὴ γλῶσσα θεωρεῖται ὡς τις, ἄλλων Ἰταλιωτικῶν γλωσσῶν, π. χ. τῆς Ὀσκικῆς, συγγενῆς, ἀδελφῆ διὰλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς. Ἦτο κατ' ἀρχὰς τραχεῖα και ὑπέκλυψεν εἰς πολλὰς μεταβολὰς, διεμορφώθη ὁμοῦς δραδύτερον ἐτι μᾶλλον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅφ' ἦς τὸ ἐν τῇ Λατινικῇ ὑπάρχον βαβαρικὸν στοιχεῖον κατεπόθη¹, και ἐκ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ και ἐξ αὐτῆς τῆς κυρίως Ἑλλάδος και ἐκαλλιεργήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ποιητῶν και τῶν ῥητόρων, βραδύτερον δὲ ὑπὸ τῶν ἱστοριογράφων και τῶν γραμματικῶν.

Περὶ τὰ τέλη τῆς δημοκρατίας και ἐξαιρέτως κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς περιόδου τῶν Καισάρων ἐτελειοποιήθη τὰ μέγιστα. Τότε ἦν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν διαδεδομένη, μετεφυτεύθη κατὰ μικρὸν εἰς τὰς ἐπαρχίας και

¹ Ἰωάννου Λαυρεντίου Λυδοῦ περὶ ἀρχῆς τῆς Ῥωμαίων πολιτείας I, 5 «δεικνυται κατ' ἐκείνου καιροῦ τὴν Ἑλλάδα φωνήν, τὴν Αἰολίδα λέγω, Εὐάνδρου και τῶν ἄλλων Ἀρχάδων εἰς Ἰταλίαν ἐλθόντων ποτὲ, και τὴν Αἰολίδα τοῖς βαρβάρους ἐνσπειράντων φωνήν» και II, 43 «ὅτι οὐ Ῥωμαίων τούτῳ τὸ ῥηματίον, μάρτυς ὁ Ῥωμαῖος Βάρρων, . . . ἐν ᾧ διαρθοῦται, ποία μὲν τις λέξις ἐστὶν Αἰολικὴ, ποία δὲ Γαλλικὴ, και ὅτι ἐτέρᾳ μὲν ἡ Εὐνάκιον, ἄλλη δὲ Ἐτρούσκων, ὧν συγχυθεισῶν ἡ νῦν κρατοῦσα τῶν Ῥωμαίων ἀπετέλεισθη φωνή».

ἐκ τῆς συμμίξεως μετὰ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ¹, παρεσκευάσε τὴν γένεσιν νέων γλωσσῶν (τῶν Ἰταλιωτικῶν, Γαλλικῶν, Ἰσπανικῶν, Πορτογαλικῶν, Ἀγγλικῶν, Βλαχικῶν, Ῥωμανικῶν)-

ἹΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

§ 3.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης μέχρι τοῦ ἔτους 240 π. Χ.

Περὶ ἰδίας γραμματολογίας δὲν δυνάμεθα νὰ ποιήσωμεν ἐνταῦθα λόγον, ἀλλὰ μόνον περὶ τῶν πρώτων αὐτῆς ἀκατεργάστων ἀρχῶν, αἵτινες τὴν μέλλουσαν παραδοχὴν ξένης γραμματολογίας ἠδύναντο νὰ παρασκευάσωσι. Τοὺς πρώτους τούτους βλαστοὺς εὐρίσκομεν εἰς ἱστορικὰς και στατιστικὰς εἰδήσεις και τινὰ ἔχνη ποιήσεως, ὡσπερ ἐν τῇ γνωριμίᾳ μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Εἰς τὴν ποιήσιν ἀνῆκον τὰ ἄσματα τῶν Σαλιῶν ἱερέων (salaria carmina ἢ axamenta, ἐκ τῶν ἀξόνων, ἐφ' ὧν ἦσαν γεγραμμένα)², ἅτινα και εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἐτι τῆς

¹ Κατὰ τὸν Πολύβιον I, 67, 3 «ὡς δ' ἂν μηδ' ὁμοειθῶν μηδ' ὁμογλότων ὑπαρχόντων, ἦν ἀμιξίας και θορύβου και τῆς λεγομένης τύβης πλήρες τὸ στρατόπεδον» και III, 22, 3 «τηλικαῦτη γὰρ ἡ διαφορά γέγονε τῆς διαλέκτου και παρὰ Ῥωμαίους τῆς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ὥστε τοὺς συνεωτάτους εἶτα μάλιστα εἰς ἐπιστάσεως διεκρινεῖν» και XV, 42, 9 «οἱ δὲ μισθοφόροι τῶν Καρχηδονίων ἀδιάρκιστον ἐποίουν τὴν φωνὴν και παραλλαγήμενην· οὐ γὰρ πάντων ἦν κατὰ τὸν ποιητὴν ὁ αὐτὸς θροῦς οὐδ' ἔα γῆρυς· ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα, πολὺκλήτοι δ' ἔσαν ἄνδρες».

² Πλούταρχος ἐν β'. Νουμά § 13. «Τοὺς δὲ Σαλιῶν ἱερεῖς ἐκ τοιαύτης λέγεται συστήσασθαι προφάσεως . . . ἱστορεῖται πέλτην ἐξ οὐρανοῦ καταφερομένην εἰς τὰς Νομὰ πεσεῖν χεῖρας . . . και δεῖν αὐτὸ (τὸ ὄπλον) φρουρεῖσθαι γονυμένον ἄλλων ἔνδεκα και σχῆμα και μέγεθος και μορφήν ἐκείνου παραπλησίον. . . Τούτων οὖν φύλακας και ἀμφιπόλους ἀπέδειξε τοὺς Σαλιῶν ἱερεῖς» και Διονυσίου Ἀλικαρνασσεῖος Ῥωμαϊκὴ ἀρχαιολογία II, 70 «ἕκτη δὲ μοῖρα τοῖς περὶ τὰ θεῖα νομοθεσίας ἦν ἡ προσηνεμηθεῖσα τοῖς καλουμένοις ὑπὸ Ῥωμαίων Σαλιῶν . . . Οὗτοι πάντες οἱ Σαλιῶν χορευταὶ τινὲς εἰσι και ὕμνηται τῶν ἐνοπλίων θεῶν . . . τῇ δ' εὐωνύμῳ (ἕκαστος) κατέχει πέλτην Ὀρχικίαν ἢ δ' ἐστὶ βαθεοειδεῖ θυρεῶ στενωτέρους

πολιτείας χρόνους ὑπῆρχον, ἀλλὰ μόνον δι' ὑπομνηματιστοῦ ἠδύναντο νὰ νοηθῶσι¹. Τὰ ἄσματα τῶν Ἀρουάλων ἀδελφῶν (fratres Arvales) κατ' ἔτος τοῖς θεοῖς θύοντες διὰ τὴν τῆς γῆς ἐφορίαν) τὰ ἄσματα ταῦτα τὸ πρῶτον ἤδοντο, ἐπὶ Κικέρωνος ὁμοῦς ἐξέλιπεν ἡ συνθήκη αὐτῆ. Τὰ παλαιὰ συμποτικὰ ἄσματα, ὧν παρὰ Κικέρωνος μείνα γίνεται² πρὸς δὲ τὰ versus Fescemini, ἀσελγῆ και σκωπτικὰ ἄσματα, οἷς ἐν γάμοις μάλιστα ἐχρῶντο, ἢ ἀμοιβαῖα ἄσματα ἐν ἀγροτικαῖς ἐορταῖς, πολλὰκις μετὰ σκωμμάτων μειγμένα (Τυρρητικῶν τὴν καταγωγὴν) βραδύτερον τὰ ποιήματα ταῦτα διὰ τὴν μεγάλην τῶν ἀκολασίαν ἐνεποδίσθησαν ὑπὸ τῆς δωδεκαδέλτου³ και πλεῖστα στοιχεῖα δραματικῆς τέχνης ὡς αἱ σάτυροι. Ὁ ἀρχαῖος Ῥωμαϊκὸς ῥυθμὸς ἦν ὁ Κρόνιος (συγκείμενος ἐκ δύο Ἰθυβαλικῶν μετ' ἀνακρούσεως ἐν τῇ τοῦ πρώτου ἀρχῇ). Εἰς τὴν γένεσιν τοῦ πεζοῦ λόγου (pedestris oratio, pedestra historia, prosus oratio) ἀνῆκον τὰ annales Maximi, ἧτοι ἐτήσιοι χρονολογικὰ εἰδήσεις περὶ τῶν ἀξιοσημειωτάτων τῆς πολιτείας γεγονότων, ἃς ἐπεχειράζετο ὁ μέγιστος ποντίφηξ (pontifex maximus). Ἡ συνθήκη αὐτῆ ἐπὶ μακρὸν διετηρήθη, αἱ ἀρχαιότεραι ὁμοῦς κατὰ μέγιστον μέρος κατεστράφησαν κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν γαλατῶν. Ἐπειτα τὰ ἀπομνημονεῦματα τῶν ποντιφικῶν (commentarii pontificum)⁴,

ἔχοντι τοὺς λαγῶνας ἐμφερῆς . . . κινεῖνται γὰρ πρὸς αὐτὸν ἐν ῥυθμῷ τὰς ἐνοπλίους κινήσεις, τοτὲ μὲν ἁμοῦ, τοτὲ δὲ παραλλάξ, και πατρίους τινὰς ὕμνους ἄδουσιν ἅμα ταῖς χορείαις.»

¹ Horatii epist. II, 4, 86—88

Iam Saliare Numae carmen qui laudat et illud Quod mecum ignorat, solus volt scire videri, ingenii non ille favet plaudit que sepultis.

² Tusc. disp. I, 2 «Quamquam est in Originibus solitos esse in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus».

³ Livius VII, 2 «qui non, sicut ante, fescenino versu similem incompositum temere ac rudem alternis iacebant sed inpletas modis satyras, descripto iam ad tibicinem cantu, motuque congruenti paragebant.»

⁴ Livius VI, 4 «etiam si quae in commentariis pontificum» Plinius X, 2, 7 «nihil in historiis supra Pontificum annales haberemus».

τυπικαὶ συγγραφαί, τὰ βιβλία τῶν ἀρχόντων (libri magistratum)¹, κατάλογοι τῶν ἐν τέλει, π. χ. τὰ λίνεια βιβλία (libri lintei), ἅτινα κατὰ τὴν μυρτυρίαν τοῦ Λιλίου² διετηροῦντο ἐν τῷ ναῶ τῆς Μονήτης Ἡρας. Κατὰ τὸν Κικέρωνα πᾶσαι αὐταὶ αἱ συγγραφαὶ ἦσαν ξηραὶ. Εἶτα οἱ ἀρχαιότατοι ἐπικηδεῖοι λόγοι (laudationes), τέλος δὲ οἱ γραπτοὶ νόμοι, οἵτε βασιλικοὶ (leges regiae)³, οἱ συλλεγέντες ὑπὸ τοῦ Παπυρίου ἐξ οὗ papirianum jus και οἱ τῆς δωδεκαδέλτου (XII tabulae)⁴, οἵτινες ἐγένοντο συνεργεῖα τοῦ Ἑλλήνος Ἐρμοδώρου τοῦ Ἐφεσίου, εἰς δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἔστησαν ἀνδριάντα τῶν δύο τούτων περιεσώθησαν ἀποσπάσματα.

§ 4.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 240 μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Κικέρωνος.

Ἐν ᾧ τὸ Ῥωμαϊκὸν βασιλεῖον κατὰ τὴν ἰσχὴν και τὸν πλοῦτον και κατὰ τὴν παγιωτέραν κατάστασιν ἐν τῇ πολιτικῇ του τάξει προέκοπτε, συνάμα ἡ εὐρυτέρα μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιμιξία και ἰδίᾳ ἢ ἐν Ῥώμῃ διατριβὴ λογίων Ἑλλήνων⁵ κατὰ μικρὸν

¹ Livius IV, 7 «qui neque in annalibus Priscis neque in libris magistratum iuveniuntur» και IV, 20 «quod tam veteres annales quodque magistratum libri».

² Livius IV, 7 «Licinius Macer auctor est et in foedere Ardeatino et in linteis libris ad Monetae inventa» 20 «linteos in aede repositos Monetae».

³ Livius VI, 4 «erant autem eae duodecim tabulae et quaedam regiae leges».

⁴ Livius III, 34 «centuriatis comitiis decem tabularum leges perlatas sunt . . . vulgatur deinde rumos duos deesse tabulas, quibus adiectus absolvi» 37 «et duae tabulae legum ad prioris anni decem tabulas erant adiectae» 57 «priusquam urbem egredierent, leges decemvrales, quibus tabulis duodecim est nomen, in aes incisae in publico praeponerunt». Tacitus ann. III, 27 «creatique decemviri et accitis quae usquam egergia compositae duodecim tabulae, finis aequi usquam iuris» ann. VI, 46 «nam primo duodecim tabulis sanctum».

⁵ Ἐνταῦθα μνημονεύοιτο ἰδίᾳ οἱ πρέσβεις, οὓς οἱ Ἀθηναῖοι ἐν ἔτει 435 ἀπέστειλαν εἰς Ῥώμην, ἐπὶ ἡ Στωϊκὸς Διογένης, ὁ Περικατήτιος, Κριτόλαος, και

διήνογεν τούς οφθαλμούς τινῶν περὶ τῆς ἀξίας καὶ δυνάμεως τῶν ἐπιστημῶν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πρακτικοῦ βίου. Πολιτικοὶ ἄνδρες ὡς Σηπίων ὁ νεώτερος καὶ ὁ Λαίλιος οἰκειῶς εἶχον λογίους Ἑλλησι (τῷ Πολυβίῳ, Παναίτιῳ), καὶ πολλοὶ ἔξοχοι ἄνδρες ἤρξαντο ἂν οὐχὶ καλλιεργούντες τὰς ἐπιστήμας, ἀλλ' ὅμως περὶ πολλοῦ ποιούμενοι καὶ σκέποντες αὐτάς. Καὶ ἔφερον μὲν πολλὰ ἐν ἑαυτοῖς οἱ Ἑλληνες, δι' ἃ οὐκ ἀρεστοὶ ἦσαν τοῖς σεμνοῖς καὶ πρακτικοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλ' οὐδὲν ἥττον εἰσέδυν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἢ Ἑλληνικὴ παιδεία καὶ αὐτὸς ὁ Κάτων φαίνεται ἐν βαθεῖ γήρατι τὴν Ἑλληνικὴν μεμαθηκώς. Ἦρχισαν νὰ σπουδάζωσι τὴν ῥητορικὴν¹, ἧτις ἐν πολιτείᾳ αὐτονόμῳ πολλὰ ἠδύνατο καὶ πρὸς τὰς ἀνωτάτας τιμητικὰς τῆς πολιτείας θέσεις τὴν ὁδὸν ἦγε, τὸ πρῶτον ἄνευ θεωρίας, βραδύτερον δὲ ὑπὸ τὴν ὑφήγησιν Ἑλλήνων ῥητόρων, οἵτινες ὅμως κατ' ἀρχὰς κακῶς ἤκουον καὶ πολλὰκις ἐκ Ῥώμης ἐφυγαδευθήσαν (π. χ. ἐν ἔτει 161). Ἡ σπουδὴ αὐτῆς ἔσχε σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἐφ' ὅλης τῆς γραμματολογίας, ἐν ἣ ῥητορικὸν τι ὕψος καταφανὲς γίγνεται. Καὶ ἡ φιλοσοφία δὲ², καὶ μὴν καὶ αἱ γραμματικαὶ σπουδαὶ (ἢ γραμματικὴ, γραμματολογία, ἐρμηνευτικὴ καὶ τὰ βοηθητικὰ αὐτῶν μέσα) εὗρον ἐν Ῥώμῃ πολλοὺς τοὺς ἐπεμελητάς των³.

§ 5.

Αἱ συγγραφαί, ἃς ἡ περίοδος αὕτη παρήγαγεν, ἀνήκουσι κατ' ἔξοχὴν εἰς τὴν ποίησιν (ἰδίᾳ τὴν δραματικὴν καὶ ἐπικὴν) καὶ τὴν ἱστορίαν. Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον δραματι-

κὴν τινα ποίησιν Ἰταλικωτικῆς ἀρχῆς, ἧτις προηγήθη τοῦ Ἑλληνικοῦ δράματος. Εἰς αὐτὴν ὑπάγονται οἱ προσηρημένοι Φεσκενίνοι, οἱ Μίμοι, οἱ τῶν Ὀσκίων ἀγῶνες (ludi Osci) καὶ τὸ Ἀτελλανδὸν δράμα (fabulae Atellanae)¹, εὐθυμον δράμα τοῦ λαοῦ, ὅπερ ὑπὸ ἐλευθέρων νέων ἐδιδάσκετο. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶδος τῆς ποιήσεως μνημονεύεται ἔτι καὶ ὑπὸ τοὺς πρώτους Καίσαρας² δὲν περισσώθη ὅμως ἡμῖν οὐδὲν μνημεῖον τοῦ Ἀτελλανοῦ δράματος. Μεγαλειτέραν σημασίαν διὰ τὴν γραμματολογίαν ἔσχε τὸ Ἑλληνικὸν δράμα (τραγωδία καὶ κωμῳδία, αἵτινες ἠκολούθησαν τῇ νέᾳ Ἀττικῇ κωμῳδίᾳ), ὡς ἡ διδασκαλία ἐν Ῥώμῃ εἰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις καὶ ἀγῶνας περιορίσθη. Ἀλλὰ μὴν ἐν τούτοις ἡ δραματικὴ τέχνη βραδύτερον τῇ Ῥωμαϊκῇ ὕλη χρησαμένη τὸ ἐθνικὸν διαφέρον νὰ ἐγειρῆ ἐζήτησε.² Οὐδέποτε ὅμως ἠδυνήθη νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ στερεωθῇ παρὰ τῷ λαῷ, καὶ ἠφανίσθη ἐν μέρει βραδύτερον, ἢ ὑπὸ τῶν θεαμάτων τῶν μονομαχιῶν, θηριομαχιῶν καὶ ἄλλων ὁμοίων παιδιῶν ἐξεβλήθη. Ἡ ἐπικὴ ποίησις οὐχ ἥττον χρόνῳ ὕστερον προεχώρησεν ἐθνικῇ ὕλη χρωμένη τὴν ἀρχὴν μὲν εἰς Κρονίους, εἶτα δ' ἐξαμέτρους στίχους. Τοῦναντίον δὲ ἐλευθερετέρα ἀνεπτύχθη ἡ σάτυρα. Ἐκ τῶν ἐτησίων χρονολογικῶν εἰδήσεων τῆς παρελθούσης περιόδου ἐγεννήθη ἐν ταύτῃ ἡ ἱστοριογραφία, ὑπὸ χρονολογικὴν ὅμως μορφήν καὶ χωρὶς νὰ ἐπιδιώκηται ἡ τελειότης τοῦ ἱστορικοῦ ὕψους.

§ 6.

Ποιηταί.

Livius Andronicus ἐκ Τάραντος, ἀπελευθέρως, Ἑλλήν τὸ γένος, ὅστις πρῶτος³ ἐν ἔτει 240 ἐδίδαξε δράμα ἔγραψε τραγωδίας καὶ κωμῳδίας, καὶ μετέφρασεν, ὡς λέγεται, τὴν Ὀδύσειαν εἰς Κρόνιον ῥυθμὸν, ἧς σώζεται ὁ α'. οὗτος στίχος:

Virum mihi, Camenae, insece versutum.

¹ Ἀτελλανὸς ποιητῆς ὀνομάζεται ὁ A. Naevius.
² Fabulae praetextatae καὶ togatae ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς fabulas palliatae.

³ Plinius X, 2, 7 «nihil in poetis supra Livium Andronicum... haberemus».

ἢ γλῶσσα του ἦν τραχέα.¹

Gn. Naevius ἐκ Καμπανίας ἀποθανὼν τὸ 204, ἔγραψε τραγωδίας καὶ κωμῳδίας μετὰ σατυρῶν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἀρχαιότερας Ἀττικῆς κωμῳδίας, δι' ἃ, φαίνεται, ἐρρίφθη εἰς τὸ δεσποτικόν. Συνέθετο καὶ ποίημα περὶ τοῦ α'. Καρχηδονιακοῦ πολέμου.

Quintus Ennius ἐκ Ῥωδαίων τῆς Καλαβρίας, 239—169, τιμηθεὶς ὑπὸ Σηπίωνος τοῦ πρεσβυτέρου, ἐγένετο Ῥωμαῖος πολίτης. Ἐγραψε τραγωδίας, κωμῳδίας, χρονικά, μέγα ἔπος περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ῥώμης, καὶ ἕτερα ἑτάνα ποιήματα, ἰδίως μεταφράσεις. Πρῶτος αὐτὸς μετεχειρίσατο τὸν ἐξαμέτρον ἀντὶ τοῦ παλαιότερου Κρονίου. Ὁ Ὀράτιος ἐπαινεῖ τὸν Ἐννιον καλῶν αὐτὸν πατέρα καὶ ἄλλον Ὀμηρον².

Caecilius Statius ἐκ τῆς ἐπὶ τὰδε τῶν Ἀλπεων Γαλατίας, ἀποθανὼν τὸ 168· κωμῳδιῶν ποιητής.

M. Pacuvius ἐκ Βρουνδεσίου, ἀδελφιδοῦς τοῦ Ἐννίου, γεννηθεὶς τὸ 220 Τραγικῶς.

L. Attius³, γεννηθεὶς τὸ 170, φαίνεται ὅτι ἐν ταῖς τραγωδίαις του Ῥωμαϊκῇ ὕλη ἐγράφατο, καὶ ἐκτὸς αὐτῶν ὅτι καὶ didascalica συνέγραψεν, ἔργον περὶ τῆς ἱστορίας τῆς δραματικῆς τέχνης.

M. Attius Plautus⁴ ἐκ Σαρσίνης τῆς Ὀμβρικῆς, ἐπὶ τοῦ δευτέρου Καρχηδονιακοῦ πολέμου, ἀποθανὼν τὸ 184. Ἐξ 21 δραμάτων, ἅτινα ὁ Βάρων ὡς γνήσια ἀναφέρει, ἔχομεν μόνον 20, ἅτινα εἶνε ἐλευθέρως ἀπομίμησης τῶν Ἑλληνικῶν. Τὸ κείμενον εἶνε

¹ Horatius epist II, 4. 69—70

non equidem insector dependaque carmina Livi esse reor . . .

² Horatius epist. I, 49, 7.

Ennius ipse pater numquam nisi potus ad arma Prosiliunt dicenda . . .

καὶ II, 4, 50

Ennius, et sapiens et fortis et alter Homerus, ut critici dicunt.

³ Περὶ αὐτοῦ ὁ Horatius ἐν epistol. II, 3, 368 λέγει:

Hic et in Atti

Nobilibus trinetrus adparet rarus, . . . (versus).

⁴ Ἡ, ὡς συνήθως γράφεται, Titus Maccius Plautus.

πολὺ διεσθαρμένον καὶ δι' ἀπειρίαν περὶ τὴν μετρικὴν πλείστον συγκεχυμένον.

P. Terentius Afer ἐν Καρχηδόνος γεννηθεὶς περὶ τὰ 194, ἀποθανὼν δὲ περὶ τὰ 159, ἀπελευθέρως. Ἐξ ἦν φιλικῆ σχέσει μετὰ Σηπίωνος Ἀφρικανοῦ τοῦ νεώτερου καὶ Λαιλίου, νεωτέρου αὐτοῦ. ἔχομεν αὐτοῦ 6 κωμῳδίας, ἐπεξεργασίας τῶν Ἑλληνικῶν δραμάτων τοῦ Μενάνδρου καὶ Ἀπολλοδώρου.

L. Afrenius, ἀβέβαιον πόθεν, νεώτερος τοῦ Τερεντίου, ἔγραψε comoedias togatas.

C. Lucilius ἐκ Σουέσσης τῆς Πεμμετιανῆς τῆς Καλαβρίας, 148—103, φίλος τοῦ Σηπίωνος καὶ Λαιλίου, ἔγραψε σατίρας, αἵτινες πολὺ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐγκωμιάζονται. Μετὰ τούτων φαίνεται ὅτι οὐδὲν ἐν τῷ εἶδει τούτῳ ἐγράφη ἄξιον λόγου μέχρι Ὀρατίου.

§ 7.

Πεζογράφοι.

Οἱ πεζογράφοι εἰσὶν ὡς τὰ πολλὰ χρονόγραφοι (annalistes). Οἱ ἱστορικοὶ λόγοι καὶ συγγραφαὶ εἶχον ἐνωρὶς τὸ διαφέρον τῶν Ῥωμαίων κινήσει, καὶ οἱ χρονόγραφοι, οἵτινες συνέλεγον καὶ ἐτακτοποιοῦν αὐτοὺς, ἦσαν ἐν γένει πολιτικοὶ ἄνδρες, ἐν ᾧ οἱ ποιηταὶ ἦσαν ἰδιῶται, ἐν μέρει ἐκ ταπεινοῦ γένους καὶ σχεδὸν πάντες ἐξω τῆς Ῥώμης γεννηθέντες.

Quintus Fabius Pictor, ἐπὶ τοῦ 6^{ου} Καρχηδονιακοῦ πολέμου. Ἐγραψε χρονικά (annales), ἅτινα ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης μέχρι τῶν ἡμερῶν του διήκον, ἐν οἷς ὅμως πολλὰ τὰ ψευδῶς λεγόμενα¹.

M. Porcius Cato Censorius, 234—149. Ὑπόδειγμα τοῦ ἀρχαίου αὐστηροῦ καὶ συντηρητικοῦ Ῥωμαϊκοῦ χαρακτήρος.

¹ Πολύβιος I, 4, 2. 3 «Φάβιον, μὴ δεόντως ἡμῖν ἐπηγγελμέναι τῇ ἀλήθειαν. Ἐκόντας μὲν οὖν ἐφεσθαι τοὺς ἄνδρας οὐχ ὑπολαμβάνω, στοχάζομενος ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν· δοκοῦσι δὲ μοι πεπονθέναι τι παραπλήσιον τοῖς ἐρῶσι· διὰ γὰρ τὴν αἴρεσιν καὶ τὴν ὅλην εὐνοίαν Φιλίπῳ μὲν πάντα δοκοῦσιν οἱ Καρχηδόνιοι πεπραχθαι φρονίμως . . . Φαβίῳ δὲ τοῦμαλιν τούτων» καὶ I, 58, 5 «τέλος οὐχ ὡς Φάβιος φησιν, ἐξαδυνατούντες . . .»

Τὰ ἔργα του εἰσὶ αἱ Origines, τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν τῆς Ῥώμης συμβάντων ἀρχαιοτάτη ἱστορία, ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης μέχρι τοῦ ἔτους 151: ὁ Κορνήλιος Νέπος μαρτυρεῖ ὅτι γέρον ἦδη συνέγραψε τὰς Origines καὶ δίδει καὶ περίληψιν αὐτῶν¹. περὶ γεωργίας (de re rustica), ἡ ἀρχαιοτάτη ἐν πεζῷ λόγῳ συγγραφή, ἦν ὅμως ἔχομεν ἐν πολὺ κακῇ καταστάσει: λόγοι καὶ ἕτεροι τινες συγγραφαί. Ἀπιθάνως δι' ἴσως ἱστοροῦσιν ὁ Πλούταρχος καὶ Κικέρων ὅτι ὀψιμαθῆς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν ἐγένετο.

L. Capurnius Piso Frugi ὕπατος τὸ 133.

C. Fannius γαμβρὸς Λαιλίου τοῦ Σοφοῦ.

L. Coelius Antipater, ἐπὶ τῶν Γράκων, ὅστις πιθανῶς τοὺς ἱστορικοὺς λόγους εἰς μεγαλειτέραν τέχνην ἀνύψωσεν.

Οὗτοι καὶ πλείονες ἄλλοι χρονογράφοι, ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Λιβίου καὶ Διονυσίου ἀναφερόμενοι ἀπετέλεσαν μετὰ τινων νομικῶν (π.χ. τοῦ Sex. Aeli Paeti, ὑπάτου 198, καὶ τινων ἄλλων ἐκ τοῦ γένους τοῦ Μουκίου) τοὺς κυριωδέστερους πεζοὺς συγγραφεῖς τῆς περιόδου ταύτης. Ἀπωλέσθησαν ὅμως πάντα τὰ ἔργα πλὴν τοῦ περὶ γεωργίας συγγράμματος τοῦ Κάτωνος. Ὡσαύτως οὐδὲν ἐν συνόλῳ μᾶς διεσώθη ἐκ τῆς ποιήσεως πλὴν τῶν κωμωδιῶν τοῦ Πλαύτου καὶ Τερεντίου.

§ 8.

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ Κικέρωνος μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Αὐγούστου.

Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῶν ἐπιστημῶν. Ἐν ᾧ ἡ παρὰ τῷ πλῆθει πρόληψις κατὰ τῶν ἐπιστημῶν, ἰδίως κατὰ τὰς ἀρχάς, δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐκρίσθη, καὶ πάντοτε διετέλει τὸ πλῆθος τὴν μικρολόγον τῶν Ἑλλήνων πολυμαθεῖαν καὶ τὴν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ ἀπειρίαν αὐτῶν σκώπτον ἠγέρθη ὅμως παρὰ τοῖς εὐπαιδευτοτέροις τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς γραμματολογίας, ἥτις

¹ Cornelius Nepos. Cato III, 3. «Senex historias scribere instituit. Earum sunt libri septem. Primus... ob quam rem omnis Origines videtur apellasse».

δὲν ἔπαυσεν ἰσχυρῶς ἐπιδρῶσα ἐπὶ τῶν ἔργων τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων. Καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς δὲ τῆς Ἰταλίας μέρεσι διεσπάρη ἡ ὑπὲρ τῶν ἐπιστημῶν αἰσθησις. Ἐν Ῥώμῃ ὅμως συνήθησαν αἱ κράτισται πνευματικαὶ δυνάμεις. Ἡ ἐπιστήμη ἐγένετο κατὰ μικρὸν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐν τῶν ἀναγκαιοδέστερων στοιχείων τῶν καλῶν κἀγαθῶν. Πολλοὶ μάλιστα, διαταραχθεῖσης τῆς ἐπικρατούσης τάξεως, διὰ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, τῶν ἐμφυλίων καὶ τῆς καταλύσεως τῆς ἐλευθερίας, ἐζήτησαν ἐν τῇ τῶν γραμμάτων σπουδῇ παραμυθίαν καὶ λήθην τῶν παρόντων δεινῶν. Αἱ ἐπιστήμαι προήχθησαν δι' ἰδρύσεως σχολίων καὶ δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν βιβλιοθηκῶν. ἐν τῷ πρώτῳ ἡμίσει τῆς περιόδου (τῷ Κικερονιανῷ) ἤκμαζεν ἰδίως ἡ πεζή, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ (τῷ Αὐγουστονιανῷ) ἡ ποιητικὴ γραμματολογία ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Αὐγούστου καὶ ἄλλων ἰσχυρῶν κηδεμόνων τῶν ἐπιστημῶν¹

§ 9.

Ἡ δραματικὴ ποίησις εἰσήγησεν ἐν μέρει ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ², ἐξήκολούθησεν ὅμως ἡ διδασκαλία μίμων³, ἡ ἀφιγήσεων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βίου κεκοσμημένων διὰ πολλῶν ἀποφθεγμάτων⁴ καὶ παντομίμαι δὲ ἤρσαν. Ἡ ἐπικὴ ποίησις ἤκμαζεν ἰδίᾳ ἐπὶ Αὐγούστου, καὶ προσελάμβανε τὴν ὕλην αὐτῆς τὸ μὲν ἐκ συγχρόνων συμβεβηκότων, τὸ δὲ ἐξ Ἑλληνικῶν μύθων εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀνῆκε τὸ διδακτικὸν ἔπος, κατὰ πρώτων ἐκ τῶν Ἀλεξανδριανῶν ληφθέν. Καὶ ἡ λυρική δὲ ποίησις, εἰ καὶ δὲν ἠκολούθησε τῶσφ φυσικὸν καὶ οικεῖον τῷ βίῳ τοῦ λαοῦ τρόπον, ὡς παρ' Ἑλλήσι, προσέθη ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ὡς ᾠδὰς καὶ ᾄσματα, ἐλεγείας (τ. ε. ποιήματα, ἐν οἷς ἤσυχον καὶ λυπηρὸν πάθος, ἰδίᾳ τὸ αἰσθημα τοῦ ἔρωτος, εἶνε τὸ κύριον στοιχεῖον), ἐπιστολάς καὶ Σατίρας (τ. ε. ποι-

¹ Ὡς τοῦ Μαικίνα καὶ Ἀσινίου Πολλίου, ἀμφότερων καὶ ὡς συγγραφέων γνωσθῶν.

² Ἀναφέρεται ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἰδίως ὁ Θυέστης ὡς περίφημος τραγωδία τοῦ Α. Βαρίου, ὅστις καὶ ὡς ἐπικός εἶνε ἐπίσημος.

³ Ὡς μίμων ποιητὰ ἀναφέρονται ὁ Λαβέριος, Π. Σῦρος, Γν. Μάτιος, πάντες ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος. Ὁ τελευταῖος ἔγραψε μιμνῆδους.

ήματα, ἐν οἷς ἀντεπιστρεπτικὴ ἐξέτασις περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῶν ἀνθρώπων ἐπικρατεῖ), βουκολικὰ ποιήματα (τ. ε. εἰκόνας τοῦ ποιμενικοῦ βίου), μύθους, ἐπιγράμματα. Ἐν τῇ πεζῇ γραμματολογίᾳ ἀνεπτύχθη μάλιστα ἡ ἱστορία ἐκ τῆς ξηρᾶς τῶν χρονικῶν μορφῆς εἰς πληρεστέραν καὶ ὠραιότεραν ὑποτύπωσιν, ἐν ἣ τὸ ῥητορικὸν στοιχεῖον ἰσχυρώτερον εἰσῆλθε καὶ τάσις τις εἰς ἀντεπιστρεπτικόν. Καὶ αἱ γραμματικαὶ δὲ καὶ ἀρχαιολογικαὶ σπουδαὶ εὗρον τροφήν ἐ τῷ ἐνδιαφέροντι τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν καθεστώτων τῶν προγόνων των. Ἡ ῥητορικὴ ἐφθασεν ἐν τῷ Κικέρωνι τὸν κολοφῶνα τῆς, ἀλλ' ἀπόλωσε μετὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἐλευθερίας τὴν πολιτικὴν αὐτῆς δυνάμιν καὶ μετ' αὐτῆς ἄρα καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν. Ἡ δοκίμει ὅμως ἀκόμη ἰδίᾳ ἐν τῇ μορφῇ δικανικῶν λόγων, ὑποκρίσεων καὶ ῥητορικῶν γυμνασμάτων. Ἐσπούδαζον τὴν θεωρίαν αὐτῆς καὶ ἐχρῶντο ταύτη ἐν ταῖς συγγραφαῖς. Ἐν τούτοις ἤρξατο κατὰ μικρὸν ἀποβάλλουσα τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς δυνάμιν καὶ ἀπλότητα. Καὶ τὴν φιλοσοφίαν δὲ ἤρξαντο τινες ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κικέρωνος ἐν ἰδίῳ αὐθυπάρκτου θεωρίας ἢ βαθυτέρας εἰσδύσεως εἰς τὰ συστήματα τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἀλλ' ἐχρησίμευε μόνον αὐτῆς τὰ πολλὰ εἰς θεραπείαν τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς. Ἐσπούδαζον δὲ ἰδίᾳ τὰ τῶν Στωϊκῶν, Ἐπικουρείων καὶ Ἀκαδημαϊκῶν συγγράματα. Αἱ πλείστα τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν δὲν ἔσχον αὐτόνομον σημασίαν ἐν τῇ γραμματολογίᾳ. μαθηματικαὶ καὶ φυσικαὶ ἐπιστήμαι ἐσπούδαζοντο μὲν ὑπὸ τινων, χωρὶς ὅμως οὗτοι νὰ τὰς μεταχειρισθῶσι πρὸς συγγραφὴν. Ἐν τούτοις εὐρίσκωμεν πρακτικὴν τινὰ χρῆσιν τῆς μαθηματικῆς ἐν τῷ περὶ ἀρχιτεκτονικῆς ἔργου τοῦ Βιτρούβιου. Ἐκ τῶν πρακτικῶν ἀσκήσεων σημειωτέα καὶ ἡ διαρρυθμίσις τῆς Ῥωμαϊκῆς χρονολογίας ἐπὶ Κικέρωνος διὰ τοῦ Σωσιγένους, καὶ ἡ ἐπὶ Αὐγούστου ἐπιμελεία τοῦ Ἀγρίππα γενομένη καταμέτρησις καὶ στατιστικὴ καταγραφή τοῦ ὅλου Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Ἡ τοῦ δικαίου ἐπιστήμη πάντοτε ἐπιμελῶς ἐκαλλιεργήθη. Ἐπὶ Αὐγούστου ἐγένοντο δύο ἐπίσημοι τοῦ δικαίου διδάσκαλοι (Q. Anstilius Laeο καὶ C. Ateius Ca-

pito), οἵτινες σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς τοῦ δικαίου ἐπιστήμης ἤσκησαν, καὶ ἀρχηγοὶ δύο διαφόρων νομικῶν σχολῶν ἐθεωρήθησαν.

§ 10.

Ποιηταί.

T. Lucretius Carus, 95—52 π. χ., ἔγραψε πέντε βιβλία περὶ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων (de rerum natura) εἰς ἐξάμετρον, ἀρήγησιν καὶ ἀπολογία τῆς ἐπικουρείου φιλοσοφίας. Ἡ γλῶσσα του ἀρχαίη. Ἦν δὲ πιθανῶς Ῥωμαῖος ἱππότης, παρὰ Ζήνωνος τὴν ἐπικουρείου φιλοσοφίαν διδασχθεῖς.

P. VIRGILIUS MARO ἐξ Ἀνδεων τῆς Μαντούης, 70—19 π. χ. τιμώμενος ὑπὸ Αὐγούστου καὶ Μαικίνα, φίλος δὲ τοῦ Ὀρατίου καὶ ἄλλων ποιητῶν¹). Τὰ ἔργα του εἰσὶν: Αἰνεῖα ἔπος εἰς 12 βιβλία ἐκδοθὲν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ ἐπιστάσις τοῦ Βαρίου καὶ Τύκκα, ἀλλ' οὐχὶ πλήρες. Γεωργικά. 4 βιβλία περὶ γεωργίας. Ἐκλογαὶ βουκολικὰ ποιήματα κατὰ τὰ ἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου. Καὶ τινὰ ἄλλα ποιήματα ἀποδίδονται αὐτῷ. Ἦν πολυμαθῆς καὶ ἐν τῇ μορφῇ ἀκριβῆς ποιητῆς, ἐξοχος γενόμενος διὰ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ὕφους καὶ τῆς πολυφλόγγου γλώσσης. Ἀποθανὼν ἐν Μεγάροις ὁ ποιητῆς ἐτάφη εἰς Νεάπολιν καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐγράφη τὸ ἐπιτύμβιον τὸδε:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nuno Parthenope: cecini pascua, rura, duces.

Q. HORATIUS FLACCUS ἐξ Οὐδενουσίας τῆς Ἀπουλίας, 65—8 π. χ. λίαν τιμώμενος ὑπὸ Αὐγούστου καὶ Μαικίνα. Ἐγραψε τέσσαρα βιβλία ᾠδῶν, ἐν αἷς ὁ ποιητῆς προσπαθῆ νὰ ᾄσῃ κατὰ μίμησιν τῶν Ἑλλήνων, τὸ carmen seculare καὶ ἐν βι-

¹ Ὁ Ὀράτιος ᾠδὴν ὕλην ἀφιεροῖ, τὴν 3 τοῦ Α'. βιβλίου, εἰς τὴν ναῦν ἥτις ἔφερε τὸν Βεργίλιον εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἢ πρὸς τὸν ποιητὴν ἀγάπη τοῦ Ὀρατίου δαίκνυται ἐναργέστατα διὰ τῆς β'. στροφῆς τῆς ᾠδῆς ταύτης (στ. 5—8).

Navis, quae tibi creditum
Debes Vergilium, finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
Et servas animae dimidium meae
Καὶ ἐν Σατιρῶν I, 40, 44 λέγει
mole atque facetum
Vergilio adnuerunt gaudentes rure Camenae.

βλίων ἐπιδῶν, στωπτικῶν ποιημάτων κατὰ διαφόρων ἀνθρώπων κατὰ μίμησιν τοῦ Ἀρχιλόχου¹, εἰς διάφορα πολύτεχνα λυρικά μέτρα· 2 βιβλία σατιρῶν εἰς ἑξάμετρον, 12 βιβλία ἐπιστολῶν, ὧν τὸ τελευταῖον περιέχει τὴν πρὸς Πίσωνα ἐπιστολὴν ἢ τέχνην ποιητικὴν (epistola ad Pisonem sive ars amatoria). Εὐφροία, ἀλθθεια, καλαισθησία ἐν τῇ ἀφηγήσει, ἅμα δὲ ἐπιμελής τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν (Ἀλκαίου, Σαπφούς, Ἀρχιλόχου) σπουδῇ καθιστῶσιν αὐτὸν ἐξοχόν.

P. Ovidius Naso ἐκ Σούλου τῆς πόλεως τῶν Πελιγνῶν, γεννηθεὶς τὸ 43 π. Χ., ἀπέθανεν ἐν Τόμοις τῆς Μοισίας παρὰ τὰ παράλια τῆς Μαύρης θαλάσσης ἐν ἔτει 17 μ. Χ. ἔθθα ὑπὸ Αὐγούστου ἐφυγαδεύθη. Ἐγραψε μεταμορφώσεις εἰς 15 βιβλία, σειρὰν διηγήσεων ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας, αἵτινες διὰ μεταμορφώσεων καταλήγουσιν: *artem amatoriam* εἰς τρία βιβλία ἐν ἐλεγειακῷ ῥυθμῷ, περιγραφὴν τῶν ἐκ τῶν ἐρώτων δολοπλοκιῶν, *fastos* εἰς 6 βιβλία ἐλεγειακοῦ ῥυθμοῦ, ποιητικὸν ἡμερολόγιον διὰ τοὺς ἑξ̄ πρώτους μῆνας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἔτους, ὑπὸ ἀρχαιολογικῆν ἐποψίν σπουδαῖον, καὶ τινὰ μικρότερα διδακτικὰ ποιήματα. Πρὸς δὲ ἐλεγειακὰ ποιήματα, ἄπερ θεωρεῖ ὡς τὸ κύριον ἔργον του, δηλ. *amores*, *lipri tristium*, ἃ ἔγραψεν ἐν τῇ ὁδῷ μεταβαίνων εἰς τὸν τόπον τῆς ἐξορίας καὶ *epistolas ex Ponto*, γραφεῖσας ἐν τῇ ἐξορίᾳ, καὶ *heroidas*, ἢ ἐπιστολάς τῶν ἡρωιδῶν τῶν μυθικῶν χρόνων πρὸς τοὺς ἐραστὰς αὐτῶν. τραγωδία τοῦ τις *Μήδεια* ἀπωλέσθη. Ἐξοχος ἐγένετο διὰ τὴν εὐτραπέλειαν, φαντασίαν καὶ μεγάλην εὐκολίαν περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ στιχορραγίαν, ἀλλ' ἦν κούφος καὶ ἄνευ βαθυτέρου αἰσθήματος.

C. Valerius Catullus γεννηθεὶς ἐν Βερώνῃ τὸ 86 π. Χ., γνῶριμος τοῦ Κικέρωνος, Κορνηλίου Νέπωτος καὶ ἄλλων ἐπισήμων ἀνδρῶν, γράψας 116 ποιήματα, κατὰ τε τὸ περιεχόμενον καὶ τὸν ῥυθμὸν πολλὰ διάφορα ἀλλήλων· τὰ μεγαλείτερα τούτων εἶνε ὁ *Ἄτυχος* καὶ τὸ *ἐπιθαλάμιον Πηλέως*

¹ Horatii epist. I, 19, 23—25

Parios ego prius iambos
Ostendi Latio, nmeros animosque secutus
Archilochi, non res et agentia verba Lycambem.

καὶ *Θείσδος*, τὰ λοιπὰ εἰσιν ὡς τὰ πολλὰ ἐπιγράμματα ἢ ἐλεγεία, ὡς ἡ τῆς *Berberi-κῆς κόμη*, ἀπομίμησις τοῦ Καλλιμάχου. Ἐνδοξος ἐγένετο ἐπ' αἰσθήματι καὶ ἀρεταίᾳ, ἣτις πολλὰκις μετὰ βαθείας εἰρωνίας καὶ Σατίρας εἶνε συνδεδεμένη.

Albius Propertius γεννηθεὶς περὶ τὸ 64 ἢ 54 π. Χ., ἀποθανὼν δὲ τὸ 18 ἢ 19 π. Χ. Ὑπὸ ὀνομά του φέρεται συλλογὴ ἐλεγείων εἰς 4 βιβλία, ἐξ ὧν ὅμως τινὰ ὑπὸ τῶν κριτικῶν δὲν θεωροῦνται γνήσια. Τὰ ποιήματά του ἐξέχουσι κατὰ τὴν ἀπλότητα καὶ τὸ ἀπέριττον.

S. Aurelius Propertius γεννηθεὶς ἐν Ὀμβρικῇ πιθανῶς περὶ τὸ 708 P. καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 738, νεώτερος σύγχρονος τοῦ Ὀβιδίου. Ἐγραψε σειρὰν ἐλεγείων εἰς 4 βιβλία. Ἐχει πολυμαθεῖαν καὶ ἰσχὺν ἐν τῇ παραστάσει, ἀλλ' ἐλαττοῦται τοῦ Τιβούλλου κατὰ τὴν ἀπλότητα.

§ 11.

Πεζογράφοι.

M. TERENTIUS VARRO γεννηθεὶς ἐν ἔτει 116 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν ἐν βαθεῖ γήρατι. Πολυμαθὴς γενόμενος ἔγραψε πολλὰ καὶ διάφορα βιβλία, ἰδίᾳ ἀρχαιολογικὰ καὶ διὰ καὶ ποιήματα (*satirae Menippeae*). Οὐδὲν τῶν ἔργων του διεσώθη ἡμῖν, ἐκτὸς τεμαχίου τινὸς ἐκ τινος ἔργου περὶ γεωργίας (*de re rustica*) καὶ 6 λίαν ἐφθαρμένων βιβλίων ἐκ μεγάλου τινὸς γραμματικοῦ ἐξ̄ 24 βιβλίων ἔργου περὶ Λατινικῆς γλώσσης.

M. TULLIUS CICERO ἐξ Ἀρπίνων τῆς Λατίνης, ἐγεννήθη ἐν ἔτει 106 ἢ νεανικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ, καθ' ἣν ὡς ῥήτωρ προήλθε, συμπέπει ἐπὶ τῶν στάσεων τοῦ Μαρρίου καὶ Σύλλα· μετὰ ταῦτα διέτριψε χρόνον τινὰ ἐν Ἑλλάδι· μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἐτρέπη περὶ τὰ πολιτικὰ, τὸ 63 π. Χ. γενόμενος ὑπάτος. Οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, οὗς τὰ δημοκρατικὰ φρονήματα καὶ ἡ μεγάλῃ τοῦ ἐξόχου ἀνδρὸς δόξα ἠνόχλει, ἐνήργησαν τὴν φυγὴν του. Μετὰ τὴν κάθοδόν του προσετέθη τῷ Πομπήῳ, ἐπανήλθεν ὅμως εἰς Ῥώμην μετὰ τὴν ἐν Φαρσάλῳ μάχην, ἔτυχε συγγνώμης παρὰ τοῦ Καίσαρος καὶ ἀφιερῶθη τῇ ἐπιστήμῃ μὴ πράττων τὰ τῆς πολιτείας. Μετὰ τὴν τοῦ

Καίσαρος δολοφονίαν ἀντέστη τῷ Ἀντωνίῳ, ἐφρονεῖτο δὲ ἐνεργεῖα τῆς τριανδρίας τὸ 43 π. Χ. Ἐκτὸς τῶν μεταφράσεων καὶ ποιημάτων μικρᾶς ἀξίας (ὡς περὶ Μαρτίου, μετὰ φράσεις τῶν Ἀράτου φαινομένων, ἧς διεσώθη ἡμῖν μικρὸν μέρος) αἱ σπουδαιότεραι συγγραφαὶ του εἰσι λόγοι, ῥητορικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ συγγραφαί, καὶ ἐπιστολαὶ· συνέλαβε δὲ καὶ τὴν ἰδέαν, ἣν ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματώσῃ, νὰ ἱστορήσῃ τὰ τῆς πατρίδος του¹. Ἐγραψε δὲ καὶ ποιήματα (Ἐλληνιστὶ περὶ τῆς ἰδίας ὑπατείας²), ὅπερ κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Κικέρωνος δὲν ἦτο μετ' ἀλθθείας γεγραμμένον.

Ἐκ τῶν λόγων του ἔχουμεν 56, ἐν οἷς τινες εἰσι νόθοι, ἄλλοι δὲ περιεσώθησαν ἡμῖν οὐχὶ πλήρεις. Ἐκ τῶν ἀπωλεσθέντων εὐρέθησαν εἰς ἀρχαιότερους χρόνους τεμάχια τινά.

Αἱ ῥητορικαὶ συγγραφαὶ του εἰσι: *Ῥητορικὴ ἢ περὶ εὐρέσεως* (*de inventione*), ἔργον τῆς νεανικῆς αὐτοῦ ἡλικίας, εἰς 2 βιβλία, ἄτινα κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ ἔμελλον νὰ γίνωσι 4³. *de oratore* 3 βιβλία. *Βροῦτος ἢ περὶ ἐνδόξων ῥητόρων* (*de claris oratoribus*), ῥήτωρ πρὸς Βροῦτον ἢ περὶ τοῦ καλλίστου εἶδους τοῦ λόγου (*orator ad Brutum s. de optimo genere dicendi*)· ταπικὰ, διδασκαλία περὶ τῶν ἀποδείξεων· *περὶ διαίρεσεως ῥητορικῆς* (*de partitione orationis*)·

¹ Πλούταρχος ἐν β. Κικέρωνος XLI «Διανοοῦμενος δ', ὡς λέγεται, τὴν πατριῶν ἱστορίαν γραφῆ περιλαβεῖν, καὶ πολλὰ συμμίζει τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ ὅλους τοὺς εἰρημένους λόγους αὐτῶν καὶ μύθους ἐν ταῦθα γράψαι, πολλοὺς μὲν δημοσίους, πολλοὺς δ' ἰδίους καταλήφθη πράγμασι ἀβουλήτοις καὶ πάθειν, ὧν ἀυθαίρετα δοκεῖ πλεῖστα συμβῆναι».

² Ciceronis epist. ad. Atticum I, 19 «Commentarium consulum mei Graece compositum misi ad te». καὶ II, 4 «et Commentarium consulum mei Graece scriptum reddidit».

³ Quintilianus inst. orat. III, 4, 20 «Praecipuum vero lumen sicut eloquentiae ita praecipuum quoque ejus dedit, uni cum apud nos specimen orandi docendique oratorias artes, M. Tullius; post quem tacere medestissimum foret, nisi et rhetoricos suos ipse adolescenti sibi elapsos diceret, et in oratoriis haec minora, quae plerumque desiderantur, sciens omisisset».

περὶ τοῦ καλλίστου εἶδους τῶν λόγων (*de optimo generato orum*), πρόλογος ἀπωλεσθείσης μεταφράσεως τῶν περὶ στεφάνου λόγων τοῦ Δημοσθένους καὶ Αἰσχίνου.

Αἱ φιλοσοφικαὶ του συγγραφαὶ εἰσι: *de re publica*, περὶ τοῦ ἀρίστου πολιτεύματος, εἰς 6 βιβλία. Τὸ τέλος τὸ ἐνύπνιον τοῦ Σκηπίωνος (*somnium Scipionis*), διεσώθη ἡμῖν διὰ τοῦ Μακροβίου: τὸ λοιπὸν ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπωλεσθὲν, ἀλλ' ὁ Major εὗρεν ἐν παλιμειψήσῳ τινὶ κώδικι ἀξία λόγου τεμάχια. *Περὶ νόμων* (*de legibus*) 2 βιβλία, κατ' ἀρχὰς δὲ πλείω. *Ἀκαδημικὰ* (*academica*), ἐκδοθέντα εἰς 2 βιβλία καὶ βραδύτερον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κικέρωνος εἰς τέσσαρα ἐπεξεργασθέντα. Ἐχουμεν ἐκ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως μέρος τοῦ α., καὶ ἐκ τῆς πρώτης μέρος τοῦ β'. βιβλίου. *Περὶ τοῦ τέλους τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν* (*de finibus bonorum et malorum*), 5 βιβλία, διδασκαλία τῶν σπουδαιοτάτων φιλοσοφικῶν σχολῶν περὶ τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ. *Τουσκουλιαναὶ συζητήσεις* (*Tusculanae disputationes*), 5 βιβλία, πραγματεία περὶ τῶν σπουδαιοτάτων ἠθικῶν μέσων· *de natura deorum* 3 βιβλία· *de divinatione* 2 βιβλία· *de fato*. ὅπερ εἶνε ἐλλειπές. *Cato major s. de senectute*· *Laelius s. de amicitia*· *de officiis* 3 βιβλία, *paradoxa stoicorum*. Ἄλλαι τινὲς φιλοσοφικαὶ συγγραφαὶ ἀπωλέσθησαν.

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν διεσώθησαν ἡμῖν 3 συλλογαί, *epistolae ad diversos* μία εἰς 16 βιβλία, ἑτέρα *ep' ad T. Pomponium Atticum* εἰς 16 βιβλία, καὶ τρίτη *ep' ad Q. Fratrem* εἰς 3 βιβλία. Αἱ δὲ *ep' ad Brutum* ἀνευ ἀμβολίας εἰσι νόθοι.

Ὁ Κικέρων ἐφημίσθη ὡς ῥήτωρ, καὶ καθόλου διὰ τὴν τοῦ ὕψους του τελειότητα. Ὡς φιλόσοφος δὲ οὔτε βαθύς οὔτε πρωτότυπός ἐστι. Ἡ περὶ τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν σπουδῇ του, ἣν ὡς ἐκλεκτικὸς ἠκολούθησε, μᾶλλον πλατεῖα ἦν ἢ βαθεῖα. Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν φιλοσοφικῶν του ἔργων συνέγραψε περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του

C. JULIUS CAESAR, 99—44 π. Χ. Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν συγγραφῶν του διαφόρου ὕλης (γραμματικῶν, πολιτικῶν, ποιητικῶν κ. τ. λ.) ἔχουμεν μόνον ἱστορικὰς τινὰς, δηλ. 7 βιβλία *commentariorum de*

bello Galiico, ὃν τὸ 8ον εἶνε ἐπέισακτον, καὶ comm de bello civili βιβλία. 3. Αἱ συγγραφαὶ de bello Alexandrino, Africano et Hispaniensi δὲν εἶναι τοῦ Καίσαρος. Εὐχέρεια μετὰ γλαφυρότητος. καὶ ἀπλότης ἀνευ αἰσθημάτων χαρακτηρίζουσι τὸ ὕφος αὐτοῦ.

CORNELIUS NEPOS ἐκ Βερώνης, σύγχρονος τοῦ Καίσαρος. Τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων του ἀπωλέσθησαν· διεσώθησαν ὅμως οἱ καλούμενοι βίοι ἐξόχων στρατηγῶν (vitae excellentium imperatorum), συλλογὴ συντόμων βιογραφιῶν 20 Ἑλλήνων, καὶ 2 Καρχηδονίων στρατηγῶν, καὶ de regibus, βιογραφία τοῦ Κάτωνος καὶ τὶς ἐκτενεστέρα τοῦ Ἀττικῶ. Τινὲς ὑπέλαβον συγγραφέα αὐτὸν τὸν Αἰμίλιον Πρόβον τὸν ἐπὶ Θεοδοσίου.

Q. SALLUSTIUS CRISPUS ἐξ Ἀμιτέρνου τῆς Σαβίνης, 86—35 π. Χ. Ἔργα αὐτοῦ εἰσὶν ὁ *Katullikas* καὶ *Γιουγούρθας* καὶ τινὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ἱστορίας του. Ἄλλα τινὰ μικρὰ συγγράμματα οὐκ ἐρῶς ἀπεδόθησαν αὐτῷ. Ἔχει βραχολογίαν, ζῶν καὶ δύνανται, πρὸς δὲ μεγάλην πρὸς τὰ ἀρχαῖα κλίση, ἣτις δὲ εἶναι πάντοτε φυσική.

TITUS LIVIUS PATAVINUS, γεννηθεὶς τὸ 59 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν τὸ 18 μ. Χ. Τὸ ἔργον του περιελάμβανε τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥώμης ἀπὸ κτίσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Δρούσου ἐν ἔτει 10 μ. Χ., εἰς 142 βιβλία, ὃν μόνον 35 ἐσώθησαν, δηλ. τὰ 10 πρῶτα καὶ ἐκ τοῦ 21—41, πρὸς δὲ λείψανά τινὰ καὶ ἐπιτομαί. Ἠκολούθησεν ἐν μὲν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις τῆς ἱστορίας του τοὺς χρονογράφους, ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις μάλιστα τὸν Πολύβιον. Καθαρεύων περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ ῥητορικῶς, ἀλλὰ πολλάκις ἀνευ βαθείας κριτικῆς καὶ φιλοσοφικῆς δξυνοίας, πλὴν λίαν ἀμερόληπτο. ἐν τῇ διηγήσει¹.

M. Vitruvius Pollio πιθανῶς ἐκ Βερώνης, ὁ ἐπὶ Αὐγούστου τὰς πολεμικὰς μηχανὰς κατασκευάσας. Ἔγραψε περὶ ἀρχιτεκτονικῆς 10 βιβλία. Τὸ ὕφος του δὲ δεικνύει μεγάλην δύνανται ἐν τῇ γλώσσῃ.

¹ Tacitus annal. IV, 34 «Titus Livius, eloquentiae ac fidei praeclarus in primis»,

Δύο ἐπιφανεῖς συγγραφεῖς τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου, τὸν Trogum Pompeium, συγγράψαντα Φιλιππικῆς ἱστορίας 44 βιβλία, καὶ Verrium Flaccum, γραμματικὸν, γράψαντα γραμματικοαρχαιολογικὸν ἔργον de verborum significatione, γνωρίζομεν ἐκ μεταγενεστέρων ἐπιτομῶν, τοῦ μὲν πρώτου ὑπὸ τοῦ Justini, τοῦ δὲ δευτέρου ὑπὸ Festi ἢ τοῦ ἐπιτομῆος τούτου Paulli Diaconi. Ἐτερός τις ἐπίσημος γραμματικὸς τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου εἶνε ὁ C. Iulius Hyginus, ὃς τὸ ὄνομα ἔχομεν δύο συγγραφεῖς fabularum liber καὶ poeticῶν Astronomicῶν libri IV, αἵτινες ὅμως, ὡς γενικῶς δέχονται, ἐγράφησαν ἐν πολλῷ μεταγενεστεροῖς χρόνοις.

§ 12.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Αὐγούστου μέχρι Ἀντωνίνων.

Ἡ περίοδος αὕτη, ὁ ἀργυροῦς τῆς γραμματικῆς αἰῶν, δεικνύει ἡμῖν τὴν βαθμιαίαν παρακμὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς γραμματικῆς ὑπὸ δυσμενῆ συμβάντα, τὴν ἐντελῆ τῆς ἐλευθερίας ἀπώλειαν καὶ τὴν δεσποτεῖαν βαρβάρων ἡγεμόνων. Ἐξηκολούθησε μὲν ἐπιστημονικῆς τὴς σπουδῆς, καὶ ἐν τισὶ μάλιστα κλάδοις ἦν αὕτη ἀξία λόγου καὶ ἐκτενῆς, καὶ βιβλιοθηκαὶ καὶ σχολεῖα πολλὰ ἰδρύθησαν, ἀλλ' ὅμως σκολιά τὶς αἰσθητικῆς ἤρξατο ἐπιφανομένη. Τὸ ἐζητημένον, ἐπιτετηδευμένον καὶ ὑπερβολικὸν μᾶλλον ἤρξατο, καὶ κακῶς νοουμένη σπουδῆ περὶ τὴν πολυμάθειαν πρὸς τῇ διανοητικῇ ἐνδείᾳ ἀνέτειλεν. Ἐν τούτοις εὐρίσκομεν ἔτι ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ πολλὰ ἔργα κρείττονος αἰῶνος. Ἐν τῇ ποιῆσει εὗρον ἰδίᾳ ἢ σάτιρα πλουσίαν τροφήν ἐν τῷ διεφθαρμένῳ αἰῶνι¹. Ἡ πεζὴ γραμματικὴ ἐγένετο ἰδίως πλουσία ἐν τῇ ἱστοριογραφίᾳ. Ἡ ῥητορικὴ, καὶ ἡ θεωρία αὐτῆς, ἐκαλλιε-

¹ Ἡ σάτιρα κατὰ μὲν τὸν Διονύσιον εἶνε ἀπομιμήσις τῆς Ἑλληνικῆς, κατὰ δὲ τὸν Ὀράτιον καθαρὴ Λατινικὴ, ὃ μαρτυρεῖ καὶ ὁ Quintilianus λέγων ἐν inst. orat. X, 4, 93 «Satira quidem tota nostra est, in qua primus insignem laudem adeptus Lucilius quosdam ita deditos sibi adhuc habet amatores».

ργεῖτο μὲν ἔτι ἀλλ' εἶχεν ἀπολέσει τὴν πολιτικὴν αὐτῆς σημασίαν, καὶ ἡ χοῆσις αὐτῆς περιορίσθη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὰς ῥητορικὰς μελέτας. Καὶ ἡ φιλοσοφία δὲ, ἰδίως ἡ Στωικὴ, ἡ γραμματικὴ καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου, εὗρον πολλοὺς τοὺς καλλιεργητάς.

§ 13.

Ποιηταί.

Phaedrus¹ ἐκ Θρακίας ἢ Μακεδονίας, ἐπὶ Αὐγούστου καὶ Τιβερίου. Σώζεται αὐτοῦ συλλογὴ μύθων, ὃν τὸ γνήσιον ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τινῶν.

A. Persius Flaccus ἐξ Οὐλοταερῶν τῆς Τυρρηνίας, γεννηθεὶς τὸ 34 μ. Χ. Σώζεται αὐτοῦ 6 σάτυραι.

D. Iunius Iuvenalis ἐξ Ἀκύνου τῆς Λατινίας, γεννηθεὶς ἐπὶ Κλαυδίου. Ἐκ τῶν σατυρῶν του ὑπάρχουσιν ἔτι 16, ἐξ ὧν ὅμως ἡ τελευταία ἀμφισβητεῖται.

M. Valerius Martialis ἐκ Βιλβιλικῆς τῆς Κελτικῆς ἐν Ἰσπανίᾳ, γεννηθεὶς περὶ τὸ 40 μ. Χ., ἤκμασεν ἐπὶ Τίτου καὶ Δομετιανοῦ. Ἐπάρχει αὐτοῦ συλλογὴ ἐπιγραμμάτων εἰς 14 βιβλία.

M. Annaeus Lucanus ἐκ Κορδοβῆς τῆς Ἰσπανίας γεννηθεὶς ἐν ἔτει 38 μ. Χ., ἀπέθανεν ἐπὶ Νέρωνος ἐν ἔτει 65. Ἐκ τῶν τοῦ βίου ἀναπέρομεν ὅτι περιπλακεῖς εἰς συννωσίαν, καὶ ἐλπίζων ὅτι θά σωθῆ, κατέδοτο ἐν τῇ ἀνακρίσει τὴν μητέρα αὐτοῦ καταδικασθεὶς ὅμως ἐτελεύτησε φλεβοτομήσας αὐτὸς ἑαυτόν.² Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκαλεῖτο

¹ Ἀναφέρεται ὑπὸ μόνου τοῦ Martialis ἐν ἐπιγρ. III, 20, 3.

An aemulatur improbi iocos Phaedri?

² Tacitus ann. XV, 49 «et Lucanus Annaeus Plautius que Lateranus vivida odia intulere, Lucanum propriae causae accedebant, quod famam carminum ejus premebat Nero prohibueratque ostentare, varus adsimulatione» καὶ XV, 56 «deinde adicit Annaeus Senecam sive internuntius inter eu. a Pisonemque fuit sive ... post promissa impunitate corrupti, quo tarditatem excusarent, Lucanus Aemiliam matrem suam ... nonnavare» καὶ XV, 70 «exim Annaei Lucani caedem imperat. is profluyente sanguine ubi frigescere pedes manusque et paulatim ab extremis cedere spiri-

Μέλας¹. Ἐκ τῶν πολλῶν ποιημάτων του ἔχομεν μόνον τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον *Φαρσάκλια*, ποίημα ἐπικόν, ἐν ᾧ βοηθὸν ἔσχε τὴν εὐπαιδευτὸν αὐτοῦ σύζυγον, περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Καίσαρος καὶ Πομπηίου μέχρι τῆς πολιορκίας τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ ἀφήγησις εἶνε λίαν ἱστορικὴ, ἡ γλῶσσα ῥητορικὴ, ἡ στιχοποιγία ἀτελής.

C. Silius Italicus, 25—10 μ. Χ. Ἔγραψε *Φοινικικά*, ὑπὸ ἔποψιν ποιητικὴν ἄσκησιν ποίημα.

C. Valerius Flaccus² ἐπὶ Οὐεσπεσιανοῦ ἐκ Παταβῆς ἀποθανὼν τὸ 89 μ. Χ. Ἔγραψεν *argonautica* εἰς 8 βιβλία.

P. Papinius Statius ἐκ Νεαπόλεως γεννηθεὶς τὸ 61 μ. Χ., ἠσχολεῖτο εἰς αὐτοσχέδια ποιήματα.³ Ἔργα αὐτοῦ εἰσὶν ἡ *Thebais* ποίημα εἰς 12 βιβλία περὶ τοῦ πολέμου τῶν υἱῶν τοῦ Οἰδύποδος: αἱ *Silvae*, ἦτοι συλλογὴ ποιημάτων, καὶ ἀτελεῖς τι ποίημα, *Achilleis*, εἰς δύο βιβλία. Ἐπὶ ὧν εἶχε τὸν Ὀβιδίου⁴.

C. Petronius πιθανῶς ἐπὶ Κλαυδίου ἢ Νέρωνος. Ἔγραψε *Satiricon*, διήγησιν ἐξεικονίζουσαν βίον ἀξροδιαίτου, ἣτις περιήλθεν εἰς ἡμᾶς πολὺ κολοβωμένη. Ἐν

tum fervido adhuc et compote mentis pectore intellegit, recordatus carmena se compositum, quo volneratum militem per eius modi mortis imaginem obisse tradiderat, versus ipsos rettulit, eaque illi suprema vox fuit». Iuvenalis satir. VII, 79

Contactus fama iaceat Lucanus in hortis Marmoreis.

¹ Tacitus ann. XVI, 47 «Mela . . . idem Annaeum Lucanum genuerat, grade adjumentum claritudinis».

² Quintilianus inst. or. 40, 4, 90 «Mulum in Valerio Flacco nuper amisimus». Ὀλόκληρον δὲ ἐπιγράμμα ἔχει ὁ Martialis εἰς τὸν Flaccum τὸ 77 τοῦ I βιβλίου

προβλ. καὶ epigr. VIII, 48, 5.

Sic Maro nec Calabri tentavit carmina Flacci.

³ Iuvenalis satir. VII, 83

et carmen amicae

Thebaidos, laetam quum fecit Statius urbem Promisitque diem.

⁴ Thebais XII, 843

Itala jam studio discit, memoratque juvenus. Vive, praecor: nec tu divinam Aeneida tacta sed longe sequere, et vestigia semper adora.

ταύτη ἐνεστιμείζον τὸ πεζὸν μέρος, 3—4 δὲ εἶδη στίχων.

Περὶ τῶν τραγωδιῶν τοῦ Seneca ἐξῆς.

§ 14.

Πεζογράφοι.

C. Vellejū Paterculus ἐκ Νεαπόλεως, ἐπὶ Τιβερίου. Ἐγραψε *historiam Romanam* εἰς 2 βιβλία ἐκ τοῦ πρώτου ἀπωλέσθη μέγα μέρος.

Valerius Maximus τῶν αὐτῶν χρόνων. Ἐγραψε *factorum dictorumque memorabilium libri IX*, συλλογὴν ἔργων καὶ λόγου ἀξιωμανηθέντων.

C. CORNELIUS TACITUS ἐξ Ἰντερράνης τῆς Ὀμβρικῆς, ἐπὶ Οὐεσπεσιανοῦ, Τίτου, Δομετιανοῦ, Νέρβα καὶ Τραϊανοῦ συγγράφη de situ, moribus populisque Germaniae.—*Vitam Agricola*, βιογραφίαν τοῦ πενθεροῦ του, τοῦ περιφήμου στρατηγοῦ Ἀγροκόλα· *historias*, τὰς τῶν Καيسάρων ἀπὸ Γάλβα μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Δομετιανοῦ, ἐξ ὧν ὁμοίως ὀλίγον τι πλέον τῶν 4 βιβλίων ἔχομεν. *Annales*, ἱστορίαν τῆς Ρώμης ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Νέρωνος, 16 βιβλία, ἐπίσης ἀτελεῖ· Ἐὰν ὁ *dialogus de oratoribus* εἶνε αὐτοῦ, εἶνε ἀμφισβητήσιμος. Τὸ ὕψος του εἶνε ῥητορικόν, ἀλλ' ἐκφραστικόν καὶ ἰσχυρόν, ἐνέχον σεμνότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν. Ἀνδρικὴν σπουδαιότητα καὶ βαθὺ αἶσθημα πνέουσι τὰ συγγράμματά του. Αἱ φιλοσοφικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ δοξασαὶ του εἰσὶ πῶς ἀντιπατικαὶ αἱ δὲ πολιτικαὶ εἶνε αἱ ἐξῆς· τρία μόνον πολιτεύματα παραδέχεται τὸ ἀριστοκρατικόν, δημοκρατικόν καὶ ὀλιγαρχικόν, τὸ δὲ μικτόν ὡς μὴ δυνάμενον νὰ ὑπάρξῃ¹.

Q. Curtius Rufus πιθανῶς ἐπὶ Οὐεσπεσιανοῦ. Ἄλλοι τὰττουσιν αὐτὸν εἰς ἀχαιοτέρους, ἄλλοι δὲ εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους. Ἐγραψε *de rebus gestis Alexandri magni* εἰς 10 βιβλία, ἐξ ὧν τὰ 2 πρῶτα λείπουσιν. Ἡ γλῶσσα του εἶνε ῥέουσα ἀλλὰ λείπει ἀπ' αὐτοῦ κρίσις ἱστορικὴ.

¹ Tacitus ann. IV, 33 «Nam cunctas nationes et urbes populus aut primores aut singuli regunt delecta ex iis et consociata reipublicae forma laudari facilius quam evenire, vel si evenit, haud diuturna esse potest».

L. Annaeus Florus πιθανῶς ἐπὶ Τραϊανοῦ. Ἐγραψεν *qepitome de rebus gestis Romanorum* εἰς 4 βιβλία.

C. Svetonius Tranquilius ἐπὶ Δομητιανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ. Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν συγγραφῶν του ἔχομεν *vitae XII* (δηλ. τῶν 12 πρώτων) *imperatorum. de illustribus grammaticis. de claris rhetoribus*. Ἀποδίδουσιν αὐτῷ καὶ τινὰς μικροτέρας βιογραφίας, ἃς τινες θεωροῦσιν ἐπιτομὰς μεγαλειτέρου τινὸς ἔργου περὶ τῶν ἐν παιδείᾳ διαλαμφάντων. Εἶνε ἀπλοῦς, καθαρεύων περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ ἀξιόπιστος.

L. ANNAEUS SENEKAS ἐκ Κορδούθης γεννηθεὶς μικρὸν μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος, ἀποθανὼν δὲ τὸ 65 ἐπὶ Νέρωνος. Ἐχομεν αὐτοῦ σειράν φιλοσοφικῶν συγγραφῶν, συλλογὴν ἐπιστολῶν (124) φιλοσοφικῆς ὑποθέσεως, 7 βιβλία *quaestionum naturalium* ἢ φυσικῶν ποιημάτων. Τέλος ἔχομεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σενέκα 10 τραγωδίας, αἵτινες ὁμοίως εἰς ἕτερον Σενέκαν ἢ εἰς πλειοτέρας ποιητὰς ὑπὸ τινῶν ἀποδίδονται. Πλὴν τούτων μνημονεύεται σειρά τις ἀπωλεσθέντων συγγραμμάτων τοῦ Σενέκα καὶ τινῶν ἀμφισβητήσιμων ἢ φανερῶς νόθων. Ὁ Σενέκας ἦν στωικός. Ἰσχυρὰ ῥητορικὴ καὶ αὐστηρὸς πρακτικὸς νοῦς διακρίνουσιν αὐτὸν, τὸ δὲ ὕψος του ἔχει πολὺ ῥητορικὸν χαρακτῆρα.¹ Σφοδρὸν κατῆγορον εἶχε τὸν Δίωνα Κάσσιον.²

¹ Suetonii Caligula 53 «lenius comptiusque scribendi genus adeo contemnens, ut Senecam, tum maxime placentem, commissiones meras componere, et arenam esse sine calce, diceret». Quintilianns X, 4, 425 «Ex industria Senecam in omni genere eloquentiae distuli propter vulgatam falso de me opinionem, qua damnare eum et invisum quoque habere sum creditus».

² Δίων Κάσσιος LIX, 49, 7 «ὁ δὲ ἐὶ Σενέκας ὁ Ἄνιος ὁ Λούκιος, ὁ πάντας μὲν τοὺς καθ' ἑαυτὸν Ῥωμαίους, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους σοφίᾳ ὑπερέρασι διεφθάρη παρ' ὀλίγον μήτ' ἀδικήσας τι μήτε δόξας ὅτι δίκην τινὰ ἐν τῷ συνεδρίῳ παρόντος αὐτοῦ καλῶς εἶπεν» LXI, 42, 4 «καὶ αὐτὸν καὶ ὁ Σενέκας ὡς πολλοῖς καὶ ἀξιόπιστοις ἀνδράσι εἰρηται, παρῶζονεν, εἴτ' οὖν τὸ ἐγκλημα τὸ καθ' ἑαυτοῦ ἐπιλυγάσασθαι βουληθείς, εἴτε καὶ τὸν Νέρωνα εἰς μισφονίαν ἀνόσιον προσαγαγεῖν ἐβελήσας, ἵνα ὡς τάχιστα καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων ἀπόληται» LXII, 2, 1

L. Iunius Moderatus Columella ἐκ Γαδεϊρῶν τῆς Ἰσπανίας, σύγχρονος τοῦ Σενέκα. Ἐγραψε *de re rustica* (περὶ γεωργίας) 12 βιβλία, ὧν τὸ 10 εἰς ἐξαμέτρους *de culta cultorum*.

Pomponius Mela ἐξ Ἰσπανίας ἐπὶ Κλαυδίου. Ἐγραψε *de situ orbis* γεωγραφίαν εἰς 3 βιβλία.

M. Fabius Quintilianus ἐκ Καλαγούρας τῆς Ἰσπανίας, γεννηθεὶς τὸ 42 μ. χ. Ἐγραψεν *institutio oratoriae* (ῥητορικὴν παιδείαν) εἰς 12 βιβλία. Ἀπεδόθη αὐτῷ καὶ συλλογὴ τῶν ῥητορικῶν μελετῶν. Ἐξοχος ἐγένετο δι' ἐμβριθῆ παλυμάθειαν καὶ καλλιαιθησίαν.

C. Plinius Secundus Maior 23—79 μ. χ. Ἐκ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων του ἔχομεν μόνον τὴν *historiam naturalem* εἰς 37 βιβλία, περιεκτικὸν συμπίλημα ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων.

C. Plinius Secundus Caecilianus ἐκ Κώμου τῆς Κελτικῆς, τοῦ παλαιότερου Πλινίου ἀδελφίδου, γεννηθεὶς τὸ 62 μ. χ. Ἐκ τῶν λόγων του ἔχομεν μόνον τὸν *πατηγυρικὸν εἰς Τραϊανόν*, καὶ συλλογὴν τινὰ ἐπιστολῶν εἰς 10 βιβλία. Ἡ γλῶσσα του εἶνε ῥέουσα καὶ ζωηρά, ἀλλ' ἡ ἀφήγησις ἐξητημένη.

A. Cornelius Celsus ἐπὶ Αὐγούστου καὶ Τιβερίου. Ἐγραψεν ἐγκυκλοπαιδικὴν τι ἔργον *de artibus*, οὗ ἔχομεν τὰ βιβλία 6—13 *de re medica*. Τὸ ὕψος του ἦν κομψόν, δι' 8 ἐκλήθη *medicorum Cicero*.

§ 15.

ΠΕΜΠΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ Ἀντωνίνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἐν ἔτει 476.

Ἡ γραμματολογία παρήμασεν ἐπαισθητῶς ἢ καθαρῶς τῆς γλώσσης ἀπωλέσθη· ἀφυῆς δὲ συλλογὴ καὶ ματαία ἐπίδειξις πολυμαθείας ἐπεκράτησεν. Ἐκ τῶν ποιητῶν ἀξιωμανηθέντες εἰσιν οἱ ἐξῆς.

Claudius Claudianus ἐξ Ἀλεξανδρείας ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ

«καὶ ὅτι ὁ Σενέκας χιλίας σφίσι μυριάδας ἄκουσαν ἐπὶ χρησταῖς ἐλλείπει τόκων θανείσας ἔπειτ' ἀβύσσος τε ἄμα αὐτὰς καὶ βιαίως εἰσέπρασσαν».

υἱοῦ του. Ἐγραψε διάφορα ποιήματα, ἰδίως ἐπικά. Τὴν ὕλην ἔλαβεν ἐκ τῶν συγχρόνων συμβάντων.

D. Magnus Ausonius ἐκ Βορδιγάλων γεννηθεὶς τὸ 309 μ. χ. ἔγραψε ποιήματα ἐπιγραμματικά καὶ ἰδυλλιακά, ὡς τὰ *Mosella*.

Aurelius Prudentius Clemens χριστιανὸς ποιητής.

Ἐκ δὲ τῶν πεζογράφων ὀνομαστοί οἱ ἐξῆς·

Iustinus ἐπὶ τῶν Ἀντωνίων ἐπιτομεύσας τὸ ἔργον τοῦ Τρόγου Πομπηίου.

Eutropius ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Οὐάλεντος γράψας *breviarium historiae Romanae* εἰς σαφῆς, καθαρὸν ὕψος.

Sextus Rufus ἐπὶ Οὐάλεντος γράψας *breviarium rerum gestarum populi Romani*.

S. Aurelius Victor ἐξ Ἀφρικῆς ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, καὶ **Ammianus Marcellinus** ἐξ Ἑλλάδος ἐπὶ Οὐάλεντος καὶ Οὐάλεντιανῶν μέχρι Θεοδοσίου συνεδάλαντο εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν αὐτοκρατόρων. Ὁ πρῶτος ἔγραψε καὶ τινὰς βραχείας βιογραφίας.

Orosius ἐξ Ἰσπανίας κατὰ τὸν 5ον μ. χ. αἶωνα γράψας *historiarum libri VII adversos paganos*, ἱστορίαν τῆς τάλαιπωρίας καὶ δυστυχίας τῶν ἀνθρώπων.

Appuleius ἐξ Ἀφρικῆς ἐπὶ Ἀντωνίνων ἔγραψε πολλὰ ἐν μέρει ἀπωλεσθέντα ῥητορικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα· τὸ ἀξιολογότερον, ὅπερ ἔχομεν εἰσέτι, εἶνε *metamorphoseon sive de asino aureo libri XII*.

Censorius κατὰ τὸ 238 ἐπὶ Μαξιμου καὶ Γορδιανοῦ γράψας *de die natali*, περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων.

A. Gellius ἐπίσημος γραμματικὸς ζήσας ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων. Ἐν τῷ ἐν Κρησίᾳ ἀγροκηπίῳ του ἔγραψε τὸ *noctes Atticae* εἰς 20 βιβλία, ἐξ ὧν λείπει τὸ 8ον, συλλογὴν παρεκβολῶν, ἧτις δι' ἡμᾶς οὐχὶ ἄσημος εἶνε.

Ἄλλοι γραμματικοὶ εἰσιν ὁ **Festus**, ὁ ἐπιτομεύσας τὸ *de verborum significatione* τοῦ Βερρίου Φλάκκου, καὶ ὁ **Aelius Donatus**.

Macrobius ἐν τῷ πρώτῳ ἡμίσει τοῦ ε. αἰῶνος. Ἐγραψεν ὑπόμνημα εἰς τὸ ἐνύ-

πιοι τοῦ Σηπλίωνα καὶ Saturnalia, ἔργον τοῦ αὐτοῦ εἶδους, οἷου αἱ Ἀττικαὶ τοῦ Γελίου νύκτες.

Scriptores historiae Augustae, οἵτινες βιογραφίας τῶν Καισάρων ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρι Βαλεριανοῦ ἔγραψαν σπουδαῖοι ἕνεκα τῶν εἰδήσεων, ἃς περὶ τῆς ἰστορίας τῆς ἐποχῆς των παραδίδουσιν.

Ὡς νομικός γνωστός ἐστὶ ὁ Gaius ἐπὶ Ἀντωνίου γράψας libri institutionum IV.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἔζων καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες Tertullianus, Arnobius, Lactantius, Ambrosius, Hieronimus Augustinus καὶ ἄλλοι.

§ 16.

ΕΚΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ δυτικῆς Ῥωμαϊκοῦ κράτους αἱ ἐπιστῆμαι ταχέως ἐξηφανίσθησαν καὶ ἡ γλῶσσα ἀπώλεσεν ἐπὶ μᾶλλον τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς χαρακτήρα. Ἡ γραμματολογία διετέλει ζῶσα ἀψύχως, ἰδίᾳ εἰς ἐγκυκλοπαιδικὰ καὶ γραμματικὰ ἔργα. Μεταξὺ τῶν συγγραφέων ἀξιωματικῶς εἶνε ὁ Boethius 470—524, ὅστις ἔγραψε πολυάριθμα συγγράμματα φιλοσοφικὰ καὶ μαθηματικὰ καὶ ὑπομνήματα εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀρχαιότερων φιλοσόφων. Σύγχρονος αὐτοῦ ἦν ὁ Cassiodorus ἐπὶ Θεοδορίου τὸ σπουδαιότερον ἔργον του εἶνε συλλογὴ ἐπιστολῶν, variarum libri XII, ἱστορικῆς ἀξίας. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔζη καὶ ὁ γραμματικὸς Priscianus Caesariensis.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

§ 17.

Γράμματα, γραφικὴ ὕλη, βιβλία, βιβλιοθήκαι.

Τὸ Ῥωμαϊκὸν ἀλφάβητον ἐλήφθη ἐκ τῶν Ἑλλήνων.¹ Τὴν ἑλληνικὴν τῶν γραμμάτων

¹ Κατὰ τινὰ μῦθον ἡ γραφὴ ἐκομίσθη εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ Εὐάνδρου. Tacitus ann. XI, 14 «at in Italia Etrusci ab Corinthio Demarato. Aborigines Aroade ab Evandro didicerunt».

Τὸ περὶ γραμμάτων παρελάβομεν ἐκ τῶν σημειώσεων, ἃς εἶχον κρητῆσι κατὰ τὰς ἐν τῷ Πνευματικῷ παραδόσεις τοῦ σεβαστοῦ καθηγῆ τοῦ κ. Στεφάνου Κοουμανούδου.

Σ. Μ.

καταγωγὴν οὐ μόνον τὸ σχῆμα¹, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν τῶν γραμμάτων² ἀποδεικνύει. Ἦσαν δὲ τὴν ἀρχὴν 16. Εἶτα ἐγένοντο εἴκοσι καὶ ἐν προστεθέντων τῶν G. F. H. V. X. Ὁ Κλαύδιος Καίσαρ προσέθηκε τὰδε J. Q. P. τῆς κυριαρχίας ὅμως αὐτοῦ ἀπαλλαγέντες οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέβαλον καὶ τὰ γράμματα ταῦτα καὶ μόνον ἐν ἐπιγραφαῖς τὰ μεταχειρίζοντο³. Ἡ ὀρθογραφία ἐπὶ πολὺ ἦν σφαλερὰ, ὅπερ δείκνυσιν τὰ ἀρχαῖα νομίσματα καὶ αἱ ἐπιγραφαί.

Ἡ ὕλη, ἐφ' ἧς νόμους, συνθήκας καὶ τὰ τοιαῦτα, ἔγραφον, ἦν τὴν ἀρχὴν λίθος, χαλκός καὶ ἄλλα μέταλλα, ἢ ξύλον (album, tabulae) πρωτῶς δὲ ἐγρῶντο καὶ τῷ φλοιῷ δένδρων τινῶν καὶ τῷ λίνῳ (libri lintei), βραδύτερον δὲ καθόλου τῷ λεπτῷ φλοιῷ τοῦ παπύρου (charta papyracea), οὗ στεναὶ ταινίαι συνεκολλῶντο, καὶ ταῖς Περγαμνηαῖς (membranae) ἢ κυρῶ ἀλημιμένους πίναξιν. Ἐπὶ τούτων ἔγραφον διὰ στόλου (stylus) ἦν οὗτος ἐξ ἐλέφαντος ἢ ἐκ μετάλλου ποιημένος, καὶ εἶχε τὴν μὲν ἐτέραν ἄκραν ὀξεῖαν, ἵνα ἢ ἐπιτηδεῖα εἰς τὸ γράφειν, τὴν δ' ἐτέραν πλατεῖαν, ἵνα εὐκόλως ἀπαλείφονται τὰ γραφέντα. Ἐπὶ τοῦ παπύρου ἢ τῶν περγαμνηνῶν ἔγραφον διὰ καλάμου (calamus), εἶδους τινὸς ἐξ Αἰγύπτου ἢ Κνίδου, μετὰ τινος εἶδους μελάνης (atramentum), καὶ κανονικῶς μόνον ἐπὶ τῆς μιᾶς σελίδος τοῦ παπύρου.

Τὸ ἀρχαιότατον σχῆμα τῶν βιβλίων ἦν

¹ Διονύσιος Ἀλικαρνασσεύς ὠμ. ἀρχ. IV, 36 «γραμμάτων ἔχουσα χαρακτήρας Ἑλληνικῶν, οἷς τὸ παλαιὸν ἢ Ἑλλὰς ἔχρατο». Plinius nat. hist. VII 58 «ut Ionum literas uterentur. Veteres Graecas fuisse easdem paene, quae nunc sunt Latinae, indicio erit Delphica tabula antiqui aeris, quae est hodie in Palatio». Tacitus ann. V, 14 «et formae literis Latinis quae veterimis Graecorum».

² Iuvenalis sat. XIV, 209

Hoc discunt omnes ante alpha et beta puellae.

³ Tacitus ann. XI, 14 «quo exemblo Claudius tres literas adiecit, quae usui imperitante eo, post obliteratae, aspicuntur etiam nunc in aere publico per fora ac templa fixae».—Suetonii Claudius 41 «Novas etiam commentus est literas tres ac numero veterum, quasi maxime necessarias addidit».

τοῦ Παλατινοῦ Ἀπολλωνος. Εἶτα προστέθησαν ἔτι πλείονες.

§ 18.

Ἐπιγραφαί.

Τῶν ἐπιγραφῶν συχνὴ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων χρῆσις ἐγένετο. Μεγάλῃ πληθὺς αὐτῶν ἐπὶ μεταλλίνων καὶ λιθίνων πλακῶν, τειχῶν, ἀγγείων καὶ σκευῶν κ.τ.λ. διαφοροτάτου περιεχομένου διατηρήθη. Τινὲς αὐτῶν ἱστορικῶς εἰσὶ σπουδαῖαι ἡ δυσκολία τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν ἐγκρατεῖα ἰδίᾳ εἰς τὰς ποιητικὰς συγκοπὰς, ἐξ ὧν τινες μάλιστα πλείστας ἐρμηνείας ἐπιδέχονται. Πολλὰκις προτάσεις ὅλαι διὰ μόνων τῶν ἀρχαίων γραμμάτων ἐκδηλοῦνται, π. χ. DSPFC τ. e. de sua pecunia faciendum curavit. Καὶ αὐταὶ χρῆζονσι τῆς κοιτικῆς, ἐπειδὴ πολλαὶ ἐπιγραφαὶ ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν εἰσὶ νόθοι. Αἱ ἀρχαιόταται ἐπιγραφαὶ εἰσιν αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τοὺς τάφους τῆς οἰκογενείας τοῦ Σκηπίωνος ἐπὶ τῆς Ἀπίας ὁδοῦ (L. Scipio Barbatus cos. 289) ἢ ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἐν Ῥώμῃ τροπαίου τοῦ Δουιλίου ἐπιγραφῆ columna rostrata Duilii 260) πρὸς τούτους σῶζεται καὶ τὸ περὶ βακχεῖων δῶγμα τῆς βουλῆς (senatusconsultum de Bacchanalibus 180) ἐπὶ χαλκίνου πίνακος καὶ τινες ἄλλοι νόμοι καὶ δῶγματα τῆς βουλῆς ἐπί χαλκοῦ τὸ Ἀγκυρανὸν μνημεῖον (monumentum Ancyranum), ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου περὶ τῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας του νόμων· λείψανα ἐκ τῶν ἡμερολογίων τοῦ Καπιτωλίου (fasti Capitolini)¹ καὶ πληθὺς ἄλλων ἐπιγραφῶν ἐκ τῶν χρόνων τῶν Καισάρων. Τέλος ἔχομεν μέγαν ἀριθμὸν ἐπιγραφῶν ἐπὶ χουσῶν, ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν νομισμάτων, αἵτινες πολλάκις εἰσὶ μεγάλης ἱστορικῆς ἀξίας.

κύλινδρικὸν (volumen), καθ' ἃ τὰ φύλλα ἦσαν συνεκολλημένα καὶ περὶ ξύλινον ἢ ὀστεῖνον κύλινδρον περιελιγμένα. Ἐγνώριζον ὅμως καὶ τὴν τετράγωνον μορφήν (codices), ἣν ἰδίως μετεχειρίζοντο εἰς τὰ λογιστικὰ βιβλία. Διὰ τῶν ἀντιγραφῶν (scribae, librarii) ἐποπλασάζοντο τὰ βιβλία. Ἐπιστολάς ἔγραφον ἐπὶ λεπτῶν ξυλίνων κυρῶ ἀλημιμένων πινάκων· εἶτα συνέπτυσσαν αὐτοὺς καὶ συνέδεον ταινίᾳ τινὶ, ἣν κυρῶ ἐπεσφράγιζον. Βιβλιοπόλας (bibliopola) εὐρίσκωμεν περὶ τὸ τέλος τῆς δημοκρατίας. Παρ' Ὀρατίου¹ μνημονεύονται οἱ ἀδελφοὶ Σόσιοι. Οἱ ἀστυνόμοι οἵτινες τὴν ἐπιστάσιαν ἐπὶ τῶν δημοσίων θεαμάτων καὶ πανηγύρεων εἶχον, ἠγόραζον τὰ δράματα παρὰ τῶν ποιητῶν. Πλὴν ἄλλὰ ἐκ τῶν ἐμίσθων συγγραφέων οὐδὲν ἐγένετο γνωστόν.

Ἡ πρώτη ἰδιωτικὴ βιβλιοθήκη, ἣτις ἰδρύθη ἐν Ῥώμῃ, εἶνε ἡ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου. Βραδύτερον ἐκόμισεν ὁ Σύλλας ἐξ Ἀθηνῶν², καὶ ὁ Λούκιος ἐξ Ἀσίας βιβλία εἰς Ῥώμην, καὶ μικρὸν ἐπὶ μικρὸν ἔθος ἐγένετο, ἐν πάσῃ μεγάλῃ οἰκίᾳ ἐν Ῥώμῃ νὰ εὐρίσκηται ἐν δωματίον βιβλιοθήκη. Ἐκ τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν ὀνομάζονται ἡ τοῦ Ἀσινίου Πολλίωνος καὶ τοῦ Αὐγούστου³ ἐν τῷ ναῷ

¹ Epistorarum I, 20, 4—2

liber, spectare videris,

Scilicet ut prostes Sotiorum pumice mundus.

epist. II, 3, 345

Hic meret aera liber Sotius . . .

² Πλούταρχος ἐν β. Σύλλας 26 «καὶ μυθολογῶν ἐξέλεν ἐαυτῷ τὴν Ἀπελλικῶνος τοῦ Τηίου βιβλιοθήκην . . . Αἰγεται δὲ νομισθεῖσας αὐτῆς εἰς Ῥώμην, Τυραννίωνα τὸν γραμματικὸν ἐνοικουσάσθαι τὰ πάλαια».—Στράβων 43, 609. «Ἐξῆς γὰρ μετὰ τὴν Ἀπελλικῶντος μελευτήν Σύλλας ἦρε τὴν Ἀπελλικῶντος βιβλιοθήκην ἐς τὰς Ἀθῆνας· ἔλλαν, δεῦρο δὲ νομισθεῖσαν Τυραννίωνα τὸν γραμματικόν . . .»

³ Δίων Κασσιός 49, 48 καὶ ὁ ἔν Κασίω . . . τὰς τε στοὰς ἀπὸ τῶν λαφύρων αὐτῶν (τῶν Δαλματῶν) καὶ τὰς ἀποθήκας τῶν βιβλίων τὰς Ὀκταουιανῆς ἐπὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ κληθείσας κατασκευάσασεν. LIII 4 «τό τε Ἀπολλόνιον τὸ ἐν τῷ Πικατίῳ καὶ τὸ τιμνίσμα τὸ περὶ αὐτὸ, τὰς τε ἀποθήκας τῶν βιβλίων ἐξποίησε καὶ καθιέρωσε». Suetonii Octavianus 29 «Templum Apollinis in ea parte Palatii . . . Addidit porticum cum bibliotheca Latina Graecaque».

¹ Τὰ ἡμερολόγια (fasti) εἰσὶν εἴτε τῶν καλενῶν (calendares) ἢ τῶν ἀρχῶν (magistratum). Εἰς τὰ πρῶτα ἀνήκουσιν οἱ fasti Praenestini, κανονισθέντες ἐπὶ Αὐγούστου, ὧν ἀνευρέθησαν λείψανά τινα. Ἐκ τῶν ἡμερολογίων τῶν ἀρχόντων ὀνομάζομεν τὰ fasti Capitolini, ἐξ ὧν ἐπίσης ἀνευρέθησαν λείψανα. Ὑπάρχουσι καὶ fasti consulares, κατάλογος τῶν ἀνωτάτων ἀρχόντων, καὶ fasti triumphales, κατάλογος τῶν θριαμβευτῶν.

§ 19.

Χειρόγραφα.

Τὰ τῶν ἀρχαίων συγγράμματα ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν διὰ τῶν χειρογράφων (codices) Ἐκ τούτων διεσώθησαν μὲν ἡμῖν πολλὰ, κατὰ μέγα μέρος ὅμως διὰ τὴν ἀμέλειαν καὶ ἀπειρίαν τῶν τε προτέρων ἀντιγραφῶν, καὶ τῶν ἀντιγραφῶν τῶν μονῶν τοῦ μεσαιῶνος, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀνάμιξιν τῶν γλωσσῶν τῶν γραμματικῶν, εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρίσκονται, ὥστε εἰς πολλὰ χωρία μόνον δι' ἐπιμελοῦς ἐρεύνης καὶ ἀντιπαραβολῆς εἰς βεβαιότητά τινα περὶ τῶν λέξεων τοῦ συγγραφῆως δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν, ἐν ἄλλοις εἰς πιθανὰς εἰκασίας ἀρκοῦμεθα, καὶ ἐν ἄλλοις ἔτι πρέπει πᾶσαν ἐλπίδα ν' ἀποβάλλωμεν, τὴν ἀρχικὴν γραφὴν ὅπως ἀνεύρωμεν. Μόνον ὀλίγα χειρογραφοὶ ἀνέρχονται μέχρι τοῦ βου μ. Χ. αἰῶνος. Τὰ παλαιότερα διακρίνει τις γενικῶς ἐκ τῶν γραμμάτων, ἄτινα ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τοῖς νομίμασι εὐρίσκωμεν. Τὰ νεώτερα διακρίνει τις ἐκ τῆς μικροτέρας γραφῆς, ἐκ τοῦ διορισμοῦ διὰ στιγμῶν καὶ κομμάτων, ἐκ τῆς διαίρεσεως τῶν διφθόγγων καὶ ἄλλων συμβόλων. Ἐν τῷ 9ῳ καὶ 10ῳ αἰῶνι ἡ γραφὴ εἶνε γλαφυρά· βραδύτερον τὰ γράμματα γίνονται χειρότερα αἱ δὲ συγκοπαὶ πολυαριθμότεραι. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χειρογράφων ὀνομαστά εἰσιν ὁ codex Medicus καὶ codex Vaticanus τοῦ Οὐγγίλιου, ὁ codex Vaticanus τοῦ Τερεντίου καὶ ὁ Florentianus τῶν πανδεκτῶν.

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

μεταφρασθέντα καὶ παραφρασθέντα).

ΟΘΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΖΟΣ.

ΑΝΑΣΚΕΥΗ

ΤΟΥ ΥΠΟ ΤΟΥ Κ. ΛΕΙΒΑΔΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΜΑΘΕΙΑΣ
ΙΩ. ΒΟΥΤΥΡΑ.

Ὁ Κύρ. Σ. Βουτύρας ὑπὸ ἐθνικοῦ ζήλου διαφλεγόμενος καὶ φιλοτιμούμενος ὅπως χειραγωγῆσθαι τοὺς πρωτοπείρους ἑλληνόπαιδας εἰς τὴν στοιχειώδη ἐκμάθησιν τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης ἐπελάβετο κατὰ τὸ ἔτος 1872 τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἀ. τόμου τῆς Ἑλλην-

νικῆς Χρηστομαθείας προτάξας βραχὺν πρόλογον ἐν ᾧ μετὰ πολλῆς μετροφοροσύνης καὶ περισκέψεως ἐκτίθησι τοὺς λόγους ἀφ' ὧν ὀρμώμενος συνέταξε τὸ μικρὸν τοῦτο ἔργον. «Δὲν ἠελήσαμεν, λέγει, νὰ κάμωμεν νέαν, ὅλως ὀδὸν, καὶ ἐσεβάσθημεν ἐν μέρει τοῦλάχιστον τὴν παράδοσιν, φρονούντες ὅτι οἱ νεωτερισμοὶ καὶ αἱ καινοτομίαι πρέπει νὰ παρεισάγωνται τῇ χειρὶ, ἀλλ' οὐ τῷ καλάθῳ». Ὅθεν ἀρχόμενος ἐκ τῆς συλλογῆς πλείστων γνωμικῶν περιεχόντων διαλλάξ καὶ εὐλήπτους ἐννοίας, προβαίνει βαθμηδὸν ἐκ τῶν ἀπλοστέρων εἰς τὰ πολυπλοκώτερα, σκοπὸν προτιθέμενος τὴν διανοητικὴν τῶν παιδῶν ἀνάπτυξιν. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἐλογογὴν τῶν τεμαχίων ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ἡ ἐν λόγῳ Χρηστομαθεία, ἀπέβλεψε κυρίως ὅπως μετὰ τῆς διανοητικῆς ἐνασκήσεως, συμβαδίσῃ ἀναποσπάστως καὶ ἡ ἠθικὴ μόρφωσις. Ἄλλ' ἰδοὺ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἦτοι τὸ 1878 ἐπιπίπτει λάθος κατὰ τῆς Χρηστομαθείας ταύτης, ὁ κ. Λειβαδάς. (Ἰδ' ἀριθ. 647—648 τῆς Γεργιστ. Ἐφημ. «ἡ Κλειώ»).

Αἱ μομφαὶ ἄστυγες κατ' αὐτοῦ ἐπιπίπτει εἰς τὴν παντοδαπαὶ καὶ διάφοροι κυρίως δὲ αἰτιᾶται αὐτὸν ἄ. διότι δὲν ἐμμελήθη τοὺς ἐν Γερμανίᾳ φιλοπονοῦντας ἑλληνικὰς Χρηστομαθείας διὰ τοιοῦτους μαθητὰς «ὥστε κατὰ τὸ ἄ. ἔτος νὰ ἀσκῶνται οἱ πρωτόπειροι εἰς τὰ ἐν ματὰ, τὰ ἐπιθετα, τὰς ἀντωνυμίας, τὰ ὁμαλὰ ῥήματα καὶ τοὺς κυρίους περὶ ἀπλῆς προτάσεως κανόνας» ἀλλ' ὡς φαίνεται, ὁ κύριος Λειβαδάς ἐπελάβετο ὅτι οἱ ἐν Γερμανίᾳ παῖδες ἀρχόμενοι τῆς σπουδῆς τῆς γλώσσης πάντῃ ἀδαεῖς εἰσι καὶ αὐτῶν τῶν πρώτων στοιχείων τῆς γλώσσης, οὔτε ὅπως οὐνοῦντες οὔτε λαλοῦντες τὴν Ἑλλάδα φωνῆν, ἐνῶ οἱ ἡμέτεροι παῖδες καὶ πρὶν εἰσέτι ἐγγραφῶσιν εἰς αὐτὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, κατέχουσι μέγα μέρος τοῦ ὕλικου ὅπερ πρόκειται νὰ ἐναποταμιεύσωσιν ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν ἐντέθεν ἔπεται ὅτι ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἐπικρατοῦσα μέθοδος διὰ τοὺς πρωτοπείρους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μαθητὰς, δὲν εἶναι καὶ παρ' ἡμῖν ἀπολύτως ἐφαρμόσιμος. Ἄλλ' ὅμως ἐὰν ἠλήθευεν ὅ,τι ὁ κ. Λειβαδάς δι' ἄστυγας, ὅτι ἀδιά καταλλήλου Χρηστομαθείας θὰ κατωρθοῦτο θαυμαστὴ πρὸς

τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς ἐξοικίωσις καὶ ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτηρίοις, δὲν ἐξηγεῖ ἡμῖν τὴν ἀπορίαν ἡμῶν ταύτην, πῶς οἱ κατὰ τὴν παρελθούσαν ἐποχὴν ἀμαθῶσαντες λόγιοι καὶ διδάσκαλοι τοῦ ἔθνους, πῶς λέγομεν ἄνευ Χρηστομαθειῶν κατέστησαν οὕτως ἐντριβεῖς περὶ τὴν προγονικὴν ἡμῶν γλῶσσαν ὥστε πᾶν εὐχερῶς ἐν αὐτῇ νὰ ἐκθέτωσι τὰς ἐννοίας τῶν; ἢ πῶς κατόρθωσαν νὰ διδάξωσιν αὐτὴν μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας καὶ τελεσφορήσεως τοὺς παρ' αὐτοῖς μαθητεύοντας νέους; περιττὸν δὲ νὰ ὑπομνήσωμεν τὰ ὀνόματα Γαζῆ, Κωνσταντᾶ, Κούμα, Βαρδαλλάχου, Βάμβα καὶ πλείστων ἄλλων ἑλλογιμῶν διδασκάλων.

Δεύτερον δὲ ἐπιμέμεται τὸν ἐκδότην ὅτι ἂν ἐπεμελήθη νὰ παράσχῃ τοῖς διδασκάλοις καὶ μαθηταῖς ἀκαθαρεῦον κείμενον» ἀκαθάπερ ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ διατείνεται, ὅτι προσέθηκε μὲν σημειώσεις περιττὰς, ἡπαρέλειψε δὲ ἄλλας ἀναγκασιότατας, ὅτι αἱ σημειώσεις ὑπάρχουσι ἐλλειπεῖς μὲν καὶ ἄσφαται διὰ τὸ εὐσύννοτον, ἐπιβλαβεῖς δὲ καὶ οὐχὶ βοηθητικαὶ εἰς τὸν μαθητὴν ὡς ἡσυντελοῦσαι εἰς αὐξήσιν τῆς βραστάνης αὐτοῦ» πλὴν φεῦ! ἐνῶ προσέδοκα τὴν τὰς ἀποδείξεις τῶν ἰσχυρισμῶν τούτων, αἴφνης πρῶταν ἀνακρούεται, καὶ μεταβαλλόμενος τί ἐπάγεται; χωρίον τῆς πρὸς Δημόνικον παραινέσεως τοῦ Ἰσοκράτους ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ἐκδότης ἐπλανήθη περὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου περὶ τῆς ἐπιφυλακτοῦμεθα παρακατιόντες νὰ ἀναποδείξωμεν κατὰ πόσον ἔχεται ἀληθείας καὶ ὀρθότητος ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Λειβαδά προτεινομένη πολυθρύλλητος ἐρμηνεία ἐν τοσούτῳ δὲ προβῶμεν ἀπαριθμούντες καὶ τὰς λοιπὰς αἰτιᾶσεις τοῦ ἐπικριτικοῦ.

Ἐξελέγξας δὲ ὡς λελανθασμένην τὴν Βουτήρειον ἐρμηνείαν τῆς Ἰσοκρατείου περιόδου, καὶ ἀντιπαράθεσας τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὡς τὴν μόνην ἀληθινήν καὶ ἀλάτθαστον! ἐπαγγέλλεται ὅτι μεταβαίνει ἤδη εἰς τὰ καθέκαστα. Ἄλλὰ παραβαίνων τὸν ὄρκον τῆς ἐπαγγελίας του, κατηγορεῖ πάλιν τὸν κ. Βουτύραν ὅτι ἀεθυσίᾳ τὸν κύριον σκοπὸν «τῆς Ἑλληνικῆς Χρηστομαθείας διατάξας τὰ διδασκτικὰ μαθήματα καθ' ὕλην, ὡσανεὶ ἡμελλεν ἢ βίβλος του νὰ χρησιμεύσῃ συγ-

νηρόως ὡς βῆσις θεολογίας ἢ πρακτικῆς φιλοσοφίας ἐν τοῖς Πανεστημίοις» προτάσσει λοιπὸν ἐξακολουθεῖ λέγων, «Πρακτικὴν Ἠθικὴν», ἐν ἣ πηδᾷ ἀπὸ τοῦ Λουκιανοῦ εἰς τὰ τοῦ Ξενοφῶντος ἀπομνημονεύματα, ἀπὸ τούτων εἰς τὸν πίνακα τοῦ Κέβητος, καὶ ἀπὸ τούτου πάλιν εἰς τὴν πρὸς Δημόνικον τοῦ Ἰσοκράτους παραινέσιν· θέλων δὲ νὰ ἐμπειδώσῃ τὴν ἀπρακτικὴν ἠθικὴν» διὰ τοῦ Ἐὐαγγελίου, ἐπιτάσσει «Χρηστικὴν ἠθικὴν» ἀπέχουσαν τῆς πρώτης κατὰ τε τὴν φράσιν καὶ τὴν ὕψην τοῦ λόγου ὅσον ἀπὸ «τῆς γῆς ὁ Οὐρανός, διότι περιέχει λόγους» Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου» θαυμάζομεν διατὶ ὁ κ. Λειβαδάς φέγει τὴν καθ' ὕλην διάταξιν τοῦ περιεχομένου τῆς ἐν λόγῳ Χρηστομαθείας! δὲν ἐξηγεῖ ἡμῖν τὸν λόγον, διὲν εὐρίσκει ἐπιλήψιμον τὴν μετάθεσιν ἀπὸ τοῦ Λουκιανοῦ εἰς τὰ τοῦ Ξενοφῶντος ἀπομνημονεύματα, ἀπὸ τούτων εἰς τὸν πίνακα τοῦ Κέβητος κλπ. Ἐὰν σκοπὸς τῆς ἐκμαθήσεως τῶν πρώτων στοιχείων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς ἡ ἀποστήθισις ξηρῶν γραμματικῶν κανόνων καὶ μηχανικὴ ἐνάσκησις περὶ τοὺς τύπους καὶ σχηματισμοὺς τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ῥημάτων, ἀλλὰ μετὰ ταύτης ἐπιδιώκεται καὶ ὁ σκοπὸς τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς τῶν πρωτοπείρων μορφώσεως, νομίζομεν ὅτι ὁ κ. Βουτύρας ὀρθῶς διέταξε καθ' ὕλην τὰ διδασκτικὰ μαθήματα, ἐφ' ὅσον γίνονται προσιτὰ καὶ εὐπληστὰ τοῖς διδασκομένοις, διότι πάντα ταῦτα ἀντικείμενον ἔχουσι τὴν ἀπρακτικὴν ἠθικὴν, ἧς τὰ παραγγέλματα εὐκόλως ἐνοεῖ καὶ αὐτὸς ὁ εἰσέτι ἀνεπεξέργαστος καὶ ἀπαιδαγωγῆτος νοῦς. Ἐξελέγεται δὲ πάντῃ ἀνυπόστατος ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Λειβαδά ὅτι «οἱ ἐν τῇ Χρηστομαθείᾳ περιεχόμενοι» λόγοι τοῦ Χρυσόστομου κατὰ τε τὴν φράσιν καὶ τὴν ὕψην τοῦ λόγου, ἀπέχουσι τοῦ «πίνακος τοῦ Κέβητος καὶ τῆς πρὸς Δημόνικον τοῦ Ἰσοκράτους παραινέσεως ὅσον ἀπὸ «τῆς γῆς ὁ οὐρανός»! διότι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ ἐνασκηθῇ ἡ φιλοκαλία καὶ καλαισθησία τῶν μαθητευομένων, δὲν πρόκειται νὰ καταστῶσιν ἐντριβεῖς περὶ τὴν τέχνην τοῦ λόγου καὶ περὶ τὴν ὀρεῖαν γέυσιν τῶν καλλονῶν τοῦ λεκτικοῦ ὕφους, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ γίνωσιν ἐγκρατεῖς τοῦ τυπικοῦ καὶ

ετυμολογικῷ μέρους τῆς γραμματικῆς, ἐν μέρει δὲ καὶ νὰ προσαποκτήσωσι στοιχειώδη τινὰ γνώσιν τῶν ἀπλουστέρων συντακτικῶν κανόνων ἐν τούτων οὖν ἔπεται ὅτι ταῦτα δύνανται ἀσφαλῶς νὰ προσοικειωθῶσι, σπουδάζοντες εἴτε τοῦ Λουκιανοῦ τὸ ἐνύπνιον, εἴτε τὸν πρὸς Ἰωτρόπιον λόγον τοῦ Χρυσόστομου.

Μετὰ δὲ τὰς ἀφηρημένας ταύτας καὶ ἀορίστους αἰτιάσεις κατὰ τοῦ ἐρανίσματος τοῦ κ. Βουτυρά, ὡν τὸ σαθρὸν ἀκούοντες ἤδη κατεδείξαμεν, μεταβάλλομεν εἰς τὰς ἐπικρίσεις τῶν καθ' ἕκαστα, παρακολουθοῦντες τὸν ἐπικριτὴν κατὰ πᾶν βῆμα καὶ προσηκόντως σταθμίζοντες πᾶσαν ἐπίκρισιν αὐτοῦ καὶ διόρθωσιν ἀρχόμεθα δὲ πρῶτον ἀπὸ τοῦ προμνημονευθέντος Ἰσοκρατείου χωρίου. Ἰσοκράτης. πρὸς δημόνιον Χρηστομ. Σελ. 131. Ἄ' Ἠγοῦ τὴν παιδείαν τοσοῦτον ἀγαθὸν εἶναι τῆς ἀπαιδεύσεως ὅσον τὰ μὲν ἄλλα μοχθηρὰ πάντες κερδαίνοντες πράττουσιν αὕτη δὲ καὶ μόνη προσεζήμωσε τοὺς ἔχοντας πολλάκις γὰρ ὄν τοῖς λόγοις ἐλύπησαν τούτῳ τοῖς ἔργοις τὴν τιμωρίαν ἔδωσαν. Ὁ μὲν κ. Βουτυρᾶς παρεπόμενος ντοῖς ἄλλοις σχολιασταῖς τοῦ χωρίου τούτου ἐρμηνεύει αὐτὸ ὡδὲ πως. «Νόμιζε ὅτι ἢ παιδεία εἶναι τοσοῦτον μεγαλύτερον ἀγαθὸν τῆς ἀπαιδεύσεως, καθ' ὅσον ὅλοι εὐφροσύνῃ τι κέρδος εἰς τὸ νὰ πράττωσι τὰ ἄλλα κακὰ αὕτη δὲ μόνη (ἢ παιδεύσεια, κατὰ Ῥαγκαβῆν) καὶ ζῆμοι πρὸς τούτους τοὺς ἔχοντας αὐτήν. πολλάκις γὰρ ὄν τοῖς λόγοις ἐλύπησαν, (οἱ ἔχοντες τὴν ἀπαιδεύσειαν!) τούτῳ τοῖς ἔργοις τὴν τιμωρίαν ἔδωσαν, ἀπὸ αὐτὸν ἐτιμωρήθησαν. Ὁ δὲ κ. Λειβαδάς ἰδίαν (sui generis) τρεπόμενος ὁδὸν, ἰδοὺ πῶς διανοούμενος ἀντιτάσσει πάντῃ ἄλλοιαν ἐρμηνείαν. Ὁ Ἰσοκράτης, (λέγει) ὁρμάται προφανῶς ἀπὸ τῆς ὑγειοῦς ἀρχῆς ὅτι παντὸς ἀλιθοῦς ἀγαθοῦ ἢ κτήσεως κατορθοῦται οὐχὶ μεθ' ὕλικης ὠφελείας ἢ κέρδους ἀλλὰ τὸναντίον μετὰ ζῆμίας πολλῆς καὶ θυσίας ἐστὶν ὅτε οὐ τῆς τυχοῦσης, καὶ ὅτι ὅσω μείζον τὸ ἐπιδικωκόμενον ἀγαθόν, τοσοῦτω μείζονες αἱ πρὸς κτήσιν αὐτοῦ ἀπαιτούμεναι θυσίαι. Διὸ καὶ χρώμενος τῇ ἀρχῇ ταύτῃ εἰς ἀπόδειξιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, ὅτι ἢ παι-

δεία εἶναι ἀγαθόν, ἢ δὲ ἀπαιδεύσεια κακόν, συγκρίνων δὲ εὐθὺς αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας, λέγει ὅτι οὐ μόνον ἀπλῶς ἀγαθόν ἐστὶν ἢ παιδεία, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτω μείζον, ὅσω τὰ μὲν ἄλλα ταπεινὰ καὶ ἐπιμοχθα (μοχθηρὰ) ἔργα μετὰ κέρδους μετέρχονται πάντες οἱ βάνουσοι καὶ ἀπαιδευτοὶ, μόνη δὲ ἢ παιδεία οὐ μόνον κέρδος οὐδὲν φέρει πρὸς τοὺς κατέχοντας αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ζῆμίαν προσέτι διότι πολλάκις οἱ πεπαιδευμένοι ἐτιμωρήθησαν διὰ τῶν ἔργων ὑπ' ἐκείνων, οὐδὲς διὰ μόνης τῆς παρεπείσεως τῶν λόγων ἐλύπησαν.» Ἐν δὲ τῷ τέλει τῆς μεγαλοφυοῦς ταύτης ἐρμηνείας τούτου, κῦδενε γαίῳν, ὡς ἐν θριάμβῳ ἀναφωνεῖ! «τοιαυτὴ εἶναι ἢ ἀληθῆς ἐρμηνεία τῆς προκειμένης Ἰσοκρατείου» ὡς ἐκ τῆς νίκης δὲ ταύτης λαμβάνει τὸ ἐνδόσιμον ὅπως ῥίψη περιφρονητικῶν βλέμμα ἐπὶ τοῦ καταβεβλημένου ἀντιπάλου του καὶ οἰκτεῖρη τὴν Ἀρατολὴν, ἐὰν μέλη νὰ διαφωτισθῇ ὑπὸ Χρηστομαθείας τοιοῦτους προσφερούσης μαργαρίτας οἴους ἢ τοῦ κ. Βουτυρά.

Ὅντως θαυμασία ἢ ἐρμηνεία τοῦ κ. Λειβαδά· διότι ἐνῶ ὁ συγγραφεὺς συνιστᾷ τὴν παιδείαν ὡς ἀγαθὸν μείζον τῆς ἀπαιδεύσεως, κατὰ τὸν κ. Λειβαδά, στηρίζει τὴν πρότασιν ταύτην ἐπὶ ἀρχῶν ἀντιβαίνουσῶν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ διότι ἀποφαίνεται ὅτι, μόνη ἢ παιδεία οὐ μόνον κέρδος οὐδὲν φέρει πρὸς τοὺς κατέχοντας αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ζῆμίαν προσέτι.» Ὅθεν τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο θὰ ἤρμοζε προσφεύσαστα, ἐὰν ὁ Ἰσοκράτης διεννοεῖτο νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς νέους ἀπὸ τῆς παιδείας, ἐπ' ὅσον οἱ καρποὶ, οὐδὲ δρέφονται ἐκ τῆς παιδείας, ἔσονται «εἰρκταὶ καὶ ἐξορταὶ καὶ θάνατοι πολλοὶ καὶ μαρτυρικοί». Ὁ ἐπικριτὴς, ἵνα μὴ ὑποπέσῃ εἰς τοιαύτας τερατολογίας, ὤφειλε νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὸν εἰρμόν τῶν ἐνονοιῶν, καὶ εἰς τὴν γραμματικὴν ἐπιπλοκὴν τῶν προτάσεων ὤφειλε νὰ κατανοήσῃ ὅτι ὁ συγγραφεὺς προτάξας τὴν ὑπεροχὴν τῆς «παιδείας» ἐπὶ τῆς «ἀπαιδεύσεως» (ὅσον μείζον ἀγαθόν) μεταβάλλει παρατυχῶς εἰς τὴν ἀντιπαράθεσιν τῆς «ἀπαιδεύσεως», ἥτις ἐστὶ «μοχθηρὰ» πρὸς ἄλλα ὁμοειδῆ «μοχθηρὰ», καθάπερ τοῦτο γίνεσθαι ἐμφανὲς ἐκ τε τοῦ προσδιορισμοῦ «τὰ μὲν ἄλλα μοχθηρὰ» (δηλονότι καὶ ἢ ἀπαι-

δευσία ἐστὶ τι τῶν μοχθηρῶν) καὶ ἐκ τῆς ἀντανυμίας «αὕτη δὲ μόνη» κλπ. ἀναφερομένη ἀναντιρρήτως εἰς τὸ προσεχέστερον ἀπαιδεύσεια, ἐπομένως δὲ, πολλῶ συνεπεστέρα καὶ σαφωστέρα ἀποδεικνύεται ἢ ἐρμηνεία τοῦ κ. Βουτυρά ἢ ἢ πάντῃ βεβιασμένη καὶ ὑπερβατικὴ θεωρία τοῦ λαλαγοῦντος κ. Λειβαδά.

Ἡ ἐν σελ. ἀ. στίχ. 4 τῆς Χρηστομαθείας ἀναγιγνωσκόμενη πρότασις «ἢ ἕξις κόρον γεννᾷ» σακνδαλίζει τὸν κ. Λειβαδά, καὶ διατί; διότι ἀπαρίθμησιν ποιούμενος τῶν διαφόρων σημασιῶν τοῦ ὅρου «ἕξις» ἰσχυρίζεται ὅτι καθ' οἴανδήποτε τούτων ληφθῆ ἢ «ἕξις» εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ γεννήσῃ κόρον, τοῦτον γεννᾷ ἢ συνήθεια». Ὅθεν κατὰ τὸν ἐπικριτὴν, ἢ ἕξις ἀποκλείει τὴν συνήθειαν. Ἀλλὰ πῶς διέφυγε τὴν ὀξυδερκειαν αὐτοῦ ἢ τρίτη τῶν σημειουμένων σημασιῶν τῆς λήξεως ταύτης ἦτοι ἕξις λέγει, σημαίνει τριβὴν μετὰ τῆς παρεπομένης ἰκανότητος κλπ., τί δὲ ἕτερον τοῦτο σημαίνει ἢ τὴν διὰ συνήθειας ἀποκτωμένην ἀξιοσύνην, ἐπιτηδεύσιον κλπ. ὅπερ ἐπιβεβαιῶσθαι καὶ ὁ Πλούταρχος, λέγων «ἕξις ἐστὶν ἰσχυρὸς καὶ κατασκευὴ τῆς περὶ τὸ ἄλογον δυνάμειος ἐξ ἠθους ἐγγνωμένη»; «Ἄρα ἕξις εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνήθειας, ἢ καὶ αὕτη ἢ ἢ συνήθεια». Βεβαίως ὁ τοὺς ψυχολογικούς νόμους μελετήσας κ. Λειβαδάς καλῶς γινώσκει ὅτι ἢ διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπαναλήψεως ἀποβαίνει ἦττον ἐπαισθητὴ, ἐπομένως δὲ, τίκει ἀδιαφορίαν καὶ ἀκόρον» πλὴν δὲ τούτου, ἢ ἐπικρίσεις αὕτη δέον νὰ ἀπευθύνηται πρὸς τὸν συντάξαντα τὸ γνωμικόν, οὐχὶ δὲ πρὸς τὸν ἐρανισθέντα αὐτὸ κ. Βουτυράν.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι 1 στίχ. 5 ὁ κ. Λειβαδάς καθάπτει τὸν συντάκτην τῆς Χρηστομαθείας διότι ἐν τῷ φιλους μὴ ταχὺ κτῶν ὑποσημειῖ ὅτι τὸ «ταχὺ ἔχει ἐπιρρηματικὴν σημασίαν=ταχέως», διαρρηγνύμενος τὰ ἱμάτια αὐτοῦ χάριν τῶν πρωτοπείρων μαθητῶν, καὶ ὀνειδίζων αὐτῷ ὅτι ὤφειλε νὰ διδάξῃ αὐτοὺς τὸν συντακτικὸν κανόνα, περὶ τῶν οὐδετέρων ἐπιθέτων καὶ τοὺς κατηγήσῃ ὅτι πλείστα οὐδέτερα ἐπιθέτα καθ' ἐνικὸν ἀριθμὸν καὶ ὑπερθετικά κατὰ πληθυντικόν, συναπτόμενα μὲν οὐσιαστικῶ,

διαμένονσι καθαρὰ ἐπίθετα, συναπτόμενα δὲ ῥήματι ἢ μετοχῇ, λαμβάνονται ἀρτὶ ἐπιρρημάτων τῶρα λοιπὸν ἐρωτῶμεν, τί εὐκολώτερον καὶ τί καταλληλότερον εἰς τὴν ἀντιληπτικὴν δύναμιν πρωτοπείρων μαθητῶν, νὰ δώσῃ μόνον μικρὰν τινα νύξιν αὐτοῖς διδάσκων ὅτι ἐν τῷ προμνησθέντι χωρίῳ τὸ ταχὺ=ταχέως, ἢ ν' ὑποδείξῃ αὐτοῖς μακροσκελῆ κανόνα προϋποτιθέντα ἱκανὰς γνώσεις συντακτικῷ μέρους τῆς γραμματικῆς ὡν ἐκεῖνοι οὐπω ἤψαντο; Κατόπιν δὲ, ἐν εἰδει ἐπεισοδίου, ὁ ἐπικριτὴς παρεμβάλλει καὶ συλλογὴν ὀρθογραφικῶν ἀμαρτημάτων σποράδην ἀπαντωμένων ἐν τῇ ἐν λόγῳ Χρηστομαθείᾳ. Ἄλλ' ἐνταῦθα διὰ τῆς θαυμασίας ὀξυδερκειᾶς του δύναται νὰ διασειῇ τίνα ἐξ αὐτῶν προήλθον ἐκ τῆς ἀβλεψίας τοῦ στοιχειοθέτου καὶ τοῦ διορθωτοῦ! τίνα δὲ προέκυψαν ἐκ τῆς τοῦ ἐκδότου ἀπειρίας! οὕτω π. χ. τὰ περὶ τὴν προσφῶδιαν τῶν διχρόνων φωνηέντων προσάπτει εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ ἐκδότου, διότι, λέγει, «εἰς τὴν τούτων γραφὴν συμμορφοῦται πρὸς τοὺς πολλοὺς», οὐχὶ δὲ πρὸς τοὺς ὀλίγους καὶ ἐπαύοντας, καὶ ὅτι γράφει λίπαι ἀντὶ λῦπαι, νίκαι ἀντὶ νίκαι κλπ. ἐκ τούτων οὖν ἐξάγεται ὅτι ὁ μὲν κ. Λειβαδάς ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ὀλίγων καὶ κλειδοκρατόρων τῆς Ἑλληνικῆς ὀρθογραφίας, ὁ δὲ, εἰς τὴν τῶν πολλῶν καὶ ἀνικάνων νὰ μεταρσιωθῶσιν εἰς τὴν τοῦ ἐπικριτοῦ ὀρθογραφικὴν λεπτότητα. Σημειοῦμεν δὲ μόνον ἐνταῦθα, ὡς ἐν παρόδῳ ὅτι ἢ παρὰ τοῖς ποιηταῖς προσφῶδια τῶν διχρόνων, ἦν ὁ κ. Λειβαδάς, ὡς φαίνεται λαμβάνει ὡς καθολικὸν κανόνα, δὲν ἐφαρμόζεται πάντοτε ἀτρεπτος καὶ ἀναλλοιώτος καὶ ἐπὶ τοῦ πεζοῦ λόγου.

Ἐν σελ. ἀ. στίχ. 9 ἐπικρίνει τὸν κ. Βουτυράν γράψαντα ἀρχὴ τὸ ἡμισυ τοῦ παντός ἐπιμεμψόμενος αὐτῷ ὅτι οὔτε ὡς λόγιος οὔτε ὡς λογικευόμενος ἠρεῦνησε τὴν φύσιν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ πᾶς, καὶ μετὰ δογματικῷ στόμφου ἀποφαινόμενος ὅτι ὤφειλε νὰ γράψῃ ἀνάθρως, ἦτοι ἀρχὴ ἡμισυ παντός καὶ πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἀποφάνσεως ταύτης, ποιεῖται λεπτὴν διαστολὴν τῆς σημασίας τοῦ ἐπιθέτου «πᾶς» ἐνάθρως ἢ ἀνάθρως ἐκφερομένου. Ἄλλ' εἶναι περιεργος ἢ τακτικὴ τοῦ κ. Λειβαδά διότι ἐνῶ

ἐπάγγελλεται νὰ ἐλέγξῃ τὸν ἐκδότην τῆς Χρηστομαθείας, κυρίως ἐλέγχει τὸν συγγραφέα, ἐξ οὗ ἐκεῖνος ἀντέγραψε τὴν παροιμίαν ἐφ' ὅσον βεβαίως ὁ κ. Λειβαδάς δὲν ἀγνοεῖ ὅτι ἂν ὁ Πλάτων ἔγραψεν «ἀρχὴ ἡμῶν παρτὸς» τούναντίον ἄλλοι συγγραφεῖς, μάλιστα δὲ τοῦ παρακμάζοντος Ἑλληνισμοῦ, προσείλοντο τὴν διὰ τοῦ ἄρθρου χρῆσιν τοῦ ἐπιθέτου «παρτὸς» πρὸς δικαιολόγησιν οὖν οὐχὶ τοῦ ἀντιγράφαντος κ. Βουτυρά, ἀλλὰ τοῦ συγγραφέως τοῦ ἐνάρθως ἐξενεγκόντος τὴν γενικὴν παρτὸς καὶ γράψαντος «ἀρχὴ τὸ ἡμῶν τοῦ παρτὸς», παρατηροῦμεν ὅτι ὅταν τὸ ἄρθρον προτάσῃται τοῦ πᾶς, ἅπας κλπ. τότε σημαίνεται τὸ ὅλον, ἡ ὁλομέλεια ἀντιθετικῶς πρὸς τὰ αὐτῆς μέρη οἷον τὰ πάντα μέρη τὸ πᾶν εἶναι ὠμολόγητα εἴπερ καὶ ὁ πᾶς ἀρθμὸς τὸ πᾶν ἔσται» (Πλατ) ὅθεν «ἀρχὴ τὸ ἡμῶν τοῦ παρτὸς» σημαίνει ὅτι ἡ ἀρχὴ εἶναι τὸ ἡμῶν τοῦ ὅλου ἔργον.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 4. στίχῳ 17 ὁ κ. Λειβαδάς κατεξανίσταται κατὰ τοῦ κ. Βουτυρά διότι οὗτος ἐν τῷ «εἰ θνητὸς εἶ, θνητὰ καὶ φρονεῖ» σημειοῖ ὅτι ἐνταῦθα ἡ ἔννοια τοῦ ὑποθετικοῦ συνδέσμου «εἰ» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν τοῦ ἐπειδῆ, ἥτοι ἡ ὑπόθεσις ἔχει αἰτιολογικὴν δύναμιν» ὡς ἀπὸ καθηγητικῆς δὲ ἔδρας δογματίζων ἀποφαίνεται ὅτι «ὁ ὑποθετικὸς εἰ οὐδέποτε τίθεται ἀντὶ τοῦ αἰτιολογικοῦ ἐπειδῆ τὸ «εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν καὶ ὑμᾶς διώξουσιν» δὲν σημαίνει λέγει ἐπειδῆ ἐδίωξαν ἐμὲ δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο θὰ διώξουσιν καὶ ὑμᾶς». Ἄλλ' ὁ κ. Βουτυράς σημειῶν διὰ βραχέων (καθ' ὅσον ἀποτείνεται εἰς ἀρχαίους μαθητὰς) ὅτι ὁ ὑποθετικὸς σύνδεσμος εἰ εἶναι ἐνταῦθα—ἐπειδῆ, ὁρμάται ἐκ τινος φιλοσοφικῆς ἀναλύσεως τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου παρατηρεῖ ὅτι τὸ ὑποτιθέμενον, ὅτε ἐκφέρεται δι' ὀριστικῆς ἐγκλίσεως, παρίσταται ζωνῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ λέγοντος κατὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὰ ἀποτελέσματα του' ἐν ἄλλοις ῥήμασι παρατηρεῖ ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ὑποθέσεως (δι' ὀριστικῆς), εἶναι ἐν χρήσει ὅτε ὁ λαλῶν, ἡ ὁ γράφων, οὐχὶ μόνον ὑποθέτει τι ὡς ἀληθές, ἀλλὰ καὶ ὄντως τὸ θεωρεῖ ὡς ἀληθές, εἴτε ἐν τῇ διανοίᾳ, εἴτε ἐν τῇ φύσει τοῦτο ὑφίσταται «οἷον εἰ ἔστι θεός, σοφός ἐστι» εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἡστραφεν» ἐνταῦθα τὸ «εἰ

ἐβρόντησεν», ὁ λαλῶν τὸ θεωρεῖ ὡς γεγονὸς ὑποπίπτει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, οὕτω καὶ τὸ «εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν» θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ λέγοντος ὡς γεγονὸς θετικὸν καὶ τετελεσμένον. Ἄλλὰ τί παθὼν ὁ κ. Λειβαδάς παραλήλως πρὸς τὸ παράδειγμα τοῦτο ἐπάγει καὶ ἕτερον πάντῃ ἄσχετον καὶ ἀνάρμοστον «τὸ εἰ σοὶ τῷ υἱῷ ἐγενέσθη πῶλον» διότι τοῦτο μὲν ἀνάγεται εἰς τὸ 4 εἶδος τῆς ὑποθέσεως, τὸ δὲ προηγούμενον εἰς τὸ 1, ἐξηγούμεθα, δι' ἐκείνου μὲν εἰ ἐβρόντησε καὶ ἡστραφεν, ἐκτίθεται ὅτι καὶ ἐβρόντησεν ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡστραφε· διὰ δὲ τούτου εἰ σοὶ τῷ υἱῷ ἐγενέσθη πῶλον» ἐκτίθεται τὸ ἀδύνατον καὶ ἀπίστευτον τῆς ὑποθέσεως, ἥτοι οἱ υἱοὶ σου οὐκ ἐγένοντο πῶλοι, ἐπιμένως δὲ δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἐπὶ μισθῷ ἐπιστάτην αὐτόν· ἡ δὲ διαστολὴ τοῦ 1 καὶ 4 εἰδους τῆς ὑποθέσεως γίνεται ἐτι καταφανεστέρα καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ 1 ἡ συνέπεια ἐκφέρεται ἀνευ τοῦ δυνητικοῦ συνδέσμου ἂν· «εἰ ἡστραφεν ἐβρόντησε» ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου ἀναγκαιῶς τίθεται ὁ ἂν· «εἰ τῷ υἱῷ ἐγενέσθη πῶλον, εἴχομεν ἂν αὐτοῖν ἐπιστάτην λαβεῖν καὶ μισθώσασθαι» ὅθεν εἰκότως ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ ἐπικριτοῦ τὸ λεγόμενον «ἄλλους μεμφόμενος ὅρα μὴ καὶ αὐτὸς ἀξιόμεμπτα πράττης».

Ἐν σελ. 2 23 ἐν τῷ «μᾶλλον εὐλαβοῦ ψόγον ἢ κίνδυνον» σημειοῖ «εὐλαβοῦμαι= προσέχω μὴ» ἀλλ' ὁ καὶ τὰ ελάχιστα ἐξοχυρίζων κ. Λειβαδάς ἀνατρέχων εἰς τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως «εὐλαβοῦμαι» κατανατᾷ εἰς τὸ αὐτὸ ἐξαγόμενον εἰς ὁ καὶ ὁ κ. Βουτυράς διότι ὁ μὲν ἐρμηνεύει τὴν λέξιν εὐλαβοῦμαι διὰ τοῦ «φοβοῦμαι μὴ», ὁ δὲ διὰ τοῦ «προσέχω μὴ», ὅθεν ἀγνοοῦμεν κατὰ τι διαφέρει ἡ τοῦ ἐκδότου ἐρμηνεία πρόσχε μᾶλλον μὴ ὑποστῆς ψόγον ἢ κίνδυνον, τῆς τοῦ ἐπικριτοῦ φοβῶ μᾶλλον μὴ ὑποστῆς ψόγον ἢ κίνδυνον.

Ἐν σελ. 2 47 ὁ ἐπικριτὴς παρεννοήσας τὸ ἐν τῇ προτάσει «ἄρα παραινεῖν ἢ παθόντα καρτερεῖν» σχόλιον τοῦ ἐκδότου ὑποσημειῶντος «καρτερία ἢ μετὰ τὸ πάθημα ὑπομονή» ἀπονέμει αὐτῷ ὅ, τε οὐδαμῶς ἐγκαίται ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ σχολιαστοῦ τεκμαιρόμενος ἐντεῦθεν ὅτι, ὁ πρὸς ψύχην καὶ θάληπην καρτερικὸς Σωκράτης, κατὰ τὸν κ.

Βουτυράν οὐ πρὸς ταῦτα ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐχρησάτο τῇ καρτερίᾳ, παροτρύνει δὲ αὐτὸν ὅπως ἐν ἄλλῃ ἐκδόσει διορθώσῃ τὸν ὀρισμὸν γράφων «καρτερία ἢ πρὸς τὸ ὑπομένειν ὁτιοῦν ἀποχωρῶσα τῆς ψυχῆς δυνάμεις» ὁ κ. Βουτυράς σχολιάζων τὸ «παθόντα καρτερεῖν» ὀρθῶς σημειοῖ «καρτερία ἢ μετὰ τὸ πάθημα ὑπομονή» ἥτοι ὅταν πάθῃ τις ἢ δυστυχίῃ, νὰ ὑπομένῃ ἔνθα ὑπονοεῖται τὸ πάθημα ἢ τὴν δυστυχίαν· διότι ἡ μετοχὴ παθόντα ἐνταῦθα εἶναι χρονικὴ ἴσως συγγνωστότερος θὰ ἦτον ὁ κ. Λειβαδάς ἐὰν ἐξελάμβανε τὴν μετοχὴν «παθόντα» ὡς συμπλήρωμα τοῦ «καρτερεῖν»· διότι πολλάκις τὸ καρτερῶ συντάσσεται μετὰ μετοχῆς οἷον καρτερῶ πεινῶν ἢ διψῶν ὅπερ ὁμοῦς ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει δὲν ἐφαρμόζεται, διότι καθάπερ εἴρηται, ἡ μετοχὴ «παθόντα» εἶναι προδήλως χρονικὴ, ἄλλως θὰ ἐτίθετο εἰς χρόνον οὐχὶ ἀρίστον ἀλλ' ἐνεστώτα ἥτοι «πάσχοντα» ὅθεν ἐν τῷ καρτερεῖν ἐξυπακουστέον τὸ «πάθημα ἢ πρὸς τὸ πάθημα» (καρτερῶ τι ἢ καρτερεῖν πρὸς τι).

Ἐν σελ. 3 στίχ. 60 ἀπαντᾷ ἡ ῥῆσις «εὐθνήσκεις, ὅταν σοὶ τὸ χρεῶν ἔλθῃ» σημειῶντος δὲ ἐνταῦθα τοῦ ἐκδότου «θνήσκεις, εὐκτικὸν ἢ καὶ δυνητικόν», ὁ ἐπικριτὴς ἐξίσταται καὶ ἵσταται κραυγάζων πρὸς αὐτὸν τοιαῦτα «καὶ πῶς ἄρα γε ἡ εὐκτικὴ ἀνευ τοῦ δυνητικοῦ ἂν ἔχει σημασίαν δυνητικὴν; καὶ διατὶ ὄχι; σοφὸς διδάσκαλε, δὲν ἀπαντῶσιν ἄρα γε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις παραδείγματα λόγου δυνητικοῦ ἢ καὶ εἰκαστικοῦ ἐκφερομένου δι' εὐκτικῆς—ἀνευ τοῦ ἂν; τί λοιπὸν παραδοχὸν ἂν ὁ κ. Βουτυράς ἐσημειώσεν «εὐκτικὸν εἴτε δυνητικόν;» τῶντι τὸ «εὐθνήσκεις, ὅταν σοὶ τὸ χρεῶν ἔλθῃ» κυρίως μὲν μεθερμηνευτέον εἶθε ν' ἀποθάνῃς ὅταν σημάρῃ ἢ ὦρα σου· ἀλλὰ δὲν εἶναι πόρρω τοῦ ἀληθοῦς καὶ ὁ λαμβάνων ὠδέπως τὴν τοῦ χωρίου ἔννοιαν, ὡς δυνητικὴν, «εὐθνήσκεις»=ἐνδέχεται, ἢ εἰκάζω ὅτι καλῶς θ' ἀποθάνῃς ὅταν σημάρῃ ἢ ὦρα σου.

Ἐπὶ δυνητικῆς σημασίας τῆς εὐκτικῆς ἀνευ τοῦ ἂν ἔστω πρὸς παράδειγμα τὸ τοῦ Ξενοφῶντος «ὅσα ἀνὴρ φέροι μόλις» ἥτοι «ὅσα ἀνθρώπος μόλις δύναται νὰ βαστάσῃ» ἐπὶ δὲ τῆς εἰκαστικῆς σημασίας τὸ «οὐδεὶς πρὸς ταῦτ' ἀντίποι βροτῶν» (Εὐριπ. στίχ. 1210

Ἰφιγ. ἐν Αὐλ.)=εἰκάζω ὅτι οὐδεὶς θέλει ἀντιπεῖν· ἀλλὰ καὶ—οὐδεὶς ἂν δύναται ἀντιπεῖν.

Ἐν σελ. 8, 62 ἐν τῷ «ὦ μωρὲ, θυμὸς ἐν κακοῖς οὐ συμφέρει» γραπτέον, λέγει, ὁ ἐπικριτὴς, ὦ μωρὲ. Ἀθῆλον ἐπὶ τίνος μαρτυρίας ἐρειδόμενος προτιμᾷ τὴν γραφὴν ταύτην τὸ καθ' ἡμᾶς, ὁρμώμενοι ἐκ τῆς κοινῆς σημασίας, προτιμῶμεν τὸ ὀζυτονοούμενον «ὦ μωρὲ» καὶ ὁ Κοραῖς δὲ ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τοῦ Ξενοφῶντος Α. III § 13 τὴν γραφὴν ταύτην παραδέχεται, σημειῶν «ὦ μωρὲ» καὶ τοῦτο φιλοφρονούμενον ὅπερ ἔσωσε καὶ ἡ συνήθεια ἐν ταῖς οὐ πᾶν φιλοφρονητικαῖς μειζῶνον πρὸς ἥττονας κλήσσει· οἷον μωρὲ εἰπέ μοι, μωρὲ δός με, μωρὲ μὴ τὸ κάμῃς».

Σελίς 3, 65 «Συνεχέστερον νόει τὸν θεὸν ἢ ἀνάπνευ» ἐνταῦθα πάλιν Ἡρωιδῆς μαίνεται, πάλιν ὁ ἐλεγκτὴς ἐλέγχει οὐχὶ τὸν ἐκδότην, ἀλλὰ τὸν συγγραφέα, ἰσχυρίζομενος ὅτι ἔδει γραφῆναι οὐχὶ «συνεχέστερον» ἀλλὰ «συχρότερον» διότι ἡ ἀναπνοή, λέγει, «εἶναι ἐπαναληψίς, οὐχὶ συνέχεια» ἀλλ' ἐπελάθετο, ὡς εἰκεν, ὁ Γεννάδας, ὅτι τὴν «ἀναπνοήν» συγγέει πρὸς τὸ ἕτερον τῶν δύο αὐτῆς στοιχείων, εἴτε πρὸς τὴν «εἰσπνοήν» εἴτε πρὸς τὴν «ἀναπνοήν», καὶ τότε βεβαίως εἶναι ἐπαναληψτική, οὐχὶ δὲ καὶ συνεχής, ἀλλὰ συναμφοτέρα τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀπαρτίζουσι τὴν ἀναπνοήν. «Τῆς δὲ ἀναπνοῆς, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, τὸ μὲν ἐκπνοή ἐστὶ, τὸ δὲ εἰσπνοή» ὥστε ἡ «ἀναπνοή» ὡς σύνολον θεωρουμένη, εἶναι συνεχῆς ὀρθῶς ἄρα ἐχρήσατο ὁ συγγραφεὺς τὸ «συνεχέστερον» οὐχὶ δὲ καὶ «συχρότερον» καθάπερ ὁ ἐλεγκτὴς ἀτόπως διατείνεται, ὅστις μὴ ἐπαρκοῦμενος τούτοις ἐπιψέγει τὸν κ. Βουτυράν διότι δῆθεν ἐν τῇ σημειώσει ἐρμηνεύων τὸ «νόει» «γράφει» φέρε εἰς τὸν νοῦν σου, ἀναπόλει», ἐνῶ κατὰ τὸν κ. Λειβαδάδαν ῥητέον «ἀναπολῶ τὴν μνήμην τινός» οὐχὶ «ἀναπολῶ τὸν Θεὸν εἰς τὴν μνήμην» ὡς λέγεται, ἀναπολῶ ἢ ἀναπολύζω γῆρ, ἄρουραν· καὶ ὁρθὸν μὲν τοῦτο «ἀναπολῶ τὴν μνήμην τινός», ἀλλ' οὐχ ἥττον ὁρθὸν ἀποδείκνυται καὶ τὸ ἀναπολῶ τι· οὕτω καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐν Φιλοκλήτῃ στίχ. 1232 λέγει «δις ταῦτά βούλει καὶ τρίς μ' ἀναπολεῖν

ἐπι;»=βούλει ἐμὲ ἀναπολεῖν τὰ αὐτὰ ἐπι-
δὲς καὶ τρίς; οὕτω καὶ «ἀναπολῶ τὸν Θεόν.

Ἐν σελ. 6 στίχ. 163 καὶ πάλιν ἐκφέ-
ρει διασταγὸν τινα ἂν ἐν τῷ αὐτῷ μεθυστήσῃ
εἰ τοὺς μεθύοντας ἴδῃς οἷα ποιῶσιν» ἂν τὸ
εἰ ἐνταῦθα συντάσσεται μεθ' ὑποτακτικῆς,
καίπερ ὁμολογῶν ὅτι τὸ τοιοῦτον οὐκ ἀπα-
ραδειγματίστον, ἰδίως παρὰ τοῖς μεταγενε-
στέροις συγγραφεῦσιν· ἐπειδὴ δὲ δὲν διατά-
ζει εἰς τὴν γνησιότητα τῆς μεταγραφῆς, ὡς
ἄλλος Θωμᾶς διδύμος, ἐὰν μὴ βάλῃ τὸν δά-
κτυλον αὐτοῦ εἰς τὸν τύπον τῶν ἤλων, ἃς
εὐκρεστηθῆ ὁ κ. Βουτυρᾶς πρὸς ἐπαλήθευσιν
νὰ δείξῃ αὐτῷ τὸ κείμενον ἐξ οὗ ἠρήσθη τὴν
προμνησθεῖσαν περικοπὴν ὅπως διὰ τῆς ἀπο-
δείξεως ταύτης ἄρ' ἀπ' αὐτοῦ τοὺς διασταγ-
μοὺς του.

Σελ' 7, 175 «Ῥάδιον ἐξ ἀγαθοῦ θεῖναι
κακὸν ἢ ἐκ κακοῦ ἐσθλόν»· ἐνταῦθα ὁ ἐπι-
κριτὴς ἐπεμύμφεται πως τὸν ἐκδότην μεθερ-
μηνεύσαντα «τὸ ἐξ ἀγαθοῦ θεῖναι=ἀπὸ
ἀγαθοῦ νὰ γείνη κακόν»· ἐνῶ τὸ «θεῖται»,
λέγει, εἶναι ἐνεργητικόν· ἀλλὰ μήπως ἄρα
γε καὶ ὁ ἐκδότης δύναται νὰ ὑποτεθῆ ὅτι
ἠγγόνει τὴν ἐνεργητικὴν σημασίαν τοῦ τίθιμι;
τοιαυτὴ ὑπόθεσις θὰ ἦτον ὅλως ἄτοπος καὶ
ἀπαράδεκτος· μεθερμηνεύσας δὲ τὸ «ἐξ ἀγα-
θοῦ θεῖναι» διὰ τοῦ «ἀπὸ ἀγαθὸν νὰ γίνη
κακόν» ἀπέβλεψε μᾶλλον εἰς τὴν ἔννοιαν ἢ
εἰς τὸν τύπον, προσελόμενος νὰ καταστήσῃ
σαφές καὶ εὐληπτον πρωτοπεῖρους μαθηταῖς
τὸ σημαίνονμενον τοῦ χωρίου.=Ἄλλ' ὁ ἐπι-
κριτὴς, προβαίνων καὶ περαιτέρω, παρατη-
ρεῖ ὅτι αἱ γενικαὶ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ δυνα-
τὸν νὰ ἦναι καὶ γένους ἀρσενικοῦ, ἐπομένως
δὲ, ὅτι τὸ «Ῥάδιον θεῖναι ἐξ ἀγαθοῦ»=Ῥά-
διον ποιῆσαι τινα ἐξ ἀγαθοῦ κακόν»· πλὴν
τὸ γνωμικὸν τοῦτο μεθερμηνεύμενον κατὰ
τὸν κ. Λειβαδάκην αὐτεῖναι εὐκόλον νὰ κάμη-
τις ἢ νὰ μεταβάλῃ τινα ἀπὸ ἀγαθὸν εἰς κα-
κόν» ἀπάδει εἰς τὴν Ἡσιόδειον ἐκείνην ῥή-
σιν «τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρῶτα θεοὶ... προπά-
ροισεν, ἔθνηκον ἀθάνατοι»· δι' ἧς ὁ ποιητὴς
διδάσκει ὅτι ὅπως φθάσῃ τις εἰς τὸ τέρμα
τῆς ἀρετῆς ἀπαιτοῦνται θυσίαι καὶ ἀγῶνες,
ὅταν ὁμῶς γέννηται τις κάτοχος αὐτῆς, δὲν
μεταβάλλεται πλέον εἰς κακόν ἀλλὰ διατε-
λεῖ ἐν τῇ ἀρετῇ ἑδραίως καὶ μονίμως.

Ἐν σελ. 8, 223 ἀποδύσπεται ὁ κ. Λει-

βαδάς διότι ὁ ἐκδότης ἀντέγραψε. «Τὰς
μοῦσας ὠνομάσθαι λέγουσι διὰ φιλαδελφίαν
ὄμου οὐσας»· «οἱ πρωτόπειροι, λέγει μαθη-
ται, πρῶδύκειτο διὰ τοῦ γνωμικοῦ τούτου νὰ
διδασχῶσιν, οἱ νέοι ψευδεῖς ἐτυμολογίας· ἐν
τούτου οὖν εἰκάζομεν ὅτι ὁ περὶ τὴν γλωσ-
σολογίαν ἐντριβέστατος κ. Λειβαδάς, λά-
θρως θὰ ἐπετίθετο κατὰ τοῦ διδασκάλου ἐκεί-
νου, ὅς τις θὰ ἐπετόλμα νὰ βάλῃ εἰς τὰς χει-
ρας τῶν μαθητῶν τὸν Κρατύλον τοῦ Πλά-
τωνος γέμοντα παραπλησίων ἀσειῶν ἐτυ-
μολογιῶν.

Σελὶς 8, 237 ἐν τῷ «ἢ ὄρη καὶ ἢ ἀσυ-
ρεσία δύο μερίστω κακὸ πολλοὺς ἀπώλε-
σαν»· ὁ ἐπικριτὴς ἐπιμύμφεται τὸν κ. Βου-
τυρᾶν σημειώσαντα ὅτι τὸ «ἀπώλεσαν» ἔχει
ἐνεργητικὴν σημασίαν=κατέστρεψαν, ἐπε-
ρωτῶν αὐτὸν, «ἂν εὐρέσθαι ὅτι τὸ ἀπώλε-
σαν ἔχει καὶ ἄλλην σημασίαν ἢ τὴν ἐνεργη-
τικὴν; Τὸ καθ' ἡμᾶς, νομίζομεν ὅτι ὁ κ.
Βουτυρᾶς ὁρθῶς ἐσημείωσε ὅτι τὸ ἀπώλεσαν
ἔχει ἐνταῦθα ἐνεργητικὴν μεταβατικὴν ση-
μασίαν, διότι ἀλλαροῦ τὸ «ἀπώλεσαν» ση-
μαίνει τὸ ἔχασαν ἢ τὸ ἀπέβαλον ἢτοι ση-
μασίαν, ἐνεργητικὴν ἀμετάβατον οἷον «ἀπώ-
λεσαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν» = ἔχασαν τὴν
ψυχὴν των· ἐνῶ ἄλλοτε σημαίνει, ἠγάγισαν
ἔφθειραν· οἷον «ἀπώλεσαν τὸν στρατόν»
=ἔφθειραν τὸν στρατόν.

Σελ. 9, 241, οὔτε ναῦν, ἐξ ἑνὸς ἀγκυ-
ρίου, οὔτε βίον ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ὀρμιστέον».·
Καὶ ἐνταῦθα πάλιν ὁ ἐπικριτὴς διορθῶν αὐ-
τὸν τὸν συγγραφεῖα παραινεῖ αὐτῷ ὅτι ὁρθό-
τερον θὰ ἔγραφε «ἐπ' ἀγκυρίου μετὰ δὲ τὴν
διόρθωσιν ταύτην, ἐπάγεται ὅτι «τὸ μέσον
ὀρμίσσθαι ἐκ τινος, τίθεται μεταφορικῶς
ἀντὶ τοῦ ἐξηρηθῆσθαι ἀπὸ τινος πλὴν τὸ πε-
ρίεργον εἶναι, ὅτι διαφεύγει τὴν ὀξύνοιαν τοῦ
ἐπικριτοῦ ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐκλαμβάνει τὸ
ὀρμιστέον κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν τοῦ
«ἐξηρηθῆσθαι» καὶ ἐνδέχεται μὲν νὰ ἀντίπη-
ῆμιν ὁ κ. Λειβαδάς ὅτι τὸ ὀρμιστέον ἀνα-
λύεται εἰς τὸ ἐνεργητικὸν «δεῖ ὀρμίζειν οὐχὶ
δὲ καὶ εἰς τὸ μέσον δεῖ ὀρμίσσθαι» ἀλλ'
εἰς τὴν ἔνστασιν ταύτην ἐξέστω ἡμῖν νὰ
ἀπαντήσωμεν, ὅτι τὰ εἰς τέον ῥηματικὰ ἐπί-
θετα ἀναλύονται πολλάκις καὶ εἰς τὸ μέσον·
οἷον «πειστέον = δεῖ πείθειν», ἀλλὰ καὶ
«δεῖ πείθεσθαι»· ὥστε ὁ νοῦς τοῦ γνωμικοῦ

ἔχει ὧδε· «οὔτε ναῦς δέον νὰ ἐξορμᾶται
ἐξ ἑνὸς ἀγκυρίου, οὔτε βίος ἐκ μιᾶς ἐλπί-
δος»· διότι βεβαίως δὲν ἀγνωεῖ ὁ γραμμα-
τικώτατος κ. Λειβαδάς ὅτι ἡ αἰτιατικὴ
«ναῦν» εἶναι ἀπαρεμφατικὴ, ἐμφαίνουσα τὸ
ὑποκείμενον τοῦ ἐν τῷ ῥηματικῷ ἐπιθέτῳ
ὀρμιστέον ἐγκειμένου ἀπαρεμφάτου δεῖ ὀρ-
μίσσθαι.

Σελὶς 9, 256 «οὔτε παρὰ νεκροῦ ὀμι-
λίαν οὔτε παρὰ φιλαργύρου χάριν δεῖ ζῆτεῖν»·
καὶ σελ. 11 294 «οὐδ' ἂν τῷ πενομένῳ
ὄβολον ἀρνησαίμην, οὐδὲ συμβουλήν τῷ ζῆ-
τοῦντι»· ἐν ἀμφοτέροις τούτοις, λέγει ὁ
ἐπικριτὴς τὸ «ζήτησθαι» δὲν φαίνεται ἑλ-
ληνικόν· πλὴν τοῦλάχιστον ἐνταῦθα ὁμολο-
λεῖ, ὅτι ὁ ἐκδότης ἴσως παρέλαβε τούτο ἐκ
τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ· ὅθεν διὰ
τῆς ὁμολογίας ταύτης κάπως ἀθρώνει τὸν
ἐκδότην· ἀλλὰ πάλιν ἀσύμφορον κρίνει νὰ
παρέχῃται τῷ πρωτοπεῖρῳ κείμενα ἐν οἷς
γίνεται ἀκαιροῦς χρήσις τῆς λέξεως «ζήτησθαι»
ἀντὶ αἰτοῦντι· δὲν ἐννοοῦμεν ὁμῶς εἰς τί
ἀμαρτάνει ὁ κ. Βουτυρᾶς μὴ ἐμπερικλείων
τὴν συλλογὴν τῶν γνωμικῶν ἐντὸς τοῦ στε-
νοῦ κύκλου τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων· καὶ
διατὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπηται αὐτῷ νὰ παρα-
λαμβάνῃ παραδείγματα καὶ ἐκ τοῦ παρα-
κμάζοντος ἑλληνισμοῦ· εἶνα ὁ πρωτόπειρος
γεύεται τῶν διαφῶρων ποικιλιῶν τῆς Ἑλλη-
νικῆς γλώσσης, ὅστις χειραγωγούμενος ὑπὸ
τοῦ διδασκάλου του δύναται καὶ ἐν τῇ προ-
κειμένη περιπτώσει νὰ διδασχῆ ὑπ' αὐτοῦ
ὅτι παρὰ μὲν τοῖς Ἀττικοῖς συγγραφεῦσιν
ἦν ἐν χρήσει τὸ «αἰτεῖν» παρὰ δὲ τοῖς με-
τογενεστέροις, κατὰ τὴν αὐτὴν σημασίαν,
τὸ «ζήτησθαι» ἐκ τούτου δὲ διεσώθη καὶ ἐν
τῇ συνθέσει, ἧτις χρῆται τὸ «ζήτησθαι» ἀντὶ
τοῦ αἰτεῖν» οἷον ζητῶ χρήματα, ἀντὶ τοῦ
αἰτῶ ἢ αἰτοῦμαι χρήματα.

Σελ. 13, 227. «Τοῦ κατωρυγμένου χρυ-
σίου» ἀλλ' ὁ δοκιμώτερος τύπος, κατὰ τὸν
ἐπικριτὴν, εἶναι «κατωρυγμένου» ἀλλ' ἐκ
τούτου δὲν ἐπεται ὅτι εἶναι ἀχρηστος καὶ ὁ
ἀνευ ἀναδιπλασιασμοῦ παρακείμενος «κατω-
ρυγμένου», μάλιστα παρὰ μεταγενεστέροις.

Σελὶς 13, στίχ. 331, «Τοὺς μὲν κενούς
ἀσκούς τὸ πνεῦμα διίστησι, τοὺς δὲ ἀνοή-
τους ἀνθρώπους τὸ αἶμα» ὁ μὲν ἐκδότης
ἐρμηνεύει τὸ «διίστησι» διὰ τοῦ «διαχωρί-

ζει» διασπᾶ» ὁ δὲ ἐπικριτὴς διαστρέφει
τὴν ἔννοιαν, ἢν ἐκεῖνος ἀποδίδωσι τῷ ῥήματι
διίστησι ἀνευρίσκει γελοῖαν τὴν κατὰ φα-
ντασίαν αὐτοῦ ἐρμηνείαν τοῦ ἐκδότου λέγον-
τος ὅτι «ὁ ἀνεμὸς διαχωρίζει τὸν ἀσκόν, ἢ
οἷσιν διασπᾶ τὸν ἀνόητον» εἶτα δὲ, οἶνεὶ
καγχάζων ἐπὶ τῇ νίκῃ αὐτοῦ ἐπάγεται μετὰ
σαρκαστικῆς εἰρωνείας ὅτι ὁ «ἀσκὸς εἶναι κατ'
»ἐξοχὴν χρήσιμος, διότι δὲν διασπᾶται μήτε
»ὑπὸ ἀνέμου, μήτε ὑπὸ οἴνου μήτε ὑπ' αὐ-
τοῦ τοῦ βουτύρου»!! ὡς ἐν ἐπιμέτρῳ δὲ
προστίθην ὅτι «ἐνταῦθα τὸ διίστησι» κεῖ-
ται σαφῶς ἀντὶ τοῦ διατείνει ἐπὶ ἀσκού λε-
γόμενον «φουσκώνει» ἴσως κατὰ παραδρο-
μὴν ὁ κ. Λειβαδάς ἐχρησάτο τῷ διατείνει ἀντὶ
τοῦ «φουσκᾶ» ἐμπνευματοῦ· τοῦναντίον δὲ ὁ
ὁ κ. Βουτυρᾶς λίαν ὀρθῶς ἐξήγησε τὴν κυρίαν
σημασίαν τοῦ διίστησι διὰ τοῦ τὸν ἀνεμὸν
διαχωρίζει καὶ διαστέλλειν νὰ μέρη τοῦ
συνεσταλμένου ἀσκού κατὰ συνέπειαν ὁ ἀνε-
μὸς διαστέλλων αὐτὰ, πληροὶ τὸν ἀσκόν,
ἦτοι φουσκώνει.

Σελ. 16, 378. Ὁ ἐκδότης σημειεῖ τὰς
ἀποχρώσεις τοῦ ἔστιν ἔνεστι καὶ ἔξεστι δι-
ορθοῦται δὲ ὑπὸ τοῦ ἐπικριτοῦ ἀποφαινομένου
ὅτι τὸ μὲν ἔστι καὶ τὸ πάρεστι μετ' ἀπα-
ρεμφάτου σημαίνει τὸ ἀπολύτως δυνατόν»
δι' ἡμᾶς τοῦλάχιστον ἢ διόρθωσις αὐτῆ εἶναι
γρίφος ὅλως ἀκατάληπτος· ὁ δυνάμενος νοεῖν
νοήτω ἂν ὁ κ. Λειβαδάς ἀπηύθυνεν εἰς τὸν
Κάντιον τὴν διάκρισιν ταύτην τὴν μεταξὺ
ἀποκείμενου καὶ ἐξ ἀντικείμενου,» πιθανὸν
νὰ ἐγένετο καταληπτός, ἀλλ' ὡς πρὸς μαθη-
τὰς ἀρχαίους δεῖται Δηλίου κολυμβητοῦ.

Μετὰ δὲ τὰ ἐπικρίσεις ταύτας, ὁ κ. Λει-
βαδάς οἶνεὶ μεταμελόμενος διὰ τὴν κατὰ
τοῦ κ. Βουτυρᾶ παράλογον ἐπίθεσιν καὶ ὑπὸ
τύφους τοῦ συνειδότος ἐλεγχόμενος, ἀπο-
πειράται νὰ ἐπισκιάσῃ τὴν κακόβουλον αὐ-
τοῦ προαίρεσιν διαβεβαίων τὸ κοινόν ὅτι
ὠρμήθη εἰς τὴν ἐπίκρισιν ταύτην οὐχὶ ἐκ φι-
λοψόγου διαθέσεως, ἀλλ' ἐκ φιλαληθείας,
καὶ ἐξ ἀγνοῦ πρὸς τὴν Κριτικὴν ἐπιστήμην
ἔρωτος· καὶ πρὸς διαβεβαίωσιν δὲ τοῦ ἰσχυ-
ρισμοῦ τούτου ἐπιπροσθέτει καὶ ἄλλας πλεί-
στας σημειώσεις αἵτινες οὐχ' ἦττον ἢ αἱ
προεκτεθεισῶν, δυστυχῶς ἐξελέγχουσιν ἐμ-
πάθειαν καὶ ἀλαζονείαν. Ὅθεν ἃς παρακο-
λουθήσωμεν αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς εἰς τὴν

σειράν τῶν ἐφεξῆς ἐπομένων σοφιστικῶν αὐτοῦ ἐπικρίσεων.

Σελ. 20 Ὁ κ. Βουτυράς ὀρθῶς ποιῶν σημειοῖ «ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας» ἢ ἐπὶ μετὰ αἰτιατικῆς χρονικοῦ ὀνόματος σημαίνει τὸ κατὰ συνέχειαν» ἀλλ' ὁ κ. Λειβαδάς μεταρσινολεσχῶν ἀπατρέχει εἰς τὴν ἀρχικὴν σημασίαν τῆς ἐπὶ μετὰ τῆς αἰτιατικῆς δηλοῦσης ἐπὶ τόπου καὶ χρόνου κίνησιν ἀπὸ τινος ἀρχομένην σημείου, καὶ εἰς ἄλλο τελευταῖον ὡσανεὶ ὤφειλεν ὁ κ. Βουτυράς νὰ ἐπεξέλη ἀπάσας τὰς σημασίας τῆ ὑπὸ προθέσεως μετὰ αἰτιατικῆς συντασσομένης, οὐχὶ δὲ νὰ περιορισθῆ εἰς τὸ σημαίνονμενον αὐτῆς ἐν τῇ ὠρισμένῃ ταύτῃ φράσει «ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας» ἀλλὰ στοιχηματίζομεν ὅτι οὐδ' αὐτὸς οὗτος γινώσκει ἀκατόπιν ἀναγινώσκονται πρὸς μείζονα, ὡς φαίνεται, ἀνάπτυξιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπικρίσεως «τὸ κατὰ συνέχειαν,» ἐπιλέγει, οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὴν σημασίαν τῆς προθέσεως, ἢ δὲ τῆς συνεχείας ἔννοια, δύναται νὰ προκύψῃ οὐχὶ ἐκ τοῦ μέρους, ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος» ἔννοει ἄρα γε ὅτι ἡ φύσις τοῦ πράγματος δύναται νὰ νοηθῆ καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς σημαίνουσας αὐτὸ λέξεως; τὸ σοφιστικὸν καὶ λεπτολόγον ἦθος τοῦ κ. Λειβαδά δὲν γινώσκει ὅρα. Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. ὁ κ. Βουτυράς ὑποσημειοῖ «ψιλὴ κεφαλή, σημαίνει ἐξυρισμένη σύριξ» πλὴν καὶ ἡ ὑποσημείωσις αὐτῆ κινεῖ τὸν χόλον τοῦ ἐπικριτοῦ, διὸ καὶ ἐρωτᾷ τὸν ἐκδότην «τοῦ φαλακροῦ ἢ κεφαλῆ, δὲν εἶναι ψιλὴ; πᾶσα δὲ κεφαλή ἄτριχος, λέγεται ψιλὴ τριχῶν» καὶ Δέσποτάμου, ὀρθῶς εἶπας, πᾶσα κεφαλή εἴτε ἐξυρισμένη λέγεται ψιλὴ τριχῶν, ἀλλ' ἐν τῇ διδομένῃ ταύτῃ περιπτώσει ἐσκέφθη ἄρα γε περὶ τινος κεφαλῆς πρόκειται; δὲν πρόκειται βεβαίως περὶ κεφαλῆς φαλακροῦ, ἀλλὰ περὶ σχολαστικοῦ ὃν ὁ κούρεὺς ἐξύρισε κοιμώμενον. «Ὁ δὲ ἀφυπνώσας εὔρε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ψιλὴν» ἐπομένως δὲ, ἵνα καὶ ἡμεῖς μεταχειρισθῶμεν τὴν φρασεολογίαν τοῦ κ. Λειβαδά «ψιλὴ κεφαλή» ἐξ ἀντικειμένου μὲν σημαίνει κεφαλὴν ἐξυρισμένην, ἐξ ὑποκειμένου δὲ, ἥτοι ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Σχολαστικοῦ κεφαλὴν φαλακράν.

Ἐν σελίδι 21. Ὁ ἐκδότης ὑποσημειοῖ «διὰ παντὸς τοῦ χρόνου» ἢ διὰ σημαίνει ἐνταῦθα διάρκειαν χρόνου» ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀ-

κριβορρημονῶν ὁ ἐπικριτὴς περὶ τῆς σημασίας τῆς διὰ μετὰ γενικῆς, λέγει «ὅτι σημαίνει τὸ ἐξέρχεται ἀπ' ἄλλης εἰς ἄλλην» ἄκραν, τοπικὸν ἢ χρονικὸν διάστημα, οὐδὲν ὑπολείποντας» ἐπομένως ἀδιὰ παντὸς τοῦ χρόνου,» δηλοῖ ὅτι ἡ λέξις πάντα »τὸν βίον διέρχεται ἓνα μόνον τίκτουσα» σαφεστέρα βεβαίως ἢ συνοπτικῆ μὲν πλὴν εὐληπτος ἐρμηνεία τοῦ κ. Βουτυρά ὑποσημειοῦντος ὅτι ἡ διὰ ἐνταῦθα σημαίνει διάρκειαν χρόνου ἢ ἡ μακροσκελὴς καὶ συγκεχυμένη ἐπανόρθωσις τοῦ κ. Λειβαδά μακρογοροῦντος ὅτι ἡ φράσις «διὰ παντὸς τοῦ χρόνου» δηλοῖ ὅτι ἡ λέξις πάντα τὸν βίον διέρχεται ἓνα μόνον τίκτουσα» καὶ τὸ περιεργώτατον πάντων, ἐφαρμόζεται αὐτῷ τῷ τῆς παροιμίας «ἄλλων ἱατρῶς, αὐτὸς ἔλκεσι βρῦει.» Καὶ τῷ ὄντι ἡ ἐρμηνεία ὅτι ἡ λέξις πάντα τὸν βίον διέρχεται ἓνα μόνον τίκτουσα» ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐκφράσεως, δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὅτι ἡ λέξις διὰ παντὸς τοῦ βίου ἀπὸ τῆς γεννήσεώς της μέχρι τοῦ θανάτου της, εἰς οὐδὲν ἕτερον ἀσχολεῖται ἢ εἰς τὸ διηκεῖν καὶ ἀνευ διαλείμματος τίκειν ἓνα μόνον!! Ἄμα δὲ ὁ κ. Λειβαδάς ἐλέγχει τὸν κ. Βουτυράν σχολιάσαντα ἐν ἑτέρῃ ὑποσημείωσι τὸ ἓνα διὰ τοῦ «ἐννοεῖται λεοντιδέα ἢ σκύμνον.» ὅθεν ὡς ἀπὸ Καθηγητικῆς ἑδρας δογματίζει ὅτι οὔτε λεοντιδέα ἢ σκύμνον» ἐννοεῖται, διὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον ὅτι τὸ ἓνα ἐτέθη εἰς δῆλωσιν τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ οὐχὶ τοῦ τικτομένου, οὐτίνος τὸ γένος ἐμφαίνει ἢ λέξις διὰ τοῦ ἐπιφερομένου ὀνόματος, ἀλλὰ λέοντα ὅπερ θὰ ἦτο πάντῃ ἀργόν, ἐὰν κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ ἐκδότου, προηγεῖτο «ἓνα σκύμνον ἢ λεοντιδέα» ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ σοφὸς διδάσκαλος ἐνεσχέθη ἐν βρόχῳ διότι ἐξέλαβεν ὅτι ἡ ὑποσημείωσις αὐτῆ τοῦ κ. Βουτυρά ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐπόμενον ἓνα τὸ ὑπὸ τῆς λεαινῆς ἐπαναλαμβανόμενον, ἐνῶ κυρίως ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον ἓνα τὸ ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ὀνομαζόμενον ὡς πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἀνάγκη ἦν νὰ εἰδοποιηθῆ ὁ μαθητὴς, διὰ τὴν ἀλώπεξ ἐχρήσατο τὸ ἓνα εἰς ἀρσενικὸν γένος, οὐχὶ δὲ εἰς οὐδέτερον ἓν, ὁ λόγος δὲ τῆς χρήσεως ταύτης εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ὑποσημειούμενος, ἥτοι ἓνα σκύμνον ἢ λεοντιδέα».

Σελ. 21 «Κάκιστα ζῶα, τῶν οἰκιῶν ἢ μῶν ἐμπεπραμένων, αὐτοὶ ἄδετε,» ἐνταῦθα πρὸς τὸν ἐκδότην ὑποσημειοῦνται αὐτοὶ ἀντωνυμία ἐπαναληπτικὴ ἐπαναλαμβανούσα τὸ ἀνωτέρω ὕμῶν ὕμεις,» ὁ κ. Λειβαδάς σαρκαστικῶς ἀπευθύνει τὴν ἐρώτησιν αὐτὴ δηλοῖ ἀντωνυμία ἐπαναληπτικὴ; Ἀλλὰ διατὶ δὲν ἀπευθύνει αὐτὴν πρὸς τὰς ἐν χρήσει τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων γραμματικὰς τοῦ Γενναδίου καὶ τοῦ Σταθοπούλου, ὧν ὁ μὲν ἐν σελ. 31 λέγει «ἐπαναληπτικὴ αὐτὸς, αὐτῆ, αὐτά.» Ὁ δὲ σελ. 98 «ἡ ἀντωνυμία αὐτὸς» ἥτις ἀναπληροῖ τὸ τρίτον πρόσωπον κατατάσσεται καὶ εἰς τὰς ἀναφορικὰς καὶ ὑπότινων ὀνομαζόμενῃ «ἐπαναληπτικὴ» ἢ μᾶλλον ἀδιασταλτικῆ». Ἐὰν ὁ κ. Βουτυράς προεἴλετο τὴν ὀνομασίαν ταύτην, ὠδηγήθη εἰς τοῦτο, ὅπως διδάξῃ τοὺς παῖδας ὅτι ἡ ἀντωνυμία «αὐτοὶ» ἐπαναλαμβάνει τὸ ἀνωτέρω «ὕμῶν» μετὰ τινος διαστολῆς ἀλλ' ὁ κ. Λειβαδάς μὴ ἐπαρκούμενος εἰς τὴν εὐκρινῆ ταύτην καὶ εὐσύνοπτον ὑποσημείωσιν τοῦ ἐκδότου, πρὸς ἐπίδειξιν τῆς γραμματικῆς πολυμαθείας του, ἀντιγράφει ἐκ τοῦ συντακτικοῦ τοῦ Ἀσωπίου ὅλας παραγράφους διαλαμβάνουσας περὶ τῆς σημασίας καὶ χρήσεως τῆς ἀντωνυμίας «αὐτοὶ» ἐὰν δὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀντιγραφόμενα εἰσὶ πρόσφορα καὶ προσιτὰ εἰς πρωτοεῖς μαθητὰς περὶ τοῦτου αὐτοῦ φρονιτῆς Ἰπποκλείδει».

Σελ. 21 «Ἐστὼς—συγκεκομμένοι παρὰ τοῦ ἴστημι» ἀλλ' οὐδὲ τῆς βραχείας ταύτης σημειώσεως φεῖδεται ἡ σχολαστικότης τοῦ κ. Λειβαδά ἐνισταμένου «ὅτι ἀφ' οὗ ὑπάρχει τὸ «ἐσταῶς» βεβαίως τὸ ἐστὼς εἶναι οὐχὶ συγκοπή, ἀλλὰ συναίρεσις» εὔγε τῆς μεγαλοφυίας τοῦ κυρίου διδάκτορος. Καὶ τίς ἀγνοεῖ ὅτι τὸ ἐστὼς εἶναι τὸ συνηρημένον τοῦ ἐσταῶς; ὅτι περὶ τοῦ ἀσυναίρετου ἐσταῶς, τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ περὶ τοῦ συνηρημένου ἐσταῶς. Ἐὰν ὁ κ. Λειβαδάς παραδέχεται ὅτι τὸ ἐσταῶς εἶναι συγκεκομμένος παρακείμενος τοῦ ἴστημι, διατὶ οὐχὶ νὰ μὴ λέγηται ὅτι καὶ τὸ συνηρημένον ἐστὼς εἶναι συγκεκομμένος σχηματισμός; θὰ ὁμολογοῦμεν αὐτῷ χάριτας ἐὰν ἐπεχειρεῖ νὰ ἐξηγήσῃ ἡμῖν πῶς εἰς τὸ ἐσταῶς ἀρσ. καὶ οὐδ. φυλλάττεται τὸ ω εἰς τὰς πλαγίας πτώσεις ὡς ἐσταῶτος.

Σελὶς 25 «Ταῶς ἤξιον ἑαυτὸν χειροτο-

νεῖσθαι βασιλέα ὀμωμένων. δὲ ἐπὶ τούτῳ τῶν ὀρνέων κτλ ὁ ἐπικριτὴς ἀντὶ τοῦ νὰ ἐνδιατρίψῃ περὶ τὴν ἄλλην ἀνάγνωσιν τοῦ χωρίου, ἐνῶ εἰς πολλὰς ἐκδόσεις ἀπαντᾷ αἰρουμένων ἀντὶ ὀμωμένων, ἀναπτύσσει εἰς μάτην τὴν κριτικὴν, αὐτοῦ δεξιότητα ἐπανορθῶν τὸν κ. Βουτυράν, ἐρμηνεύοντα τὸ ὀμωμένων, διὰ τοῦ ἐφαίνοντο συγκατανεύοντα παρατηρῶν ὅτι τὸ ὀμᾶσθαι ἐπὶ τι σημαίνει οὐχὶ «συγκατανεύειν» ἀλλ' ὑπ' ὀρμῆς τῆς ψυχῆς φέρεσθαι πρὸς τι, προθύμως διακείσθαι». Ἐρμηνευτέον λοιπὸν, λέγει οὐχὶ συγκατανεύοντα ἀλλὰ διατεθειμένα, προθυμώμενα καὶ οἷον παρασκευαζόμενα ἀλλὰ διέφυγε τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπικριτοῦ ὅτι ὁ ἐκδότης δὲν ἠρμήνευσε τὸ «ὀμωμένων» διὰ τοῦ συγκατανεύοντα, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐφαίνοντο συγκατανεύοντα,» ἥτοι ἐδείκνυον διαθέσιν τινα καὶ ὀρμὴν πρὸς τὸ συγκατανεύειν.

Ἐν σελ. 29 (σημ.) ὁ κ. Βουτυράς «ἄτερος» θατέρω κράσις = ὁ ἕτερος τῷ ἑτέρῳ ἕτερος δὲ = εἰς ἐκ τῶν δύο, τὸ δὲ ἄλλος εἰς ἐκ τῶν πολλῶν. Ἀλλ' ὁ κ. Λειβαδάς κακουργῶν ἐν τοῖς λόγοις ἐπιμέμφεται αὐτῷ διότι ἐσημείωσεν «ἕτερος δὲ = εἰς ἐκ τῶν δύο» ἐνῶ προφανῶς ἐνταῦθα γίνεται λόγος οὐχὶ περὶ τοῦ ἕτερος ἀνάθρως, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὁ ἕτερος ἐνάθρως, καθάπερ ἐξάγεται ἐκ τῆς συνεχείας τῆς σημειώσεως, ἐφ' ὅσον ὁ κ. Βουτυράς ἐφθῆ σημειώσας «ὁ ἕτερος.» Τούτου δὲ εὐθὺς κατόπιν ἐπάγεται τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὴν οὐδὲν εὐρίσκειται τὸ ἐπιλήψιμον διότι ὄντως ὁ ἕτερος δὲ σημαίνει εἰς ἐκ τῶν δύο. Δεῦτε οὖν νῦν ἀκούσωμεν καὶ τὴν ἡμαρτημένην διόρθωσιν τοῦ κ. Λειβαδά. τὸ ἕτερος λέγει, καὶ τὸ ἄλλος ἐνάθρως λαμβανόμενα δηλοῦσιν ἀμφοτέρω ὁ εἰς ἐκ τῶν δύο τοῦτο δὲ, ἀληθεύει μὲν περὶ τοῦ ὁ ἕτερος οὐχὶ δὲ καὶ περὶ τοῦ ὁ ἄλλος καθάπερ ἐξοφλημένος σημειοῖ ὁ ἐπικριτὴς οἷον «ὁ ἄλλος χῶρος ἢ ἄλλη Ἑλλάς» διότι ταῦτα σημαίνουσι «τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ τόπου» τὸ ὑπόλοιπον τῆς Ἑλλάδος» ἢ ἄλλη Ἑλλάς ἐσιδηροφόρει = τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

Σελ. 31 (σημ.) «Εὐεξία σύνθετον ἐκ τοῦ εὔ καὶ ἔχω» ὁ κ. Λειβαδάς μετὰ Καθηγητικοῦ στόμφου ἀποφαίνεται ὅτι «ὁ ἐκδότης ἀπειρώς ἔχει πρὸς τὴν δημιουργίαν τῶν λέ-

«ξεων» ἐκ τοῦ εὐ καὶ ἔγω, λέγει, δὲν σχηματίζεται ὄνομα εὐεξία, ἀλλ' ἐκ τοῦ εὐ καὶ ἔξις ὡς ἐκ τοῦ εὐ καὶ τάξις εὐταξία» ἀλλὰ πολὺ διαστᾶζομεν περὶ τῆς δημιουργικῆς ἐπιδεξιότητος τοῦ ἐπικριτοῦ ἐφ' ὅσον δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ γραμματικοῦ κανόνος, ὃν κατὰ τὸ δοκοῦν σχηματίζει δογματίζων ὅτι «τὸ ὄνομα εὐεξία δὲν σχηματίζεται ἐκ τοῦ εὐ καὶ ἔγω, ἀλλ' ἐκ τοῦ εὐ καὶ ἔξις.» πρὸς ἐξελέγξιν δὲ τῆς πλάνης του σημειώσωμεν πᾶν, ὅτι διδάσκει ἡμᾶς τὸ περὶ δημιουργίας τῶν λέξεων τμήμα τῆς γραμματικῆς. Πολλὰ ἀφρημένα οὐσιαστικά λήγοντα εἰς σις καὶ σια παράγονται ἐκ ῥημάτων ὡς ἐξέτασις, βᾶδις, ὀνομασία, γυμνασία, ἐκ τοῦ ἐξετάζω, βαδίζω, ὀνομάζω, γυμνάζω, κτλ. β'. ἐκ συνθέτων ὀνομάτων, εἰς τος καὶ της παράγονται ἀφρημένα οὐσιαστικά εἰς σια ἀντὶ τια ὡς ἀθανασία ἐκ τοῦ ἀθάνατος. ἀκαθαρσία ἐκ τοῦ ἀκάθαρτος, εὐταξία ἐκ τοῦ εὐτακτος. εὐεξία ἐκ τοῦ εὐεκτης, καὶ καχεξία ἐκ τοῦ καχεκτης» ὅθεν οὔτε τὸ εὐεξία παράγεται ἐκ τοῦ εὐ καὶ ἔξις, καθάπερ ἡμαρτημένως ὑπαγορεύει ἡμῖν, οὔτε τὸ εὐταξία ἐκ τοῦ εὐ καὶ τάξις.

Σελὶς 33 «Δένδρα κατεασσόμενα» ἐνταῦθα ἀρκεῖ νὰ παραλληλίσωμεν τὴν σημείωσιν τοῦ ἐκδότου, πρὸς τὴν ἐπιδιόρθωσιν τοῦ ἐπικριτοῦ· οὗτος αὐτοσχεδιάζει εἰς τὰς κρίσεις του· ὁ μὲν σημειοὶ κατεασσόμενα ἐκ τοῦ κατέαγα παρακειμένου τοῦ κατὰγνυμι καὶ ὄντως ὀρθῆ ἢ σημειώσις του, διότι πολλὰ ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου πολλῶν ῥημάτων σχηματίζεται νέος ἐνεστώς ὡς ἐκ τοῦ ἔστηκα ἐστικῶ ἐκ τοῦ δέδοικα δεδοίκω ἐκ τοῦ πέφυκα πεφύκω, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ ἔαγα ἀπλούστερος σχηματισμὸς τοῦ ἐνεστώτος ἔαγω, ἐκ τούτου δὲ ὁ νεώτερος σχηματισμὸς ἔασσω ὁ δὲ ἐπικριτῆς, ἐν τῇ πολυμαθείᾳ αὐτοῦ τί ἀντιπαρατηρεῖ; ὅτι τὰ κατεασσόμενα δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ παρακειμένου κατέαγα, ἀλλ' εἶναι ἐνεστώς ἡμαρτημένος· ἀντὶ τοῦ μόνου ὀρθοῦ κατεασσόμενα ἔχει δὲ, ἐξαιρουμένη λέγων «τὸ ἀπλοῦν ἄσσω πρὸς τὴν ῥίζαν ἄγ· ὡς τὸ ἄπλοῦν ἄσσω πρὸς τὸ πραγ διορθωτέον λοιπὸν κατεασσόμενα ἐκ τοῦ κατέασσω = κατὰ

γνυμι» ἀλλὰ δὲν θὰ προέβαιναν εἰς τὴν περιττὴν ταύτην διόρθωσιν ἐὰν ἀνελογίζετο ὅτι ἐκ τοῦ παρακειμένου κατέαγα δύναται νὰ σχηματισθῇ καὶ ἐνεστώς κατέασσω.

Σελὶς 38. «Ἐντρίψας κόνδυλον» = δίδω ξυλιάν! τοῦ ταῖς ἔτριψε, σημειοὶ ὁ ἐκδότης ἀλλ' ὁ κόνδυλος ἀντιλέγει ὁ ἐπικριτῆς, εἶναι ἡ πυγμή, ἐπομένως ἀδίδω κτύπημα διὰ τοῦ γρόνθου ἢ τῆς πυγμῆς, γροθία, οὐχὶ ξυλιάν»· εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι «κόνδυλος» σημαίνει τὸ διὰ τῶν κόμπων τῶν δακτύλων ἦτοι γρόνθου δίδόμενον ῥάπισμα. Ἐνταῦθα δὲ τὸ «ἐντρίβω κόνδυλον, ἢ κονδυλίζω» σημαίνει καθ' ὅλου τὸ ῥαπίζω, κολαφίζω, δίδω κολαφισμοὺς εἰς τινα, ἐπομένως δὲ ὀρθῶς ὁ ἐκδότης ἠρμήνευσε τὸ ἐντρίψας κόνδυλον διὰ τοῦ ῥαπίζω ἢ ξυλιζώ, ἔτι δὲ εὐστοχώτερον διὰ τοῦ παρ' ἡμῖν συνήθους «τοῦ ταῖς ἔτριψε» περὶ οὗ ὁ ἐπικριτῆς οὐδὲ γρὺ ἐφθέγγετο.

Σελὶς 39. «Σωκράτης παρὰ τῆς Ἐανθίπης κῆθύνετο» ὁ ἐκδότης σημειοὶ «εὐθύνετο = ἐλογίζετο ὑπεύθυνος, ἐπεπλήσετο»· ἀλλὰ τὸ «ἐλογίζετο ὑπεύθυνος» κρίνει ὁ ἐπικριτῆς περιττὸν, ἀγνοῶν, ὡς φαίνεται, τὸ λεγόμενον melius est abundare quam deficere εὐθὺς δὲ ἐφεξῆς περιπίπτει καὶ αὐτὸς εἰς τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα· διότι ἐνῶ ὁ ἐκδότης ἐρμηνεύει τὸ «εὐθύνετο» διὰ τοῦ «ἐπεπλήσετο» ὁ κ. Λειβαδάς, ὅπως περιττολογῶν, εὐρίσκει ὀρθώτερον τὸ «ἠλέγγετο», διότι ὁ «ἠλέγγων» λέγει, ἐστὶν ὁ εὐθύνων.

Σελὶς 39. «Ἀρέκειτο» = «ἦτο κρεμασμένον»· οὐχὶ ἀντιπαρατηρεῖ ὁ ἐπικριτῆς, ἀλλὰ θεθειμένον καὶ κείμενον ἐπάνω που· γαυριῶν δὲ ἐπὶ τῇ ἀντιπαρατηρήσει ταύτῃ, ὡς ἐν θριάμβῳ ἀναφωνεῖ μετὰ πάθους τραγικοῦ; ἦσαν ἄρα γε κρεμασμένοι οἱ ἐν Δελφοῖς καὶ ἀλλαχοῦ ἀνακείμενοι ἄνδριάντες; ἐδικαιοῦτο ἵνα προβῇ εἰς τὴν ἀντιπαρατήρησιν ταύτην, ἐὰν προῦκειτο ἐνταῦθα περὶ ναῶν καὶ ἀναθημάτων ἐφ' ὧν κυριολεκτικῶς ἀρμόζει τὸ «ἀνακείσθαι», ἀλλ' ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀπλῶς πρόκειται περὶ πινακίου ἔχοντος γῆς περίοδον, ἢ ἐν ἄλλοις ῥήμασι περὶ μικροῦ γραφικοῦ πίνακος, ὅστις ἐξάπαντος δὲν ἦτο ἀπτερωμένος εἰς τινα Θεὸν καὶ θεθειμένος ἐπάνω που, ἀλλ' ἦτον ἀνηρτημένος πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητευομένων. Ὅθεν τί

κακὸν ἐποίησεν ὁ κ. Βουτυράς ἐρμηνεύσας τὸ «ἀνέκειτο» δυνάμει τῆς ἀνὰ προθέσεως, διὰ τοῦ «ἦτο κρεμασμένον πινακίου»·

Σελὶς 41. Νευρίσκος πολυτελῶς ἠσθημένους»· παθ. ἄορ. ἄ. λέγει ὁ κ. Βουτυράς τοῦ ῥήματος ἔννυμι ὅπερ συνηθέστερον ἐν συνθέσει» καὶ ὅτι τὸ ῥήμα τοῦτο εἶναι συνηθέστερον ἐν συνθέσει, ταῦτα οὐδεμίαν ἐπιδέχονται ἀντίρρῳσιν· ὅτι δὲ τὸ «ἠσθημένους» ἐσημειώθη, ὡς παθ. ἄορ. ἄ. τοῦ ῥήματος ἔννυμι καὶ οὐχὶ ὡς παθητικὸς παρακειμένος, τοῦτο βεβαίως προῆλθεν ἐκ παραδρομῆς ἢ ἐξ ἀβλεψίας τοῦ ἐκδότου, διότι, ἄλλως, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν τὸ λάθος τοῦτο εἰς ἀγνοίαν, καθόσον παρατηροῦμεν ὅτι ὀρθῶς ἐσημείωσεν ἄλλα τινὰ δυσχερέστερα, ὡς ὅτι τὸ «ἠσθημένους» γίνεται ἐκ τοῦ «ἔννυμι», ἢ ὅτι τὸ ἔννυμι παρὰ τοῖς λογογράφου μάλιστα, δὲν ἀπαντᾷ ἀπλοῦν ἀλλ' ἐν συνθέσει· ὡς ἀμφιέννυμι· αὐτὸς λοιπὸν ὅστις διηκρίνησε τὸ δυσκολώτερον, ὅτι τὸ «ἠσθημένους» γίνεται ἐκ τοῦ ἔννυμι πῶς ἄρα γε ἠδύνατο νὰ περιπέσῃ εἰς τοσοῦτον παχυλὸν λάθος σημειῶν τὸν ἄλλως προφανῆ τύπον παρακειμένου «ἠσθημένους» ὡς τύπον ἀορίστου παθητικοῦ;

Σελ. 42 (σημ.) ὁ κ. Βουτυράς σημειοὶ «τὸ τῶν γεινόμενον μέσος ἄορ. ἄ. τοῦ γίγνομαι ἢ μᾶλλον τοῦ γεννῶ» ἢ σημειώσις αὕτη ἐτάραξεν ὡς φαίνεται, τὴν εὐαισθησίαν τοῦ γραμματικωτάτου κ. Λειβαδά διεξοδικῶς πραγματευομένου περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ μέσου τούτου ἀορίστου ἄ. καὶ διεξιόντος ὅτι τοῦ ῥήματος τούτου (ἀλλὰ δὲν προσδιορίζει ἡμῖν τίνος ῥήματος τοῦ «γίγνομαι» ἢ τοῦ «γεννῶ») τὸ παλαιὸν θέμα ἦτον ἀναντιρρήτως γεν ἐξ οὗ δμαλῶς ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ καὶ ὁ ἄρρητος ἐνεργητικὸς ἄορ. «ἔγεινα» ὡς νέμω ἐνεμα, καὶ ὁ ῥητὸς καὶ χρήσιμος μέσος ἄορ. ἄ. «ἐγεινάμην» (ἄρα κακῶς ἐκφράζεται περὶ τούτου ὅτι ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ, ἐνῶ εἶναι ῥητὸς καὶ χρήσιμος) οὕτως ἢ μετοχῆ γεινάμενος παραλαμβάνεται ἀντὶ τοῦ «γεννήσας». Ἐκ τοῦ «γεννῶ» ἐξακολουθεῖ λέγων, ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ μέσος ἀορίστου ἐγενήσάμην, οὐχὶ δὲ καὶ ἐγεινάμην, ὅστις φέρει τύπον βαρυτόνου μέσου ἀορίστου, ὅπως ἄλλοτρίου τῶν περισπωμένων ῥημάτων» πλὴν ὁ κ. Βου-

τυράς μετ' ἀφελείας καὶ λακωνικῶς ἐσημείωσεν ὅτι τὸ «γεινάμενος» εἶναι μέσος ἄορ. τοῦ ἄ. «γίγνομαι», διότι ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης γεν παράγονται δύο ῥήματα, τὸ ἀμετάβατον «γίγνομαι» ἢ «γίνομαι» καὶ ὁ μεταβατικὸν σημασίαν πάντοτε ἔχων μέσος ἄορ. «ἐγεινάμην» ἦτοι ἐγέννησα· ὅθεν πρὸς τὴν μεταβατικὴν σημασίαν τοῦ «ἐγεινάμην» ἀποβλέπων ὁ κ. Βουτυράς, προσέθηκεν ὅτι ὁ μέσος ἄορ. ἄ. τοῦ «γίγνομαι» εἶναι μᾶλλον τοῦ «γεννῶ»· διότι ἐὰν ὁ ἄορ. ἄ. ἐγεινάμην κατὰ τὸν σχηματισμὸν ὑπάγεται μετὰ τοῦ «γίγνομαι» ὑπὸ τὸ θέμα «γένω» κατὰ τὴν σημασίαν ὅμως, δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὁ κ. Λειβαδάς, ὅτι ὑπάγεται ὑπὸ τὸ «γεννῶ» σημαῖον τὸ «ἐγέννησα».

Σελ. 43 (σημ.) ἐν τῷ «Ἰέρων ἔλεγε μηδένα τῶν παρρησιαζομένων πρὸς αὐτὸν ἀκαιρον εἶναι» ὁ ἐκδότης ἐρμηνεύων τὴν λέξιν ἀκαιρος» ὑποσημειοῖ ἀκαιρος» = ὁ μὴ διακρίνων τὸν κατάλληλον καιρὸν, ὁ ὀχληρὸς». Ἄλλ' ὁ ἐπικριτῆς, κακίζων τὴν ἐρμηνείαν ταύτην, διορθοῖ ἀκαιρος ὁ ἔξω καιροῦ ἦτο τῆς ἀρμοδίας περιστάσεως· ὁ Ἰέρων δηλονότι ὑπελάμβανε τοὺς παρρησιαζομένους ἐγκαιροὺς, ἦτοι ἐγκαίρως προσερχομένους»· ἀλλὰ νῦν ἐρωτῶμεν ὁποῦτα τῶν δύο τούτων ἐρμηνειῶν εἶναι σαφεστέρα καὶ εὐληπτοτέρα ἢ τοῦ ἐπικριτοῦ; «οἱ παρρησιαζόμενοι εἰσιρ ἐγκαίροι, ἦτοι ἐγκαίρως προσέρχονται; ἢ τοῦ ἐκδότου, ἐρμηνεύοντες τὸ χωρίον ὡδὲ πως; ὁ Ἰέρων ὑπελάμβανε ὅτι οὐδεὶς τῶν πρὸς αὐτὸν ἐλευθέρως λαλοῦντων ἦναι ὀχληρὸς; ἦτοι εὐαρέστως τὸν ἀκράζεται; Ἄλλὰ ὡς ἐκ περισσοῦ ἀπευθύνομεν τῷ κ. Λειβαδά τὸ βραχὺ τοῦτο ἐρώτημα, ποία λέξις τοῦ Ἑλληνικοῦ κειμένου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' αὐτοῦ μεθερμηνευόμενον προσερχομένους; μήπως ἄρα γε ἀπεπλανήθη ἐκ τῆς λέξεως παρρησιαζομένους ἐκλαβὼν αὐτὴν = τῷ προσερχομένους; διαστᾶζομεν νὰ πιστεῦσωμεν.

Σελ. 44 (σημ.) Ὁ ἐκδότης διαστολὴν ποιούμενος τοῦ συνήθους καί ἐπιεικῆς διαδήλοι ὅτι συνήθης μὲν σημαίνει τὸν σχετικὸν καὶ γνωρίμων ἐπιεικῆς, δὲ σημαίνει τὸν «προσφιλή». ἔκεινον δὲ ἀγαπᾷ τις· ὁ δὲ ἐπικριτῆς δὲν ἀρνεῖται μὲν ὅτι τὸ «ἐπιεικῆς» σημαίνει τὸν «προσφιλή», ἰσχυρίζεται δὲ ὅτι κατ' ἐξοχὴν καὶ κυρίως δὲν

ἔχει τὴν σημασίαν ταύτην, ἀλλὰ τὴν τοῦ σπουδαίου. Ἄλλ' ἴσως ὁπαδός τις τοῦ συγκριτικοῦ συστήματος ἐν ἐνὶ συγκρίνων τὰς ἀποχρώσεις τῆς ἐρμηνείας τοῦ τε ἐκδότου καὶ τοῦ ἐπικριτοῦ, ἠδύνατο νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ ὁ ἐπιεικῆς διὰ τοῦ προσφιλεῖς ἔνεκεν τῆς σπουδαιότητος καὶ ἀρετῆς του.

Σελ. 45. «Ἐν Χαιρωνεῖα διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὁ Φίλιππος, ἐπὶ πόδα ἀνεχώρει». Ἰού, Ἰού σχετλιάζων, βοᾷ ὁ ἐπικριτής, εἰς ἀσύγγνωστον περιπίπτει ἁμαρτήματα ὁ ἐλλόγιμος συντάκτης εὐνοῦντων βοθητικῶν ἐπισημειώσεων ἐρμηνεύων τὴν φράσιν «ἐπὶ πόδα ἀνεχώρει» διὰ τοῦ ἀπίσθοχωρεῖ διότι, λέγει ἀπίσθοχωρεῖ τις καὶ στρέφω τὰ νῶτα τὸ δὲ «ἐπὶ πόδα χωρῶν, ἢ ἀναχωρεῖν» δηλοῖ ὅ,τι καὶ τὸ ἀναποδίξιν, τουτέστιν ὑποχωρεῖν βλέποντα πρὸς τοὺς πολεμίους, ὀπίσω ἀναχωρεῖν μὴ δόντα, τοῖς ὑπεναντίοις τὰ νῶτα». Ἀλλὰ σημειώτεον πρῶτον μὲν ὅτι τὸ ἀναποδίξιν ὤπερ ὁ ἐπικριτὴς χρῆται κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ ὑποχωρεῖν βλέποντα πρὸς τοὺς πολεμίους, οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ ἢ τὸ «βάλλω τὸν πόδα εἰς τὰ ὀπίσω, ἐπιστρέφω, γυρίζω ὀπίσω» ἔπειτα ὅτι διὰ τοῦ ὀπισθοχωρεῖν ὁ ἐκδότης διεννοεῖτο τὸ «ἀναχωρεῖν ὀπισθόκωλα», ἀλλὰ χάριν εὐσημησύνης ἔγραψε μονολεκτικῶς «ὀπισθοχωρεῖν». Ἄλλως δὲ, ἐὰν ὁ κ. Βουτυρᾶς μιμούμενος τὸν ἐπικριτὴν ἡρμήνευε τὰς λέξεις «ἐπὶ πόδα ἀνεχώρει» ἐπὶ τὸ Ἑλληνικώτερον, διὰ τοῦ «ὑποχωρεῖν μὴ δόντα τοῖς ἐναντίοις τὰ νῶτα» εἰκότως θὰ ἐξελαμβάνετο ὑπὸ πρωτοπείρων μαθητῶν ὡς «γλεύκουσ μεμστωμένους».

Σελ. 51. «Ὁ Πολύδευκες, ἐντέλλομαι σοὶ ἐπειδὴν τάχιστα ἀνέλθης» Ὁ κ. Βουτυρᾶς σημειοῖ «τὸ μὲν ἀνέρχεσθαι κυριολεκτεῖται ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἄδου εἰς τὸν κόσμον ἀβάσεως, τὸ δὲ κατέρχεσθαι κτλ.» περιέργος ἢ ἐπίκρισις τοῦ κ. Λεῖβαδά «κακῶς ἐρέθη, λέγει, κυριολεκτεῖται, διότι τὸ ἀνέρχομαι καὶ τὸ κατέρχομαι, λέγονται καὶ ἐπὶ ἄλλων», οἷον κατελθεῖν εἰς τὴν ἑαυτοῦ (πατριδα), ἀνελθεῖν εἰς ἀκρόπολιν. — Ἄλλ' ἴσα, ἴσα, εὐλογημένε κ. ἐπικριτά, δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν λόγον, διότι τὸ ἀνέρχομαι καὶ τὸ κατέρχομαι, λέγονται καὶ ἐπὶ ἄλλων, σημειοῖ ὁ κ. Βουτυρᾶς, ὅτι τὸ μὲν «ἀνέρχε-

σθαι» κυριολεκτεῖται ἐπὶ τῆς ἀπὸ τῶν κάτω εἰς τὰ ἄνω ἀναβάσεως, ἢ μερικώτερον ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἄδου εἰς τὸν κόσμον ἀναβάσεως, τὸ δὲ κατέρχεσθαι ἐπὶ τῆς ἐναντίας διευθύνσεως.

Οὐχὶ ἐν σελ. 52 εἰς ἣν κατὰ λάθος παραπέμπει ὁ ἐπικριτὴς, ἀλλ' ἐν σελίδι 50 στίχ. 19 σημειοῖ ὁ ἐκδότης τῶν ἄνω—τῶν ἐν τῇ γῇ· ἀλλ' ὁ ἐπικριτὴς ἀντὶ «τῶν ἐν τῇ γῇ» σαφέστερον ἠδύνατο, λέγει, νὰ εἴπῃ ὁ κ. Βουτυρᾶς «τῶν ἐπὶ γῆς»· κατὰ τὸν ἐπικριτὴν λοιπὸν διορθωθῆτω, χάριν σαφηνείας καὶ ὄπερ ἐν κερ. κ'. ἐδάφ. 5 τῆς ἐξόδου ὁ Θεὸς ἐντέλλεται λέγων «οὐ ποιήσης σεαυτῷ εἰδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω».

Σελ. 53. Νῆ τὸν Ἀιδωρία, τῶν πέντε ὠνησάμην» τὸ ἄρθρον ἔχει ἔμφασιν—σωσῆς πέντε δραχμάς» οὐχὶ ἀντιλέγει ὁ ἐπικριτὴς «ἐνταῦθα οὐδεμία οὐδαμῶς ὑπάρχει ἔμφασις»· Κατόπιν δὲ ὅπως ἄκαιρον ἐπίδειξιν ποιούμενος τῶν περὶ τῆς ἀναπολητικῆς δυνάμεως τοῦ ἄρθρου, καταντᾷ ἐπὶ τέλους νὰ παραδεχθῆ κατὰ γράμμα τὴν τοῦ κ. Βουτυρᾶ ἐρμηνείαν· ὁ μὲν ἐκδότης εἶπε σωσῆς πέντε δραχμάς· ὁ δὲ ἐπικριτὴς τί ἐπάγεται ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προεκτεθέντων; «ὠνησάμην τῶν ἄρτι εἰρημέων πέντε, οὔτε πλέον οὔτε ἔλασσον τῶν πέντε».

Σελ. 53 παραλογιζόμενον τὰ πορθητεῖα ὁ ἐπικριτὴς διαλαμβάνων ἐνταῦθα περὶ τῆς Βουτυρᾶ ἐρμηνείας τοῦ παραλογιζόμενον βεβαίως ἐξελέγχεται παραλογιζόμενος· διότι ὑποστηρίζει ὅτι τὸ «παραλογίζεσθαι» ἴσα δύναται καὶ τὸ ὑπελογίζεσθαι, ἢτοι ὑπὲρ τὸ τεταγμένον ποσόν· ἐνῶ ἡ παρὰ ἐν τῇ συνθέσει ταύτῃ, καθάπερ καὶ μετὰ αἰτιατικῆς συντασσόμενη, σημαίνει οὐχὶ ὑπέρβασις, οὐχὶ ὑπὲρ τὸ δέον, ἀλλ' ἀπλῶς «παράβασιν» καὶ «παρεκτροπήν», οἷον «παρὰ τὸ δίκαιον» ἐν παραβάσει τοῦ δικαίου. Ὅθεν καὶ τὸ παραλογίζομαι τὰ πορθητεῖα· κατὰ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τοῦ κ. Βουτυρᾶ σημαίνει «τὸ λογαριάζω κακῶς καὶ ἐκτὸς τοῦ προσήκοντος, κάμνω ἐπίτηδες σφάλμα εἰς τὸν λογαριασμόν ἵνα ἀπατήσω τινα, ἵνα ἐκ τῆς ἀπάτης ταύτης καρπωθῶ ἰδίαν ὠφέλειαν» εἰς τί δὲ συνίσταται ἐνταῦθα ὁ ψευδῆς λογαριασμός τοῦ Χάρωνος; εἰς τὸ νὰ λαμβάνη

ναῦλον ὑπὲρ τὴν διατίμησιν, πλείονα τοῦ προσήκοντος, διὰ τοῦτο δὲ τὸ παραλογίζεσθαι ἰσοδυναμεῖ ἐν τῇ ὀρισμένῃ ταύτῃ περιπτώσει, πρὸς τὸ ὑπολογίζεσθαι, οὐχὶ δὲ καὶ ἐξ οἰκείας φύσεως, ἢ δυνάμει τῆς παρὰ προθέσεως.

Σελίς 63 (σημ.) «Ξεναγῶ—περιηγῶ (σεριανίζω) ξένον». Ἀνήκουστον, ἀνακραυγάζει, ὁ κ. Λεῖβαδάς, τὸ «περιηγῶ», ὅπερ οὔτε ἐν τῇ ἀρχαίᾳ εὑρήται οὔτε ἐν τῇ νῦν καθωμιλουμένῃ. Ἄλλ' οὐχί, κ. Λεῖβαδά, «ἀνήκουστον» ὄφειλες μᾶλλον εἰπεῖν, «σπανίως ἐν χορῆσιν τὸ ἐνεργητικὸν περιηγῶ περιηγῶ» (παράδ. Σχαιφ. ὁρ. σελ. 113)· ἔπειτα καὶ ἐν τῇ νῦν καθωμιλουμένῃ καθάπερ λέγεται «ἐξηγῶ», διατὶ νὰ μὴ λέγηται οὕτω καὶ «περιηγῶ»;

Σελ. 72. Ὁ κ. Β. σημειοῖ διὰ βραχέων καὶ πρὸς κατάληψιν τῶν ἀρχαίων ἐν γ'. πρόσωπον τοῦ ἐνεμι. Τερατολογεῖ ὁ Ἑλλ. Β.—(καὶ πάλιν ἀναφωνεῖ ὁ κέρβερος τῶν γραμματικῶν κανόνων κ. Λεῖβαδάς) διδάσκων τοὺς Ἑλληνόπαιδας ἐν γ'. πρόσωπον τοῦ «ἐνεμι» διατὶ δὲ καταγιγνώσκει αὐτὸν τερατολογίας; διότι οὐ πολυλογεῖ ἀκαιρῶς ὡς ὁ κ. Λεῖβαδάς, διότι οὐ προστίθησιν ὅτι τὸ «ἐνι» εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐνεστι καὶ ἐνεσι· διότι τέλος οὐ ψιττακίζει ὅσα ὁ Κύναιρος—ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἵνα ἐπίδειξιν ποιήσεται τῆς πολυμαθείας του.

Σελ. 73. «Καὶ πόθεν σὺ ἔχεις εἰδέναι ναῦτης ἀεὶ καὶ πρόσκοπος ὢν;» Ὁ ἐπικριτὴς ὅπως οὐν ἐπιεικέστερον ἀποφαινόμενος ἐνταῦθα περὶ τοῦ κ. Β. μετὰ τινος εὐσυνειδησίας ὁμολογεῖ «ὅτι τὸ πρόσκοπος» εἶναι λάθος τυπογραφικὸν ἀντὶ «πρόσκοπος»· ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως μεταμελούμενος ἐπὶ τῇ ἐπιεικίᾳ του ταύτη καὶ ἀναλαμβάνων τὸ συγγενὸν καὶ ἀμείλικτον ἦθος του, «ἀλλὰ ποῦ εἶναι, ἐρωτᾷ, τοῦλάχιστον τὸ καθαρεῦον κείμενον ὅπερ ὁ κ. Β. ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως ἐπαγγέλλεται; καὶ ἐξακολουθῶν δὲ τὸ ἔργον τῆς ὑπερκριτικῆς του τέχνης ἐλέγχει τὸν ἐκδότην σημειοῦντα ὅτι ἐκ τῆς φράσεως ἔχεις εἰδέναι προήλθεν ὁ παρ' ἡμῖν περιφραστικὸς παρακείμενος «ἔχεις μάθει» καὶ εἶναι μὲν ὀρθὴ ἡ παρατήρησις τοῦ ἐπικριτοῦ ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν παρ' ἡμῖν περιφραστικῶν παρακειμένων εἶναι ἢ τοῦ ἔχω μετὰ μετο-

χικῶν ἀρίστων σύνταξις οἷον «καταστρεφάμενος ἔχω—ἔχω καταστρέφει» ἀλλ' ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ διστάζομεν ἂν πρέπη νὰ παραδεχθῶμεν τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ ἐπικριτοῦ ὅτι ἐν τῇ φράσει «ἔχεις εἰδέναι», τὸ «ἔχω» σώζει «τὴν συνήθη καὶ γνωστὴν σημασίαν τοῦ δύναμαι ἐπομένως δηλοῖ ἀπόθεν δύνασαι νὰ γνωρίζης», ἢ μᾶλλον τὴν δοξασίαν τοῦ ἐκδότου παραλληλίζοντος τὸ «ἔχεις εἰδέναι» πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν περιφραστικὸν παρακείμενον «ἔχεις γνωρίζει». Τὸ καθ' ἡμᾶς, βλέπομεν ν' ἀσπασθῶμεν τὴν τοῦ ἐκδότου ἐρμηνείαν ἄτε φυσικώτερον ὡς προσφυσέτερον οὔσαν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ.

Σελ. 80 (σημ.) «Ἄπεισι» μέλ. τοῦ ἀπέρχομαι—ἀπελεύσεται, θὰ ἀπέλθῃ» Ὅσακις ὁ ἐπικριτὴς ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξελέγξῃ τὰ νομιζόμενα ἤθην λάθη τοῦ κ. Βουτυρᾶ ἐπέργεται ἡμῖν ἄκουσιν ὁ μῦθος τοῦ λύκου καὶ τοῦ ἀρνός, διότι ζητεῖ ψύλλου πήδημα ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τούτου διαρρηγνύμενος τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐπιμεμφομένος τὸν ἐκδότην ὅτι περιπίπτει εἰς παραλογισμούς, ὅτι διαστρέφει τὰ σχολιαζόμενα χωρία, ὅτι διαστρεβλοῖ τὴν διάνοιαν τῶν Ἑλληνοπαιδῶν, καὶ ἄλλα μυρία ὅσα κτλ. Οὕτω καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ σημειώσει. Ὁ κ. Βουτυρᾶς παρατηρήσας ὅτι τὸ «ἄπειμι» συνήθως παρὰ τοῖς Ἑλλήσι συγγραφῆσιν ἔχει σημασίαν μελλοντικὴν, σημειοῖ ἐπὶ τὸ Λακωνικώτερον, χάριν πρωτοεστῶν μαθητῶν, ὅτι τὸ ἀπειμι εἶναι ἴσον τῷ ἀπελεύσεται μέλ. τοῦ ἀπέρχομαι.» Τῆς ἀπλῆς δὲ ταύτης, ἔστω δὲ καὶ ἀνακριβοῦς, ἐκφράσεως ἐπιλαβόμενος ὁ ἐπικριτὴς ἀναφωνεῖ ὅτι ὁ κ. Βουτυρᾶς ἤμαρτεν ἐν οὐρανῷ καὶ γῇ διότι «διδάσκει πρωτοπείρους παιδας ὅτι χρόνος φέρων προφανῶς τύπον ἐνεστώτος εἶναι μέλλον (ὡσανεὶ τὸν προφανῆ τοῦτον τύπον ἠδύνατο νὰ ἀγνοῇ τις) ἐνῶ ἀκριβέστερον ὄφειλε νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ τοῦ Λουκιανοῦ χωρίῳ τὸ «ἄπειμι» κεῖται ἀντὶ μέλλοντος ἰσοδυνάμως πρὸς τὸ «ἀπελεύσομαι.» Ἄλλ' ἡμεῖς τούναντίον, φρονούμεν, ὅτι ὁ κ. Βουτυρᾶς ἐὰν περιέστελλε τὴν μελλοντικὴν σημασίαν τοῦ «ἄπειμι» ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τοῦ Λουκιανοῦ, προφανῶς θὰ ἤμαρτανε, διότι καθόλου, τοιαύτη ἢ σημασία του, ἢ δὲ ἐνεστωτικὴ αὐτοῦ σημασία εἶναι σπα-

νωτάτη και ἀποδείξεις τούτου ὅτι ὁ ἐπικρι-
τῆς ἀναδιφήσας Θουκιδίδην καὶ Ὀμηρον, μό-
λις μετὰ βίας κατώρθωσε (καὶ τούτο ἴσως
ἀμφίβολον) ἔν' ἀνιχνεύσει ἐν ἡ δὺο παραδείγ-
ματα ἐν οἷς ὁ ἐνεστώς «ἀπειμι» ἔχει σημα-
σίαν ἐνεστώτος· ἐν ἄλλοις ῥήμασι, συνέβη
εἰς τὸ «ἀπειμι» ὅτι καὶ εἰς τὸ «ἦκω» κα-
θάπερ ὁ ἐνεστώς οὗτος συστηματικῶς ἐκλαμ-
βάνεται ὡς παρακ. ἀντὶ τοῦ «ἐλήλυθα»,
οὔτω καὶ ὁ ἐνεστώς «ἀπειμι» κατὰ γενικὸν
κανόνα, πλὴν τινος σπανίας ἐξαίρεσεως, ἔχει
σημασίαν μέλλοντος.

Σελ. 80. «ἄλλαι δὲ πομφόλυγες (ἡ φυ-
σαλίδες ἐν τῷ ὕδατι) ἐπὶ πλέον διαρκούσι,
καὶ προχωρουσῶν αὐταῖς τῶν ἄλλων, αὐταὶ
ὑπερφυσώμεναι εἰς μέγιστον ὄγκον αἴρονται»
κτλ. Καὶ ἐνταῦθα δὲ ὁ ἐπικριτῆς λίαν φιλό-
τιμος ὢν, ἐρίζει περὶ ὄνου σκιάς. Ὁ κ. Βου-
τυρᾶς ἐρμηνεύει τὸ «προχωρουσῶν ὑποχω-
ρουσῶν, ἐπομένως δὲ ἀπορροφωμένων» πλὴν
ὁ ἐπικριτῆς ἀντιτείνει, ὅτι τὸ «προχωρῶ
λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ προστίθεται, καὶ τότε
ἡ ἔννοια, κατ' αὐτὸν εἶναι σαφής. «προχω-
ρουσῶν» δηλ. «προσστιθεμένων τῶν ἄλλων
φυσαλίδων εἰς αὐτάς αὐταὶ αἴρονται εἰς μέ-
γιστον ὄγκον.» Σημειωτέον δὲ ἐν πρώτοις
ὅτι τὸ «προχωρουσῶν» ἔχει μὲν τὴν σημα-
σίαν τοῦ «προστίθεται» ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ
ὑποχωρεῖν, ὑπελείπειν, ὑποτάσσεσθαι. οἶον. Ξε-
νοφῶν Ἀνάβασις β. 5. δ § 17. «οἱ δὲ ἐκόν-
τες προσεχώρουν» Ὁρθώτερον λοιπὸν ἐρμη-
νεύει τὴν λέξιν ὁ κ. Βουτυρᾶς διὰ τοῦ «ὑπο-
χωρουσῶν» κατὰ μεταφορὰν, ἥτοι αἱ μικραὶ
φυσαλίδες παραβάλλοντα πρὸς τὰς μεγά-
λας καὶ ἐκεῖναι μὲν διὰ τὴν μικρότητα αὐ-
τῶν ταχέως ἐκρήγνυνται, αὐταὶ δὲ ἐπὶ πλέον
διαρκούσιν· ὅθεν τὸ «προχωρουσῶν», ἐρμη-
νευτέον = αἱ μικραὶ φυσαλίδες ὑποχωροῦ-
σιν εἰς τὰς μεγάλας συσσωματοῦνται μετ'
αὐτῶν ἢ μάλλον ἀπορροφῶνται, οὐχὶ δὲ καὶ
προστίθενται, διότι ἵνα γίνηται προσθήκη
αὐτῶν ἔπρεπε νὰ διατηρῶσι τὴν ἰδίαν αὐ-
τῶν ὑπαρξίν ἢ ὑπόστασιν· ἀλλ' ἡ ἐρμηνεία
τοῦ κ. Λειβαδά αὐτῆ, ἀπάδει πρὸς τὴν προη-
γουμένην ἔννοιαν, ἀναφέροντος τοῦ συγγρα-
φέως ὅτι «τινὲς μὲν μικραὶ εἰσι καὶ αὐτὰ ἐκ-
τραγεῖται ἀπέβησαν,» ἂν λοιπὸν ἀπέβη-
σαν, πῶς κατόπιν προστίθενται; δέον λοιπὸν
νὰ ἐκλάβωμεν ὅτι διὰ τῆς ἀποσβέσεως αὐ-

τῶν ὑποχωροῦσιν εἰς τὰς μεγάλας, ἥτοι ἐν
αὐταῖς διαλύονται.

Σελ. 81. «ὠκύμορος = «εἰτοιμοθάνατος»
ὁ ἐπικριτῆς δὲν ἀρέσκειται οὔτε εἰς τὴν διὰ
τοῦ «γρηγοροθάνατος» ἐρμηνείαν τοῦ ἐκδότου,
ἀλλ' ἀντὶ τοῦ «γρηγοροθάνατος,» ἡδύνατο
λέγει ἀκριβέστερον νὰ εἴπῃ· «ὁ προώρως ἢ
ἄώρως θνήσκων» ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ! διατὶ ὁ
κ. Λειβαδάς νὰ αὐτοσχεδιάζῃ οὔτα συνεχῶς
εἰς τὰς κρίσεις του; τὸ «ὠκύμορος εἶναι σύν-
θετον ἐκ τοῦ ὠκός = ταχύς καὶ μόρος = θά-
νατος· ἄρα ὠκύμορος γρηγοροθάνατος· καὶ
ἀλλαχού μὲν δύναται νὰ ἀρμόζῃ ἢ τοῦ ἐπι-
κριτοῦ διόρθωσις, ἥτοι «ὁ προώρως ἢ ἄώρως
θνήσκων,» ἐφ' ὅσον ὁ ἄώρως θνήσκων, εἶναι
παρεπόμενον τοῦ ὁ ταχέως θνήσκων, ἀλλ'
ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, ἐν ἣ προκει-
ται περὶ φύσηματος, ἐν ἣ ὁ Λουκιανὸς συ-
νάπτει τὸ ἐπίθετον «ὠκύμορος» μετὰ τοῦ
«φύσημα,» τροπικῶς μόνον ἐνδέχεται νὰ τη-
ρήσωμεν τὴν τοῦ θανάτου ἔννοιαν μεθερμη-
νεύοντες κατὰ τὸν κ. Βουτυρᾶν «φύσημα γρη-
γοροθάνατον,» ἥτοι ταχέως ἀποσβεννύμενον.

Σελ. 81. «δέει ὄργανικὸν αἷτιον = ὡς
ἐκ τοῦ φόβου, διὰ τὸν φόβον.» Εἶναι ὄργαν-
νον (ἐρωτᾷ ὁ ἐπικριτῆς) ὁ φόβος; ἀπαγε! ἡ
δοτικὴ, «δέει» εἶναι αἷτιον, οὐχὶ ὄργανικόν,
ἀλλ' ἄνωτέρω ποιητικόν, ἢ ὡς ὑπ' ἄλλων
ὀνομάζεται, προτροπικόν ἢ παρορμητικόν
αἷτιον» ἀλλὰ θετικὸν καὶ ἀνεπίδεκτον πά-
σης ἀντιρρήσεως εἶναι ὅτι ἡ δοτικὴ «δέει»
σημαίνει τὸ αἷτιον τόρα, ἂν τούτου δέον νὰ
ὀνομασθῇ ὄργανικόν κατὰ τὸν κ. Βουτυρᾶ, ἢ
ἀπωτέρω ποιητικόν κατὰ τὸν κ. Λειβαδά,
τούτου ὀλίγον διαφέρει, ἐφ' ὅσον οἱ γραμμα-
τικοὶ δὲν συμφωνοῦσιν ἀλλήλοις ὡς πρὸς τὴν
προσηγορίαν τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῆς αἰτίας,
διότι τὰ διάφορα εἶδη ταύτης ἐν ἀλάσσονται
πολλάκις ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐκλαμβάνεται τὸ
μὲν ἀντὶ τοῦ δὲ, κατὰ τὴν ἐποψίν ὑφ' ἣν
ἕκαστος θεωρεῖ τὴν αἰτίαν.

Ἐν σελίδι 81. Ὁ κ. Βουτυρᾶς σημειοῖ «ἡ
κυρία σημασία τοῦ καταγιγνώσκω εἶναι τὸ
καταδικάζω,» ἐνταῦθα ὅμως σημαίνει τὸ κα-
ταλαμβάνω, γινώσκω καλῶς». Ἐδικαιοῦτο
ὁ κ. Λειβαδάς νὰ ἐπικρίνῃ τὸν ἐκδότην, ἐάν
οὔτος παρηρμήνευε τὴν σημασίαν καθ' ἣν ἐκ-
λαμβάνεται ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τὸ
«καταδικάζω» ἀπ' ἐναντίας δὲ ὁρθῶς ση-

μιοῖ ὅτι τὸ ῥῆμα τούτου δὲν σημαίνει τὸ
«καταγιγνώσκω», ἀλλὰ τὸ γινώσκω καλῶς»
Ἄδικως δὲ ὁ κ. Λειβαδάς ἐπικρίνει τὸν ἐκδό-
την ὡς σχολιάσαντα ὅτι «ἡ κυρία σημασία
τοῦ «καταγιγνώσκω» εἶναι τὸ «καταδι-
κάζω». ἐλέγχων αὐτὸν ὅτι ἂν ἐξήταζε
τὴν πρώτην σημασίαν τοῦ ἀπλοῦ «γιγνώ-
σκω», εἶτα δὲ καὶ τὴν τῆς προθέσεως, θὰ
ἠέδωλεπεν ὅτι τὸ «καταγιγνώσκω» τὸ γέρον-
τος τοὺς τρόπους, πολλὴν ἐμοῦ δυστυχίαν
«κατέγνω» θὰ διεστρέφοντο κατὰ τὴν ἔν-
νοιαν, ἐὰν ἡρμηνεύοντο διὰ τοῦ «καταδι-
κάζω» ὅπερ εἶναι οὐχὶ ἡ κυρία καὶ πρώτη,
ἀλλ' ἡ τελευταία ἐκδοχὴ τῆς σημασίας
τοῦ «καταγιγνώσκω», ἐνῶ δὲν δύναται νὰ
ἀρνηθῇ ὅτι ὁ ἐκδότης ὁρθῶς ἡρμηνεύσεν ἐν-
ταῦθα τὴν σημασίαν τοῦ «καταγιγνώσκω»
διὰ τοῦ «καλῶς γινώσκω». Περιῆλθε δὲ ὡς
φαίνεται εἰς τὴν ἐπίκρισιν ταύτην διότι συ-
νέχεε τὸ κυρία μετὰ τοῦ ἀρχικῆ· δὲν εἴ-
πεν ὁ κ. Βουτυρᾶς ὅτι ἡ σημασία τοῦ κατα-
δικάζω εἶναι «ἡ ἀρχικὴ, ἢ πρώτη», ἀλλ' ἡ
«κυρία», ἥτοι ἡ κοινοτέρα καὶ ἐπικρατεστέρα.

Σελ. 85. «Τίς ἀρίστη τῶν τεχνῶν καὶ
πρόχειρον ἔχουσα τὴν χορηγίαν καὶ διαρκῆ
τὸν πόρον» τούτου δὲ ἐρμηνεύει ὁ κ. Βουτυ-
ρᾶς «χορηγοῦσα προχείρως τὰ κέρδη καὶ πα-
ρέχουσα ἀδιάκοπον τὸν πορισμὸν τοῦ κέρδους»
ἀλλὰ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ὁ κ. Λειβαδάς
εὐρίσκει ἡμαρτημένην, ἐφ' ὅσον λέγει οὐδεὶς
πώποτε ἤκουσεν ὅτι τὸ «χορηγία» σημαίνει
«κέρδος», προτίθει δὲ, ὅτι «πρόχειρος χο-
ρηγία», δηλοῖ «τὴν ἀπὸ μικρῶν ἀναλωμά-
των παρασκευὴν τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἐπι-
χέρησιν ἢ ἔναρξιν τῆς τέχνης»· πλὴν πρῶ-
τον μὲν σημειωτέον ὅτι τὰ πρὸς ἐπιχέρησιν
τέχνης ἀναγκαῖα ἀναλωμάα ὑποτίθενται
ὅτι πρόσπορίζονται ἀλλοθὲν ποθεν, οὐχὶ δὲ
ἐκ τῆς τέχνης ἢ ἐπιχειρεῖ τις νὰ διδασθῇ·
ἐνῶ ἐνταῦθα, αὐτὴ αὐτὴ ἡ τέχνη παρίστα-
ται «ὡς ἔχουσα πρόχειρον τὴν χορηγίαν, ἢ
ὡς χορηγοῦσα προχείρως τὰ ἀναγκαῖα»
ἔπειτα τούτου γίνεται ἔτι μάλλον κατὰ δῆ-
λον ἐκ τῆς ἐπομένης ἐπεξηγήσεως· «ὡς ἔχουσα
διαρκῆ τὸν πόρον ἢ ἀδιακόπως πορίζουσα τὸ
κέρδος»· ἂν δὲ κατὰ τὸν κ. Λειβαδά, οὐδέ-
ποτε ἠκούσθη ὅτι τὸ «χορηγία» σημαίνει κέρ-
δος δέον ὅμως νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ «χορηγία»
λαμβάνει καὶ τὴν γενικὴν σημασίαν τοῦ «δα-

πάνη», ἐξοδα. Ὅθεν τὸ «χορηγία» πρὸς
μὲν τὸν διδόντα σημαίνει δαπάνη ἐξοδα
πρὸς δὲ τὸν λαμβάνοντα «κέρδος», καθάπερ
πρὸς μὲν τὸν διδόντα, λέγεται «δῶρον»,
πρὸς δὲ τὸν λαμβάνοντα «λήμμα».

Σελ. 86. «Σκυτάλην λαβὼν οὐ πράως
οὐδὲ προτροπικῶς μου κατήρξατο» ἐνταῦθα
ὁ ἐπικριτῆς, ἰοῦ, ἰοῦ, βοᾷ κατὰ τοῦ ἐκδότου
σημειοῦντος, «οὔτω καὶ παρ' ἡμῖν δὲν με
ἤρχισε μὲ τὰς συμβουλάς», θαυμάζων περὶ
αὐτοῦ πῶς οὐδέποτε ἤκουσεν ὁ κ. Βουτυρᾶς
τὸν ἰδιωτισμὸν μὲ «ἐρράντισε», μὲ «ἀγία-
σε», μὲ «εὐλόγησεν», ἀντὶ τοῦ μὲ «ἐκτύ-
πησεν». Ἄλλ' ὀφείλομεν εἰλικρινῶς νὰ ὁμο-
λογήσωμεν ὅτι καὶ ἡμεῖς οὐδέποτε ἤκουσα-
μεν τοιοῦτον ἰδιωτισμὸν ἐκ τοῦ στόματος
τοῦ λαοῦ προφερόμενον «τὸ ἐρράντισε» τὸ
«ἀγίασε, καὶ τὸ «εὐλόγησεν», ἀντὶ τοῦ
ἐκτύπησεν. Ὅτι τὸ «κατάρχομαι» κυρίως
λέγεται περὶ κατάρξεως ἢ ἀπ' ἀρχῆς θυσιῶν
περὶ τούτου οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων· ἂν δὲ καὶ
ἐν τῷ προμνημονευθέντι χωρίῳ «οὐ πράως
οὐδὲ προτροπικῶς μου κατήρξατο» ἐτήρησε
τὸ ῥῆμα τὴν ἀρχικὴν ταύτην σημασίαν, περὶ
τούτου ἐξέστω ἡμῖν ἐνδοιάζειν· τὸ καθ'
ἡμᾶς συμφωνοῦμεν μετὰ τοῦ κ. Βουτυρᾶ ὅτι
τὸ ῥῆμα ἐτήρησεν ἀπλῶς τὴν σημασίαν τοῦ
«ἔναρξιν ἐποιήσατο, ἢ ἤρχισε». Πρὶν δὲ ἡ
προβῆ περαιτέρω ὁ κ. Λειβαδάς εἰς τὸ ἔρ-
γον τῆς ἐπικρίσεως, λαμβάνει μικρὰν τινα
ἀναψυχὴν ἄδων εἰς ἑαυτὸν τὸν ἐπινίκιον
ἕμνον καὶ χαρακτηριστικὸν ὡς καταγέλαστον
τὴν τοῦ κ. Βουτυρᾶ Χρυστομάθειαν, ἅμα δὲ
προαναγγέλλει ἡμῖν ὅτι παρεννοήσεως καὶ
ἡμαρτημέναι ἐρμηνεῖται ἀπαντῶσι πολλαὶ καὶ
ἐν αὐτῷ τῷ ἐνυπνίῳ τοῦ Λουκιανοῦ ἐξ ὧν
προτίθεται ν' ἀναφέρῃ τρεῖς ἢ τέσσαρας.

Σελ. 87. Ὁ ἐπικριτῆς ταλανίζει τὸν Ὀμη-
ρον διότι ὁ ἐκδότης τῆς Χρηστομαθείας ἐρ-
μηνεύει τὸ «ἀμβροσίην (νύκτα) = χαρίεσσαρ
δροσερῆν» ἀλλ' ἀποσιωπᾷ τίς ἐστὶν κατ'
αὐτὸν ἡ ἀληθὴς ἐρμηνεία τῆς λέξεως, ἴσως
ἐννοεῖ τὴν συνήθη, τὴν τετριμμένην τοῦ
«θείαν». Καὶ δὲν ἀρνούμεθα μὲν ὅτι ἡ πρώτη
καὶ κυρία σημασία τῆς λέξεως εἶναι θεία
«ἀθάνατος» ἀλλ' εἶναι οὐχ ἥττον ἀληθὲς ὅτι
ἐντεῦθεν προῆλθε νὰ σημαίνῃ ἡ λέξις πάντα
κληθμὸν τῶν Θεῶν, πᾶν κεχαρισμένον ἢ ἐν-
ἡδονῇ αὐτοῖς ὄν· ὅθεν «ἀμβρόσιος ὕπνος» δὲ-

ναται κάλλιστα να ἐρμηνευθῆ ἡδὺς, γλυκὺς ὕπνος, οὕτω καὶ τὸ «ἀμβροσίην διὰ νύκτα» ἐν Ῥαψ. Β'. τῆς Ἰλιάδος στ. 57 ὁ Κλάριος μεταφράζει «Dulcem per noctem».

Τί λοιπὸν μέγα κακὸν ἐποίησεν ὁ κ. Βουτυρᾶς ἐρμηνεύων τὸ «ἀμβροσίαν» διὰ τοῦ χαρίεσσαο δροσεράν. Ἄλλ' ὁ κ. Ζώϊλος εὐθύς ἀμέσως ἀνευρίσκει καὶ ἄλλο πληρωμὴμα ἐλέγχων τὸν ἐκδότην διότι τὸ «δικανικὸν ἐνύπνιον» ἠρμήνευσε «περιέχων δικανικὰς ὑπερβολὰς», ἐνῶ τοῦτο, κατὰ τὸν ἐπικριτὴν σημαίνει «δικηγορικὴν ἐπὶ τὸ ὀχληρότερον μακρολογίαν» ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ Λουκιανοῦ καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῇ ἀπολογίᾳ Σωκράτους συντάσσει τὸ ἐπίθετον τοῦτο «δικανικὰ» μετὰ τοῦ «φορτικὰ», καὶ εἶναι μὲν βέβαιον ὅτι ἐνταῦθα ἡ ἔννοια τῆς λέξεως ταύτης εἶναι ἐπὶ κακοῦ, σημαίνουσης ὀχληρὰ καὶ ἄτοπα διότι οἱ δικανικοὶ συνειθίζουσι νὰ καλλύνουσι τὸν λόγον καὶ νὰ μεταχειρίζονται ὑπερβολὰς καὶ παραδοξολογίας· ὅθεν προσφῶς ὁ ἐκδότης ἠρμήνευσε τὸ «δικανικὸν ἐνύπνιον» διὰ τοῦ «περιέχον δικανικὰς ὑπερβολὰς» ἐνῶ ἄλλως, ἂν ἡ λέξις ἀπλῶς ἐσήμαινε κατὰ τὸν κ. Λειβαδά «δικηγορικὴν μακρολογίαν» πλεοναστικῶς καὶ ἀκαιρίως θὰ ἐπανελάμβανε τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ προηγούμενον «ὡς μακρὸν τὸ ἐνύπνιον».

Σελ. 90. «Κολαπτῆρας ἐν ταῖς χερσὶν ἔξεις, κάτω νενευκῶς εἰς τὸ ἔργον χαμαιπετῆς καὶ χαμαιζήλος. Ὁ ἐπικριτὴς δηλολογεῖ ὅτι ὁ κ. Β. «δὲν ἔχει ἄδικον νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν λέξιν «χαμαιπετῆς» διὰ τοῦ «χαμερπῆς» καθ' ὅσον τὸ ἐπίθετον «χαμαιπετῆς» εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ χαμαι καὶ πέτω θέματος τοῦ πίπτω κατὰ τὴν κοινὴν παραδοχὴν τῶν λεξικογράφων» οὐχ ἦττον ὅμως ἐρωτᾷ τὸν κ. Β. «πῶς συμβιβάζεται τὸ «χαμερπῆς» — ἔρπων ἐπὶ τῆς γῆς, πρὸς τὸ προηγούμενον, «κάτω νενευκῶς εἰς τὸ ἔργον» ἀλλὰ περιττὴ θὰ ἀπέβαινε ἡ ἐρώτησις αὕτη ἐὰν ὁ ἐρωτῶν ἀνεμνήσκατο τὸ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ῥηθὲν «ὅποια γὰρ ἄττ' ἂν ἦ τὰ ἐπιτηδεύματα, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ τὸ φρόνημα ἔχειν» διότι ὁ εἰς βάνυσσον ἔργον ἀναγκαζόμενος νὰ ἐγκύπτῃ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, «κάτω νενευκῶς εἰς τὸ ἔργον», ἔπεται νὰ ἦναι καὶ χαμερπῆς, ἦτοι νὰ ἔχῃ τεταπεινωμένον καὶ τὸ φρόνημα· ἐπειδὴ λοι-

πὸν ἡ ἀρχὴ ἐξ ἧς ὀρμάται ὁ ἐπικριτὴς εἶναι σαθρὰ καὶ ἀνυπόστατος, ἀποβαίνει πάντῃ ἀνωφελὴς καὶ ἄσκοπος ἡ προσπάθεια αὐτοῦ ὅπως ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ λέξις «χαμερπῆς» συντίθεται οὐχὶ ἐκ τοῦ πίπτω, ἀλλ' ἐκ τοῦ «πετάννυμι», ἐπομένως δὲ, σημαίνει οὐχὶ τὸν ἔρποντα ἐπὶ τῆς γῆς ἀλλὰ τὸν τείνοντα πρὸς τὴν γῆν καὶ οἰνεὶ τεταπεινωμένον» τὸ καθ' ἡμᾶς τοῦλάχιστον, δὲν δυνάμεθα νὰ νοσήσωμε τὴν διαστολὴν τοῦ «τεταπεινωμένον» ἀπὸ τοῦ «ἔρποντος ἐπὶ τῆς γῆς» διότι καὶ κατὰ ταύτην τὴν σημασίαν τοῦ «τεταπεινωμένον καὶ πρὸς τὴν γῆν ἔρποντα» ἐὰν ἐκληφθῆ ἡ λέξις «χαμαιπετῆς» πάλιν ἀναφέεται τὸ ἐρώτημα, πῶς συμβιβάζεται τὸ «ὁ τείνων πρὸς τὴν γῆν» πρὸς τὸ προηγούμενον «κάτω νενευκῶς»;

Σελ. 95. Τιμῶμαι δὲ μάλιστα, πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις οἷς προσήκει· ἐνταῦθα σημειοῖ ὁ κ. Β. «οἷς προσήκει» ἐννοεῖται αὐτῶν τῶν θεῶν — ὅσοι ἔχουσι κοινόν τι μετὰ τῶν θεῶν, ὅσοι μετέχουσι τῆς θείας φύσεως» ἀλλὰ φανερόν, λέγει ὁ ἐπικριτὴς, ὅτι εἰς τὸ προσήκει ἐξυπακούεται ἐκ τῶν ἡγουμένων τιμῶν τὴν ἀρετὴν· ἔστω. Παραδεχόμεθα τὴν διόρθωσιν ταύτην· παρατηροῦμεν ὅμως αὐτῷ ὅτι εἰς τὸ «προσῆκει» κυρίως ἐξυπακούεται οὐχὶ τὸ τιμῶν ἀλλὰ τὸ «ἐμὲ τιμᾶσθαι» τὸ ὅλον «παρ' οἷς προσήκει ἐμὲ τιμᾶσθαι» φέρε ἴδωμεν ἂν καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐκδότου εἶναι πάντῃ ἀπόβλητος· «εἰς τὸ προσήκει (λέγει) ἐννοεῖται ἡ γενικὴ «αὐτῶν τῶν θεῶν» — ὅσοι μετέχουσι τῆς θείας φύσεως· καὶ τῶντι τὸ «προσῆκει» συντάσσεται μετὰ δοτικῆς προσώπου καὶ γενικῆς πράγματος ὡς «προσῆκει μοι τῆς πόλεως» ἀντὶ ἀνήκει εἰς ἐμὲ μέρος τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων «μετέχω καὶ ἐγὼ ὡς πολίτης ἀπ' αὐτῶν» οὕτω καὶ Ξενοφ. Ἑλλ. δικαιοσύνης οὐδὲν ὑμῖν προσήκει» ἦτοι οὐδεμία μετοχὴ δικαιοσύνης ἐστὶν ὑμῖν — δὲν ἔχετε τελείως δικαιοσύνην.» ὅθεν τὶ τὸ κωλύον καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ εἰς τὸ «προσῆκει» νὰ ἐνοηθῆ «αὐτῶν τῶν θεῶν» ἦτοι εἰς ὅσους ὑπάρχει μετοχὴ αὐτῆς τῆς θεότητος; ἐπειδὴ δὲ τὸ θεῖον οὐσιωδῶς συνίσταται εἰς τὸ ἀγαθόν, οἱ μετέχοντες τοῦ θείου, τίνες ἄλλοι εἰσὶν ἢ οἱ ἀγαθοὶ; ὅθεν ἡ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ κ. Βουτυρᾶ ἐξαγο-

μένη ἔννοια συνάδει πληρέστατα πρὸς τὴν τοῦ ἐπικριτοῦ ἐρμηνεύοντος «ὅτι ἡ ἀρετὴ τιμᾶται καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς.»

«Προέβημεν ἄχρι τῆς 95 σελίδος,» μετὰ τραγικοῦ τόνου ἐκφωνεῖ ὁ ἐπικριτὴς, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ προχωρήσωμεν ἐρῦσι μῦνον· καίπερ δηλολογῶν ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ προχωρήσῃ οὐχ ἦττον ὅμως προχωρεῖ, μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ «τοῦ δυστυχικοῦ Ξενοφῶντος τὰ ἀπομνημονεύματα ὑπὸ τοῦ Σχολαστικοῦ καταβεβηλούμενα» δὲν ἐμπορεῖ, λέγει, ὁ κ. Βουτυρᾶς, μηδὲ ἐκ τῆς πείρας τοῦ λόγου νὰ νοήσῃ τὸ ὑποκείμενον τοῦ δοκῶσι ἐν τῷ «οὐκοῦν δοκοῦσί σοι ἐν τοῖς ἀδίκους καταλογίζεσθαι τοὺς ἀχαρίστους;» σχολιάζων τὸ «δοκοῦσί σοι» ἀττικῶς ἀντὶ τοῦ ἀπροσώπου δοκεῖ σοι.» Εὐγε τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ κ. Λειβαδά! Ἐκ τῶν προομιῶν του προσεδόκωμεν ὀξεῖάν τινα ἀνακαλύψιν διαστροφῆς τινος, καὶ βεβηλώσεως τῆς τοῦ συγγραφέως ἐννοίας, καὶ ὅμως μετὰ τὴν μεγαλορρημοσύνην αὐτοῦ τίνα παρερμηνείαν τοῦ σχολιαστοῦ ἀποκαλύπτει; ὅτι ὁ κ. Βουτυρᾶς ἀγνοεῖ τὸ ὑποκείμενον τοῦ «δοκοῦσι» πῶθεν δὲ τοῦτο τεκμαίρεται: ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἐκδότης λέγει «ἀττικῶς δοκοῦσί σοι ἀντὶ τοῦ ἀπροσώπου δοκεῖ σοι» ῥάβδος ἐν γωνίᾳ ἄρα βρέχει. ὁ ἐκδότης διὰ τοῦ σχολείου του δὲν διανοεῖτο νὰ προσδιορίσῃ τὸ ὑποκείμενον τοῦ «δοκοῦσιν» ὅπερ ἐστὶ πρόδηλον οἴκοθεν ἐννοούμενον, οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ «δοκοῦσι» ἐν τοῖς ἀδίκους καταλογίζεσθαι τοὺς ἀχαρίστους» εἶναι σύνταξις ἀττικῆ, διότι οἱ Ἀττικοὶ συνηθίζουσι νὰ ἐκφέρωσι προσωπικῶς ὅτι κοινῶς ἀπροσώπως ἐκφέρεται· οἷον ἀντὶ τοῦ «δοκεῖ σοι τοὺς ἀνθρώπους καταλογίζεσθαι ἐν τοῖς ἀδίκους τοὺς ἀχαρίστους» οἱ Ἀττικοὶ τρέποντες τὸ ἀπρόσωπον δοκεῖ εἰς προσωπικόν, φιλοῦσι λέγειν «οἱ ἄνθρωποι δοκοῦσι κλπ. ἢ ἐν ἄλλοις ῥήμασι τὸ κατ' αἰτιατικὴν ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου, μετατρέπουσιν εἰς ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος ἐξ οὗ τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται· ἔτι δὲ καὶ περαιτέρω προχωρεῖ ὁ κ. Λειβαδάς, ὁ ἀρτίως διαβεβαιώσας ἡμᾶς ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ προχωρήσῃ εἴθε νὰ ἐξεπλήρῃ τὴν ὑπόσχεσίν του ταύτην, διότι

καὶ ἡμεῖς θὰ ἀπηλλαττώμεθα τῆς ὀχληρᾶς ἀνάγκης τοῦ νὰ καταδεικνύωμεν τὴν περὶ τὰς κρίσεις του ἀκρισίαν, ὅθεν ἄς τὸν παρακολουθήσωμεν ὁ κ. Βουτυρᾶς, λέγει, ἐν τῷ «ἔπειτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἐρπετοῖς πόδας ἔδωκαν, οἱ τὸ πορεύεσθαι μόνον παρέχουσιν, ἀνθρώπῳ δὲ καὶ χεῖρας προσέθεσαν...» σημειοῖ «ἐρπετοῖς γενικωτέρα ἐνταῦθα ἡ λέξις = τοῖς ζώοις, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἄνθρωπον» ἐνῶ, παρατηρεῖ ὁ ἐπικριτὴς, κατὰ τὴν παλαιὰν καὶ παρὰ ποιηταῖς χρῆσιν τοῦ «ἔρπειν = πορεύεσθαι καλοῦνται ἐρπετὰ ἅπαντα τὰ πορευτικά ζῶα καὶ δὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι» ἀλλ' ὡς εἰκάζομεν, ἐν ταῖς παρατηρήσεσι ταύταις, ὁ ἐπικριτὴς παρενόησε τὸν ἐπικρινόμενον διότι οὗτος σημειῶν ὅτι ἡ λέξις «ἐρπετὰ» ἀποκλείει τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι δὲν ἐμπεριέχει καὶ αὐτούς· ἐνῶ συμβαίνει ἅπαν τοῦναντίον μάλιστα, ἀλλ' ἡ ἀντιθεσις συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι εἰς μὲν τὰ ἄλλα «ἐρπετὰ ζῶα οἱ θεοὶ ἔδωκαν πόδας, εἰς δὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ χεῖρας προσέθεσαν» ἐν ταῖς «ἐρπετοῖς» λοιπὸν περιλαμβάνονται καὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ διὰ τῆς προσθήκης «τοῖς ἄλλοις ἐρπετοῖς» διαστέλλονται ταῦτα τῶν ἀνθρώπων· πλὴν ὡς ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, ὁ ἐπικριτὴς πολλῶ μᾶλλον θὰ εὐηρέσει ἡμῖν, ἂν ἀντὶ νὰ ἐνδιατρίβῃ εἰς τοιαύτας ἐώλους καὶ ἀνοσίους παρατηρήσεις, διεσαφίνιζεν ἡμῖν διατὶ ὁ Ξενοφῶν, συγγραφεὺς πεζῶς καὶ Ἀττικῶς τὰ «πορευτικά ζῶα» ἐνταῦθα ἀποκαλεῖ «ἐρπετὰ» ἐνῶ, καθάπερ ὀρθῶς ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ παρατηρεῖ ὁ αὐτός, μόνον κατὰ τὴν παλαιὰν καὶ παρὰ τοῖς ποιηταῖς χρῆσιν τοῦ «ἔρπειν» καλοῦνται «ἐρπετὰ» ἅπαντα τὰ πορευτικά ζῶα καὶ δὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι;

Διαβάλλει ὁ ἐπικριτὴς τὸν κ. Βουτυρᾶς ὅτι γράφει ἀνάρθρως «ἀποχωροῦντα, κατ' εὐφημισμὸν = αἱ ἐκκρίσεις τὰ περιττώματα.» ἀλλ' ἐν τῷ κειμένῳ γράφεται ἐνάρθρως «τὰ ἀποχωροῦντα δυσχερῆ,» ἐν δὲ ταῖς ὑποσημειώσεσι σχολιάζεται οὐχὶ τὸ ἄρθρον, ἐφ' ὅσον τούτου οὐδεμία ἦν ἀνάγκη, ἀλλ' ἡ μετοχὴ «ἀποχωροῦντα» ἐρμηνευομένη διὰ τοῦ «ἐκκρίσεις, περιττώματα» ἐνῶ ἐνταῦθα ὁ κ. Λειβαδάς προδήλως φωράται ὅτι ἐλέγχει τὰ ἀνέλεγκτα.

Ὅπως δὲ καταδείξωμεν τὸ ἀγέρωχον καὶ

ὑπέρομον τῷ ἐπικριτοῦ σημειοῦμεν κατὰ γράμμα τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἐπικρίσιν. «ὁπόταν ὁ κ. Βουτυρᾶς ἐν τῷ «τὸ δὲ ἐμφῶσαι μὲν ἔρωτα τῆς τεκνοποιίας, ἐμφῶσαι δὲ ταῖς γενομέναις ἔρωτα τοῦ ἐκφέρειν, τοῖς δὲ τραφεῖσι μέγιστον μὲν πόθον τοῦ ζῆν, μέγιστον δὲ φόβον τοῦ θανάτου, ἀμέλει καὶ ταῦτα ἔοικε μηχανήμασι τινος ζῶα εἶναι βουλευσαμένου» ὁπόταν, λέγομεν, ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἔχη τὴν τόλμην νὰ ὑποσημειώσῃ καὶ ταῦτα = καὶ μάλιστα ἐνῶ τὰ ταῦτα εἶναι ὑποκείμενον τοῦ ἔοικε μωροὶ τῇ ἀληθείᾳ θὰ ἤμεθα μηχανώνοντες τὸν λόγον περὶ ἐξαμβλωμάτων οὐδενός, οὐδὲ τοῦ ἐλαχίστου λόγου ἀξίαν» Ὅποια μεγαλοφυΐα! Ἴσως τῇ ἀληθείᾳ, ὁ ἐπικριτὴς δὲν θὰ ὠφλίσκεν μωρίαν ἐὰν ἀρίστα τοιούτων ἐπικριτικῶν ἐξαμβλωμάτων φέρε δὴ σταμῆσωμεν τὴν βαρύτητα τῆς ἐπικρίσεως ὁ κ. Λειβαδάς ἐξίσταται ἑαυτοῦ ἀκούων τὸν κ. Βουτυρᾶν λέγοντα «καὶ ταῦτα καὶ μάλιστα» Παρατήρησον ἐν πρώτοις τὸ καὶ ὁ σύνδεσμος οὗτος δὲν εἶναι ἐνταῦθα συμπλεκτικός, ἀλλὰ προσθετικός = ἔτι καὶ ταῦτα δηλ. τὸ ἐμφῶσαι μὲν ἔρωτα τεκνοποιίας κτλ. ὁμοιάζουσι μὲ τεχνήματα ὑπερτέρου τινός ὄντος σκοπὸν προθεμένου τὴν τῶν ζῶων δημιουργίαν» ἐὰν λοιπὸν ἡ σημασία τοῦ καὶ, εἶναι ἐνταῦθα προσθετικὴ ἢ ἐπιδοτικὴ, τί ἄλλο ὁ λαλῶν διανοεῖται νὰ παραστήσῃ εἰμὴ ὅτι ταῦτα κατ' ἐξοχὴν ὁμοιάζουσι μὲ μηχανήματα θεοῦ; οὕτω καὶ ἐν τῇ καθωμιλημένῃ λέγομεν «ὀλίγα ἀγγεῖα ἔχω καὶ ταῦτα ἄχρηστα = ὡς καὶ ταῦτα ἢ καὶ ταῦτα μάλιστα»

Τέλος ὁ κ. Λειβαδάς ἀποπερατώνει τὸ ὄχληρόν ἀλλὰ καὶ περιττὸν ἔργον τῶν ἀδικῶν καὶ παραλόγων αὐτοῦ ἐπικρίσεων μεταβαίνει εἰς νοουθεσίαν ὑπομιμνήσκων τῷ κ. Βουτυρᾶ τὸ ἐν τοῖς προπυλαίοις τοῦ ἐν Δελφοῖς Ναοῦ ἐγγεγραμμένον σοφὸν ἀπόφθεγμα τὸ «γνώθι σαυτὸν» καὶ παραινῶν αὐτῷ ὅτι «δέον νὰ μένη ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη καὶ νὰ μὴ πηδᾷ ὑπὲρ τὰ ἐκαμμένα τολμῶν ἀπαντα, ἀπαράσκευος διαστρέφων ἀπαντα, ἀποτυγχάνων ἐν πάσι, παρέχων δὲ τοῖς νηφρομιωτέροις καὶ τοῖς ξένοις (ὡσανεὶ οἱ ξένοι ἦσαν ἕτεροι τῶν φρονημωτέρων) ἀφορμὴν νὰ γελῶσι νὰ ἀναμασσῶνται τὸ «πάντα

οἶδεν ὁ πειναλέος Γραικύλος!» ἀλλὰ φαίνεται ὅτι μοιραία τις καὶ ἀπροσμάχτος ὑπερέτερα δύναμις νὰ παρώθησεν τὸν ἐπικριτὴν καὶ ἄκοντα ἐν ἀγνοίᾳ του νὰ βιογραφῆσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν, καὶ νὰ παράσῃ ἡμῖν κάστορον πιστῶς ἀντανακλῶν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ προσωπικότητα καὶ τῶντι! ὁ ἐπικριτὴς ἐκάστοτε ἐμφανίζεται ἐν τῇ Κλειοῖ ὅτε μὲν ἀκόσμως συντάττων λιβέλλους κατὰ λογίων ὁμογενῶν διαπρεπόντων ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἐπιστημοσύνη, ὅτε δὲ γράφων φιλολογικᾶς ἐπικρίσεις ὅτε δὲ πάλιν κατερχόμενος εἰς θρησκευτικὸν ἀγῶνα μετὰ τοῦ κ. Βαλλέτα περὶ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως· ἄλλοτε δὲ ἐκχειλιζόμενος εἰς διεξοδικὰς περιγραφὰς τῆς ἐν Βιέννῃ παγκοσμίου ἐκθέσεως, ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ ἐπιδεικνυόμενος ὅτι οὐδὲν ἐπιστητὸν διαφεύγει τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ καὶ μεγαλόνοιαν· πλὴν εἰλικρινῶς ὁμολογητέον ὅτε τὸ πρῶτον ἀνέγνωμεν τὴν ἐπικρίσιν ταύτην τοῦ κ. Λειβαδά, διηπορήσαμεν διατὶ οὕτως ἀπρεπῶς καὶ ἀγροίκως ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ κ. Βουτυρᾶ, διατὶ μετὰ τοσαύτης ἐμπαθείας, καὶ δορυμύτητος σταχυολογεῖ, τὰ κατ' αὐτὸν δῆθεν ἁμαρτήματα τῆς χρηστομαθείας τοῦ ἄλλ' εὐτυχῶς τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας μας ταύτης παρέσγεν ἡμῖν ὁ ἐπίλογος τῆς διατριβῆς του ἔνθα παροτρύνει τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος φιλοπάτριδος ὁμογενεῖς ἵνα διὰ τῆς γενναιοδωρίας των χωρηγήσωσι τὰ μέσα πρὸς σύνταξιν Ἑλληνικῆς χρηστομαθείας. Εἰς τίνας δὲ προτρέπει αὐτοὺς νὰ ἀνοίξωσι τοὺς θησαυροὺς των; εἰς τοὺς κλειδοκράτορας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης; ἐπειδὴ δὲ προηγουμένως ὡς τοιούτους ἐχαρακτήρισε τὸν κ. Οἰκονομίδην καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν, ἐν οἷς συγκαταριθμεῖ καὶ ἑαυτὸν ὡς μαθητὴν τοῦ, ἐπομένως τὰ πάντα ὑπὲρ ἑαυτοῦ ζητεῖ ὁ πειναλέος Γραικύλος omnia novit Graeculus esuviens.

Ἐν Ἀργοστολίῳ, τῇ 20 Δεκεμβρίου 1874.

I. ΠΑΖΗΣ. (Σχολάρχης)

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ.

(Συνέχεια ἰδ. φύλ. η'. σελ. 571.)

Ἐτερον δ' οὐκ ὀλίγον ἄποπον παρατηρεῖται ἐν τῷ καθαρισμῷ τῆς γλώσσης περὶ

τὴν ἐκλογὴν καὶ χρῆσιν λέξεων καὶ φράσεων ὑπὸ λογίων πολλὰκις καὶ εὐπαιδευτῶν ἀνδρῶν, τὸν ἰθύντορ' ἄλλως τῆς γλώσσης ἐπαγγελουμένων, ὅτι πρὸς τῇ ἀποδοκιμασίᾳ καὶ ἀποβολῇ ξενισμῶν καὶ βαρβαρισμῶν παρεισφρησάντων καὶ συναμιγνόντων, τοῦ χρόνου προΐοντος, τῇ βασιλίδι τῶν γλωσσῶν, συναποβάλλουσι περιορῶντες καὶ πολλὰ ἀρχαίζοντα καὶ καθαρῶς ἑλληνικὰ λείψανα τηρητέα ἄλλως. Συμβαίνει δὲ καὶ ἐνταῦθα, νομίζω, ὅτι σχεδὸν ἐπὶ τοῦ καθαρισμοῦ τῶν διὰ χρῆσιν ῥυπουμένων ἐπιχρῶσιν κυαθίσκων. Ἀφαιρῶν τις γὰρ ἀπὸ τούτων τοὺς ῥυπούς δι' ὑγροῦ ἀποσοφισμοῦ συνεξαφανίζει βραδέως καὶ λεληθῶς καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν ἐπίχρῶσα ποικίλα καὶ κοσμήματα. Οὕτω πολλὰκις προαιρούμενοι περικαθαίρουσι τὴν τοῦ λαοῦ γλῶσσαν συναφαιρούμεν μετὰ τῶν κηλίδων τῶν ἀπὸ τῆς βαρβαρότητος αὐτῇ προστριβειῶν, καὶ συνεξαφανίζομεν καὶ πολλὰς αὐτῆς χάριτας καὶ καλλονάς. Ὅθεν ἀναγκαιοτάτη καὶ κατὰ τοῦτο καθίσταται ἡ μετ' ἐπιστάσις καὶ ἐνδελεχοῦς μελέτης διερεύνησις καὶ ἐκλογὴ λέξεων καὶ φράσεων. Πόρρω δὲ καὶ αὐθις τῶν τῆς γλώσσης προπυλαίων στήτησαν οἱ φραγγισμοὶ οἱ καθ' ἑκάστην καὶ θαρραλέως παρεισδύοντες τῇ γλώσσῃ καὶ διανοθεύοντες αὐτήν.

E.

Εὐχαρίστησι = 1) εὐχαρίστησις· 2) ἡ ἀντιπρόποισις· Τοῦπιαμε τὸ Κουπάρι (ἰδ τὴν λ.) νὰ δώσῃ τὴν εὐχαρίστησιν.

Z.

Ζάλη σκοτοδινίασις ταραχὴ, σκουτούρα· «ἔχω ζάλαις» καὶ ἐπὶ κατάρας «νὰ σὲ πιάσῃ ζάλη τί κάνεις ἔτζι;» ἐκ τούτου καὶ τὸ ῥῆμα

Ζαλιζῶ· ταραττω, ἀνησυχῶ, ἐνοχλῶ· «Μᾶς ἐζάλισες καὶ σὺ πλειὰ μὲ τῆς λέξαις σου.»

Ζαλιάρικο ἐπὶ κατάρας καὶ ὀργῆς κατὰ παιδὸς ἀπειθοῦντος· «ἔλα Ζαλιάρικο!»

Ζαλιὰ ὁ φόρος ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς ἀναλόγου βάρους· ἔχει νομίζομεν τὴν ἀρχὴν ἢ λέξιν ἀπὸ τὴν Ζάλην, ἣν προξενεῖ τὸ βῆρος εἰς τοὺς κύπτοντας καὶ φέροντας τοῦτο· καὶ ῥῆμα

Ζαλιάζω. Κατασκευάζω Ζαλιὰν τοποθετῶν καὶ ἐπισωρεύων τὰ πρὸς ταύτην ξύλα ἢ καὶ ἕτερα βάρη· «Μάζευσαι τὰ σκουτιὰ καὶ ζάλιασαι τὰ» Μάζω ξύλα νὰ ζαλιάζωμε τὶ ἐνύχτωσε.»

Ζαλιῶρω καὶ παθητ. καὶ μέσ. Ζαλιώνομαι φέρω βῆρος ἢ καὶ φορτίζω ἕτερον· «Ζαλιώσου νὰ φύγωμε»

Ζαρλατίζω, ἀποδιώκω τινὰ ἐπιπλήτων αὐστηρῶς καὶ ὑβρίζων ὀργιζόμενος κατ' αὐτοῦ καὶ ὄνομα

Ζαρλάτισμα ἡ ἴδωκα ἢ να Ζαρλάτιασμα, ἢ που δὲν ἐστάθη ἢ προστά μου.»

Ζαλιὰ ἢ πεπασμένη καὶ ὠραία ὀπώρα· ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἐχουσῶν πυρῆνα· καὶ ῥῆμα ἐκ τούτου

Ζουλιάζω πιέζω, θίβω δοκιμάζω τι.

Ζαπῶρω καὶ περιφ. κάνω ζάπι· εἰ μὴ ξενικὴ ἢ λέξις ἔλκει, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ πιέζω προσλαβανομένου τοῦ ἀχωρίστου καὶ ἐπιτατικοῦ μορίου Ζα, δηλοῖ, πιάνω τί σφιγκτὰ, καταβάλλω ὑπερισχύω κατὰ τινος. Ζάπι λέγομεν καὶ τὴν τάξιν, ἢ ἀπὸ δυνάμεως αὐστηρᾶς ἐκπηγάζει, καὶ ὅπου δύναμις μετὰ φρονήσεως, ἐκεῖ καὶ τάξις· καὶ Ζαπίτης ὁ ἐπιβάλλων τὴν τάξιν καὶ ἡσυχίαν καὶ Ζαπλίκι, ὅπερ ἄγει με πιστεῦσαι ὅτι ἡ λέξις ἐστὶ τουρκικὴ ἢ σλαβικὴ συγγενῆς ἴσ· τῷ Ζουπάνω = ἡγεμόνι = τσοπάνῃ.

Ζέγρω 1) ζευγνύω τοὺς βόας· 2) ὄζω, βρωμῶ· «ἔζεξε τὸ φαί δὲν τρώγεται.»

Ζῶρι ὄρμη, δύναμις, βία.

Ζωρίζω στενοχωρῶ βιάζομαι τινὰ· «μὲ ἐζωρίσανε καὶ τὸ εἶπα.»

Ζακόνι 1) ἔθος, συνήθεια· φρ. «ἔτζι τ' ὄχομε ἡμεῖς Ζακόνι.» = οὕτως ἡμεῖς εἰώθαμεν· 2) προσεγγίζει καὶ τῇ σημασίᾳ τοῦ ἐλαττώματος· «τὶ κακὸ Ζακόνι π' ὄχεις = ἔθος, ἐπομένως ἐλάττωμα (λατιν. vitium)· «Δὲν τὸ θέλει τ' ὄχι Ζακόνι.»

Ζουπάω 1) τύπτω διὰ τῆς χειρός· 2) μεταφ· σφετερίζομαι. κλέπτω· «ἐζούπησε πολλὰ καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη»

H.

Ἡταῖρι (ἑταῖρος) 1) σύζυγος· εὐχὴ πρὸς τοὺς ἀγάμους ἀμοτέρων τῶν γενῶν· «μὲ καλὸ Ἡταῖρι.» = μὲ καλὴν σύζυγον. Τοῖς κορασίοις ἐπικρατεῖ παρ' ἡμῖν μᾶλλον ἢ

εὐχὴ «Καλὴ μοῖρα» τοῖς δὲ μεμνηστευμένοις «ὡς τὰ τέλειά σου!» ἢ «εἰς τὴν τελείαν σου χαρὰ!» ὁμοίως «λείπει τὸ ἡταῖρι τοῦ παπουτσιοῦ μου.»

Θ.

Θάφτω θάπτω *σημ.* «Ὅταν ἐκκομίζεται νεκρός, οὐδείς πρέπει νὰ στραφῆ θεωρῶν εἰς τὰ ὀπίσω· διὸ πολλάκις ἀκούεται ἐν ταῖς κηδείαις τῶν χωρικῶν ἢ παρατήρησις· «Μὴν τηρᾶτε κανένας πίσω σας.» Πολλὴ προσοχὴ καταβάλλεται ὅπως μὴ κησμονηθῆ τι τῶν ἐν τῇ κηδείᾳ χρωιδῶν καὶ ἀναγκασθῶσιν ἐκ τούτου νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν οἰκίαν. *Σημ.* β'. Οἱ πρὸς κηδεῖαν καλούμενοι ἱερεῖς δέον νὰ ὦσι περιττοὺ καὶ οὐχὶ ἀρτίου ἀριθμοῦ, δηλ. τρεῖς, πέντε κλπ. Ἀρτίου δὲ γενομένου τοῦ ἀριθμοῦ, ἀποθάνεται καὶ ἕτερος συγγενὴς τῶ νεκρῷ κατὰ τὴν τοῦ ὄχλου πρόληψιν. *Σημ.* γ'. Ἐὰν παρυσθῆ τις ἐπὶ τῆς κηδείας (ἰδ. φτερνίζομαι) ἀποθάνεται καὶ ἕτερος τῶν τῆς οικογενείας. Ὁ δὲ πταρνύμενος κόπτει τι ἀφ' ἐαυτοῦ, οἷον κλωστήν καὶ ἀπορρίπτει αὐτὴν τῷ νεκρῷ.

Θράκα (Ἀνθρακία) καὶ θρακόβολη ἢ τῶν προγόνων σποδός. *Στάχτη* δὲ ἢ *Στάχτη* καὶ Ἀχυλιά, ἢ κατ' ἐκείνους *Τέφρα*! Ὁρθῶς ἤρμηνευσε τὰς λέξεις ταύτας ὁ μακαρίτης Γ. Χρυσοθέγγης ἐν τῷ περὶ δημιουργίας λέξεων σελ. 74. «Τέφρα καὶ σποδιά ἢ σποδός διαφέρει. Τέφρα μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ πάσης ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐξαναλωθείσης τῆς ὕλης καταλειπυμένη κόνις, ἢ ἡ συνήθεια Ἀχυλιάν ὠνόμασεν ἴσως διὰ τὸ μηδένα χυλὸν ὑπολείπεσθαι ἐν αὐτῇ εἰς πυρὸς τροφήν ἐπιτήδειον. Σποδιά δὲ ἢ σποδός, ἐν τῇ λεπτά τινα ψήγματα διαμένουσιν ἔτι καὶ λείψανα πεπυρωμένων ἀνθράκων, ἢ καὶ θερμοσποδιᾶν καὶ μαρίλην ἔλεγον, ἢ δὲ συνήθεια, ἀνθρακούφην λέγει, ὥσαντι τινα ἀνθρακίαν κούφην· ὡς καὶ Ὁμηρος ἐπὶ μὲν τέφρας λέγει ἐν Ἰλιάδ. ψ. 250,

»Πρῶτον κατὰ πυρκαϊᾶν σέσαν αἴθοπι οἶνω
»Ὅσον ἐπὶ φλόγῃ ἦλθε βαθεῖα δὲ κάππεσε τέφρη.

Ἐπὶ δὲ τῆς σποδοῦ ἐν Ὀδυσ. 1 375,

»Καὶ τότε ἔγ' ὠτὸν μοχλόν ὑπὸ σποδοῦ ἠλλασα πολλῆς
»Ἐῖως θερμαίνοντο.»

παρ' ἡμῖν δ' ἀγνοεῖ ὅπως ἢ συνήθεια τὴν Ἀνθρακούφην ἐγνωκέ δὲ καὶ τηρεῖ τὴν Ἀ-

χυλιάν. Ἀπὸ τὴν θράκαν ἐσηματίζεται παρ' ἡμῖν καὶ ῥῆμα, Ἐσθρακίων καὶ Ἐσθρακουνάω ἀνοίγω ἢ παραμερίζω τὴν σποδόν, ἔτε πρὸς θερμασίαν ἢ καὶ πρὸς ἐμβολὴν ἄρτου (Μπογάτζας ἰδ. τὴν λέξιν).

Θερμαίνομαι πυρέσω· καὶ θερμαῖς = ὁ πυρετός. Τριτοήμεραις = ὁ τριταῖος·

Θερμαίρω ἐνεργ. προξενῶ ἄλγος, πόνον· «μ' ἐδάρεσε καὶ μ' ἐθέρμανε.»

Θαλαμῶνα καὶ θαλαμῶνομαι οὐδ. (θάλαμος) σκοτιζομαι· καὶ μεταφ. τάρασσομαι ἀπὸ τοῦ περιορισμοῦ ἐν θαλάμῳ λαβὼν τὴν ἀρχὴν τὸ ῥῆμα. «ἐθαλάμωσε τὸ μάτι μου καὶ δὲν τὸν ἐντράπηκα.» «Μὴ μου ἔμιλλας τ' εἶμαι θαλαμωμένος ὅσαν τὸ ψάρι.» «ἄλογο θαλαμωμένος» = ἵππος γαυριῶν ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ σταύλῳ περιορισμοῦ· 2) πάσχω ὑπὸ κατάρρου· εἶμαι θαλαμωμένος δὲ θέλω τίποτα.»

Θαμπίζω (θάμβος) οὐδέτ. μόλις δρῶ διὰ φυσικὴν ἀσθένειαν τῶν ὀφθαλμῶν. «Δε γλέπει μόλις θαμπίζει ὁ καυμένος!» τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἐστὶ νομίζω καὶ τὸ ἐπίσης οὐδέτερον ῥῆμα.

Θαμπῶνω δὲν βλέπω καθαρῶς· λέγεται ἐπὶ αἰφνιδίας προσβολῆς τῶν ὀφθαλμῶν· «Δὲν εἰζέρω γιὰ τ' ἐθάμπωσαν τὰ μάτια μου καὶ δὲ γλέπω.» καὶ ὄνομα θαμπωμάρα·

Κ.

Καββακῶνω προσκτώμαι δυνάμεις ὕλικας περισσὰς ἕνεκα ἰδία ἀφθόνου τροφῆς, ὑπερσαρκῶ ἐπομένως «ἐγκαββάκωσιν ἀπὸ τὸ πολὺ φαί.»

Καθημερινὸ καὶ **καθημερούσιο**. Δι' ἑκατέρας τῶν ἐλληνικωτάτων τούτων λέξεων ἐκφράζεται ἐν τῇ συνήθειᾳ καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Πελοπόννησον ἢ θέσις τοῦ εὐπόρου. «Δὲν εἶναι φτωχός, ἔχει τὸ καθημερινό του» δηλ. τὴν καθ' ἡμέραν δαπάνην.

Κακαῖδη (κακὴ ἰδεῖν) γυνή (ἰδία νύμφη) κακὴ τὸ εἶδος καὶ τὴν μορφήν ἢ λέξις εὐχρηστος μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ. «Τὰ πέριπελα (τὰ προικιά δηλ.) ἡγαθήκανε κ' ἢ Κακαῖδη ἀνεμένει.» ἐπὶ νύμφης πολυφέρνου μὲν, ἀλλ' ἀναξίας καὶ μηδαμνῆς.

Καλιζῶ οὐδέτ. ἀποκάμνω, ἀπαυδῶ, ἀπόλλυμι τὰς δυνάμεις μου. λέγεται μὲν καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου· ἰδία δὲ χρώμεθα τῇ λέξει ἐπὶ

φορτηγῶν ζώων. «ἐκάλλισε τ' ἄλογό μου κ' ἔμεινε ἔς τὸ δρόμο.»

Καλλιιάζω οἶον ποιῶμαι τι κάλλιον, συναρμῶζω τι μετ' ἐπιδιόρθωσιν «πελέκα τὸ σανίδι νὰ καλλιιάσῃ καὶ μεταφ. ἀρέσκω· «Δὲ μ' ἀκάλλιασε καὶ δὲν τὸ πήρα.»

Καματερὰ οἱ ἀροτῆρες βόες. καὶ καμάτι ἢ ἀροτρίασις, καὶ ῥῆμα καματεύω, ἀροτριῶ γεωργῶ ἀπὸ τοῦ κάματος, κάμνω = κοπιᾶζω. Καματερὸ λέγεται καὶ ὁ εὐήθης, ὁ βλάξ. «Αὐτὸς δὲν εἶναι ἀνθρώπος, εἶν' ἕνα καματερό». Κάματο τὸ πῦον,

Κασσιάζω ῥυπουῶμαι σφόδρα· μόνη ἢ παθητ. μετοχ. Κασσιασμένος εὐχρηστος·

Κάττυ πληθυντικ. δύναμις, ἰσχύς· Δὲν ἔχει τὰ κάττυ νὰ σηκωθῆ ἀπὸ χάμω» καὶ μεταφορὰ χρημάτων «ποῦ ἔχει τὰ κάττυ αὐτὸς νὰ φτιάσῃ σπῆτι.»

Κατοῦντα ἢ κατοικία, ἢ διαμονή.

Καυκαλίδα ἢ ἀρχαία καυκαλῖς, ἀγριολάχανον.

Κεσέμι ἰδ. σούρωμα·

Κοπανιὰ συνάμα, συγχρόνως, διὰ μιᾶς· «Κοπανιὰ βάνεις τὰ ξύλα ε' τῆ φωτιά, κοπανιὰ χωνεύουνε ἤρθαν καὶ οἱ δυὸ μαντατοφόροι κοπανιὰ.» = συνάμα.

Κόπανος 1) καλεῖται ξύλον ἀπὸ πλατάνου συνήθως κατασκευαζόμενα εἰς σχῆμα τοιοῦτον ἢ δηλ. κεραλαίου Π μετ' οὐρᾶς πρὸς τὰ κάτω· τούτῳ χρωῖνται παρ' ἡμῖν αἱ γυναῖκες πλύνουσαι τὰ ἱμάτια· Ἐπιχέουσαι γὰρ ὕδωρ θερμὸν, τύπουσιν αὐτὰ διὰ τοῦ κοπάνου πρὸς καθαρισμόν. καὶ κοπανιὰ καλεῖται ἕκαστος κτύπος ἐπ' αὐτῶν, καὶ ῥῆμα κοπανίζω, 2) ὁ αἰκισμός καὶ ἡ μαστιγώσις· «Ἐφαγε κόπανο, ὡς που ἔβαλε καὶ ἔς τὸν κόρφο του.» καὶ ῥῆμα κοπανίζω = αἰκίζω, μαστιγώω. 3) λειοτριβῶ τι· «Κοπανίζω ῥιζάρι.» καὶ ἀκοπάνισο· τὸ μὴ καλῶς τετριμμένον.

Κορακιάζω ζῶ ἐπὶ μακρόν· μεταφ. ἀπὸ τοῦ μύθου τοῦ κόρακος λαβὼν ἴσ. τὴν ἀρχὴν τὸ ῥῆμα· 2) Γρώγω ἐπὶ δυσαρσεκειας. «Δός του νὰ κορακιάσῃ νὰ γλυτώσω με 3) χ... «ποῖος ἐκοράκισσε ἐδῶ χάμω, ποῦ ἤθελα νὰ καθήσω.» Διὸ εἰς καθήμενον ἐπὶ εὐπερίπτου τόπου καὶ πράττοντος τὸ αἰσχρὸν τοῦτο ἀναισχύντως τὰ ἀνευρυδριάτως, λέγεται. «Ὁρνηθὲ ἀθέταται, πουλι μαδάει, ἂν δὲν τὸ φάη νὰ μὴ σηκωθῆ!»

Κούρτα ἢ κοῦτις καὶ ἡ αἰώρα· καὶ ῥῆμα Κουνιέμαι, αἰωροῦμαι· καὶ κουνάω ἐνεργ.

Σημ. Τοῦ ἀγίου Γεωργίου (23 Ἀπριλίου) ἀναρτῶσι σχοινίον καὶ αἰωροῦνται κουνιῶνται τὰ κοράσια διὰ τὴν ὑγείαν.

Κοτσιεῦω σημαδεῦω τι, παρατηρῶ, σκοπεύω, εὐστοχῶ, ἀνευρίσκω· «Ποῦ μ' ἐκότσιψες καὶ ἤρθες κοντά.»

Κουπάρι Ἰκῦπη, κύπελλον ἢ ὑπὲρ τινος πρόποσις γινομένη παρὰ τοῖς ἡμετέροις χωρικοῖς ὡδὲ πως.

Σημ. «Ἄν ἦναι ὄρισμός σας τὸ παρὸν γηομάτο (ἐννοεῖται ποτήριον) τὸ πίνουμε εἰς τὴν ὑγείαν καὶ χαρὰ καὶ εὐτυχία τοῦ Γιάννη, ἂς ἦναι ἡγεία του.» καὶ ἀποτείνεται πρὸς τινα τῶν συνδαιτυμόνων, λέγων. «Καλῶς νὰ σ' εὔρω.» Οὗτος δ' ἀποδεχόμενος ὀφείλει ν' ἀποκριθῆ, «Καλῶς νὰ ὀρίσης» καὶ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν εἰρημένην πρόποσιν οὕτω. «Κατὰ τὸν ὄρισμό ποῦ ὄρισεν (ὁ δεῖνα) πίνουμε ἔς τὴν ὑγείαν καὶ χαρὰ τοῦ ... καὶ ν' ἀποταθῆ πρὸς ἕτερον κλπ. Ἐνιοὶ προτάσσουσι τὸ ἐπόμενον ἄρσιον, ὅτε ἡ πρόποσις γίνεται ὑπὲρ τοῦ ἐστιάτορος,

»Ἐτοῦτο τὸ ποτηράκι
»ἔχει μέσα κρασάκι
»Καὶ μέσα ἔς τὸ κρασάκι
»Ἐἶν' ἐν ἀγκαθάκι
»Κι' ἀπάνω ἔς τ' ἀγκαθάκι
»Καθετ' ἕνα πουλάκι
»Κηλαῖδι καὶ λέει
»Τίρι τίρι τὸ ποτήρι
»ἔς τὴν ὑγείαν τοῦ νοικοκύρη
»ἂς ἦναι ἡγεία του! —

Ἀφοῦ δὲ ὡς εἴρηται προπίωσιν ἅπαντες, ὀφείλει ὁ τελευταῖος νὰ εὔρῃ ν' ἀποταθῆ δηλονότι πρὸς τὸν ὑπὲρ οὗ ἢ πρόποσις. Οὗτος δὲ λαμβάνων τὸ ποτήριον πλήρες δίδει τὴν εὐχαρίστησιν (ἰδ. τὴν λ.) λέγων. «Κάπου εἶχα ἕναν φίλον πολὺ ἀγαπημένον καὶ σὰς ἐμπληγάρισε (ἢ ἄλλ. σὰς ἐπεριφόρτισε ἢ σὰς ἔβαλε εἰς κόπους καὶ εἰς πείραξαις) κ' ἡπιατε γιὰ τὴν ὑγείαν μου, πίνω καὶ ἐγὼ ἔς τὴν ὑγείαν σας!» Ἐπειτα σηκῶνει ἄλλουνοῦ κουπάρι δηλ. προπίνει ὑπὲρ ἄλλου κλπ.

Κουρέλλι (Κεῖρω) ἰδ. ρουμπί.

Κούρκομα ἐπίρ. συνεσπειραμένως· καὶ ῥῆμα **Κούρκομαίω** οὐδ. συσπειρῶμαι, γίνομαι κουβάρι, περιμαζεύομαι ὑπὸ φόβου ἢ ὑπὸ ψύχρας.

Κούχτελο ὁ γέρον, καὶ ἡ γραῖς καὶ ῥῆμα
Κουχτελαῖνω γηράσκω, γίνομαι ὑπέρ-
γηρος· «ἐκούχτέλιαν πλειά δὲν εἶναι γιὰ
κόμο.»

Λ.

Λαβαῖνω. αὐτοπαθ. παθ. Συνακ. Ἄσωπ.
Π. Α'. σελ. βλέπτομαι καιρῶς ὑπὸ στοι-
χειῶ καὶ ἐπουμένως πάσχω, ἴδ. ἀπλογέμαι
καὶ ἐνεργητ. ἀντὶ τοῦ λαυβάνω· «δὲ λα-
βαῖνω γράμμα ἀπὸ τὸ παιδίμου ὄσχη.»

Λαβώνω. 1) πλήσσω «μ' ἐλαβώσανε ς' τὸ
μπόλεμο» 2) λαβαίνω· «Κάτι τὸν ἐλάβωσε
κάτι ἐπῆρε δὲν εἶναι καλὰ ὁ ἄνθρωπος.»

Λαγκουρίω ἐπὶ προσώπου καὶ λαμπη-
νίζω ἐπὶ πράγματι, = λάμπω καὶ λαμπρῆ
τὸ Πάσχα διὰ τὸ καθαρὸν τοῦ ἱματισμοῦ
καὶ τῆς ἐτέρας εὐπρεπείας. Ὡς καὶ τὸ
ἄσμα, «Γιὰ πέστε τῆς γυναίκας μου τῆς δό-
λιας μου γυναίκας νὰ μὴν ἀλλάξῃ τὴν λαμ-
πρῆ, κερί νὰ μὴ κρατήσῃ.»

Λεμοκοπῶ ἐμβάλλω τὸν δάκτυλον εἰς
τὸν λαιμὸν πάσχοντος ὑπὸ τούτου καὶ πιέ-
ζων τοὺς ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων οἰδαινομένους
ἀδενίσκουσ ἢ ἀμυγδαλᾶς αἱματώ αὐτοὺς ἢ
καὶ τὴν σταφυλὴν. γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλει-
στον εἰς παῖδας ὑπὸ γραϊδίων ἄτινα βλά-
θην μᾶλλον πολλάκις ἐπιφέρουσι τοῖς πά-
σχουσι ἢ θεραπείαν διὰ τοῦτο.

Λαμάζω (λαίμος) μόνον ἐνεργ. γλείβομαι
ὑπερεπιθυμῶ τινος, «εἶδα τὸ μῆλο καὶ τὸ
ἴλαμαξε ἢ καρδιά μου.

Λάμια 1) ὡς τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τέ-
ρας μυθῶδες στοιχείῳ. 2) γυνὴ πολυφάγος
καὶ πλεονέκτης μὴδὲν τι μετὰ διδοῦσά ποτε
ἐφ' ᾧ καὶ ἡ παροιμία. «Γάμο λάμια ἔκανε
νὰ εἶχε ἀτήτης νάτρωγε.»

Λαφίνα ἡ ἔλαφος καὶ μεταφ. γυνὴ ὑ-
ψηλὴ εὐσωμνος καὶ λιγνὴ ἢ λεπτὴ καὶ εὐλί-
νητος σημ. διὰ τῆς καταλήξεως ἵνα ἐκφρά-
ζομεν καὶ ἐτέρων ζώων θηλυκὰ ὀνόματα
οἷον, πρόβατον, προβατῖνα· Λωντάρη, Λων-
ταρίνα. Ἄτι (τουρκ.) = ἵππος, Ἄτινα καὶ
φοραδίνα ἢ ἵππος ἢ φορβάς.

Λατρεύω (τὸν λαίμῳ μου.) ἐπὶ λαιμάρ-
γου· «τὸν λατρεύει τὸ λαίμῳ του,» καὶ ἄλ-
λως «τὸν ἔχει ἀγᾶ.»

Λάχανα ἡμερᾶ ἢ κράμβη, πρὸς ἀντιδια-
στολήν τῶν ἀγρίων λαχάνων.

Λεβέντης πάλλαξ, νέος κομψὸς ἐνδύμε-
νος καὶ ἄκροισ τοῖς ποσὶ βαδίζων, ὡς εἰς τὸ
ἄσμα «Γιὰ ἰδὲς λεβέντη ὅπ' ὄχομε καὶ σούρ-
νει τὸ χορὸ μας.» καὶ ῥῆμ. Λεβεντεύομαι
μέσ. ἀποθ. φαίνομαι λεβέντης.

Λερώνω καὶ Λεσιάζω ἐπάγω μικρὰς
κηλίδας ἢ ἀκαθαρσίας. Τῷ λερώνω χρώμεθα
ἐπὶ ἀνωτέρου βαθμοῦ ἀκαθαρσίας. καὶ ὄνομα
λέρα ἢ ἀκαθαρσία καὶ λετσίεζ ἢ μετρία ἀ-
καθαρ. καὶ μετοχ. λετσιασμένος. Λεροφορε-
μένος δὲ ἐκτὸς τοῦ ῥυπαρώδους ἐνδεδυμένου δη-
λοῦται καὶ ὁ μελανειμονῶν διὰ λύπην, θς
καὶ μαυροφορεμένος προσέτι ἀκούει.

Λέσι ἀπὸ τοῦ λούω. 1) ὁ καταβεβρηγμέ-
νος τὰ ἱμάτια· «ἐβάρχηκα κ' ἔγεινα λέσι.»
ἴδ. καὶ Ἄρτζιδι. 2) τὸ κρέας τὸ ἄνευ πιμε-
λῆς τὸ μὴ παχύ. καὶ λεσιασμένος ὁ ἐξ ἀ-
σθενείας καταβεβλημένος καὶ ἀδύνατος, θς
καὶ λεεινὸς καλεῖται,

Λέχος ἢ ἐν ὕδατι ἀναλελυμένη κόπρος
βοῶν, ἐν ἣ ἐμβάλλουσιν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας
τὸ πανίον ἅμα ὑφανθέν. μετὰ δὲ τοῦτο ἐξά-
γουσι (ἔξελεχώνουσι) καὶ λευκαίνουσιν αὐτό.

Λιγιέμαι μέσ. ἀποθ. κινουμαι ὑπερηφά-
νως, καμαρώνω, κάμνω τζακίσματα· ἄσμα.
«Γιὰ τί σεῖσαι καὶ λιγιέσαι;»

Λιμοχτοῶ (λιμοκτονέω) στεροῦμαι καθ'
ὑπερβολήν, ἀποθνήσκω τῆς πείνης· «λιμο-
κτονάτε οἱ κακόμοιροι!» = στεροῦνται, ἀπο-
θνήσκουσι τῆς πείνης οἱ δειλαιοί!

Λουρί (logum) 1) συλλαβάνω πιέζων
καὶ κρατῶ τι, μεταφ. ἀπὸ τε τοῦ ζώου
καὶ ἀπὸ μηχανῆς. Οἱ παρ' ἡμῖν μαραγκοὶ
(τέκτονες καλοῦσι φωτιὰν καὶ λύκον ἢ λυ-
κόστομα ἐπίμηκες καὶ παχὺ ξύλον (πατερόν)
κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ ὁποῖου κατασκευάζουσι
διὰ πρίονος γωνίαν ἀμβλεῖαν, καὶ ὑποστη-
ρίζουσι δι' αὐτοῦ βάρη μεγάλα, οἷον στέγην
οἰκίας, τοίχον κλπ. ἢ καὶ ἀντικαθιστώσι
στύλον ὑποβαστάζοντα βάρη τοιαῦτα. Λύκον
προσέτι καλοῦσιν ἢ κλάπαν τὸ ἐγκαρσίως
ἐπὶ τῶν ἐντὸς τοῦ τοίχου τιθεμένων ξύλων
(ξύλοδεμάτων ἴδ. τὴν λ.) ἐξέχον ἑκατέ-
ρωθεν τοῦ τοίχου. 2) Διαπερῶ τοὺς πόρους.

Δὲν συμεριζόμεθα οὐδ' ἐγκρίνομεν, τὸ καθ'
ἡμᾶς, ὡσαύτως τὸν ζῆλον τινων συναδέλ-
φων, βουλομένων καὶ ἐπιχειρούντων ἐξελλη-
νίζειν ἢ ἐλληνικὰς θεωρεῖν λέξεις ὅλως ξενι-
κὰς καὶ ὅλως βαρβαρικὰς, παρερρησάσας

τῷ χρόνῳ χιτῶνα ἐλληνικὸν διὰ τε τὴν ἐπι-
μιξίαν καὶ τὴν ἐπὶ μακρὰν συμβίωσιν τοῦ
ἔθνους μετὰ παντοδαπῶν ἀλλοφύλων, καὶ
κυριαρχοσάντων καὶ συνυπηκόων ὑπὸ τοὺς
Βυζαντινοὺς Λυτοκράτορας πολλῶν διατελε-
σάντων.¹ Ἀλλὰ μὴ καὶ πρὸ ἡμῶν ζήλω ἐ-
θνικῶ δὲν ἐλέχθη ὑπὸ σοφῶν καὶ σπουδαίων
ἀνδρῶν, ὅτι αἱ τουρκικαὶ λέξεις π. χ. Κε-
νέφι (ἀπόπατος) ὡς ἀπὸ τοῦ κενὸν φῶτος,
Κομπάσι (τό του οἰκοσῆτου ἐνδιαίτημα) ὡς
ἀπὸ τοῦ κοιῶμαι, οἶον Κοιμάσι, Μπαισοῖκι
(τὸ λίχνον) ὡς ἀπὸ τοῦ παῖς οἶκος, ἔχουσι
δῆθεν ἐλληνικὴν ἀρχὴν καὶ τὸ ἔτυμον; Μὴ
τὰ θέλωμεν ὅλα δικάμας, «τὰ Καίσαρος
Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.» Οἷτε
κατὰ καιροὺς σύνοικοι ἡμῶν καὶ οἱ δεσπό-
ται ἐκκληροδότησαν ἡμῖν πολλὰς αὐτῶν λέ-
ξεις φράσεις ἔθι κλπ., ἃ δέον ἀποχωρήσαν-
τες ἡμεῖς ὡς τὰ τῷ σίτῳ συμφυόμενα ζυζά-
νια ν' ἀποβάλλωμεν διὰ παντός, εἰς κόρακας
πέμποντες αὐτά, ὁδᾶξ δ' ἐχόμενοι τῶν ἐλ-
ληνικῶν ὡς πατρῶων κτημάτων· τότε πι-
στεύουσιν ἡμᾶς θαυμάζοντες καὶ οἱ τοῦ ἐλ-
ληνισμοῦ ἀμειλίχτοι ἐχθροί. Ἄλλως δια-
κομφοῦμεν αὐτοὶ ἐαυτοὺς καὶ ἀέρα πικτεῦο-
μεν κατὰ τὸ δῆ λεγόμενον.

Μὴ ἐλλείπουσιν ἐν τῇ συνήθειᾳ, λέξεις
καθαρῶς ἑλληνικαὶ; καὶ τί λέγω; δημοτικὰς
λέξεις καὶ φράσεις φέροι καθ' ἑκάστην ἐν τῷ
στόματι ὁ χυδῆν λαός. «Ἦλθες τηλέμαχε,
βλυκερόν φάος!»² ἔλεγεν ἡ περίφρων Πηνε-
λόπεια, ὑποδεχομένη τὸν ἀγαπητὸν αὐτῆς
υἱόν. Ἦρθες, Τηλέμαχέ μου, ἦρθες παιδάκι
μου, ἦρθες φῶς μου, μάτι μου, καλῶς μου
το! ἂν εἶποιεν ἑλληνίς καὶ τοῦ ἐλαχίστου
τῆς Ἑλλάδος χωρίου σήμερον ὑποδεχομένη
τὸν ἀπὸ μακροῦ ταξιδίου ἐπανακάμπτοντα
υἱὸν αὐτῆς. Τίς οὖν ἡ ἀνάγκη βεβιασμένων
καὶ ἐνδοιαστικῶν λέξεων καὶ ἐτυμολογιῶν;
ἢ τοιαῦτη μικροφιλοτιμία διαφθείρει μάλ-
λον τὴν γλῶσσαν καὶ διασρέφει τὴν ἀληθῆσαν
σκανδαλωδῶς καὶ ματαίως.

Ἄχρη δ' ἐν εὐθείαις ὁδοῖς

Ἄστειχόντα μάρασθαι φύᾳ.

(Πινδ. Νερμ. εἰδ. Α'. 37.)

¹ Κωνστ. Παππαρ. Ἑλληνικὴ ἱστορία τόμος Γ'.
σελ. 237.

² Ὀδυσ. Ρ. 41.

Ξατερίζομαι μέσ. (ἐντερεῖω) γελῶ καθ'
ὑπερβολήν. Σημ. Ἐπειδὴ πολλάκις ἀπὸ τοῦ
ὑπερβολικοῦ γέλωτος ἐπέρχεται ἔμετος ἰσχυ-
ρὸς δι' ὃν ἐνίοτε λέγομεν «ἔβγαλα τὰ ἄν-
τερά μου» ἐσχημάτισται τὸ ῥῆμα ἀνάλογον
πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἐντερεῖω ἢτοι ἐκβάζω τὰ
ἐντερα· ἢ δὲ πρόθεσις ἐκ ἢ ἐν μυρίοις ῥήμασι
καὶ ὀνόμασι παραμορφωθείσα καὶ κολοβω-
θεῖσα σημαίνει ἐνταῦθα ἐπίτασιν. εἶναι «με-
τωριάρης καὶ μᾶς ἔκαμε καὶ ἐξαντεριαστή-
καμ' ἀπὸ τὰ γέλια.»

Ξαίσαιρος· ὑπερβολικὸς ὑπὲρ φύσιν δηλ.
πλατύτερος μακρότερος καὶ παχύτερος τοῦ
δέοντος· ἴσως ἔλκει τὴν ἀρχὴν ἢ λέξις ἀπὸ
τοῦ ἄφνος πλοῦτος, ἀφθονος, πολὺς.

Ξαστεριά (ἔξυ—ἀστέρες) ἡ αἰθρώτης καὶ
μεταφ. ἡ ἔλλειψις καὶ ἡ ἀνυπαρξία πράγ-
ματος. «Ἐμπήκα μέσα, ζαστεριά, δὲν ἦτανε
τίποτα.» καὶ

Ξάστερος ὁ διαυγῆς «ξάστερο νερὸν» τὸ
διαυγῆς ὕδωρ. — οὐρανὸς ἄνευ νεφῶν ὁ αἰ-
θριος θς καὶ καθάριος ἄλλος λέγεται ἐξ οὗ
καὶ ἡ παροιμ. «Καθαρὸς οὐρανὸς ἀστραπαῖς
δὲ φοβάται» ἐπὶ τοῦ ἀθώου καὶ μὴ φοβου-
μένου ἐνοχῆν καὶ τιμωρίαν. καὶ ῥῆμα.

Ξαστερώω οὐδ. αἰθριάζω. «ἐξαστέρωσε
δὲν εἶναι γιὰ βροχή.»

Ξεφάντωμα ἡ διασκεδάσις, ἡ διάχυσις
καὶ ῥῆμα

Ξεφαντώνω οὐδέτ. (ἐκφαίνω) διασκεδάζω
ἐπιδίδομαι εἰς διάχυσιν· «ἐπήγαμε κ' ἐμεῖς
καὶ ἐξεφαντώσαμε.»

Ξελακκῶνω (λάκος) 1) ἀφαιρῶ μέχρι τι-
νὸς ἐκβάλλω τὸ χάσμα ἀπὸ τοῦ τῆς ἀμπέ-
λου· «θὰ ξελακώσω πρῶτα τ' ἀμπέλι καὶ
στερνὰ θὰ τὸ κλαδέψω» 2) ἀποπειρῶμαι
τινος πλαγίως πυνθανόμενος τὸ κατ' αὐτὸν
ἀπόρητον. «Τὸν ἐξελάκωσ' ἀλλάργ' ἀλ-
λάργα καὶ μοῦ τὰ ἠμολόγησε οὐλα.»

Ξεκουκουρώνω οὐδ. διέρχομαι τὸν χρόνον
(νυκτὸς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ) ἐν ὑπαίθρῳ μέ-
χρις ὠρισμένου διαστήματος ἀγρυπνῶν καὶ
ἀναμένων τινά. «Μ' ἔκαμες κ' ἐξεκουκού-
ρωσα καρτερῶντας καὶ δὲν ἦρθες» καὶ ὄνομα.
ξεκουκούρωμα.

Ξελάστρα (ἐξελαύνω ἐλὰ ω.) 1) μέρος
ἀνοικτὸν καὶ ἐκτεθειμένον εἰς ὃ εἰσέρχεται
τις καὶ ἐξέρχεται ἀκωλύτως καὶ ἀδεῶς «τὸ
2) γυνὴ ἀνάισχυντος, ἀπεριόριστος καὶ ἔ-κ.

δοτος εἰς ὕβρεις. «Μώρ' παλῆ—ξελάστρα περιβόλι τοῦ σχολείου τὸ κάμανε ξελάστρα τὶ σκούζεις ἔτσι;»

Ξεμπουντουλώω και παθ. ωνομαι. ἀραινίζω, καταστρέφω ἄρδην. «ἡ βλογιὰ ἐξεμπουντουλώσ' οὐλο τὸ χωρὶν» ἐξεμπουντουλωθήκανε ἀπὸ τῆς κατάρας τῶν γονέων τους γιὰ τὴν δὲν τοὺς ἐτηράζανε». Λέγεται και ἐπὶ τὸ Ἑλληνικώτερον ξεκληρίζω, ξεκληρίζομαι.

Ξεμπουκάρω (bouche = στόμα) οὐδ' ἐκστομίζω, ἐκχέομαι εὐκόλως, αἰρωμένου κωλύματος.

Ξεννοιάζω 1) ἀπαλλάσσομαι φροντίδος και ἀνησυχίας, ἐπομ. ἀμελῶ. «Μὴν πᾶς και ξενιάσης θυμῆσου νὰ γυρίσης πίσω»

Ξεμπαιδικάω οὐδέτ. ἀναρρώννυμι, ἀναλαμβάνω ἀπὸ ἀσθενίας ἐκ μεταφορ. τῶν νεοσσῶν τοῦ πέριδος. «ἐξεπερδήκωσε πλειὰ δὲν ἔχει τίποτα.»

Ξαιρνάω (ἐξαιρέω) προσθήκη τοῦ ν, εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐξαιρέω μεταβαλλόμενον εἰς αω. Τοῦτο εἴωθεν ἡ συνήθεια πράττειν ἐν τοῖς ὑγρολήκτοις τῆς ἀρχαίας προσηθεῖσα δηλ. ν. οἶον φέρω φέρνω, στέλλω στέλλνω κλπ. Γραμματικὴν Σταθοπούλου. ἐμέω εἰς τὸν μέλ. και ἀρίστ. λαμβάνει τύπον περισπωμ. θὰ ξεράσω, ἐξέρασα. — Ξεράσματα, μεταφ. τὰ ἐπ' ἀκαιρίμνα γλῶτταν λεγόμενα ληρήματα.

Ξερόγελα. οἱ βεδιασμένοι και εἰρωνικοὶ γέλωτες. και ῥῆμα ξερογελάω.

Ξερότριμμα λέγεται ἐπὶ ἀροτριάσεως και καλλιεργείας ἐπὶ ξηρασίας γινομένης ἢ μετὰ μικρὸν δετόν. «ἐσπειρα ξερότριμμα.»

Ξέφερον ἐκπτώσις, δυστυχία και τέλος· αἰμάστε εἰς τὴν ξέφερον» δηλ. εἰς τὸ τέλος τοῦ πράγματος. και ῥῆμα ξεφέρνω, ἐξήφερα ἐδυστήχευσα ἐπτώχευσα.

Ξεφτάω οὐδέτ. τὰ ξεφτίζω ἐνεργ. (ἐκπτώω, ἐκπίπτω) ἐπὶ ὑφάσματος σύρω διαχωρίζω τὸ ὑφάδιον ἀπὸ τοῦ στήμονος, και ἐπαρμένους διαλύω καταστρέφω τὸ ὑφάσμα· και μεταφ. δυστυχῶ, ἀπόλλυμι κατ' ὀλίγον τὴν ἐμὴν οὐσίαν και ἐπίθ. ζέφτος ὁ ἄσωτος· και «ζέφτο σπῆτι» ἡ ἄσωτος οἰκογένεια.

Ο.

Ὀγρατιζώ οὐδ. και ἐνεργ. ζημιῶ, σικοφαντῶ, διαβάλλω, και διαβάλλομαι ζημιου-

μαι, πάσχω και προξενεὶ βλάβην τινί. «Μὴ μὲ ὀγρατιζῆς μὴ λὲς παληόλογα.» Δὲν τὸ κάνω γιὰ τὴν ὀγρατιζώ» εἰς παθ. φωνὴν μόνος ὁ παρακ. εὐχρηστος· εἶμα' ὀγρατισμένος ἀπὸ τὸ παιδί μου.»

Ὀγρός—ὕγρος, βεβεβερχμένος· και ῥῆμα ὀγριεύω ἐνεργ. και μεσ. ὀγριεύομαι. βρέχομαι, βρέχομαι, ἢ μετ. ὀγριεμένος.—λέγεται τὸ μέσον ὀγριεῦτη κατ' εὐφημισμὸν ἀντὶ ἐκατουρήθη— «ὀγριεῦτη τὸ παιδί ἀπόψε.»

Παληγορούτι ἴδ. ῥουμπί.

Π.

Παραμουσουλεύομαι μέσ. ἀποθ. χρώμαι τινι κεκαρσμένος ὢν, ἐξακολουθῶ τρώγων ἄνευ ὀρέξεως. τρώγω ὑπὸ λαμαργίας. Μὴν παραμουσουλεύεσαι δὲν πεινάς.» και ὄνημ. παραμουσούλευμα.

Πέπελη, (peuple) πλῆθος ἀμύθητον ζουφίων μικρῶν προσφουμένων διὰ ξηρασίαν και ἀνομβρίαν τοῖς βλαστοῖς τῶν κυάμων ἀκίναρων κράμβης κλπ. και ῥῆμ. Πεπελιάζω· ἐπεπελιάσανε τὰ κουκιά μας.» Τῆς αὐτῆς ἀρχῆς και ῥίξης, εἶναι νομίζω και

Τὸ Πέρπειλο = πολὺ· λέγεται και ἐπὶ πολλῶν προικίων. παροιμ. «Τὰ πέριπλα ἄχθῆκανε κ' ἡ κακαῖδῃ ἀνεμένει. ἴδ. Κακαῖδῃ.»

Περώνη, τό. ὁ ἦλος. τὸ ἀπὸ τούτου ῥῆμ. περωνιάζω ἐπὶ ὑγρῶν μόνον = 1) διαπερῶ φθάνω ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἐτέρας ἐπιφανίας· «ἐβράχηνκα ἀλλὰ δὲν τὴν ἐπερώνιασε τὴν καππότα μου ἢ βορχή. 2) και μεταφ. «Μ' ἐπερώνιασε τὸ χρῆσ, οἶον μὲ διεπέρασε και μὲ περιώρισε, 3) ἀγανακτῶ οἶον διαπείρομαι ὡς ὑπὸ ἥλου. Μ' ἐπερώνιασε πλειὰ και τὸν ἔβρισα· Μ' ἐπερώνιασαν τὰ λόγια του.»

Προφαντὸ (προφαίνω) 1) πρωτόλεια αἰ ἀπαρχαί. «τί προφαντὰ μᾶς ἤφερες;» «σᾶς ἤφερα κεράσια» λέγεται μεταφ. και ἐπὶ νηπίου ἀδυνάτου. «Αἰ μᾶς τὸ ἤφερες τὸ προφαντὸ, και δὲν τὸ πετᾶς πέρα.»

Πόγκα ἐπίρρημ. φρ. γεμάτο πίγκα = πλῆρες μέχρι στεφάνης· ἢ ἀμιλλα και ἡ ἐπιμονή. «ἔβαλε πίκα νὰ τὰ περάσῃ» και ῥῆμ. πικαρίζω και πικαρίζομαι ἀμιλλῶμαι.

Πλένω = Πλύνω· Πλὴν τοῦ ἐνεστώτος και παρατατικοῦ εἰς ἅπαντας τοὺς χρόνους και κατ' ἀμφοτέρας τὰς φωνὰς φέρει ἐν τῇ

συνήθειά τὸ ῥῆμα τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ μανδύαν, ἀλώβητον και καθαρὸν τηρηθέντα· «θὰ πλύνω, ἔπλυνα, ἐπλύθήκαμε, ἔχομε πλυμένο· κλπ.

Πλάκα ἢ πλάζ· πλακούλια οὐδέτ. ἐν τῇ παροιμ. «Τάκαμαν πλακούλια» τὰ ἐκάλυψαν, τὰ ἀπέκρυψαν.

Ρ.

Ραμαζόνα (Ἰμαζών) τετήρηκεν ἡ συνήθεια τὴν λέξιν ἀπὸ τοῦ κατὰ παράδοσιν περὶ Ἰμαζόνων μύθου τῶν ἀρχαίων. Διὸ οὕτω, προτάσσοντες χυδαῖστί τῇ ἀρχαίᾳ λέξει τὸ ρ, γυναῖκα εὐσωλον ὑψηλοῦ ἀναστήματος θαρᾶλλεαν πολύλογον και πολυφάγον. Χρώμεθα τῇ λέξει μάλλον ἐπὶ εἰρωνείᾳ και ὕβρει.

Ῥιντζιάς ὁ 1) παράκλησις, προσλιπάρησις· «Ἐνα ριντζιά θὰ σοῦ κάμω νὰ μ' ἀκούσις» 2) ταπεινώσις ἐπομένως ὑποχώρησις· «Ἐγὼ δὲν τοῦ πέφτω ριντζιά ποῦ νὰ σκάσῃ» και

Ῥιντζιατζῆς ὁ στελλόμενος και παρεπίμπτων πρὸς συνδιαλλαγὴν και συμφιλίωσιν ἐρίζοντων· «ἔστειλε και ριντζιαντζῆ ἀλλὰ ποῖος τὸν ἀκούει!»

Ροκῶνω 1) κλείω χαραγὴν ξυλίνου ἀγγεῖου δι' ἐμβολῆς ψιάθου, λίνου, πανίου ἢ βάμβακος. «ἐροκῶσαμε τὸ βαγγένι και δὲν τρέχει» 2) μεταφ. κορέννυμαι· ἐπὶ φαγητοῦ «θέλει νὰ ροκῶσῃ πρῶτα και ἔπειτα νὰ δώσῃ κ' ἄλλουνοῦ.»

Ῥουμπί (ῤύπος ῤυπίον δυδ. ῤουμπί κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἀπαγγελίαν τοῦ υ) και Κουρέλλι (κείρω κόπτω). Τμημα πανίου διερωγὸς και ὄλον ἱμάτιον πεπαλαιωμένον και ῤυπαρὸν και ἄχρηστον πρὸς ἐνδυμασίαν· και ῤῆμα ἐνεργητ. κουρελιάζω, και μέσον κουρελιάζομαι· και ὄνομα κουρελιάρης και κουρελλῆς· ἐπώνυμον κουρέλλης (Ἀντώνης συμπολίτης μου) ὡς τὰ τῆς ἀρχαίας Εὐμένης κύρ. ὄνομα, εὐμένης ἐπίθετον· περικλητὸς ἐπίθετον· Περικλητὸς, ἦς, κύριον ὄνομα· ἴδ. κεφ. Α'. περὶ κυρίων ὀνομάτων). φρ. «Τὸ κουρέλλι μ' ὄδωσε νὰ φορέσω; ἐγὼ ῤουμπιά δὲ φορῶ δὲν ἔφρασα ὡς ἐκεῖ δοξασμένος ὁ Θεός! Τοῦτο και ῤαῦτα ἀπὸ τοῦ ῤέω μεταφορικῶς λέγομεν, ἐξ' οὗ και καλγορούτι ὁ πεπαλαιωμένος και ἀκηκεσμένος χιτῶν και Παληγορούτι ὁ σχεδὸν ἄχρηστος (ἴδια τὸ γυ-

νακτεῖον ὑποκάμισον)· Ἐκ τούτου και τὸ παροιμιῶδες παράγγελμα

«Ὅπ' ὄχει ῤαῦτα και παιδί εἰς τὸ χορὸ νὰ μὴν ἐμπῆ.»

ἐπὶ μητρὸς λεγόμενον ἐχούσης οἰκογένειαν και ἀνάγκην ὅπως ἐργάζηται ῤάπτουσα και ἀκεομένη τὰ ῤακῶδη ἱμάτια αὐτῆς και τῶν τέκνων, και μὴ δαπανᾶται ἀρχομένη και ἄδουσα· Ἄλλως ὁ ἐν τῷ χωρῷ δεῖσι ἵνα ἡ καλῶς ἐνδεδυμένος ἵνα μὴ ἐπισύρῃ τὸν γέλωτα τῶν συγχωρευτῶν, ὡς συμβαίνει ἐνίοτε και ἐξ οὗ ἔλαβεν ἴσως τὴν ἀρχὴν και τὸ παροιμιῶδες διδάγμα ὡς ἀνωτέρω·

ῤέω· τῇ προσλήψει τοῦ διγαμματος ἐν τῷ ῤέω, ἐσχημάτισται τὸ ῤῆμα τοῦτο νομίζω, ἐξασθενῶ, φθείρομαι, φθείρω· «ἀρρώστησε κ' ἔρρεψε χάμω» και «τὸν ἔρρεψανε εἰς τὸ ξύλο»

ῤογίζω ἀναίρω ἀνατινάσσω τὰ ἔρρια πρὸς ἀραίωσιν· λέγεται τὸ ῤῆμα ὡς και ὄνομα ῤόγισμα ἐπὶ τῆς ταλασιουργίας και ἴδια ὅταν ξαίνωσι και κτενίζωσιν ἔρρια· «ῤόγισ» τὰ μαλλιά μὴ μαλλουκιάζονται.»

ῤουτιάζω (ῤέω) λέγεται ἐπὶ χιόνος νοτισθείσης και ἀρχομένης ἵνα λύηται· «ἔρρου· τισσε τὸ χιόνι και δὲν πατητάι.»

ῤουτζῆ ἡ κατήφεια ἢ συθρωπότης· και ῤῆμ. οὐδέτ. ῤουτζῶνω συθρωπάζω· κατὰ παθητ. τύπον μόνῃ ἢ μετοχῇ εὐχρηστος· «τί στέκεις ῤουτζῶμένος;»

ῤουμπῶνω (ἀπὸ τοῦ ῤυπῶ ἴσ. κατὰ μεταφ.) ὅπερ οἱ Στεροελλαδίται κομπῶνω λέγουσι. Λέγεται παρ' ἡμῖν ἐπὶ τοῦ κόκυρος και τῶν χελιδόνων μόνον· «Μ' ἔρρουμπῶσε ὁ κόκυρος τὴν ἔπαθα!· Μ' ἔρρουμπῶσανε τὰ χελιδόνια.»

Σημ. Ὅτε κατὰ τὸ ἔαρ ἐπανακάμπουσιν αἱ χελιδόνες και ὁ κόκυξ και ἡ τρυγὼν ἀπὸ τῶν θερμῶν εἰς εὐκραῆ κλίματα μεγάλην σπουδὴν δεικνύουσι οἱ ἡμέτεροι χωρικοὶ, ἵνα κατὰ πᾶσαν πρῶταν πρὶν ἢ ἐξέλθωσι τῆς οἰκίας φάγωσι ψυμὸν, και εἶτα ἀκούσωσιν ἄδοντα ἢ και ἴδωσι, τὰ εἰρημένα πτηνά. Μεγάλῃ δὲ λύπῃν αἰσθάνονται ἀν νήστεις ἴδωσι τὰς χελιδόνους πετώσας και ἀκούσωσι τὸν κόκυρα, ὅτε και ῤουμπῶνονται και θεωροῦσι τοῦτο ὡς δυστύχημα διὸ φέρεται τὸ ἐπόμενον δίστυχον.

«Τὸ χηλιδὸνι χηλιερό, εἰκ' ὁ κόκυρος φουαδιάρης.»

επειδή ὁ μὲν ὑπὸ χελιδόνων ῥομπωθεὶς πι-
στεύεται, ὅτι πολλὰς ὑπολείπεται θλείψεις
κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο· ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ κόκκυ-
ρος, ὅτι ἂν σταθμῆσιεν ἐλαττωθήσεται θά
(θά φυράση). Τὴν δὲ προίαν τῆς ἁ. Μαῖου
ὀφείλει ἕκαστος φαγεῖν σκόρδον, ἵνα μὴ ῥομπ-
ώσῃ αὐτὸν ὄνος βρωμώμενος. — Ὀλίγοι
πῶς γέροντες ῥομπώνουσι παρ' ἡμῖν καὶ
τὴν τρυγόνα. Οἱ δὲ στερεολλαδίται τακτι-
κῶς ῥομπώνουσι καὶ ταύτην ὡς ἡμεῖς τὰς
χελιδόνας. Ὅθεν φέρεται καὶ παρ' ἐκείνοις
τὸ ἐπόμενον δίστιχον.

«Τριγονίτζας κόμπωμα

«Τριῶν χρονῶν σκόνταμα.

Σ.

Σαλαχάω (Σαλαγιέω) ἐπιβοῶ καὶ ἐπι-
κροτῶ πρὸς τὰ φορτηγὰ ζῶα ἐπακολουθῶν
αὐτοῖς καὶ καθόλου κωλύειν ζῶων ἀπὸ τινος
τόπου, εἰς ὃν οὐ δέον εἰσελθεῖν «Σαλάχα
τὸ μουλάρι νάρθη κοντά» «Σαλάχα τῆς κό-
ταις νὰ φύγουνε ἀπὸ τὰ δεμάτια» «Σα-
λάχα τὰ πρόβατα μὴ ἐμδοῦνε εἰς τ' ἀμ-
πέλι» Νομίζω εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀρχαῖον
ῥῆμα Σαλαγιέω εἰς αὐ ἐκφερόμενον (ἴδ. μπου-
χιζῶ), ὅπερ ἡ συνήθεια περιώρισεν εἰς τὰς
πρὸς ὀδηγίαν τῶν ζῶων φωνὰς καὶ ἐπικρο-
τήσεις.

Σάριτη καὶ *Στάχη* ἴδ. θράκα.

Σειῶ = Σείω κινῶ, ἐγγίζω. «Μὴν τὸν
σῆς γιὰ τί ζυπνάει» Σειέμαι μέσ. κινῶμαι
ταράττομαι· ἀτακτῶ «ἡ σειώσθε, γιὰ τί
θὰ σὰς δειρῶ»

Σταφυλίτης ἡ ἐπὶ τοῦ φάρυγγος σταφυλή.

Σούρω = 1) Σύρω, ὀδηγῶ, κατὰ τὴν
ἀρχαίαν προφορὰν τοῦ υ καὶ προσθήκη τοῦ
ν ὡς γίνεται ἐν τοῖς ὑγρολήκτοις ῥήμασιν
(ἴδ. Ξερνάω) τῆς συνήθειας· ὡς εἰς τὸ ἄσμα
«Γιὰ ἰδὲς λεθέντη ὅπ' ὄχομαι καὶ σούρει τὸ
χορόν μας» καὶ ὄνομα Σούρτης ὁ ὀδηγὸς κα-
θόλου καὶ ἰδίᾳ τῶν προβάτων, τουριστὶ
ἄλλως Κεσέμι, ὁ μέγας κρῖς ὁ φέρων τὸν
μέγιστον κώδιονα καὶ κάλλιστον, καὶ προ-
πορευόμενος τοῦ ποιμνίου· καὶ Σούρτης τὸ
ξενικὸν μάνδαλον τῆς θύρας. «Κλεῖσε καὶ
βάλε τὸν σούρητ' εἰς τὴν πόρτα» 2) διασύρω
κατηγορῶ τινος· «γιὰ τί σούρεις τὸ ὄνομά
μου» καὶ ἐν τῷ ἄσματι «Κάνω δὲν κάνω
τ' ἀρφαγὸ μού σάφουνον τὸ ὄνομά μου» 3)

περιέχω ἀριθμῶ· «ὁ Γενάρης σούρει 31 ἡμέ-
ραις»

Στερνός, ἡ, ὁ, ὁ ὑστερινός, ὑστερος τε-
λευταῖος· καὶ ἐπὶ εὐχῆς καὶ χαιρετισμοῦ
καλὰ στερνὰ νὰ μὰς δῶσ' ὁ θεός! ὅπερ οἱ
γραμματιζόμενοι μετεποίησαν εἰς τὸ «τέ-
λος ἀγαθόν», καὶ παρῖμ.: «Τὰ στερνὰ νι-
κᾶν τὰ πρῶτα» ἐπὶ τοῦ ῥαδίου τεκμαιρο-
μένου ἀποτελέσματος πράξεως ἀλόγως ἐπι-
χειρουμένης. — Στερνὸ καὶ ἀκολοῦθι καλοῦσι
τὸ μετὰ τὸν τοκετὸν καταπίπτον περικά-
λυμμα τοῦ ἐμβρύου.

Σκέπη τὸ ληδάριον, καὶ σκεπὴ ἡ στέγη
οἰκίας καὶ ῥῆμα.

Σκεπάζω στεγάζω, καλύπτω ἀποκρύ-
πτω· «ὅσα σκεπάζει ὁ οὐρανὸς τόσα σκεπά-
ζει ἡ μάνα» (μήτηρ), λέγεται ἐπὶ τῶν μη-
τέρων τῶν καλυπτουσῶν τὰς τῶν τέκνων
ἐλλείψεις, ἃς ποιεῖ καταφανεῖς ἢ ὀφρανία.

Συγάχι τὸ—ἡ *συνάχη* καὶ ῥῆμα συνα-
χῶμαι πάσχω ὑπὸ κατάρρου· δι' ὃν δὲν
νομίζουσι ἀναγκαίαν τὴν διαιτητικὴν προ-
φύλαξιν οἱ πολλοί. Ὅθεν φέρεται τὸ παροι-
μιῶδες «τὸ συνάχιδὸς του νάχη».

Στραχῶν ἴδ. ἀστράχα.

Τ.

Ντογρί εὐθὺ, ἴσια, κατ' εὐθείαν «ἦρθε
ντογρί εἰς τὸ σπῆτι».

Ταρρός κολουμβρία. χειμῶν δορυμύς. «Τὰ
ῥγίδια ψοφᾶνε ἀπὸ τὸν ταρρό».

Τεμπηράζω ἀγγέλλω προδιατάσσω. «Σ'
ἐτεμπήχιασα νὰ μαζώξῃς τὸ ζῶ σου μὴν
πάη εἰς τὰ χωράφια». Ἐτεμπηχιάσανε εἰς
τὴ ἐκκλησιὰ νὰ πᾶνε σήμερα εἰς τὴ στράτα».

Τεμπηγιές περιορισμὸς τάξις. «Τὸ παιδί
του τ' ὄχει εἰς τὴν τεμπηγιέ».

Τόμους μόριον χρονικὸν ἢ καὶ ὑποθετικὸς
σύνδεσμος—Τόμους ἐμίλησες ἐπετάχτηκα.»
«Τόμους θέλεις πᾶμε εἰς τὸ γάμο». Νομίζω
ἂν δὲν ἀπατώμαι ὅτι ἔλκει τὴν καταγωγὴν
ἀπὸ τοῦ ἀργαίου ἐν τῷ ἄμα καὶ παρέσθαρ-
ται χυδαῖσθεν.

Τζεράνη ὁ καπνός, καὶ τὸ πρᾶγμα τὸ ὑπὸ
τούτου μελανθὲν «κρεμασμένος εἰς τὴν τζε-
ράνη»· «ἔμεινε τζεράνη» καὶ ῥῆμα.

Τζεραναίζω μελαίνω τι διὰ τοῦ καπνοῦ
τιθείς τούτου ἐπ' αὐτοῦ «ἐτζεραναίστηκα»
ἐκελάνθη ἐπὶ τοῦ καπνοῦ καὶ ὄνομα.

Τζεράνω ἢ ἄλλως Βάμμω, ἡ μαύρη ἡ περ

λιθὴν γυνὴ ἐπὶ ὕβρεως κατὰ γυναικὸς τοιαύ-
της· «Τὶ λὲς μῶρ' τζεράνω;»

Τουοκαρίζω καὶ τουογκρίζω συγκρούω
καὶ ἐπὶ ἐτέρων σκευῶν λέγεται ἡ λέξις κυ-
ρίως δὲ ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ Πάσχα κοκκίνων
ῶων, ἅτινα συγκρούουσιν οἱ παῖδες, καὶ λαμ-
βάνει κερδαίνων ὁ συγκρούσας τὸ ῥηγνύμε-
νον.—Τῷ τουογκρίζω χρώμεθα καὶ ἐπὶ δια-
μάχης καὶ ἐριδος. «Ἰὰ τουογκρίσαμε εἰς τὰ
γιομάτα»=ἤρισαμεν, ὕβρισθημεν.

Τουκίζω [συνεγγίζω] λέγεται ἐπὶ τῶν
συγκρουόντων τὰ ποτήρια συμποτῶν λεγόν-
των τότε εὐᾶ εὐᾶν ἢ τοὶ εὐαῖβα!

Τσιαλιχτάω μόν. ἐνεργητ. σπουδάζω
περὶ τι, φροντίζω, ἐπιμελοῦμαι τινος πράγ-
ματος· «ἐτσιαλιχτήσαμε καὶ τὸ σώσαμε τ'
ἀμπέλι, ἃς ἦτανε πολὺ».

Τιοαχιλιτσοσα γυνὴ φιλεργὸς καὶ ἐπι-
μελής.

Τριψιάνα [τριβῶ] 1) τὰ ψιγία τὰ ἀπὸ
τῆς τραπέζης πίπτοντα· «τὶ τριψιάνα ἔκα-
μες ἔμπροστά σου»· 2) ἄρτος κεκλασμένος
εἰς ψωμοὺς ἐνθέσεις (μπουκιαῖς) εἰς τεμάχια
καὶ ἐμβαλλόμενα ἐν ζωμῷ· «ἔφαγατριψιάνα».

Τρανός μέγας ἐπὶ ἡλικίας καὶ ἐπὶ ἠθι-
κῆς δυνάμεως· τὸ ῥῆμα *τραναίω* οὐδέτερ.
ἀναπτύσσομαι ἡλικιοῦμαι καὶ προάγομαι ἠθι-
κῶς· «ἐτράνηε τώρα ἔγινε ἀρχοντας· καὶ
ἐνεργητ. «Τώρα τὸν ἐτράνηνα τὸν υγιό μου
τί μὲ θέλει;»

Υ.

Ἰποθεσιάρης ὁ ἀνάδικος· «τὸν ἔχω ὑπο-
θεσιάρη δὲν τὰ μιλιάω».

Ἰψῶμα καλεῖται τὸ ἀπὸ ἐσφραγιασμένου
ἄρτου (προσφορᾶς) ἀποσπώμενον τεμάχιον
ἀγιαζόμενον ὑπὸ τοῦ ἱεροουργούντος ἱερέως διὰ
τῆς προσεγγίσεως τῆ ἱερᾶ κύλικι, ὅτε μετὰ
τὴν εὐλόγησιν τῶν ἁγίων καὶ τὸ «ἐξαιρέ-
τως» λέγει μυστικῶς ὁ ἱερεὺς· «Μέγα τὸ
ὄνομα τῆς ἁγίας τριάδος ὑπεραγία Θεο-
τόκε βοήθησον καὶ διαφυλάξον τὸν δοῦλόν
σου (δεῖνα)» φρανὰ λειτουργήσης, παπᾶ μου
καὶ νὰ μοῦ ἔγάλῃς ὕψωμα· σημ. «Τὸ ὕψωμα
τῆς μεγάλης πέμπτης ἐστὶ, κατὰ τὴν ἰδέαν
τοῦ λαοῦ τὸ ἱερώτατον πάντων ὅπερ ἐμ-
βάλλουσι καὶ ἐκ περιάπτοις (ἴδ. ἀπλογέμαι).

Φ.

Φροξυλιᾶ [ἄφροξ ξύλον] ἡ ἀκτέα διὰ τὸ

πολὺ τῆς ἐντεριώνης, δι' ἣν καθίσταται τὸ
ξύλον κούφον ἀσθενὲς καὶ εὐθραυστον.

Φτεριζομαι [πτάρνυμαι]=πταριζομαι.
σημ. Ὅταν πταρνούηται τις, ὀφείλει ἕτερος
ἀκούων καὶ εὐκνους ὦν εἰπεῖν παραυτίκα.
«Γειά σου!» Οὗτος δὲ ἔν' ἀπαντήσῃ. «Γειά
καὶ χαρὰ νὰ ἔχῃς!» Εἰ δὲ μόνος τυγχάνει
ὁ πταριζόμενος ἀνεφώνου· «Ζεῦ σῶσον!»
ἢ «Ζεῦ πάτερ!» Καὶ νυκτὸς ὀφείλει πᾶς τις
ἀκούσας πταριζόμενον ἔστω καὶ πόρρωθεν καὶ
ἐν ἐτέρῳ δωματίῳ προσαγορευσαί τούτον τῷ
«δειά σου!» Καθὼν δὲ παρὰ τῷ λαῷ ὑπο-
λαμβάνεται ἡ ἑλλειψὶς τῆς ἀνωτέρω εὐχῆς.—
Εἰ δὲ τις κατὰ τὰς ἀπόκρως πταρμισθεῖη
καὶ δὴ τὴν ἐσπέραν τῆς Κυριακῆς τῆς τυρο-
φάγου, σχίζει περιχαρῆς τὸ ἔμπροσθεν ἀνοι-
μα (τὴν τραχηλιάν) τοῦ ἑαυτοῦ χιτῶνος
(ὑποκαμίσου). Καὶ ἀναφωνήσαντες ἅπαντες
οἱ συγκαθήμενοι τὸ «Γειά σου!» προστι-
θέασιν «καὶ τοῦ χρόνου!»=καὶ εἰς νέωτα
πταρμισθῆναι (ἴδ. καὶ θάφτω).

Φοτίτσα καὶ *λαδίτσα* καλοῦμεν τὰ ἱμά-
τια ἃ χαρίζεται ἀπὸ τῆς κολυμβήθρας τῷ
βαπτιζομένῳ ὁ ἀνάδοχος· εἴτε διὰ τὸν φω-
τισμὸν, ὃν διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος λαμ-
βάνει ὁ βαπτιζόμενος κατὰ τὴν ἐκκλησίαν·
εἴτε καὶ διὰ τὸ καθαρὸν καὶ λευκὸν τῶν
καινῶν τούτων ἱματίων· Ἀδίκια δὲ ὅτι ἀμ-
φιεννόμενος ταῦτα ὁ βαπτιζόμενος πληροῖ ἢ
ῥυποῖ διὰ τοῦ ἐλαίου, δι' οὗ ἀλείφεται ἐν
τῷ μυστηρίῳ τούτῳ ὁ βαπτιζόμενος.

Χ.

Χαλειώ περιζητῶ, ζητῶ τι ἐρευνῶν· ὡς
εἰς τὸ ἄσμα «Τὶ ἐχάλευε, τί ἐγύρευε;»

Χαρίστια=ἡ εὐχαρίστησις· «ἔχουνε χα-
ρίστια ἀπὸ τῆ νύφη».

Χαρμπαλατιζῶ διασχεδάννυμι, διασκορ-
πίζω δαπανῶ τι εἰς μάτην.

Χαρχαρίζω λέγεται ἐπὶ ἡσύχου κόχλου,
ὅτε ἀρχεται ἐλαττωθῆναι τὸ ὕδωρ ἐν χύτρα
γεοῦσῃ· «χαρχαρόζει ὁ τέντζερης θέλει νερὸ»
ἐπὶ δὲ σφοδρότερου κόχλου λέγομεν κοχλα-
ζει.

Χλιαίρω ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις·
«ἔχλιανε τὸ νερὸ κατὰβασαιτω» καὶ ἐπαθ.
χλῖος, α, ο, «νερὸ χλῖο δὲν μπῖνω». «Δὲν
χλιαίνει τόπο πουθενά» παροιμ. ἐπὶ μετα-
κινουμένῳ.

Χλωρός = χλωρός και νωπός, πρόσφατος χλωρό τυρί, χλωρό ψάρι παροιμ. «δέν θά σταθῆ ἰσὲ χλωρό κλαρί» ἐάν φανατικῶς καταδικωμένου,

Χουχουλίζω και μέσ. χουχουλίζομαι και χουχουλιέμαι λέξ. πεποιτημένη ἀπὸ τοῦ χουχού φυσῶ διὰ τοῦ στόματος ἐκπέμπων θερμὰ τὸν ἀέρα ἐπομ. θερμαίνω, ζεσταίνω τι, και μεταφορ. λυπούμαι, ἀδημονῶ. «Μὴ χουχουλιέσαι, καῦμένη, ἔχει ὁ Θεός»· «χουχουλιέται ἴσάν χήρα γυναίκα».

Χώρα χωρίς, χωριστά, πόρρω μακρὰν τῶν ἄλλων· «Ὀῦλοι ἀντάμ' ἀντάμα κι' ὁ φωρῆλος χώρα»· ἐπιφώνημα τῶν παιδῶν

ἐπὶ τοῦ ἀποκρυπτομένου και ἀποχωροῦντος αὐτῶν και δὸς λεγόμενον.

Ψ.

Ψωμοζήω = ἀποζῶ· «ὠφέλεια δὲν ἔχομεν μόνον ψωμοζήομε.»

Ψυχιάρας ὁ μεταδιδούς ἐξ ἰδίων πρὸς ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν, ὁ ἐλεῶν πτωχοὺς και χρεῖαν ἔχοντας.

Ἐν Βυτίῳ τῇ 4 Δεκεμβρίου 1874.

Π. ΠΑΠΗΝΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἱερεὺς Σχολάρχης Βυτίης.

Σημ. Παρελήφθησαν τινες λέξεις, τοῦ γλωσσάρου τοῦ Λ, Μ και Ν ἐκ λάθους τοῦ στοιχειοθέτου ἅτινα ὅμως θὰ δημοσιευθῶσι διὰ τοῦ προσεχοῦς φυλλαδίου.

Ἡ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥΣ.

Περὶ τοῦ διπλοῦ τούτου ἀντικειμένου ὑψηλῶν γεωγραφικῶν και στατιστικῶν ἐρευνῶν, δύο σοφοὶ Γερμανοὶ οἱ κ.κ. Behm και Wagner, νεωστὶ ἐδημοσίευσαν ἀκριβεστάτην μελέτην, ἐξ ἧς ἐξάγεται :

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

Ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἔχον τὸς τρεῖς ἄξονας ἀνίσους και καθέτους.

(Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ).

Α. Α. ΚΑΝΤΑΚΙΑΣ.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ.

ΕΚ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ ΤΟΥ «ΒΥΡΩΝΟΣ».

Μετάφρασις ἐλευθέρᾳ ἀπὸ στιχ. 175—280.

(Περιγραφή τῶν δύο παραλίων τοῦ σαρωνικοῦ και τοῦ κορινθιακοῦ κόλπου, και ἐξεικόνισις τοῦ ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα και κατὰ τὰς δύο παραλίας ἐστρατοπεδευμένου τουρκικοῦ στρατοῦ, τοῦ πολιορκουμένου τῶν Ἀκροκόρινθον).

Μεσάνυκτα! Καὶ τὰ βουνὰ τὰ σκιερὰ φωτίζει
 Δίσκος σελήνης κρουεῖς, κ' ἡ ἀμπωτις ἀρχίζει,
 Εἰς ὕψη δ' ἀπροσπέλαστα ὁ οὐρανὸς ἀπλοῦται,
 Καὶ φαίνεται ὠκεανὸς ὅστις καταργουταί.
 Ἐκ νήσων θαυμαστοῦ φωτὸς και ὄλως αἰθερίου,
 Ὡς τίς δὲν ἐπεθύμησεν ἐκ τοῦ προσκαίρου βίου,
 Ἀπὸ τὸ φῶς των θαμβωθείς, τὸ βλέμμα νὰ μὴ ρίψῃ
 Ἄλλοτε πλέον εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ ἐπὶ τὰ ὕψη
 Νὰ δυνηθῆ ὀλόπτερος νὰ ἀναβῆ διάττων,
 Ἐκεῖ νὰ μείνῃ και αὐτὸς, και νὰ φανῆ συμπράττων
 Εἰς φέγγος τὸ αἰώνιον! Τὰ κύματα κοιμοῦνται,
 Καὶ τῆς ἐδῶ και τῆς ἐκεῖ θαλάσσης κ' ἐξαπλοῦνται
 Κυάνεα, διαφανῆ, ὅμοια τοῦ ἀέρος,
 Μόλις και μόλις ὁ ἀφρός, ἀψοφητὶ, ἡμέρωσ,
 Τοὺς παραλίους χάλικας μετακινεῖ, ψιθύρης
 Ἦχος γλυκὺς ἀκούεται, ὡς ἂν ἦτο μονήρης
 Ῥοὴ ὑδάτων ἐλαφρὰ, ἀπομεμακρυσμένη,
 Καὶ τῶν ἀνέμων ἡ πνοὴ ἦτο κεκαρωμένη
 Εἰς τοῦ πελάγους τὴν στρωμνὴν· σημαῖαι δὲν κινοῦνται,
 Κατάπτωτος εἰς τοὺς ἰστούς, κ' ὄλαι περικομοῦνται
 Μ' ἡμισελήνου ἐμβλημα· ἡ σιωπὴ βαθεῖα,
 Οὐδὲν δὲν τὴν διέκοπτε τοσαύτη ἡ εὐδία!
 Καὶ μόνον τότε ἠκούετο φρουρὸς ἀνακραυγάζων
 Τὸ σύνθημα, χρεματισμὸς τοῦ ἵππου ἀλαλάζων,
 Ἀντήχει εἰς τὰ πέρατα ὀρέων πολυπεύχων,
 Τὰ πάντα δὲ ἀνήγγελλον νάρκην τόπων ἀψύχων.
 Ἄλλ' ὁ στρατὸς ὁ ἄγριος, ὁ στρατοπεδευμένος,
 Δάσος μακρὸν ὠμοίαζεν, ἠδέως ψιθυρίζων,
 Ὡς ἄνεμος τὸ φύλλωμα τῶν δένδρων στροβλίζων.

Μεσάνυχτα! και ἄρχεται ἰμάμης ν' ἀνακράζη,
 Εἰς προσευχὴν πρὸς τὸν Θεόν, και ὡσπερ νὰ σφαδάζη
 Κινεῖται, και ἐγείρεται ἡ λιγυρὰ φωνή του,
 Ὡσὰν νὰ δλοφύρεται ἐκ βάθους ἡ ψυχὴ του.
 Και θλιβερός δὲ και γλυκὺς κατέρχεται ὁ ἦχος,
 Ὡς μελωδία ἄγνωστος, και φθάνει εἰς τὸ τεῖχος.
 Και οἱ πολιορκούμενοι τὸν ἤκουσαν ριγῶντες,
 Ὡς προφητεῖαν φοβερὰν, ὅλοι συνωφρυῶντες
 Ἐπρόσεξαν· ἐντύπωσιν ἀκόμη βαθυτέραν
 Ὑπέστη τὸ στρατόπεδον, κ' ἔτι τρομερωτέραν
 Φρικίασιν· ὀλόγυρα, παντοῦ παντοῦ, τὸ ῥίγος,
 Τὸ ῥίγος τὸ αἰφνίδιον οὐδεὶς νὰ ἐξηγήσῃ
 Δύναται, ὅταν τῆς καρδιάς ὁ κτύπος σταματήσῃ
 Ἐπὶ στιγμὴν, και ἔπειτα ἡ τῶν παλμῶν σφοδρότης
 Ὅμοίως παθαινόμεθα, ὅποταν ἀντηχήσῃ
 Πένθιμος κῶδων κ' ἐκ τῆς γῆς ψυχὴ ἀποδημήσῃ.

ΠΕΤΡΑΡΧΟΥ 261^{ον} ΑΞΜΑ.

«Levomi il mis pensier in parte, oà era»

» Ὁ νοῦς μου με ἀνύψωσεν εἰς τόπον ὅπου ἦτον
 » Ἐκεῖνὴ ποῦ ἔς τὴν γῆν ζητῶ, και πουθενὰ δὲν βρῖσκω.
 » Ἐκεῖ ἔς τὰ μεσουράνια τὴν εἶδ' ὠραιότεραν,
 » Και τὴν ὑπεροψίαν τῆς εἶχε μετριωτέραν.

Ἐπὸ τὸ χέρι μ' ἔπιασε, και μοῦ ἔπε, εὐελπίζου,
 Μαζί μου πάλιν θὰ ἐλθῆς, ἀνίους δὲν πλανῶμαι,
 » Ἐγὼ σὲ ἐπολέμησα ἔς τὴν γῆν τόσον ἀπόνως,
 » Και τῆς ζωῆς τὸ νῆμά μου ἐκόπη πρὶν ὁ χρόνος.

» Παρέλθη τῆς νεότητος! Ὅποια εὐτυχία!
 » Τώρα σὲ μόνον προσδοκῶ, και ὅ,τι σὺ ποθοῦσες
 » Ἐ τὴν γῆν θαμμένον ἔμεινε τὸ κάλλος ποῦ ἀγαποῦσες.

» Ὡ! διατὶ ἐσίγησε, και ἀπλωσε τὸ χέρι!
 » Ὅποῦ ὀλίγον ἔλειψε ἔς τὸν οὐρανὸν ἐπάνω,
 » Εἰς λόγους τόσον εὐλαθεῖς ἐκεῖ νὰ ἀποθάνω.

Μετάφρασις

Π. Ι. ΧΑΛΚΙΟΥΓΛΟΣ.

ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ

ΤΗΣ

ΔΟΞΙΟΙΝΙΔΟΣ Α!..

Ὅποῖαν εἰς τὰ στήθη μου αἰσθάνομαι γαλήνην,
 Ποῖαν ἀνέκφραστον χαρὰν, και ποῖας συγκινήσεις,
 Ὅποταν βλέπω τὴν λαμπρὰν εἰκόνα τῆς ἐκεῖνῃν!
 Ἐντὸς μου διεγείρονται γλυκεῖαι ἀναμνήσεις.

Τοῦ παρελθόντος τὰς στιγμὰς ἀναπολῶ δακρῶν,
 Ὅποτε ἐπὶ ξένης γῆς και ξένης παραλίας,
 Ἐν μέθῃ διανύοντες ἐν ἔρωτι τὸν βίον,
 «Σὲ ἀγαπῶ» μοὶ ἔλεγε μετὰ περιπαθείας.

Ὡ! τότε ἡ καρδία μου διαρρηγνυομένη,
 Πᾶσα τῆς λέξης ἔκφρασις μ' ἐφαίνετο, και μέλος,
 Και νωχελῶς σ' τὰ στήθη μου ἐπαναπαυομένη,
 Ἐφантаζόμενη εὐτυχὲς και αἴσιον τὸ τέλος!

Ἀλλὰ παρήλθεν ὁ καιρὸς ὡς ὄνειρον ἐκεῖνος,
 Και ἦτο, ἦτο χίμαιρα παροδική, βιαίως,
 Βιαίως καταρρεύσασα. Μαραίνεται ὁ κρῖνος
 Ἐντὸς τοῦ ὕδατος, πολὺ μαραίνεται ταχέως.

Τοὺς ὄρκους ἐλησιμόνησεν τὰς τόσας ὑποσχέσεις,
 Τὴν παλαιὰν φιλίαν τῆς κ' ἐκεῖνῃν μοὶ ἠρνήθη.
 Τὰ πάντα ἦσαν ἔρωτος ἀπερισκέπτου ζέσις,
 Ἦν ἔσθεσαν ἐνιαυτοὶ κι' ἐκάλυψεν ἡ λήθη.

Τώρα διέρχομ' ἔρημον, μονότονον τὸν βίον,
 Μακρὰν ἐκεῖνης, ἀπελπισ, μεστὸς μελαγχολίας.
 Πρὸ τῆς εἰκόνας τῆς ποτὲ παρίσταμαι δακρῶν,
 Χωρὶς νὰ παύω ἀγαπῶν ὡς πρὶν ἀπὸ καρδίας.

Ἐν Ἀθήναις 1^η Σεπτεμβρίου 1373.

N. NTINOS.

ΜΟΝΩΔΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΘΑΝΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ε. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ.

Περιχαρής συνδυασμῶν, Γεώργιε, τοῦ βίου
 Ἄσματα ἐναρμόνια μᾶς ἔψαλες φαιδρᾶ,
 Ῥυθμίζοντα τὸ βῆμά μας πρὸς βῆμα νεανίου
 Ὅν συνεκράτουν, εἰς χορὸν νεότητος καὶ χαρᾶ.

Εἰς χεῖρας τὴν διαπασῶν τῶν καρδιῶν ἀπάντων
 Κρατῶν διώκεις θίασον ὑμνούντων τὴν ζωὴν,
 Πεπληρωμένην κύλικα ἀνύφεις τῶν συμβάντων
 Ἦν νὰ κενώσης ἔμελλες μετὰ τὴν ἐρτὴν.

Πλὴν αἴφνης περισφίγξας σὺ τὸν τοῦ ἐγκύκλου χῶρον
 Ἐκυψας καὶ συνέλεξας δυὸ ἄνθη πρὸ ποδῶν,
 Ἄνθη ἅπερ σοὶ ὤφειλεν ἡ γῆ αὐτὴ ὡς φόρον,
 Ἀπῆλθες νεύων ὑστατον τὸ χαῖρε στὸν χορὸν.

Ἀγωνιῶν ἀνύψωσας καὶ πάλιν τὸν κρατῆρα,
 Ἐζήτησας νὰ ποτισθῆς στὸ βῆμα τῶν βροτῶν,
 Πλὴν τοῦ θανάτου παγετὸς κατέλαβε τὴν χεῖρα
 Κ' ἐπλήσθη ὁ κρατῆρ κι' ἐχύθη τὸ ποτόν.

Ἄλλου θιάσου σύνδειπνος πολὺ εὐγενεστέρου,
 Ἀπῆλθες τοῦ κλαυθμῶνος μας, ἴσως ποθῶν αὐτόν.
 Ποθῶν τὸ δάκρυ, τὸν λυγμὸν τοῦ κόσμου τοῦ προσκαίρου
 Ὅπου καὶ λύπη καὶ χαρὰ τὰ πάντα εἶν' ἀγών.

Ἀπερχομέν' εἰς ἑορτὴν ἡ εὐγενῆς ψυχὴ σου,
 Τὸ δάκρυ προεννόησεν ποῦ μέλλει νὰ χυθῆ.
 Συνεμερίσθη, ἐν σιγῇ, τὴν λύπην μας ἐξ ἴσου
 Καὶ τ' ὄμμα σου ἐδάκρυσεν στὸ φῶς μας πρὶν κλεισθῆ.

Ὡ σὺ, ὅστις ἠγάπησας τοὺς εὐτελεῖς μου στίχους,
 Κ' ἔφερες στέρνον ἀδελφοῦ διὰ τὸν ποιητὴν.
 Σοὶ ἐπροώριζον ὦδὴν γαμήλιον μὲ ἤχους
 Χαρᾶς, καὶ ὄχι δάκρυα ἢ νεκρικὴν ὦδὴν!

ΕΡ. ΝΟΝΟΤ.

ΕΙΣ ΚΟΡΗΝ ΚΑΚΙΑΝ ΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΗΝ.

Ἄν ἡ Κακία τοσοῦτο καλῆ δυνατὸν νὰ ὑπάρχη,
 Τί τῆς τοιαύτης Κακίας ποτὲ θελκτικώτερον ἄλλο
 Κ' ἐρασιμώτερον;... Ποῖα ἀντίθεσις: ὄνομα, πρᾶγμα!
 Ἐνομα τόσον κακὸν καὶ τὸ πρᾶγμα αὐτόχροημα κάλλος,
 Ὅπως ἂν δαίμων κανεὶς ἐκαλεῖτο καὶ ἄγγελος ἦτο...
 Τῇ ἀληθείᾳ δὲ πόσαι δὲν ἔχουσιν ὄνομα θεῖον,
 Τῶν ἀρετῶν τὰς ἀρίστας ἐμφαῖνον, τὰ θέλγητρα πάντα,
 Πλὴν καὶ ψυχὴν καὶ μορφὴν ἐριννύες δὲν εἶναι συνάμα!
 Σὺ ὅμως, κόρη, ὅποσον ἐξαίρετον ἔτυχες θαῦμα!
 Ἐνομα εἶσαι Κακί', ἀρετὴ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα
 Εἶσαι καρδί' ἀγνοτάτη τὸ πνεῦμα· ἐνάρετε, χαῖρε, Κακία!
 Πόσων κάνεις ἀρετῶν προτιμᾶσε τοιαύτην Κακίαν!

ΤΙ ΒΑΘΥΤΑΤΑ ΚΛΑΙΩ;

Φ. Α. ΟΙ.

Τίποτε ἄλλο δὲν κλαίω τοσοῦτο βαθέως, ὅποσον
 Τὴν μεγαλόνοιαν, ὅταν ὀργᾶ τοῦ ὠραίου νὰ πλάσῃ
 Κόσμον ὀλόκληρον, φῶς ἰδεῶν νὰ σκορπίσ' εἰς τὸν κόσμον,
 Καὶ αἱ ποικίλαι τοῦ Κόσμου, τοῦ βίου, τῆς τύχης ἀνίαι,
 Ἡ τυραννία, πρὸ πάντων, ἀνθρώπων πρὸς ἄνθρωπον, φρίκη
 Παντοειδῆς, μυστικῆ, ἀνεξέλεγκτος βία κακούργων,
 Φεῦ, εἰς τὰ σπάργαν' αὐτὰ τὴν σφριγῶσαν συμπίγῳσι πλάσιν!
 Εἶν' ὡς ἡ Γῆ νὰ ὀρμᾶ ν' ἀναδώσῃ τὸν Μάτεν ἄνθη,
 Κ' αἴφνης βαρὺ, σιδηροῦν, παγερόν τι τῆς Φύσεως τέρας
 Τὰς νεαράς τῶν βλαστήσεις νὰ φθείρῃ δεινὸν ἐπισκῆπτον,
 Ν' ἀποξηραίνῃ μαραῖνον οἰκτρῶς τὴν ἀθῶαν ζωὴν τῶν,
 Τὴν καλλονὴν τῆς μορφῆς, τὴν λεπτὴν καὶ τερπνὴν εὐωδίαν,
 Ὅστε, ἀντὶ τὴν αὐγὴν ἀνθοστόλιστον φύσιν νὰ βλέψῃς,
 Κάλυκας διὰ νυκτὸς νὰ στρωννύῃ νεκρούς σοι ἀπείρους.
 Εἶν' ὡς γλυκεῖ, ἀηδῶν νὰ ζητῆ τὴν ὦδὴν τῆς ν' ἀρχίσῃ,
 Κ' αἴφνης σκληρὸς θηρευτῆς τὸν ἀμέριμνον ψάλτην τοῦ δάσους
 Νὰ καταρρίπτῃ βαναύσως τοξεύων, ἀλύπως νὰ κτείνῃ,
 Πλήρες ποικίλων ἐντέχνων στρωφῶν ἀνεξάντλητον ἄσμα,
 Ὑμνον αὐθόρμητον ὅλης τῆς Φύσεως, πλήρη χαρίτων,
 Εἰς τὸν ἄβρὸν λάρυγκά του συμπίγῳν, κελάδημα θεῖον!

Ὁ αὐτὸς.

ΤΑ ΠΙΠΤΟΝΤΑ ΦΥΛΛΑ

Τὸ πίπτον φύλλον τοῦ φθινοπώρου ἰδοῦ καλύπτει αὖθις τὴν γῆν
 τὸ δάσος μένει γυμνὸν θελγῆτρων τὸ ἀηδόνι χωρὶς φωνήν.
 Ἄθυμος τότε μὲ τρέμον βῆμα εἰς τῆς νεότητος τὴν ἀκμὴν,
 προβαίνει νέος τὸ στήθος πάσχωι ἀπὸ ἀνίατον νόσον δεινὴν.
 Ἐν μέσῳ δάσους ὅπου ἐγεύθη τῶν ἡδυτέρων βίου στιγμῶν,
 τῷ εἶπε δάσος μου ἔχε ὑγείαν καὶ κατελήφθη ὑπὸ ληγμῶν.
 Ἡ γύμνωσίς σου σημεῖον πένθους τὸν θάνατόν μου διαδηλοῖ
 τὸ πίπτον φύλλον πῶς νέον ἔτι ψυχρὸς ὁ θάνατος μὲ καλεῖ.
 Μ' εἶπεν ἀπαίσια ὁ χρησιμοδότης τῆς Ἐπιδαύρου Ἀσκληπιός,
 θὰ ἰδῆς τὰ φύλλα αὖθις τοῦ δάσους νὰ κιτρινήσουν ὀλοσχερῶς.
 Ἀλλὰ τὰ βλέπεις μὲ πάσχωι στήθος γιὰ τελευταίαν ἤδη φορὰν,
 καὶ ἡ κυπάρισσος σύμβολον πένθους σὲ προσελκύει εἰς τὴν φθοράν.
 Ὁχρὰ νεότης σου καὶ ὠχροτέρα τοῦ φθινοπώρου σὲ ὀδηγεῖ,
 στὸ μαῦρον χῶμα προτοῦ τὸ χόρτον ἀναβλαστήσει αὖθις ἴστην γῆ.
 Ὁ μαῦρος Νότος μὲ προσεγγίζει μὲ τὴν πνοὴν του τὴν πνιγηρὰν
 τοῦ βίου μ' ἀνοιξίς ὡς ἴσκιος φεύγει κ' ἐντὸς τοῦ σήθους μου ἔχω πυράν.
 Φύλλον ἐφήμερον πίπτε πίπτε τὸν δρόμον κλεῖσον τὸν θλιβερόν,
 πρὸς τὴν μητέρα μου τὴν θέσιν κρύπτε, ὅπου θὰ κείτωμαι πτώμα νεκρόν.
 Κ' ἂν ἡ ἀγάπη μου μ' ἀπλεκτον κόμην ὅταν τὸ σκότος πίπτῃ εἰς τὴν γῆν
 ἔλθῃ στὸν τάφον μου νὰ χύσῃ δάκρυ τὴν ἐλαφρὰν σου πέμψον πνοήν.
 Καὶ τὴν σκιάν μου νὰ ἐξυπνήσῃς κατεχομένην ἀπὸ χαρὰν
 εἶπε καὶ ἔφυγε τὸ βλέμμα ρίψας γιὰ τελευταίαν ἤδη φορὰν.
 Τὸ τελευταῖον ἔπεσε φύλλον τὴν τελευταίαν του δηλοῖ στιγμὴν
 τὸν τάφον του ἠνοιξαν ἐντὸς τοῦ δάσους ὑπὸ μονήρη μεγάλην δρῦν.
 Ἄλλ' ἡ ἀγάπη του ποσῶς δὲν ἤλθεν νὰ ἰδῇ τὸ μάρμαρον τὸ ψυχρὸν
 ὅπερ ἐκάλυψε τοῦ ἔραστοῦ τῆς τὸ πολυστέναχτον σῶμα νεκρόν.
 Καὶ πλὴν τοῦ βήματος τοῦ πλανωμένου βοσκοῦ προβαίνοντος μ' αὐλοῦ φωνῆν
 οὐδεὶς ταράττει τοῦ Μαισωλείου τὴν ἡρεμίαν τὴν νεκρικὴν.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

ΣΠΥΡΙΑΩΝ Γ. ΒΕΛΙΝΗΣ μεταφράσεις.